

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

THE TIMES GAZETESİNE GÖRE KIBRIS (1878-1914)

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
Emrah BALIKÇIOĞLU**

Enstitü Anabilim Dalı : Tarih

Enstitü Bilim Dalı : Türkiye Cumhuriyeti Tarihi

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Kenan OLGUN

HAZİRAN-2012

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

THE TIMES GAZETESİNE GÖRE KIBRIS (1878-1914)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Emrah BALIKÇIOĞLU

Enstitü Anabilim Dalı : Tarih

Enstitü Bilim Dalı : Türkiye Cumhuriyeti Tarihi

Bu tez 11/06/2012 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Oybirliği ile kabul edilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	KANAATI	İMZA
Doç.Dr. Kenan OLGUN	= kabul =	
Yrd. Doç. Dr. Turgut SUBAŞI	= kabul =	
Yrd. Doç. Dr. Abdullah TAŞKESEN	= kabul =	

BEYAN

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kuralları uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

Emrah BALIKÇIOĞLU

11. 06. 2012

ÖNSÖZ

1785'te "The Daily Universal Register" olarak kurulan ve 1 Ocak 1788'de şimdiki adını alan The Times Gazetesi İngiliz Hükümetleri'nin yarı resmî gazetesi hükmündedir. O nedenle bu tez çalışmasında, İngiltere'nin Kıbrıs politikasını anlamak bakımından, 1878-1914 arasında The Times'ta yayımlanan yazılar ışığında İngiliz idaresi altındaki Kıbrıs ele alınmıştır. Çalışma Giriş, üç bölüm ve Sonuçtan oluşmuştur. Girişte Osmanlı idaresi altındaki Kıbrıs'ın idari, adli ve hukuki, iktisadi, eğitim, dinî yapısı ve bayındırlık durumu sunulmuştur. Birinci bölümde, İngiltere'nin XIX. yüzyılın son çeyreğinde Osmanlı Devleti'ne yönelik politikası, Kıbrıs'a ilgisi ve adayı elde etmek istemesinin nedenleri incelenmiştir. İngiltere ile Osmanlı Devleti arasında yapılan 4 Haziran 1878 Kıbrıs Antlaşması ve bu antlaşmanın eklerine değinilmiştir. Bu bölümde, Kıbrıs'ın İngiltere tarafından işgaline ve The Times'a göre Kıbrıs Rumları ile Türklerinin İngiliz işgaline gösterdiği tepki anlatılmıştır. Gazetenin Kıbrıs'ın idari, adli ve hukuki, iktisadi, bayındırlık, sağlık ve iklim durumuna genel bakışı yansıtılmıştır. İkinci bölümde, The Times'ın gözüyle 1878-1914 arasında İngilizlerin Kıbrıs'taki idari, adli ve hukuki, iktisadi ıslahatı, bayındırlık çalışmaları ve sağlık hizmetlerine ışık tutulmuştur. Üçüncü bölümde, İngiliz yönetimi altındaki Kıbrıs'ta eğitim, dinî ve arkeolojik faaliyetlere temas edilmiştir. Ayrıca İngiltere ile Osmanlı Devleti arasında Kıbrıs'la ilgili anlaşmazlık konuları ele alınmıştır. Kıbrıs Vergisi meselesi incelenirken Başbakanlık Osmanlı Arşivi'ne ait bazı belgelerden de yararlanılmıştır. Üçüncü bölümde, The Times'ta yer almayan, Kıbrıs'la alakalı Osmanlı Devleti ile İngiltere arasında ve adada Rumlarla Türkler arasında anlaşmazlık konularından ayrıca bahsedilmiştir. Son kısımda ise 1914'te İngiltere'nin Kıbrıs'ı tek yanlı ilhak etmesine kısaca temas edilmiştir. Sonuçta ise anlatılan konuların özeti ve The Times Gazetesi'nde çıkan yazıların genel değerlendirmesi yapılmıştır. İngiltere'nin 1914 tek yanlı ilhakıyla Kıbrıs yeni bir döneme girdiği için tez çalışmasında 1878-1914 arasındaki dönem esas alınmıştır. Bu çalışmanın hazırlanmasında yardım eden danışman hocam Doç. Dr. Kenan OLGUN'A teşekkür ederim. Bu çalışma SAÜ Bilimsel Araştırma Projeleri Komisyonu tarafından desteklenmiştir. Proje no: SBYLTEZ-2011-60-01-008

Emrah BALIKÇIOĞLU

11 Haziran 2012

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR.....	iii
ÖZET.....	iv
SUMMARY.....	v
GİRİŞ.....	1
BÖLÜM 1: İNGİLTERE’NİN KIBRIS POLİTİKASI VE KIBRIS’A YERLEŞMESİ.....	11
1.1. İngiltere’nin Kıbrıs Adasıyla İlgilenmesi.....	11
1.2. İngiltere ile Osmanlı Devleti Arasında İmzalanan Kıbrıs Antlaşmaları ve Kıbrıs’ın İşgali.....	12
1.3. İngiliz İşgalinin İlk Dönemlerinde Kıbrıs Halkının İşgale Tepkisi.....	19
1.4. İngiliz İşgalinin Başında Kıbrıs’ın Genel Görünümü.....	23
BÖLÜM 2: İNGİLİZ İDARESİ DÖNEMİNDE KIBRIS’TA ISLAHAT (1878-1914).....	40
2.1. İdari Islahat.....	40
2.2. Adli ve Hukuki Islahat.....	53
2.3. İktisadi Islahat.....	60
2.4. Bayındırlık Çalışmaları.....	66
2.5. Sağlık Durumu ve Islahatı.....	75
BÖLÜM 3: THE TIMES GAZETESİNE GÖRE KIBRIS’TAKİ DİĞER FAALİYETLER VE ANLAŞMAZLIK KONULARI.....	81
3.1. Eğitim Faaliyetleri	81
3.2. Dinî Faaliyetler.....	83

3.3. Arkeolojik Faaliyetler.....	87
3.4. Kıbrıs'ta Osmanlı Devleti ile İngiltere Arasındaki Anlaşmazlık Konuları.....	89
3.4.1. Kapitülasyonlar Meselesi.....	90
3.4.2. Sultan'ın Malları Meselesi.....	91
3.4.3. Kıbrıs Vergisi Meselesi.....	93
3.5.The Times'ta Yer Almayan Diğer Anlaşmazlık Konuları.....	101
3.5.1.Kıbrıs'ta Osmanlı Devleti ile İngiltere Arasındaki Diğer Anlaşmazlık Konuları.....	101
3.5.2. Kıbrıs'ta Türklerle Rumlar Arasındaki Anlaşmazlık Konuları.....	102
3.6. Kıbrıs'ın İngiltere Tarafından İlhakı.....	103
SONUÇ.....	105
KAYNAKÇA.....	117
EKLER.....	120
ÖZGEÇMİŞ.....	160

KISALTMALAR

BOA : Başbakanlık Osmanlı Arşivi

CAB : Cabinet Office Papers

Y. A. RES. :Yıldız Resmi Maruzat

Tezin Başlığı: The Times Gazetesi'ne Göre Kıbrıs (1878-1914)	
Tezin Yazarı: Emrah Balıkcıoğlu	Danışman: Doç. Dr. Kenan Olgun
Kabul Tarihi: 11 Haziran 2012	Sayfa sayısı: v (ön kısım) + 118 (tez) + 39 (Ekler)
Anabilimdalı: Tarih	Bilimdalı: Türkiye Cumhuriyeti Tarihi
<p>İngiltere XIX. yüzyılın son çeyreğinde Osmanlı Devleti'nin toprak bütünlüğünü korumaktan vazgeçmiş; ilgisini Osmanlı Devleti'nin nüfuz alanına yöneltmişti. Bu yeni politikayı uygulama fırsatını 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı'yla elde etmişti. Bu savaşta Osmanlı Devleti Kars, Ardahan ve Batum'u kaybetmişti. Rusya'nın yayılmasından endişe duyan İngiltere Osmanlı Devleti'nden onu da Rusya'ya karşı koruyabileceği bir üs istemişti. Bu üs İngiltere'nin bir süredir ilgilendiği bir Osmanlı vilayeti olan Kıbrıs adası olmuştu. 4 Haziran 1878'de yapılan Kıbrıs Antlaşması'yla İngiltere adaya yerleşmişti. Böylece, Kıbrıs'ta İngiliz dönemi başlamış oluyordu.</p> <p>İngiltere, Kıbrıs'ı işgal ettikten sonra, adada kendi sistemini kurmaya başlamıştı. Bu nedenle, Kıbrıs'ta idari, adli, hukuki, iktisadi ıslahat yapmıştı. İngilizler adada bayındırlık, sağlık, eğitim, din faaliyetleri yürütmüştü. İngiliz idaresindeki Kıbrıs'ta arkeolojik kazılar yapılmıştı.</p> <p>Bu çalışmada, İngilizlerin 1878-1914 arasında Kıbrıs'ta yürüttüğü söz konusu ıslahat ve adadaki diğer faaliyetler The Times Gazetesi ışığında incelenmiştir. İngiliz hükümetlerinin âdeta resmî yayın organı olan The Times'a göre Kıbrıs'ta kurulan Osmanlı Sistemi'nin, yerine kurulan İngiliz Sistemi'nin ve Kıbrıs'ın İngiliz kamuoyunca nasıl değerlendirildiği gösterilmek istenmiştir. İngilizlerin Kıbrıs'ta yürüttükleri faaliyetlerin Kıbrıs kamuoyunda yarattığı etki yine The Times ekseninde ele alınmıştır. Gazetede yer alan ve Kıbrıs'la ilgili İngiltere ile Osmanlı Devleti arasında yaşanan anlaşmazlık konularına ışık tutulmuştur.</p> <p>The Times'a genel olarak bakıldığında, gazetenin Kıbrıs'taki Osmanlı Sistemi'ni yerdiği, kurulan İngiliz Sistemi'ni ise övdüğü görülmektedir. Gazete, Osmanlı Devleti'nin Rumlara zulmettiğini iddia etmiştir. İngiltere ile Osmanlı Devleti arasında Kıbrıs'la ilgili diğer bazı anlaşmazlık konuları The Times sütunlarında yer almamıştır. Gazete, Rumların adayı Yunanistan'a ilhak çabasından neredeyse hiç söz etmemiştir.</p>	
Anahtar kelimeler: The Times, İngiltere, Kıbrıs, Yüksek Komiser, Yasama Konseyi	

Title of the Thesis: Cyprus According to The Times Newspaper (1878-1914)	
Author: Emrah Balıkcıoğlu	Supervisor: Assoc. Prof. Kenan Olgun
Date: 11 June 2012	Nu. of Pages: v (pretext) + 118 (main) + 39 (appendices)
Department: History	Subfield: Republic of Turkey's History
<p>The Great Britain had left the policy of protecting territorial integrity of the Ottoman Empire and begun to be interested with her lands. She had been able to apply her policy after the 1877-1878 Russo-Ottoman War which the Ottoman Empire lost Kars, Ardahan and Batum. Since she had been concerned about the Russian expansion, the Great Britain had demanded a base from the Ottoman Empire. This had been Cyprus island, an Ottoman province. The Great Britain had occupied the island after signing The Cyprus Convention with the Ottoman Empire on June 4, 1878.</p> <p>After occupying Cyprus, the Great Britain had carried out administrative, juridical, judicial, economical reforms, public and health works in Cyprus. Educational, religious activities and archeological excavations had also been made.</p> <p>In this study, British reforms and other works in Cyprus between 1878-1914 were examined in the light of The Times. British public opinion about the Ottoman System, the established British System and Cyprus island is studied on the basis of The Times which was like the official media organ of British governments. Effects of British reforms and works on the Cypriots were also handled according to The Times. The study deals some disputes about Cyprus between the Great Britain and Ottoman Empire according to the Times.</p> <p>The Times criticizes the Ottoman System, while it glorifies the British System in Cyprus. It doesn't mention some other disputes about Cyprus between the Great Britain and Ottoman Empire and says almost nothing about Greek Cypriots' efforts for union with Greece.</p>	
Keywords: The Times, The Great Britain, Cyprus, High Commissioner, Legislative Council	

GİRİŞ

Kıbrıs M.Ö 1450'de Hititlerden başlayarak 1571'e kadar sırasıyla Eski Yunanlıların, Fenikelilerin, Asurluların, Mısırlıların, Perslerin, Büyük İskender'in, Romalıların, Lüzinyanların, Memlüklerin ve Venediklilerin hâkim olduğu bir ada olmuştur (Alasya, 1977, s.15-43). XV. yüzyılda da Doğu Akdeniz'de etkin bir güç olmaya başlayan Osmanlı Devleti Kıbrıs'la ilgilenmeye başlamıştır. Ada, XV. ve XVI. yüzyıllar boyunca Türk akınlarına uğramıştır (Serter, 2001, s.57-58).

Kıbrıs'ın Osmanlı Devleti'ne katılmasının XVI. yüzyılda bir zaruret hâline geldiği söylenebilir. Burada daha çok siyasi, stratejik, askerî ve dinsel nedenler rol oynamıştır. Bu nedenlerin başında Akdeniz'deki ticaret yolları üzerinde olan Kıbrıs'ın Osmanlı Devleti'ne karşı konumlanan Venediklilerin elinde olması gelmektedir. Ada Venedik'in müsamahasıyla Osmanlı Devleti'nin Akdeniz'deki ticari ve ulaşım güvenliğine ve ekonomisine zarar veren korsanların üssü konumuna gelmişti (Uzunçarşılı, 1995a, s.13). Ayrıca Osmanlı Devleti Kıbrıs'ın alınması düşüncesini İslâm Devletleri'nden dinsel miras olarak devralmıştı (Alasya, 1977, s.47-51). İşte bu nedenlerden ötürü Osmanlı Devleti İspanya, Papalık ve Malta Şövalyeleri ile ittifak kuran Venediklilerle yaptığı ve yaklaşık bir yıl süren savaşın ardından 1571 yılında adayı fethetmiştir (Uzunçarşılı, 1995a, s.13-14).

Fetih tamamlandıktan sonra ülkenin harap olması ve boşalması üzerine Osmanlı Padişahı II. Selim Kıbrıs'la ilgili bir ferman çıkarmıştı. 21 Eylül 1571 tarihli bu fermana göre, Konya, Karaman, Niğde, Kayseri, Antalya, Manavgat, Alaiye, İçel, Bozok ve Darende'de yaşayan Türklerin bir bölümü, Kıbrıs'a yerleştirilmişti (Serter, 2001, s.67). Osmanlıların 1571 yılından sonra bu adaya Anadolu'dan gönderdiği insanlar Müslüman göçebe ve çiftçiler olmuştu. Bir müddet sonra ekonomik ve sosyal hayata canlılık kazandıran bu göçebe ve çiftçiler Latinlerden kalan boş topraklara ve köylere yerleşmişlerdi. Kentlere, genellikle zanaatkâr aileleri yerleştirilmişti (İsmail, 1986, s.15). Lefkoşe'de basmacılar, kilimciler, terziler, debbağlar (dericiler) gibi çeşitli kollardan esnaf ve zanaatkârlar vardı. Daha sonraki dönemlerde ise adaya gelip görevi bittikten sonra yerleşen Osmanlı memurları nüfusun bir parçası hâline gelmişti (Beratlı, 1993, s.164-168). Kıbrıs'ta Türkler dışında Rumlar bulunmaktaydı. 1570'lerde Magosa ve

Lefkoşe'nin yıkıntılarını yeniden ayağa kaldırmak üzere Safed, Kudüs ve Suriye'nin başka yerlerinden Musevilerin yerleştirilmesine ilişkin buyruklar gönderilmişti (Goffman, 2004,s.188). Geri kalanını ise Ermeniler, Maronitler, Fransız ve İngiliz tüccarlar, Orta Asya'dan getirilen beyaz köleler ve cariyeler, Afrika'dan getirilen zenci köleler ve cariyeler, Tuzla kazasında bulunan İngiliz, Fransız, Venedikli, Sicilyalı, Napolili, Hollandalı, Dubrovnikli, İsveçli konsolos vekilleri ile yanlarında kalan hizmetkârları ve yardımcıları oluşturmaktaydı (Özkul, 2005, s.187).

1571'de fethin tamamlanmasının ardından Kıbrıs bir Beylerbeyliği hâline getirilmiş ve 1670'e kadar bir Beylerbeyi, 1670-1687 yılları arasında Kaptan Paşalığı'na bağlı Müsellim, 1687-1785 yılları arasında Sadrazam'a bağlı Muhassıl, 1785-1839 yılları arasında Divân-ı Hümayun'a bağlı Muhassıl tarafından idare edilmiştir. 1839-1861 yılları arasında Divân-ı Hümayun'a bağlı Kaymakam, 1861-1868 yılları arasında Rodos Paşalığı'na bağlı Kaymakam, 1868-1870 yılları arasında Çanakkale Valisi'ne bağlı Muatasarrıf, 1870-1878 yılları arasında ise Divân'a bağlı Mutasarrıf ile yönetilmiştir (Gazioğlu, 2001, s.68-71;Serter,2001, s.67-68). Kıbrıs fetihten sonra Baf, Magosa ve Girne olmak üzere üç sancağa bölünmüş ve bunların başına sancakbeyleri atanmıştır. İçel, Silifke, Tarsus, Suriye'den de Trablusşam sancaklarına bağlanan Kıbrıs Beylerbeyi kazalardan nahiyelere, nahiyelerden köylere bölünmüştür. Sancakbeyliğinin kaldırılmasından sonra ada on yedi kazaya (ilçeye) ayrılmıştır. Söz konusu kazalar şunlardır: Tuzla, Limasol, Piskobu, Gilân, Evdim, Magosa, Karpas, Dağ (Orini), Değirmenlik, Baf, Kukla, Hrisofu, Lefke, Omorfo, Mesarya ve Girne (Serter, 2001, s.68). Bu idari taksimat, zaman zaman değişerek, İngiliz dönemi başında, altı kaza (ilçe) ve on altı nahiye biçimine ulaşmıştır (Beratlı, 1993, s.218). Kazaların en yüksek yöneticileri başkent Lefkoşe'deki başkadı ve diğer kazalardaki kadılar olmaktadır (Serter, 2001, s. 68). Nahiyelerde ise kadılara bağlı naib adı verilen yöneticiler görev yapmaktaydı (Gazioğlu, 2001, s.75). Tanzimat döneminde Kıbrıs'ta Meclis-i Kebir kurulmuştu (Demiryürek, 2010, s.133-136). Başından belirtmek gerekirse, Osmanlı Devleti Kıbrıs'ta kurduğu idari sistemde eşit temsiliyete önem vermişti. İdari ve mali konularla ilgili tüm yetkilerin toplandığı bir merkez olan Meclis-i Kebir'de (Divân) Başkan Vali idi. Meclis-i Kebir'in Tanzimat dönemine kadar üyeleri şunlardı: Divân Efendisi, Tezkereci, Defterdar, Defterdar Emîni, Ruznâmecî ve Yeniçeri Ağası (Serter, 2001, s.68). 1839 Tanzimat Fermanı'ndan sonra bu sayı dört Türk üye, Başpiskopos,

Ortodoks Rum cemaati, Ermeni cemaati ve Maronit cemaatini temsil eden birer üye olmak üzere sekiz üye olmuştur. Bu sayı daha sonra artmaya devam etmiştir. Türk yönetiminin sonlarına doğru Divân üyeliği genişletilmiş; Maliyeci, Mukayyit, üç Müslüman ve seçikle gelen üç Hristiyan ve Başpiskopos Divân üyeleri olarak görev yapmaya başlamıştır (Gazioğlu, 2001, s.79). Rum Ortodoks Başpiskoposu Meclis-i Kebir'in atanmış üyesiydi; üç Müslüman ve üç Hristiyan üye de kendi cemaatleri tarafından Meclis üyeliğine seçilmekteydi. Müslüman üyeler herhangi bir maaş almıyorlardı; hâlbuki Hristiyan üyelere kendi seçmenleri tarafından yapılan bağışlarla maaş ödenmekteydi. Meclis-i İdare olarak bilinen, kazaların yanı sıra nahiyelerde de yer alan meclisler de idari işlerden sorumluydular. Bunlar Kaymakam'ın veya Müdür'ün başkanlığında üç Hristiyan ve üç Müslüman üyeden oluşmaktaydılar. Kazalardaki idare meclisleri atanmış üyeler olarak Kaymakam veya Müdür, Kadı, Piskopos, Mal müdürü ile iki Müslüman ve iki gayrimüslim seçilmiş üyeden oluşmaktaydı. 1878'de başkent Lefkoşe'deki İdare Meclisi'nde, kendi toplum üyeleri tarafından seçilen iki Müslüman ve iki Hristiyan ile Mutasarrıf, Kadı, Müftü, Başpiskopos, Muhasebeci, Başkâtip ve Evkâf Muhasebecisi bulunmaktaydı. Başkentteki Belediye Meclisi bir Müslüman'ın başkanlık ettiği üç Müslüman ve üç Hristiyan'dan oluşurken, yine bir Müslüman'ın başkan olduğu diğer belediye meclisleri iki Müslüman ve iki Hristiyan'dan oluşmaktaydı. Söz konusu meclisler sağlık, temizlik, hijyen, yol ve şehir planlaması, inşaat denetimi ve diğer belediye görevleriyle hizmetlerini yerine getirmekteydi (Gazioğlu, 2001, s.73-74). Tanzimat Fermanı'ndan sonra, bir yenilik İdari Meclis'in yanına Adli Meclis'in kurulması olmuştu. Ayrıca 1868'de dördü Türk, üçü Rum, biri Ermeni olmak üzere dört Müslüman, dört gayrimüslimden yani sekiz seçilmiş sekiz de atanmış üyeden oluşan on altı kişilik Danışma Meclisi kurulmuştu (Beratlı, 1993, s.219-220). Diğer bir yenilik ise kaza ve nahiye yönetiminde olmuştu. Kazalarda kadıların yerini kaymakamlar, nahiyelerde ise naiblerin yerini müdürler almıştı (Gazioğlu, 2001, s.75). Köylerde ise 1829'da mahalle halkının seçimiyle işbaşına getirilen muhtarlar görev yapmaya başlamıştı (Çiçek, 1999, s.1255). Muhtarlar ve azalar köy halkı tarafından seçilmekteydi. Köy halkı Türklerden oluşuyorsa muhtar Türk, Rumlardan oluşursa Rum olmaktaydı. Karma köylerde ise Türk ve Rum nüfusunun köy nüfusuna oranına göre Türk ve Rum muhtarlar belirlenmekteydi. Vergileri muhtar düzenler, sokakların temizlenmesine ve diğer

belediye işlerine onlar göz kulak olurdu. 1878'de Kıbrıs İngiltere'ye devredildikten sonra adaya gelen ilk İngilizlerden biri olan W. Hepworth Dixon adayla ilgili gözlemlerini anlattığı kitabında köylerin kendi yasalarına sahip olduğunu ve kendi muhtarlarını seçebildiklerini belirterek Osmanlı dönemindeki muhtarlık sistemini övmüştü (Gazioğlu, 2001, s. 75).

Kıbrıs'ın Osmanlı dönemindeki adli yapısına bakıldığında idari yapıda olduğu gibi eşit temsiliyet ilkesinin uygulandığı görülür. Başında Kadı'nın bulunduğu iki Türk ve iki Rum üyeden oluşan, Müslümanlar ile gayrimüslimler arasındaki davalara bakan, hukuk davalarında 5000 akçe, ceza davalarında üç yıla kadar ceza veren Şer'î ve Nizâmi Mahkemeler vardı. Şer'î Mahkemeleri yalnız Müslümanların evlenme, boşanma, miras, vasilik gibi konularda şer'î kanun esasları içinde kararını verirdi (Serter, 2001, s.68). Kadı başkanlığında sivil ve cezai davalara bakan iki Müslüman ve iki Hristiyan üyenin bulunduğu Adli Meclis vardı. Bu meclis sivil davalarda 1000 kuruşa kadar para ve üç aya kadar hapis cezası ve ceza davalarında 500 kuruşa kadar ceza kesme yetkisiyle sınırlıydı (Gazioğlu, 2001, s.73-74). Başkent Lefkoşe'de olup Paşa Sancağı'nın Kadısı'nın başkanlık ettiği üç Müslüman ve Hristiyan üyeden oluşan ve temyiz davalarına bakan Meclis-i Temyiz veya Temyiz Mahkemeleri istinaf mahkemesi olarak da adlandırılmaktaydı (Serter, 2001, s.70). Temyiz Mahkemesi, Lefkoşe kazası için Deavi mahkemesi görevi de görürdü. İngilizler Kıbrıs'ı devraldığında, bu mahkemelerde üç yıldan fazla mahkûmiyeti gerektiren davalar Rodos Vilayet Valisi veya İstanbul tarafından onaylanmaktaydı (Samani, 2007, s.77). Yine üç Müslüman ve üç Hristiyan'dan oluşan ve soruşturma yapmakla görevli Meclis-i Tahkik de Meclis-i Temyiz'in yanında önemli bir kurumdu. 1854 yılında Larnaka'da, çoğunlukla yabancılarla ilgili ticari davalara bakan, konsolosların temsilci bulundurma hakkına sahip olduğu ve Hristiyanlarla Müslümanların eşit temsil edildiği Ticaret Mahkemesi kurulmuştu. Bu mahkemelerin dışında, Müslüman olmayanların kendi aralarındaki davalara bakan toplum mahkemeleri mevcuttu. Tamamıyla Adli Meclis'in yetkileri dışında kalan davalara Ceza Mahkemeleri bakardı (Gazioğlu, 2001, s. 73-74). Ayrıca konsolosların, kendi ülkelerinin tebaası olan tüccar ve vatandaşları arasındaki hukuk ve ceza davalarını, kendi kânun ve âdetlerine göre görmeleri yetkisi kabul edilmişti (Özkul, 2005, s.104). Kıbrıs'ın Osmanlı dönemindeki adli yapısına genel olarak bakıldığında ise, mahkemelerde kadılık kurumunun çok önemli olduğu görülmektedir. Adada her kazada

bir Kadı vardı ve başkent Lefkoşe’de Başkadı bulunurdu ve Rumeli Kazaskeri tarafından atanırdı (Serter,2001, s. 68-70). Kadılar idari işlerin yanı sıra, şer’î işlerle ilgilenirlerdi. Vasiyet, nikâh ve tereke taksimi işlerine bakan kadıların yanında soruşturmalara katılan başkâtip, şahitlik yapan şühüdül-hâl, kolluk gücü subaşı, mali işlere bakan defterdar vardı. Ayrıca Hz. Hasan soyundan gelenlerin olduğu nâhibüleşraf kaymakam, muhızır (adli polis), esnafı denetleyen ve fiyatları belirleyen veya narh sistemini uygulayan muhtesibler ve tereke taksiminde görevli kassam gibi yardımcıları bulunuyordu (Özkul, 2005, s. 54-67). Bunun yanı sıra, Rumeli Kazaskeri’nin atadığı, daha çok askerî mahkemelere ve askerlerin veraset davalarına bakan Askerî Kadılar görev yapmaktaydı. İkinci bir adli görevli olan müftü ise Şeyhülislâm tarafından atanmakta ve herhangi bir şer’î sorun hakkında “olur veya olmaz” anlamına gelen fetva vermekteydi (Serter,2001,s.68-70). Müftü ayrıca Müslümanların temsilcisi konumundaydı (Beratlı, 1993, s.173). Kıbrıs’ın Osmanlı dönemindeki adli düzenindeki başka bir olgu da adadaki gayrimüslimlere, özellikle Rumlara XIX. yüzyılda hukuki ıslahatla kazandırılan haklardı. Osmanlı Devleti fetihden sonra Venediklilerce gaspedilmiş mallarını Hristiyan halka geri vermişti (Serter, 2002, s.222). Bunun haricinde, ardında yaşı küçük çocuk bırakarak ölen Hristiyanların taşınır ve taşınmaz mal varlığının listesini hazırlamak ve kadı ve naiblerden (kadı yardımcılarında) bu tür malvarlığı listelerinin hazırlanması için ödenen resim ve diğer harçları toplamak piskoposlara tanınan yeni haklar arasında yer almıştı. İkinci olarak, karma davalarda gerek konseylerde, gerekse mahkemelerde Hristiyanlar, herhangi bir fark gözetmeksizin, tanık olarak dinlenme hakkına sahip olmuştu. Kıbrıs’taki Osmanlı Hukuk Sistemi’ni Kıbrıs Şer’îyye sicillerine dayanarak inceleyen Serter (2001, s.70), Osmanlı Devleti’nin, Müslüman olmayanlara tüm iddiaların aksine, son derece adil ve toleranslı davrandığını belirtmektedir. Kadı, adaleti dağıtırken din, mezhep, cinsiyet vb. hiçbir ayırım gözetmeyerek eşit davranmaktadır (Özkul,2005, s.217). Hatta Kıbrıs’taki ilk İngiliz Yüksek Komiseri Sir Garnet Wolseley, “Ben de dâhil olmak üzere, hepimiz ilk fikirlerimizi değiştirdik. Bu Türk yasalarının adilliği ve insancılığı karşısında hayrete düştük,” demiştir (Beratlı,1993, s.218).

Osmanlı dönemindeki askerî yapı ise 1000 yaya yeniçeri ve 2666 atlı sipahiden oluşan bir garnizondan teşkil etmekteydi. Yeniçerilerin başında Yeniçeri Ağası, onun altında Kol Kâhyası, Kol Kâhyası’nın altında ise Çorbacılar adı verilen 28 subay bulunuyordu.

Görevi sefere çıkmak değil, adayı korumak olan 42 “Zaim” komutası altındaki sipahi süvarilerinin komutanı alaybeyleri vardı. Larnaka, Magosa, Baf ve Girne kaleleri, “Dizdar” denilen komutanların yönetimindeydi. Sahillerin korunmasından Beylerbeyi’nin yeniçeriler arasından atadığı dört serdar sorumluydu (Serter,2001, s.70-71). Subaşının komutan olduğu zaptiye kurumu polis gücü yerine geçmekteydi. Kıbrıs İngilizlere devredildiği sırada zaptiyelerin sayısı 300 civarında idi (Serter,2001, s.71; Zia,1975, s.87). XVIII. yüzyıldan itibaren askerî yapıda değişiklikler göze çarpmaktadır. Osmanlı Padişahı III. Selim döneminde (1789-1807) Avrupa usulünde yeni bir ordu oluşturulmuştu (Karal, 2007, s.65-66). Nizâm-ı Cedit ordusu adı verilen bu ordu Kıbrıs’ı korumak için 1807 yılında adaya gelmişti (Demiryürek,2010, s.77). 1825 yılındaki resmî bir kayda göre ise, askerî sınıflar beş kalede (Lefkoşe, Magosa, Baf, Limasol ve Girne kaleleri) bulunan askerî kuvvetler Garnizon, Azap askerleri ve Topçular olarak üçe ayrılıyordu (Serter, 2001, s.70). Ancak Yeniçeri Ocağı’nın kaldırılması ve ciddi sıkıntı yaratan Yunan isyanları Osmanlı Devleti’nde yeni bir ordunun kurulmasını zorunlu kılmış ve II. Mahmut döneminde Âsakir-i Mânsure-yi Muhammediye kurulmuştu (Karal, 2007, s.150-151). Bu ordu da Kıbrıs’ta 1837’de teşkil edilmiştir (Aksan, 2010, s.406).

Osmanlı döneminde Kıbrıs’ta Timar sistemi mevcuttu. Bu sisteme göre topraklar Has, Zeâmet ve Timar olmak üzere üçe ayrılmaktaydı. Has senelik geliri yüz bin akçe ve yüz bin akçeden fazla ve vezir-i âzama, vezirlere, beylerbeyilere, sancakbeylerine ait araziydi. Zeâmet senelik geliri yirmi binle yüz bin akçe arasında ve alaybeylerine, reisülkütuba ve kalem şeflerine ait olan arazilerdi. Çeşitli derecelerdeki timar sahiplerinin de Timar adı verilen ve senelik geliri bin ile yirmi bin akçe arasında değişen toprakları vardı (Uzunçarşılı, 1995b, s.310-311). 1857 yılında ise çıkan Arazi Kanunnâmesi’yle arazi beşe bölünmüştü. Bunlar mülkiyet yoluyla tasarruf olunan arazi-i memlûke, devlete ait olup şahıslara dağıtılan arazi-i mîriye, vakif toprağı olan arazi-i mevkûfe, yollar, merâlar gibi halkın yararına sunulmuş arazi-i metrûke ve kimseye ait olmayan, halka bırakılmamış ve ayrılmamış arazi-i mevâtı (Karal, 1988a, s.223-225). Çiftlik adı verilen araziler de, köylülere verilen reaya çiftlikleri, askerlere verilen askerî çiftlikler, sipahilere verilen hassa çiftlikleri, yönetici sınıfa verilen mülk ve işletme çiftlikleri, evkâfa vakfedilen vakıf çiftlikleri olarak beşe ayrılmıştı (Gazoğlu, 2001, s.84-85). Zaman içinde toprağın belli gelir karşılığında bir ile üç yıl arası kiralandığı iltizâm

sistemiyle ömür boyu kiralandığı mâlikane sistemi oluşmuştu (Çevikel,2000, s.148-149; 2008, s.569).

Kıbrıs'ın Osmanlı zamanındaki ekonomisinde, başlıca tarım ürünleri olarak arpa, narenciye, zeytin, üzüm, patates yetiştirilmekteydi (Çevikel,2000, s.308). Bunun yanı sıra, pamuk, şeker, buğday, harnup olmak üzere çeşitli zirai ürünler vardı. Binek hayvanı olarak at, beygir, katır, tarlaları sürmek için öküz, etinden, sütünden ve derisinden yararlanılan keçi ve koyun bulunmaktaydı (Özkul,2005, s.366-387). Ticari hayatta Magosa limanı yerine önemli bir deniz limanı olan Larnaka'nın öne çıkması bu bölgenin yabancı konsoloslukların açıldığı bir yer hâline gelmesine neden olmuştu (Özkul, 2005, s.107). Vergiler, Müslümanların ödediği oşür ve zekât ile Hristiyanların ödediği haraç ve cizyeden oluşmaktaydı (Beratlı, 1993, s.220). Özellikle XVIII. yüzyıldan itibaren ayânların ortaya çıkmasının vergilerin daha da artmasına ve halkın ağır vergiler altında ezilmesine neden olduğu anlaşılmaktadır (Çevikel, 2006, s.290;2008, s.581-582).

Kıbrıs adası, tarihin değişik dönemlerinde, kuraklık, veba ve sıtma gibi salgın hastalıklara, depremlere, çekirge ve fare istilâlarına maruz kalmıştı. Bunlardan kuraklık ve çekirge felaketi Kıbrıs'taki Osmanlı yöneticilerinin en çok mücadele ettiği afetler arasında yer almıştı. 1745-1748 yılları arasında devam eden üç tuğlu Paşalık döneminde Kıbrıs'ı yöneten ve adada büyük bir ün kazanmış olan Ebubekir Paşa, Larnaka'ya 12 mil öteden, sıra kuyular kazdırarak, temeller yaptırarak su getirmek gibi hizmetler vermiştir (Gazioğlu, 2001, s.69-70; Özkul,2005, s.17). Osmanlı yöneticileri Kıbrıs'ta kasabalara su getirmekle yetinmemiş; ayrıca bu suyun çeşitli semtlere dağıtımını yapmışlar ve her semtte bir çeşme inşa ederek halkın su gereksinimini bu çeşmelerden bedava karşılama olanağı sağlamışlardı. Osmanlı döneminde yapay kanallar açmak yöntemiyle, Baf'tan Karpaz'a kadar adanın dört bir yanında toprağın sulanması olanağı yaratılmıştı. Bu sayede daha bol ürün alınması çeşitli meyve ağaçları yetiştirilmesi gerçekleşmişti (Gazioğlu, 2001, s.94). Çekirgeler içinse değişik mücadele yöntemleri benimsenmişti. En etkili yöntemlerden birisi çekirgelerin toprağa bıraktıkları yumurtaları 1862'de Kıbrıs'a mutasarrıf olarak atanan Ziya Paşa'nın yöntemi olan huni şeklinde çukurlar kazılarak çekirgelerin bunların içine düşmelerinin sağlanması olmuştu. İkinci yöntem, çekirgelerin yumurtalarının toplatılmasıydı. Üçüncü yöntem olarak da,

çekirgelerin ilerlediği yönde kaygan kumaştan bir perde geriliyor ve bu perdenin alt tarafına ise iki buçuk ayak ölçülerinde hendekler kazılıp içlerine kaygan maddeler sürülmüş tahta çerçeveler konuyordu. Çukurlara düşen çekirgeler üstleri toprakla örtülerek bunlar imha edilmekteydi (Özku, 2005, s.120).

Bu bayındırlık çalışmaları haricinde sağlık konusunda bazı faaliyetler yürütülmüştür. Örneğin 1726-1750 arasında Kıbrıs'ta üç ameliyat yapıldığı Kıbrıs Şer'îyye Sicilleri'ne yansımıştır (Özku, 2005, s.204).

Osmanlı idaresi altındaki Kıbrıs'ta eğitim öğretim faaliyetleri daha çok vakıflara dayalı olarak yürütülmekte, okul açmak, öğretmen ve öğrencilerle ilgili gerekli harcamaları yapmak, öğretmenleri atamak ve maaşlarını ödemek gibi masraflar ve sorumluluklar vakfiyelerdeki koşullara göre Evkâf yöneticileri tarafından yerine getirilmekteydi (Gazioğlu, 2001, s.107). Adadaki eğitim hayatını ise medreseler oluşturmaktaydı. Medrese, Osmanlı Devleti'nin kuruluşuyla hizmete başlamış; Fatih Sultan Mehmet ve Kanunî Sultan Süleyman tarafından genişletilmişti. Bu okullar öğretim bakımından üç temel basamağa ayrılmıştı: ilköğretime karşılık gelen ve iptidâilerden oluşan iptidâî hariç ve hareketi hariç, ortaöğretime karşılık gelen ve idâdilerden oluşan iptidâî dâhil ve hareketi dâhil, lise öğretimine karşılık gelen Musıla-ı Sahn ve yükseköğretime karşılık gelen Sahn-ı Seman (Karal, 1988a, s.135-136). Osmanlı idaresi altındaki Kıbrıs'ta da Hariç, Dâhil ve Musıla-ı Sahn adlı medreseler bulunmaktaydı (Alasya,1977, s.104). Tanzimat'la birlikte eğitim öğretim, öğretmen yetiştirme konuları, müfredat programları ve çağdaş bilimleri içeren derslerin okutulması, öğretmenlerin belirli nitelik, deneyim, bilgi ve pedagojik yetenekleri kazanacak şekilde yetiştirilmesini içeren öğretmen okulları açılması yoluna gidilmişti. 1838'de ilkokullar birinci ve ikinci sınıf okullar olarak ikiye ayrılmıştı. İlköğretimin ikinci aşaması veya orta öğretimin ilk aşaması olarak Rüştîye adı verilen ve çağdaş eğitim veren okullar da bulunmaktaydı. Ayrıca özellikle XIX. yüzyılda Fransız ve Amerikan misyonerlerinin okulları vardı (Gazioğlu, 2001, s.106-111). Türk okullarında müfredat programı din dersi ve matematik gibi konuları kapsıyordu. Rum okullarının eğitim programı daha kapsamlıydı (Alasya, 1977, s.104). Türkler adaya gelir gelmez Rumların okullar açmasına izin vermişti. Ayrıca XIX. yüzyıldan itibaren Rum tebaaya Yunanistan'dan öğretmen getirme hakkı verilmişti. Kıbrıs'ta 1864 yılına kadar, Türk okullarına hazineinden devlet yardımı yapılmazken,

Rum okulları hazineden, özel kaynaklardan ve Rum Ortodoks Kilisesi ile diğerk dinî kuruluşlardan maddî destek görmekteydi. Rum tebaa eğitimde özerk bir yapıya sahipti (Gazioğlu, 2001, s.110). Kıbrıs 1878’de İngiltere’ye devredildiği sırada Türklere ait 65 ilkokul bulunuyordu. Bunların 28’i Lefkoşe, 8’i Larnaka, 8’i Magosa, 4’ü Limasol, 12’si Baf ve 5’i de Girne kazasındaydı. Hristiyanların da çeşitli kazalarda 83 okulu vardı (Serter, 2001, s.74).

Dinî hayata bakıldığı zaman da, adanın dinî yapısını daha çok Türklerin dini İslamiyet ile Rumların dini Hristiyanlığın belirlediği görülmektedir. Müslümanlar arasında özellikle Bektaşilik önemli yer tutmuştur (Beratlı, 1993, s.196). Bunun dışında adada Mevlevilik vardır. Mevleviliğin Kıbrıs’a adanın 1571’de Osmanlı Devleti tarafından alınmasından sonra göç ettirilenlerce getirildiği düşünülmektedir. 1594’te Lefkoşe’de neyzeni, imamı, müezzini ve duacılarıyla tam teşekküllü bir Mevlevihane kurulmuştur. Lefkoşe Mevlevihanesi, Kıbrıs Rumlarının Enosis (Kıbrıs’ı Yunanistan’a bağlama) faaliyetlerine karşı mücadelesinin ve özellikle Balkan Savaşları’nda (1912-1913) Osmanlı Devleti’ne maddî destek vermesinin yanı sıra, mimarisi, musikisi ve Divan şairleriyle Kıbrıs’ın kültürel hayatında önemli bir işlev görmüştür (Akgün, 2010,s.769-788). Kıbrıs’ta Rumlar açısından ise hâkim konumda olan Ortodoks Rum Kilisesi ayrıcalıklıydı. Bu kilise yitirdiği hakları Osmanlı döneminde geri almıştı. Özellikle 1754 yılında Osmanlı Padişahı’nın çıkardığı bir fermanla Başpiskopos adanın ikinci politik ve nüfuzlu şahsiyeti olma hakkını kazanmaktaydı. Rum Başpiskoposu “etnarh” adıyla Rum toplumunun önderi hâline gelirken, üç Rum papazı da şikâyetleri doğrudan İstanbul’a iletmek amacıyla temsilci olarak kabul edilmişti. Kilise’nin Rum tebaadan vergi toplama, kendi papazlarını atama veya görevden alma, dinî simgelerini taşıma gibi hakları vardı ve Rum papazlar silah taşıyabiliyordu (Serter, 2002,s. 226). 1820’lerde Kıbrıs Rumları ayaklanma girişimlerinde bulunmalarına rağmen Osmanlı Devleti 1830 ve 1838 ıslahatıyla adadaki Rum din adamlarının yetkilerini artırmış; onları yönetime ortak yapmıştı. “A History of Cyprus” kitabının yazarı Sir George Hill’in tanımıyla Osmanlı Devleti “ülke insanlarını toplumsal çıkarları etrafında birleştiren ‘parlamentar bir sistem’ oluşturmuştu” (Gazioğlu, 2001, s.77-78). Burada Kıbrıs Rum Kilisesi’nin konumu üzerinde de durmak gerekir. Rum Kilisesi’nin kendine ait bir hukuku vardı (Serter, 2001, s.70). Kilise mali dokunulmazlığa sahipti. Bu ayrıcalıklı konumunu kullanarak yolsuzluk yaptığı ve Rum halkını ezdiği anlaşılmaktadır (Özkul, 2005, s.92-

100). Hatta hem siyasi hem iktisadi güce kavuşan Rum Kilisesi, gücünü bir süre sonra Enosis faaliyetleri lehinde kullanmaya başlayacaktı (İsmail,1986, s.18).

Çalışmanın konusu; The Times Gazetesi'nin 1878-1914 arasından çıkan yazılarında İngilizlerin Kıbrıs politikası, adaya yerleşme süreci, Kıbrıs'ta yaptığı ıslahat çalışmaları, diğer bazı faaliyetler ve Kıbrıs'la ilgili Osmanlı Devleti'yle İngiltere arasında yaşanan anlaşmazlıkların ele alınmasıdır.

Çalışmanın amacı; 1878-1914 arasında Kıbrıs'ta kendi yönetimlerini kuran İngilizlerin Kıbrıs politikasının, Kıbrıs'a yerleşme sürecinin, adada yaptıkları ıslahatın, yürütülen diğer faaliyetlerin ve Osmanlı Devleti ile İngiltere arasında Kıbrıs üzerinden yaşanan anlaşmazlıkların İngiliz hükümetlerinin resmî yayın organı gibi yayın yapan The Times Gazetesi ışığında değerlendirmesini yapmaktır.

Çalışmanın önemi; İngiliz hükümetlerinin resmî yayın organı hâline gelebilen The Times Gazetesi'nin gözüyle 1878-1914 arasında İngiltere'nin Kıbrıs'ı işgali sırasında ve sonrasında yaşananların, işgalin başında adanın genel manzarasının, İngiliz yönetiminin adada yaptığı ıslahatın, İngiltere'nin Osmanlı Devleti'yle arasındaki anlaşmazlık konularının İngiliz ve Kıbrıs kamuoyuna nasıl yansıdığını ortaya koymaktır.

BÖLÜM 1: İNGİLTERE’NİN KIBRIS POLİTİKASI VE KIBRIS’A YERLEŞMESİ

1.1. İngiltere’nin Kıbrıs Adasıyla İlgilenmesi

XIX. yüzyılın son çeyreğine gelindiğinde, İngiltere’de Osmanlı Devleti’nin toprak bütünlüğü koruma anlayışı terk edilmeye başlanmıştı (Gürel, 1984, s. 17-24). İngiltere dış siyasetindeki değişikliğin bir sonucu olarak dikkatini Osmanlı Devleti’nin Doğu Akdeniz’deki bazı nüfuz alanlarına çevirmişti. Bunlardan biri Kıbrıs’tı. İngilizlerin XIX. yüzyılın ilk yarısından beri adaya ilgilendiği söylenebilir. Özellikle 1847’de, İngiliz siyasetçi Benjamin Disraeli (Lord Beaconsfield) “Tancred” isimli kitabında adayı Ön Asya’nın anahtarı diye nitelemiş ve “İngilizlerin Kıbrıs’a ihtiyacı vardır ve burayı alacaklardır” diye yazmıştı (Beratlı, 1999, s. 29-30).

1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı’ndan sonra Kıbrıs’ın İngiltere için önemi daha da artmıştı. Rusya’nın Osmanlı Devleti’nden Kars, Ardahan ve Batum’u almasıyla sömürgesi Hindistan’a giden güvenlik yollarının akıbetinden kaygılanan İngiltere, Kıbrıs adasını üs olarak kullanmak amacıyla Osmanlı Devleti’nden istemişti¹ (Karal, 1988b, s.72). Bunun yanı sıra Fırat Vadisi Demiryolu Tasarısı için Kıbrıs’ı elde etmek İngiltere için bir zorunluluk hâline gelmişti. İngiliz sermayedarlarının değer verdiği “Fırat Vadisi Demiryolu Tasarısı”na yakın askerî bir üsse sahip olmaları gerekmektedir (Gürel,1984, s.20;Zia,1975, s.13). Kıbrıs Antlaşması’nın imzalanmasının hemen ertesinde The Times Gazetesi’nde yayımlanan bir yazıda Kıbrıs’ın “Fırat Vadisi Demiryolu Tasarısı” için bir köprübaşı olarak işgal edildiği ifade edilmişti (The Times, 11 Temmuz 1878). Ayrıca İngiltere İstanbul veya Gelibolu’ya yapacağı askerî harekât için gemilerine kömür ikmal edebilmesini sağlayan akaryakıt deposu olacak, geniş orduyu besleyebilecek, Süveyş Kanalı’ndan ve Basra Körfezi’nden gelecek tehditlere karşı geniş bir üs ve liman elde etmek niyetinde olduğu için Kıbrıs’ı istemişti (Zia, 1975, s.15-16). 1878-1883 yılları arasında The Times Gazetesi’nde çıkan yazılar da bu tespitleri doğrulamaktadır. E.P.E.W adlı yazar, Edinburghlu Blackie ve Oğlu tarafından

¹ İngiltere’nin XIX. yüzyılda Hindistan’ın güvenliğine verdiği önem hakkında daha ayrıntılı bilgi için bkz. Derviş Manizade, **Kıbrıs Dün, Bugün, Yarın**, İstanbul: Yaylacık Matbaası, 1975; Murat Sarıca, Erdoğan Teziç, Özer Eskiurt, **Kıbrıs Sorunu**, İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, 1975; Sevin Toluner, **Kıbrıs Uyuşmazlığı ve Milletlerarası Hukuk**, İstanbul: Fakülteler Matbaası, 1977; Halford Lancaster Hoskins, **British Roads to India**, England: Longmans, Green and Co., 1928.

çıkarılan Imperial Gazetteer'deki bir yazıda Doğu Akdeniz'de bir ada olan Kıbrıs'ın üç özelliği bakımından Rodos'la kıyaslandığını belirtmiştir. Gazeteye göre; 1) Kıbrıs Ortadoğu ve Kafkaslara yakın askerî bir üstür, 2) "Fırat Vadisi Demiryolu Tasarısı"na mesafe bakımından Rodos'tan daha yakındır ve 3) Tarımsal ürünler açısından Kıbrıs, Rodos'tan daha verimlidir (The Times, 22 Temmuz 1878). Kıbrıs'la ilgili olarak İngiliz Muhafazakârlarından siyasetçi W.Palliser İngiliz denetiminde olan "Malta adasının hiç kuşkusuz şimdi sahip olduğu büyük önemden çok son olarak İngiltere'yi Hint İmparatorluğu'na bağlayan zincire katılan bu yeni ve büyük halkanın", yani Kıbrıs'ın öneminden bahsetmiştir (The Times, 11 Kasım 1879). Palliser 1880 başında halka açık yaptığı konuşmada ülkesindeki Liberallerin eleştirilerine rağmen Kıbrıs'ın önemli bir askerî üs olduğunu söylemiştir (The Times, 2 Şubat 1880). General Sir Beauzchamp Walker, Kraliyet Birleşik Hizmet Enstitüsü'nde Sir Samuel W. Baker'ın başkanlığındaki oturumda Kıbrıs'ın stratejik önemini anlatmıştır. Ona göre, Larnaka önemli bir ticaret merkezi ve başlıca liman olmalıdır. Kıbrıs alınmıştır; çünkü 35.000.000'u besleyen gıda yollarının, kömür yollarının güvenliğini sağlamak, Port Said'le İskenderiye'ye yakın olmak önemlidir (The Times, 27 Ocak 1883).

1.2. İngiltere ile Osmanlı Devleti Arasında İmzalanan Kıbrıs Antlaşmaları ve Kıbrıs'ın İşgali

İngiltere'nin Kıbrıs'ı almak istemesinin altında yatan nedenlerin kısaca irdelenmesinden sonra, Kıbrıs'ın İngiltere'ye devrini ele almak yararlı olacaktır. 1877 yılında, Rusya Osmanlı Devleti'ne savaş ilan etmişti. Amacı Balkanlarda, Slavlarla meskûn eyaletleri Osmanlı hâkimiyetinden kurtarmak ve onlar üzerinde kuracağı nüfuz ile İstanbul ve Boğazlara yaklaşmaktı. Savaş boyunca, Rusya'yla Balkanlar'da ve Doğu Anadolu'da savaştan Osmanlı Devleti, batıda Plevne, doğuda ise Kars'ta bazı başarılı çarpışmalara rağmen subay kadrosunun, taşıt araçlarının, sağlık personelinin ve levazımının yetersizliği gibi nedenlerle yenilgiye uğramıştı. 1878'de ise, Rusya'yla Balkanlar'da ve Doğu Anadolu'da (Kars, Ardahan ve Batum) toprak kayıplarına neden olan Ayastafanos (Yeşilköy) Antlaşması imzalanmıştı. Bundan sonra, yukarıda belirtildiği gibi, Rusya'nın bu konumundan endişeye kapılan İngiltere Osmanlı Devleti'nin üzerine gelen Rus tehlikesini savuşturmakta yetersiz olduğu gerekçesiyle Kıbrıs'ın kendisine terk edilmesini istemişti (Karal, 1988b, s.43-72). İngiltere'de Lord Derby yerine Dışişleri

Bakanı olan Lord Salisbury, İstanbul'daki İngiliz Büyükelçisi Layard'ı harekete geçirmişti. Salisbury, 10 Mayıs 1878'de Layard'a gönderdiği bir mektupta, Rusya'nın Anadolu'nun kuzeydoğu köşesini elinde bulundurmasının Mezopotamya ve Suriye üzerinde yaratacağı olumsuz etkilerden söz ederek, gönülsüzce de olsa, Osmanlı Devleti ile İngiltere arasında bir savunma antlaşması yapılmasının gerekli olabileceğini belirtmekteydi. Büyükelçi Layard, 25 Mayıs'ta Sultan II. Abdülhamit'le konuyu görüşmeye çalıştıysa da, Sultan'ın meseleyle ilgili kuşkuları ve birkaç gün önce selefi V. Murat'ı tekrar tahta çıkarmak isteyen Ali Suavi'nin gerçekleştirdiği Çırağan Baskını'nın etkisinden kurtulamaması gibi nedenlerle başarılı olamamıştı. Öte yandan, Lord Salisbury söz konusu antlaşmanın derhal yapılmasını istemekteydi. 29 Mayıs'ta "antlaşmanın bir an önce yapılması"ni isteyen bir telgrafi Layard'a yollayan Salisbury, ertesi gün de, ayrıntılı bir antlaşma taslağının büyükelçiye yollandığını bildirmişti. Layard ise İstanbul'da İngiliz karşıtı bir tutumun her an ortaya çıkabileceği düşüncesiyle antlaşma taslağı gelmeden harekete geçmek istemekteydi. Salisbury'ye yolladığı mesajda, "benim imzalayacağım anlaşmayı beğenmezseniz, onaylamayabilirsiniz; ya da herhangi bir değişiklik isteyecek olursanız, bunu da bir 'Ek'le sağlarız" demektedir. Salisbury, özellikle 30 Mayıs tarihli telgrafında, Layard'dan antlaşmanın bir an önce imzalanmasını, böyle bir antlaşma imzalayarak Doğu Anadolu'da "reform" yapmayı ve Kıbrıs'ı İngiliz yönetimine bırakmayı Osmanlı Devleti kabul etmediği takdirde, İngiltere'nin Ayastafanos Antlaşması'nın değiştirilmesi için Rusya'ya karşı mücadele etmeyeceğinin, Rusya karşısında Osmanlı Devleti'ni yalnız bırakacağının Osmanlı yöneticilerine açıkça bildirilmesini istemişti (Gürel, 1984, s.21-23). Bu durum Osmanlı Devleti'ne daha önce ultiatom vermemiş olan Büyükelçi Layard'ın daha sert bir tutum takınmasına neden olmuştu. Antlaşma önerisini bir mazbata hâline getirip imzalaması için Saffet Paşa'ya iletildiğinde ve Saffet Paşa da buna itiraz ettiğinde İngiliz elçisi, "Eğer Osmanlı hükümeti bu antlaşmayı kabul etmezse kongrede barış şartlarını değiştirmeye İngiliz murahhasları çalışmayacak olduktan başka İngiliz Devleti donanması kuvvetiyle cebren Kıbrıs'ı istilâ edecektir" demişti (Karal, 1988b, s. 73). Layard, Osmanlı yöneticilerine, 4 Haziran günü İngiliz Parlamentosu'nun toplanacağını, bu yüzden kendisinin önerdiği biçimiyle bir antlaşmaya razı olup olmadıklarını 3 Haziran akşamına kadar bildirmeleri gerektiğini söylemişti (Gürel, 1984, s. 23). 4 Haziran günü Meclis-i Mahsusa antlaşmayı

reddetmişti; ancak, Layard'ın İngiliz politikasının Osmanlı Devleti aleyhine deđiŖeceđini belirtmesi üzerine Meclis yeniden toplanmıŖ ve antlaŖmayı kabul etmiŖti. Meclis'in aldığı karar aynı gün II. Abdülhamit tarafından uygun bulunmuŖtu. Ancak Osmanlı Devleti kendisinden gizli tutulan antlaŖmayı ğrenen Rusya'nın olumsuz tepkisinden çekindiği için 7 Temmuz 1878'de İngiltere Kıbrıs'a çıkarma yapmasına rağmen 15 Temmuz'a kadar antlaŖmayı onaylamamıŖtı. Sonunda, 15 Temmuz günü II. Abdülhamit, Kıbrıs AntlaŖması'nın üzerine kendi el yazısı ile " Hukuk-ı Ŗahaneme asla hâlel gelmemek Ŗartı ile muahedeyi imza ederim" diye yazarak, onayını vermiŖti (Gürel, 1984, s. 27) II. Abdülhamit'in suret-i ferman -ı âlisi ise Ŗyledir:

"Adada kemâ kân bir mahkeme-i Ŗer'ıyye bulunmak ve bu mahkeme adanın ahali-i İslâmiyyesine aid mesâlih-i Ŗer'ıyyeyi r'yete devam eylemek ve cevâmi-i Ŗerife ve İslâm mezarlığı ve mekteplere ve adada bulnan sair te'sisat-i diniyyeye aid emvâl ve emlâk ve araziyi devlet-i mŖarnileyhâ tarafından ta'yin olunacak bir me'mur ile birlikte idare için Evkâf-ı Hümâyun Nezâreti tarafından ahali-i İslâmiyye-i cezirden biri me'mur edilmek ve cezire-i mezkrenin elyevm taraf-i Devlet-i Aliyyeye i'tâ etmekte olduğu mrettebât yeknundan masarif-i mahalliye ihrac kılındıktan sonra fazla kalacak miktarın sene be-sene taraf-i Devlet-i Aliyye'ye te'diye olunmak ve cezirede bulunan arazi-i emiriyye ve vakfiye serbestce fruht olunarak veya iltizâma verilerek bunlardan hasıl olacak akça varidât-ı mezkre dahilinde tutulmamak ve devlet-i mŖarnileyhâ umr-ı nâfia ve sair faide-i umumiye makasidına mebnî lâzımgelen arazi ve arazi-i gayr-i mezruayı kıymet-i mnasibe ile ve me'murları vasıtasıyla mubayaaya me'zun olmak Ŗartıyla cezire idare-i muvakkatasının devlet-i mŖarnileyhâya teslimi hususuna bilistizân irade-i Seniyye-i Mlkâne mütealliktir." (Türkgeldi, 1987, s.106)

Söz konusu fermanın sadeleŖtirilmiŖ hâli ise Ŗyle olmaktadır:

"Adada bir Ŗer'ıyye Mahkemesi bulundurulacak ve Müslüman halkın Ŗeriata iliŖkin sorunlarına bakacaktır. Camiler, okullar ve Müslüman mezarlıkları ile adadaki sair dinî tesislere ait mallar ve emlak ile araziyi ise adı geçen devletin atayacağı bir memur ile birlikte, Evkaf Bakanlığının atayacağı ada Müslümanları arasından seilmiŖ bir baŖka memur, birlikte idare edeceklerdir.

Adı geçen adanın, halen yüce devletime ödemekte olduğu gelirden, masraflar dŖtkten sonra arda kalanı, her sene yüce devletime ödenmeye devam edilecektir.

Adada bulunan devlete ait arazi ve vâkıflar, serbestçe işlenerek veya iltizâma verilerek, bunlardan elde edilecek gelir, vergiye dâhil olmayacaktır.

Adı geçen devlet bayındırlık işleri ve diğer genel yarara yönelik amaçlarla, gereken araziye ve ekilmeyen toprakları, uygun fiyatla ve memurları aracılığıyla satmaya, yetkili olmak şartıyla ada adı geçen devlete (İngiltere'ye) geçici olarak teslim edilecektir. H. 1295/ M. 1878” (Beratlı, 1999, s.31-32)

II. Abdülhamit fermanında ayrıca Kıbrıs adasının İngiltere'ye devri esnasında adadaki Osmanlı memurlarını emrine aykırı hareket etmemeleri konusunda şöyle uyarmıştır:

“Bu şartlarla, adı geçen adanın geçici yönetiminin, adı geçen devlete teslimi, duruma uygun olup, mülkün eşrafına bildirilir ki, bu emrimi almakla şeref sahibi olan sizler, ki vali ve mutasarrıf ve naib ve müftü ve diğer muhataplarımsınız, yukarıda anlatıldığı üzere, adı geçen adanın geçici yönetiminin, adı geçen devletin memurlarına teslimi konusunda yardımcı olmalı ve emrime aykırı bir hal ve hareket meydana gelmemesine ihtimam ve dikkat etmelisiniz.” (Beratlı, 1999, s.31-32)

Bunun dışında, Sultan'ın İngiltere'den de güvence istemesi üzerine elçi Layard “ Zât-ı Hazret-i Padişahinin tasdik-i hümayunları vech ile tedafüi ittifak muahedesiyle hukuk-ı şahanelerine asla hanel getirilmeyeceğini İngiltere sefir-i kebiri beyan eder” suretinde bir senet vermişti (Karal, 1988b, s. 73). 4 Haziran 1878 tarihinde imzalanan ve iki maddeden oluşan Kıbrıs Muahedesi'nin maddeleri şöyledir:

“ 1. Madde: Rusya Devleti Batum, Ardahan, Kars veya adı geçen yerlerden birini işgali altında tutup da, ilerde her ne zaman olursa olsun, kesin Barış Antlaşması ile saptanan Osmanlı Devleti'nin Asya'daki topraklarından bir kısmını daha almaya kalkışacak olursa, İngiltere Devleti, bu toprakları silahla korumak ve savunmak üzere Osmanlı Devleti ile birleşme yükümlülüğü altına girer. Buna karşılık Padişah Hazretleri de, ülkesinde bulunan Hristiyan ve öteki uyrukların iyi yönetim ve korunması ile ilgili ilerde iki devlet arasında kararlaştırılacak olan gerekli reformları yapacağını İngiltere Devleti'ne vaat eder; ve İngiltere'nin yükümlülüklerini yerine getirmesi için gerekli bir önlem olmak üzere, Padişah Hazretleri ayrıca, Kıbrıs adasının İngiltere tarafından işgal edilip yönetilmesi için tahsisine de muvafakat eder.

“2. Madde: İşbu antlaşma onaylanacak ve onaylanmış kopyaları bir ay içinde veya mümkünse daha önce değiştirilecektir. İki tarafın temsilcileri onaylarını belirtmek üzere bu Antlaşmayı imzalamış ve mühürlemişlerdir.” (Gürel, 1984, s. 24)

İngiltere'nin Kıbrıs'ı almaktaki aceleciliğinden dolayı adanın mülkiyeti, idaresi ve konumuyla ilgili ek antlaşmalar yapma ihtiyacı doğmuştu (Samani, 2007, s.29). Osmanlı Devleti ile İngiltere arasında ilk ek antlaşma 1 Temmuz 1878'de bir ek antlaşma imzalanmıştı. Altı maddeden oluşan bu ek antlaşma şöyledir:

“1. Madde: Adadaki Şer'î Mahkeme varlığını sürdürecektir ve mahkeme adanın Müslüman halkının yalnız Şer'î işlerine bakacaktır.

2. Madde: Camilerin, İslâm okul ve mezarlıklarının ve adada bulunan öteki İslâm dinsel kurumlarının mallarını, mali kaynak ve topraklarını, İngiltere Hükümeti tarafından atanacak bir memurla birlikte yönetmesi için, Evkaf Yönetimi tarafından bir memur atanacaktır.

3. Madde: İngiltere Devleti, yönetim harcamaları çıkarıldıktan sonra, gelir fazlasını her yıl Babıâli'ye ödeyecek ve bu gelir fazlası son beş yıllık 22936 kese (£92.000) olarak kabul edilen ortalama gelir üzerinden hesaplanacaktır. Bu gelir fazlası, sonradan da usulüne uygun olarak araştırılacak ve bunun toplamından, son beş yılda Osmanlı Devleti'ne ve Padişah'a ait taşınmaz malların satılmasından ve iltizâma verilmesinden toplanan para düşülecektir.

4. Madde: Bab-ı Âli, Kıbrıs'ta bulunan Devlet'e ve Padişah'a ait taşınmaz malları (Arazi-i Mîriye ve Emlâk-i Hümayun) serbestçe satabilecek ve bunlardan toplanan para, 3. maddede sözü edilen ada gelirlerine dâhil sayılmayacaktır.

5. Madde: İngiltere Devleti, bayındırlık işleri ve öteki kamu hizmetleri için gereken toprakla ekilmemiş toprakları, uygun bir bedel karşılığında almak için, görevlilerine gerekli yetkiyi verebilecektir.

6. Madde: Rusya, Kars'ı ve son savaşta Ermenistan'da işgal etmiş olduğu öteki yerleri Osmanlı Devleti'ne geri verdiği takdirde, Kıbrıs adası İngiltere tarafından boşaltılacak ve 4 Haziran 1878 tarihli Antlaşma'nın hükmü kalmayacaktır.” (Gürel, 1984, s.25; Uçarol, 2000, s.76)

İkinci ek antlaşma ise 14 Ağustos 1878’de yapılmıştı. Buna göre İngiltere adanın işgal ve yönetimi süresince her türlü kanun ve sair mevzuatı yapma hakkına sahip oluyordu. Böylece, İngiltere sadece yönetim değil, fakat dolaylı bir “egemenlik” tesis etmişti (Armaoğlu, 2006, s.536-537; Zia, 1975, s.43). Antlaşma şu şekildedir:

“İki taraf antlaşmayı güvence altına alarak, Sultan Hazretleri’nin işgale razı olmasının bir sonucu olarak, 1 Temmuz 1878 tarihli Ek’in 1,2 ve 4. Maddelerinin değişmemesi kaydıyla, Kıbrıs’ın İngilizler tarafından işgali boyunca ve işgalin bitiminden sonra sona erecek şekilde, adanın yönetilmesi için gereken kanunların ve düzenlemelerin Majesteleri Kraliçe adına belirlenmesi konsolosluk ve ticaret işlerinin İngiltere’nin çıkarlarına göre düzenlenmesi konusunda anlaşmıştır.” (Uçarol,2000, s.137)

Bu antlaşmalar yapıldıktan ve Kıbrıs’ın işgali yetkisini kendilerine veren 7 Temmuz tarihli fermanı aldıktan sonra, İngilizler Berlin Kongresi oturumlarının bitiminin hemen ardından, 12 Temmuz’da Kıbrıs’a çıkmışlardır (Gürel,1984, s. 27). Osmanlı Devleti’nin Kıbrıs Antlaşması’nı onaylamasını bekleyemeyecek kadar hızlı hareket eden İngiltere, ilk birliklerini Kıbrıs’ın güneyinde iki önemli ilçe olan Larnaka ve Limasol’a çıkarmıştı. Larnaka limanında Osmanlı Devleti ile İngiltere arasında Kıbrıs’ı devir teslim töreni yapılmıştı. Bölgesel Türk yöneticileri ve limanda İngiliz bölüğüne komuta eden Koramiral Lord John Hay, Semih (veya Sami) Paşa’nın (Sultan Fermanı’nın taşımakla yükümlü kişi) Kıbrıs’ın İngiltere’ye devredilmesi ile ilgili Sultan Fermanı’nın okumasında hazır bulunmuşlardı (The Times, 15 Temmuz 1878). Ertesi gün İngiliz bayrağı çekilerek tören yapılmıştı. Antlaşma hukukuna göre Kıbrıs bir İngiliz sömürgesi olmadığı, tam tersine hukuken Türk toprağı kabul edildiğı için bir sömürge valisi atanamazdı. Onun yerine Sir Garnet Wolseley Yüksek Komiser olarak görevlendirilmişti (Gazioğlu,1960,s.17). 22 Temmuz günü Wolseley gelip adanın geçici yönetiminin başında bulunan Lord John Hay’den görevi devralmış ve ardından İngiltere Kraliçesi’nin bildirisi okunmuştu (The Times, 24 Temmuz 1878). Kıbrıs’ın İngiliz birliklerince işgali 6 Ağustos 1878 tarihinde tamamlanmıştı. Ancak Hintli birlikler kısa bir süre sonra bilinmeyen bir sebeple Hindistan’a geri gönderilmişti (The Times, 27 Ağustos 1878). Birliklerin Kıbrıs’taki bölgelere göre dağılımı ise şöyledir:

“Larnaka’da Bombay İstihkâmcıları ve 9’uncu Bombay Piyadesi’nden iki birlik. Çiftlik Kampı’nda F Bataryası, 2’nci Kraliyet Topçu Tugayı, 1’inci Bombay Mızraklı Süvari garnizonu, 42’nci Alay, 101’inci Alay ve 71’inci Alay, ve Madras İstihkâmcıları’ndan bir bölük. Lefkoşe’de 2’inci Gurka Alayı, 1’inci Bombay Mızraklı Süvarisi’nden bir süvari bölüğü ve 31’inci Kraliyet Mühendisleri Birliği. Girne’de 25’inci Madras Yerli Piyadesi. Baf’ta 13’üncü Bengal Piyadesi. Limasol’da, 31’inci Pencap Piyadesi. Magosa’da 26’ncı Bengal Yerli Piyadesi.”
(The Times, 15 Ağustos 1878)

İngiliz kamuoyunun haberi olmadan gizlice Kıbrıs’ın İngiltere’ye bırakılmasını içeren antlaşmanın yapılması İngiltere’de tepkilere neden olmuştu. Özellikle muhalefette olan Liberaller ve Liberallerin önderi Lord Gladstone İngiltere’nin Kıbrıs’ı almakla Rus tehlikesiyle karşılaşacağını düşünmekteydiler (Zia,1975, s.51; Gürel, 1984, s.30). Muhalefetin diğer bir itirazı Rusya’nın Kars, Ardahan ve Batum’u almasının İngiliz sömürgesi Hindistan’a zarar vermeyeceği yönündeydi. Liberaller ayrıca İngiltere’nin Kıbrıs’ı almakla Akdeniz’de çıkarları olan diğer önemli bir devlet olan Fransa’nın olumsuz tepkisine neden olduğunu savunmuşlardı (Zia, 1975, s.54). Bu itirazda doğruluk payı olduğu söylenebilir. Nitekim İngiliz Hükümeti 1878’de Osmanlı Devleti’yle yürüttüğü Kıbrıs görüşmeleri esnasında önemli bir devlet olarak gördüğü Fransa’nın olası itirazını önlemek istemişti. O nedenle Fransa’ya Osmanlı toprağı olan Tunus’u önermişti (Gürel, 1984, s.30; Uçarol, 2000, s.91). Bundan başka, Liberallerden Lord Granville Kıbrıs’ın bir deniz üssü olarak kullanılmasının aleyhinde bulunmayan tek bir deniz subayı tanımadığını öne sürmüştü. Liberaller dışında Kıbrıs’ın İngiltere tarafından alınmasına itiraz edenler de vardı. İngiliz Amiral W.F.Martin, Kıbrıs’ın alınmasını, hem stratejik, hem siyasi ve hem de ekonomik bakımdan eleştiren bir yazı kaleme almıştı. 1878’in Eylül ayında “Fortnight Review” adlı yayın organında çıkan “A Political Epilogue” adlı makalede Kıbrıs’ın kıtlık yüzünden tahrip olmuş, sıtma yuvası, limansız, sayıları gittikçe artan cüzzamlı kalabalığın yaşadığı bir ada olduğu iddia edilmekteydi. Bu makalenin iddiasına göre, ada İngiliz Hükümeti açısından Osmanlı Devleti’ni savunmak için para harcamaya değer görünmekteydi. 1878 yılında İngiltere’nin İstanbul Büyükelçisi Sir Henry Layard iyi bir limandan mahrum oluşunun Kıbrıs’ı bir donanma üssü olarak işe yaramaz hâle getirdiği görüşünü savunmuştu (Zia, 1975, s.53). İngiliz diplomat ve şarkiyatçı Edward B. Eastwick de 1878 yılında The

Times'a yazdığı bir yazıda Kıbrıs'ın İngiltere için bir yararı olmayacağını öne sürmekteydi (The Times, 13 Temmuz 1878). İngiliz kamuoyunda görülen ve yukarıda belirtilen bazı şiddetli itirazlara rağmen iktidarda bulunan Muhafazakârlar Kıbrıs'ın alınmasının İngiliz çıkarları lehine olduğunu savunmuşlardı. Onların iddiasına göre, İngilizlerin Kıbrıs'ı alması ada halkına maddi avantajlar sağlayacaktı. İkincisi, İngiltere'nin Hindistan'a sahip olması Kıbrıs'ın içinde bulunduğu bölgeyle ilgilenmesini gerekli kılmaktaydı. Muhafazakârların üçüncü iddiası ise, Rusya'nın ilerleyişine Kıbrıs'ın alınmasıyla dur dendiği idi. Fakat genel olarak bakıldığında, çeşitli İngiliz gazetelerinin İngiltere'nin Kıbrıs'ı alması konusunda iktidara destek verdikleri görülmekteydi. Hatta İngiltere Kraliçesi Viktorya bile sevincini dile getirmişti. Kıbrıs Antlaşması da Lordlar Kamarası'nda ittifakla, Avam Kamarası'nda 143 kişilik bir çoğunlukla onaylanmıştı (Zia, 1975, s.56-59). Böylece adada 1878 yılından itibaren İngiliz yönetimi dönemi başlamış oluyordu.

1.3. İngiliz İşgalinin İlk Dönemlerinde Kıbrıs Halkının İşgale Tepkisi

İngiltere Kıbrıs'a geldiği zaman, Türklerden ve Rumlardan oluşan Kıbrıs halkı görünüşte İngiltere'nin adayı işgalini memnuniyetle karşılamıştı. The Times Gazetesi'ne göre Yüksek Komiser Sir Garnet Wolseley'in ada halkının işgalden memnun olduğunu ifade eden bir telgrafi yayımlanmıştı (The Times, 15 Temmuz 1878). The Times'a göre, hem Rum hem Müslüman halkın temsilcileri Sir Garnet Wolseley'e kendi istekleriyle ilgili mektuplarını sunarken de işgalle ilgili memnuniyetlerini dile getirmişlerdi (The Times, 7 Ağustos 1878). 28 Temmuz 1878 tarihinde Larnaka'dan The Times Gazetesi'ne gönderdiği ve 8 Ağustos'ta yayımlanan yazısında bir muhabir, Kıbrıs'ın İngiltere tarafından işgalinin ilk safhasını anlatırken halkın işgale tepkisiyle ilgili şu ifadeleri kullanmaktaydı:

“Temmuz’un 11’inde Mr. Walter Baring Hazretleri Salamis gemisiyle fermanı Larnaka’ya getiren Semih Paşa’yla temas kurarak onunla birlikte Lefkoşe’ye hareket etti, Semih Paşa ilk önce Hükümet Konağı’na çekilerek orada önde gelen Müslüman ve Hristiyanlara Sultan’ın fermanını nakletti. Ondan sonra Bay Baring toplantıya katıldı ve fermanın okunduğunu ve adanın terkinin halk tarafından memnuniyetle karşılandığını öğrendi.”(The Times, 8 Ağustos 1878)

Gazeteye göre, Sir Garnet Wolseley adanın yönetimini devralmak için Larnaka'dan Kıbrıs'ın başkenti Lefkoşe'deki Hükümet Konağı'na giderken de yolda halkın yoğun ilgisiyle karşılaşmıştı (The Times, 12 Ağustos 1878).

Bu değerlendirmelerin halkın daha çok genel tepkisiyle ilgili olduğu düşünülecek olursa, Türklerin ve Rumların işgalle ilgili düşüncelerine daha yakından bakmak gerekmektedir. Kıbrıslı Türklerin bu yeni durumu hiç tepki göstermeyerek sessizce karşılamasının, Rumların ise İngiliz işgalinin Yunanistan'la birleşmenin bir aracı olduğunu düşünmelerinin İngilizleri çok şaşırttığı gözükmektedir. Türklerin sessizliğinin Padişah'ın Kıbrıs'taki Müslüman halka adanın İngiltere'ye devredildiğini duyuran fermanına duyulan saygıdan kaynaklandığı söylenebilir (Beratlı, 1999, s. 33). Nitekim Larnaka'dan başka bir muhabirin 22 Temmuz 1878 tarihinde The Times Gazetesi'ne gönderdiği yazıda Türklerin tepkisi şu şekilde yer bulmaktadır:

“Türklerin Türk bayrağının indirilişini ve İngiliz bayrağının çekilişini acı ve hayal kırıklığı içinde izledikleri bildirilmektedir. Bu görsel simge gözlerinin önünden gidene kadar artık Türk Hükümeti'nin yönetimi altında olmadıklarına inanmakta güçlük çektiler; ancak “Sultan'ın arzusudur”, “Öyle olmalı” diyerek kaçınılmaz rızayla boyun eğmiş oldukları söyleniyor.” (The Times, 7 Ağustos 1878)

Lefkoşe'de İngiliz bayrağının göndere çekilmesi sırasında, bir Rum, Türk subayına ağır sözler söylemiş ve subay tarafından saldırıya uğramıştı. Ancak kalabalıktan yararlanarak kaçmıştı (Beratlı,1999, s.33; Serter, 2001, s.93). Bu olay The Times Gazetesi'nde yer almadığı gibi, daha çok Rumların olumlu tepkilerine yer verildiği görülmektedir. Bunun nedeninin anlaşılabilmesi için önce The Times'ın yapısından bahsetmek gerekmektedir. Hemen belirtmek gerekir ki, gazete zaman zaman İngiliz hükümetlerinin resmî yayın organı olacak kadar etkili yayın politikaları izlemiş; hükümetlerin genel politikalarıyla âdeta özdeşleşmiştir (Şahin, 2006, s.199). Hatta 1878'de İngiltere'nin Kıbrıs'a yerleşmesini ateşli bir şekilde savunan yayın organlarından biri olmuştur (Zia, 1975, s.56). The Times ayrıca Osmanlı Devleti aleyhine yayınlarıyla öne çıkmıştır. Bunu XIX. yüzyılda Osmanlı Ermenileri ile ilgili yazılarında görmek mümkün olmaktadır (Uslu, 2006; İslamoğlu, 2008). Bu sebeple gazete daha çok Rumların İngilizlerin 1878'de gelişinden duyduğu memnuniyete vurgu yapmıştır. Örneğin, gazetede bir yazıda Rumca basılan haftalık dergi “Kıbrıs”a

gönderme yapılmakta, adanın İngiliz Hükümeti tarafından yönetilmesinin halk tarafından olumlu karşılandığı belirtilmektedir (The Times, 3 Ekim 1878). The Times'a göre, Rumların işgalle ilgili yukarıda belirtilen düşüncelerini birkaç başlıkta toplamak gerekmektedir. Bunlar; 1) İngiliz işgaliyle Kıbrıs'ın Yunanistan'la birleşeceği düşüncesi, 2) Rumların kötü Türk yargıçlarından kurtulacağı düşüncesi ve 3) İngilizlerin adaya gelişiyle Rumların ağır vergilerden kurtarılacağı düşüncesidir. Bu düşüncelerden ilki, Sir Garnet Wolseley'in ayak bastığı, İngiltere Kraliçesi'nin halkın refahıyla ilgilendiğini ortaya koyan, ticaretin, tarımın, özgürlüğün, adaletin kutsanması sözünü veren bir bildirisinin İngilizce, Rumca ve Türkçe olmak üzere üç dilde okunduğu Larnaka'da İngilizlerin karşısına çıkmıştır (The Times, 23 Temmuz 1878). Rum Ortodoks Kilisesi Başpiskoposu, Wolseley'e "hoş geldiniz" derken, konuşmasının en önemli bölümünü şu sözler oluşturmuştur: "Biz, bu yönetim değişikliğini hoş karşılıyoruz; çünkü İngiltere'nin, daha önce Yunan adalarını verdiği gibi, Kıbrıs'ı da Yunanistan'a, Anavatanımıza bırakacağından eminiz." (Gürel, 1984, s. 41)

Modern Yunan Edebiyatı ile ilgili eserleriyle bilinen Demetrios Bikélas, The Times'ta çıkan yazısında Kıbrıs Rum Başpiskoposu'nun söylediklerine benzer görüşler ortaya koymuştur:

"Kıbrıslıların adalarında İngiliz işgaliyle başlayan hükümet değişikliğini memnuniyetle karşılamaları için çok neden vardır. Kesinlikle milli arzularından mahrum kalmayacaklardır. 50 ya da 100 yıl içinde İngiliz Hükümeti'nin geçmişte İyonya (Ege) adalarını Yunanistan'a bırakarak uyguladığı ve Rumların lehine olan cömert siyaseti tekrarlayacağı umudunu beslemektedirler. Eğer siyasi kaderleriyle ilgili bu güçlü duyguları olmasaydı, başka yerlerdeki Rumlar gibi, İngilizler geldikten hemen sonra kendi ırklarına gösterilen saygıyı hak etmezlerdi-ki bunun bir geleceği vardır-her şeyden daha değerli, daha çok beklenmedik bir yerden gelen saygı." (The Times, 26 Temmuz 1878)

The Times'a göre, Rumların İngilizlerin gelişinden memnun olmasının ikinci nedeni Türk yargıçların adaletsizliğinden kurtulacakları düşüncesidir. The Times'ın Lefkoşe muhabiri, Kıbrıs'ın bir ilçesi olan Magosa'daki Rumların bu konudaki görüşlerini şöyle aktarır:

“Magosa’daki bir Rum, ilçedeki bütün Rumlar adına, adanın İngilizler tarafından işgalinden duyulan memnuniyeti ve hepsinin mahkemelerden gelmesini beklediği hararetle adalet umudunu ifade eden Rumca bir bildiriye Ekselansları’na (Sir Garnet Wolseley) okudu. Bildiri şöyle diyor: -

‘Kıbrıs halkı her şeyden önce, Müslüman yargıçların varlığında asla bulamadıkları adalete susamıştır... Yalnız onurlu, vicdanlı, adil İngiliz yargıçları Türk yargıçlarının zedelediği adaleti getirebilirler.’ ” (The Times, 9 Ekim 1878)

The Times’a göre, İngiliz işgaliyle Rum halkı ağır vergilerden kurtulmayı ummaktadır. Gazetede “Rumların İngilizlerin gelişiyle Devlet’in onların üzerindeki bütün yükleri ve iddiaları azaltacağı fikrine kapıldıkları” yazılmıştır (The Times, 8 Ağustos 1878). Buna benzer bir şekilde, “Rumların İngilizlerin gelişini bütün vergilerden kurtulmanın işareti olarak gördükleri endişesi”nin olduğu ifade edilmiştir (The Times, 15 Ağustos 1878).

Yine Kraliçe’nin yukarıda aktarıldığı gibi bildirisini okunurken Türkler ve Rumlar arasında gözlemlenen tepki şöyle yorumlanmaktadır:

“Türkler, Rumlar gibi coşkulu gözüküyorlardı ve onlar bildiriye vakur dinlerken, bildirin Türkçesini anladıkları görülen Rumlar, yüksek sesli onay ifadeleriyle araya karışarak neşeli hareketlerini sürdürüyorlardı... Larnaka Piskoposu, Rumlar adına bir muhtıranın İngilizce tercümesini Ekselansları Yüksek Komiser’e sundu. Muhtıra, Rumların yeni valilerini sonsuz neşe ve memnuniyetle karşıladıklarını bildiriyordu... ‘Kıbrıslıların kaderinde yeni bir sayfa açan bu değişimi memnuniyetle karşılıyoruz’ diyor ve devam ediyordu. Kıbrıslılar tarihlerinde parlak bir sayfa açtığına inandıkları değişimi memnuniyetle karşıladılar ve mutluluklarını Avrupa milletlerinin en gelişmiş ve uygar milleti büyük İngiliz milleti adına yeni gelen Hükümet’e Rumca sözcüklerle bildirdiler. Şimdiki durumdan dolayı adalarının geleceği için aydınlık umutlarla dolu olduklarını söylediler, “ Yaşasın İngiltere Kraliçesi Hazretleri, Yaşasın İngiliz milleti, Yaşasın Ekselansları” anlamına gelen Rumca sözler söylediler. Göstermelik değil, coşkulu olan bu sevinç güç bela “Yaşasın Kraliçe!”, “Yaşasın Vali!”, “Yaşasın İngilizler!” şeklinde garip bir İngilizceye tercüme edildi. Açıkçası, bu tercüme, tam anlamıyla bir acemi işiydi ve ilgiyle okundu.” (The Times, 7 Ağustos 1878)

Diğer bir yazıda şöyle denmiştir:

“Rumlar için gelişimiz şükran ve umutla karşılanmış olmalıydı. Hükümet binasının dışında duran Türkler de asla hoşnut değillerdi. Memurların ulusal onurları için kimsenin ummadığı üzüntü ve aşağılanmışlıktan başka şey düşünmemeleri-ki yöneten Türk gururludur-sıradanlaşmıştır ve şimdiki durumları kasvet vericidir.” (The Times, 8 Ağustos 1878)

Bir muhabir, Lefkoşe’den 6 Ağustos 1878’de gönderdiği ve 15 Ağustos tarihinde The Times’ta yayımlanan yazısında Kıbrıs halkının tepkisiyle ilgili olarak şu iddialara yer vermiştir:

“Türklerin-tabii Türk yetkililerin değil-Rumların hissettiği mutluluk gibi, içten olmasa bile, genel olarak İngilizlerin gelişinden hoşnut olduklarına inanıyorum. Biliyorlar, zorunlu askerlik olmayacak; aileleri savaş yüzünden parçalanmayacak ve hiç şüphesiz savaşın getirdiği vergiler de olmayacak. Ve dahası kavrayabildiğim kadarıyla, galiba Berlin Kongresi müzakerelerinde Yunanistan’a devredilme korkusu yaşadıkları için Türkler arasında bir rahatlama duygusu vardır. Rumların memnuniyeti sınırsızdır. Sanıyorum Sir Garnet Wolseley’i bir kurtarıcı olarak görüyorlar ve ben defalarca Rum papazlar tarafından Tanrı’nın onların acılarının çığığını en sonunda duyduğuna ve kendilerini korumak için onlara kurtarıcı gönderdiğine inandıklarına tanık oldum.” (The Times, 15 Ağustos 1878)

Dikkate değer bir nokta da, yalnız Limasol Belediye Meclisi’nin ve halkının bilinmeyen sebeplerle İngilizlere pek sıcak davranmadığıdır. Bununla ilgili olarak The Times muhabiri Limasol halkının İngilizlere saygısızca ve kayıtsızca davrandığını ileri sürmüştür (The Times, 10 Ekim 1878).

1.4. İngiliz İşgalinin Başında Kıbrıs’ın Genel Görünümü

Kıbrıs İngiliz yönetimine geçtikten sonra, 1878-1914 yılları arasında İngilizler adada idari, adli ve hukuki, iktisadi ıslahat ve bayındırlık çalışmaları yapmışlardır. Ancak gerçekleştirilen ıslahat ve çalışmalar ele alınmadan önce İngiliz yönetimi kurulduğunda Kıbrıs’ın genel görünümünün The Times’ın gözüyle nasıl olduğuna değinmek gerekmektedir.

İlk olarak İngiltere Kıbrıs’ı Osmanlı Devleti’nden devraldığında, ada idari bakımdan altı ilçeye bölünmüş durumdaydı (The Times, 14 Temmuz 1879). İlçeler ise şunlardı:

Lefkoşe, Magosa, Larnaka, Limasol, Baf ve Girne. Bu altı ilçenin idari yöneticileri de “Kaymakamlar” idi (The Times, 7 Ağustos 1878). 1878 yılında Kıbrıs’ta İngiliz yönetimi kurulduğunda adanın idari durumunu ise The Times Gazetesi’nin Kıbrıs muhabiri şöyle anlatır:

“Osmanlı Devleti ülkeyi bir Genel Vali veya Vali’nin yönetimi altındaki vilayetlere; vilayetleri bir Vali veya Mutasarrıf’ın yönetimi altındaki sancaklara, ve sancakları da bir Kaymakam’ın yönetimi altındaki kazalara bölmüştür. Kazalarda bir Müdür’ün yönetimi altında nahiye adı verilen, nahiyenin de bölündüğü ve Muhtarlar tarafından yönetilen köyler vardır. Valiler, Mutasarrıflar ve Kaymakamlar Bâb-ı Âli tarafından atanırlar; kazanın Kaymakamı Müdür’ü görevlendirir, ve Muhtarlar yerel seçim yoluyla seçilir. Makamdaki her Vali kendi işinde ona yardım edecek seçilmiş insanlardan oluşan idari meclise sahiptir ve her vilayette ve sancakta Bâb-ı Âli tarafından atanan Maliyeciler ve Başkâtipler vardır.” (The Times, 1 Ekim 1878)

Adli Meclis ile ilgili gazetede şu bilgiler yer almaktadır:

“Adanın merkezi yönetimi, Türk ve Hristiyanlardan oluşan karma bir heyetin oluşturduğu, biri idari biri de adli olmak üzere iki Meclis’ten oluşmaktadır. Adli Meclis, Meclis-i Dava, Başkan olarak bir Kadı (Yargıç), iki Hristiyan ve iki Müslüman olmak üzere toplam beş üyeden oluşmaktadır. Meclis-i İdari üçü Hristiyan ve beşi Müslüman, yani başkan olarak Kaymakam, Kadı (Yargıç), halk ve ilçenin Hristiyan papazı tarafından seçilmiş iki Hristiyan ile üç Müslüman olmak üzere sekiz kişiden oluşmaktadır. Merkezi idarenin makamı başkent Lefkoşe’dedir.” (The Times, 8 Ağustos 1878)

Adli Meclis’in biraz daha ayrıntılı tanımı ise şöyledir:

“Adli Meclis, her bölgede Kadı’nın başkanlığında iki Hristiyan ve iki Müslüman’dan oluşan bir meclistir. Bu meclis yıllık olarak belirlenen 1000 kuruş veya faiz olarak 100 kuruş içeren davalarda temyiz olmaksızın yargılama ile şer’î kanuna bağlı olmayan ve daha büyük öneme haiz bütün davalarda temyiz olduğu bir yargılama yetkisine sahiptir.” (The Times, 5 Kasım 1878)

Başkent Lefkoşe’de bazı ceza davalarına bakan bir Ceza Mahkemesi bulunmaktadır (The Times, 8 Ağustos 1878). Ayrıca bütün temyiz davalarının görüldüğü ve Meclis-i Temyiz adı verilen bir Temyiz Mahkemesi vardır (The Times, 5 Kasım 1878).

Kıbrıs’taki The Times muhabiri yerel yönetimlerdeki alt meclislerin işleyişini de şöyle yazmaktadır:

“Kıbrıs’ta adli işlevler gibi işlevleri yerine getiren en alt mecliste eşit sayıda Türklerin ve Hristiyanların seçilmesiyle oluşan, Türklerin veya Rumların sayısal olarak üstün olduğu orana göre kanunen bir Türk veya bir Hristiyan Müdür veya Belediye Başkanı tarafından yönetilen köy meclisleri veya köy dernekleri vardır. Bu meclisler bireyler üzerinde vergilendirme tahakkuku ve vergilerin toplanması gibi belediye işlerine bakmaktadır ve yerel bir hukuk mahkemesidir.” (The Times, 5 Kasım 1878)

Kıbrıs’taki Osmanlı Sistemi’ni inceleyen Gazioğlu’na (2001, s.71) göre, Osmanlı Devleti Kıbrıs’ın uzun tarihinde ilk kez, 1571 yılından itibaren yerel yöneticileri halkın seçtiği özerk bir yönetim şekli uygulamaya başlamıştır. Hatta onun belirttiğine göre, 1878’de Kıbrıs’a gelen ilk İngilizlerden biri olan W. Hepworth Dixon, aynı yıl adada gördüklerini, gözlem ve izlenimlerini anlatan kitabında, adadaki Osmanlı yönetimi hakkında önemli bilgiler vermekte ve Kıbrıs’ta bir “Halk Cumhuriyeti”nin varlığından söz etmektedir (Gazioğlu, 2001, s.71). Bununla birlikte, The Times Gazetesi’nin Kıbrıs yazılarında genellikle Kıbrıs’taki Osmanlı Devleti aleyhtarı bir tutum sergilenmekte ve Kıbrıs’taki Osmanlı İdari Sistemi yerilmektedir.

İlk olarak idari düzene eleştiri konusunda The Times’ın Lefkoşe muhabirinin tespitleri karşımıza çıkmaktadır. Muhabire göre, ilk bakışta Osmanlı Devleti’nin Kıbrıs’ta getirdiği idari yapılanma iyi kurgulanmıştır; ancak merkezileştirme yüzünden, her makamın yetkisi sınırlı olduğundan ve idari uygulamaları bir üst makama havale ettiğinden yönetimde bazı sıkıntılar yaşanmaktadır. The Times muhabiri iddiasını şu ifadelerle kanıtlamaya çalışmıştır:

“Vali Yardımcısı tasarılarını Vali’ye, Vali de onları tekrar Genel Vali’ye göndermek zorundadır; o zamana kadar onlardan bir şey kalırsa, ıslahatın incelmış teli muhtemelen en son Bâb-ı Âli’nin ağına asılır ve orada kalır. Kanun ve düzen konularında benzer yapıda zorluklar vardır. Her Müdür barışı korumak ve

cemaatini iyi yönetmekle görevlendirilir; ancak tam yetkiden yoksundur. Bir suçluyu Kaymakam'ın onayı ve işbirliği olmadan tutuklatamaz; onu ilçe merkezinde işlem başlatacak olan makama ve polise teslim etmek zorundadır. Ve en sonunda, ülkenin büyük bir kısmı soygunculara ve eşkiyaya kalmaktadır. Bu kişiler yaşadıkları civardaki yetkililerin korkusundan uzak oldukları için kendilerini güvende hissetmektedirler. Kaymakamlık polisininin 24 saat içinde suç mahaline gelmesinin en azından kaçmalarına yeteceğini bilmektedirler ve yağmalarına devam etmektedirler.” (The Times, 1 Ekim 1878)

Muhabirin iddiasına göre, kaymakamlar suçlulara yaptırım konusunda sınırlı yetkiye sahip olduğu için yerel yönetimlerin egemenlik alanı dâhilinde soygunculuk ve eşkiya bir olgu hâline gelmiştir. İdari meclisler danışmanlıktan öteye gidememektedir. İslahatta aksaklıklar yaşanmaktadır. Kıbrıs'taki The Times muhabiri merkezileştirmenin olumsuz etkilerini Kıbrıs'ın bir ilçesi olan Baf örneğinden yola çıkarak anlatmaya çalışmıştır. Osmanlı hukukunda suçluların tutuklanmasında, ormanların korunmasında, köprü yapımı, sulama, sulama hakkı veya sulama dengesinin kurulması vs. gibi bayındırlık işlerinde aşırı merkezileştirmenin, bölgesel yöneticilerin kısıtlı yetkilere sahip olmasının olumsuz sonuçlar getirdiğini ve önlem almada zaaf yaşadığını ileri sürmüştür. Ona göre, zenginlerin fakirlere karşı açtığı davalarda muhtarların yetkisi de aynı şekilde etkisiz kalmaktadır (The Times, 10 Ekim 1878).

Adli düzendeki eleştirilerinse daha çok kanunların uygulanması üzerinde yoğunlaştığı gözükmektedir. The Times Gazetesi'ndeki yazarlar ilk olarak, Kıbrıs'ta İslâm kanunlarının uygulandığını tespit etmektedir. The Times'ta yazısı yayımlanan bir muhabir kanunlarla ilgili şunları belirtmektedir:

“Bütün kanunlar ve kanunların onayı Kuran'dan çıkar, ve Kur'an'ın tefsiriyle ilkel toplumdan günümüze kadar gelen bütün konularda kanunun anlaşılması sağlanır. Kur'an'ın Sultan'ı yegâne hakem olarak belirlediği bazı durumlarda, Sultan yasayı fermanla yapmaktadır. Bunların dışında, toprak mirası konusu vardır ve sonuç olarak, taşınmaz malla ilgili tartışmalı davalarda, konuyla ilgili karar Sultan'ın emri incelendikten sonra verilir.” (The Times, 15 Ağustos 1878)

Muhabir, bu bilgileri verdikten sonra, Osmanlı yasalarının iyi olduğunu, ancak doğru dürüst uygulanmadığını öne sürmüştür (The Times, 15 Ağustos 1878).

Kıbrıs'ta kanunların uygulanmasıyla ilgili iyimser olarak nitelendirilebilecek bu düşünceye rağmen Kıbrıs'ın İngilizlerce işgal edilmesinden sonraki ilk aylardaki The Times yazılarında İslâm kanununun çeşitli alanlardaki uygulamasının da çoğunlukla olumsuz değerlendirildiği söylenebilir. Eleştiri konusu olan İslâm kanunlarından biri toprak mülkiyeti ile ilgili kanuni düzenlemedir. Suriye eski Başmühendisi olan J.H. Haddan, The Times'ta çıkan yazısında buna eleştiri getirmektedir. Yazarın belirttiğine göre, Kıbrıs'taki Osmanlı Kanunu'na göre, topraklar büyük ölçüde Hanedan'a aittir ve ekilmediğinde, verimi düşük olduğunda veya %10 vergisi ödenmediğinde toprak, işleyen kişinin elinden alınmaktadır. Kıbrıs'ın topraklarının büyük bir kısmının Hanedan toprağı olması yazara göre bir takım olumsuz sonuçlara neden olmaktadır. Ona göre, bu durum toprak sahibi olmayı ve tarımsal teşebbüs kurup geliştirmeyi engellemektedir ve Paşa oğullarını işsiz yer avcılara hâline getirmektedir (The Times, 22 Temmuz 1878). Bunun yanı sıra, Kıbrıs'taki The Times muhabiri Limasol'da yaşanan bir koyun hırsızlığına değinerek adadaki Osmanlı Hukuk Sistemi'nin yetersiz olduğunu iddia etmiştir. Muhabirin anlattığına göre, Limasol'da bir koyun sürüsü yurtdışına satılmak üzere bazı kişilerce çalınmıştır. Kıbrıs'taki Osmanlı yönetimi ise, sürüsü çalınan halkı korumak yerine, koyunların doğrudan ihracatını yasaklamıştır. Muhabir bu önlemi yadırgadığını belirtmektedir (The Times, 10 Ekim 1878). Ondan sonra da iç güvenlik, liman, gümrük ve ticaret ile ilgili Türk kanunları değiştirilmediği, düzeltilmediği sürece Kıbrıs'ın gelişimi önündeki engelin kaldırılamayacağını yazmaktadır (The Times, 5 Kasım 1878). İngilizlere göre, Türk kanunlarında yanlışlık ve yetersizlikle birlikte eksiklik de vardır. Bu eksiklik en çok Kıbrıs'ta yaşayan İngiliz vatandaşlarının konumunda ortaya çıkmaktadır. The Times'a göre, İngilizlerin vatandaşlık durumu ve ticari hayatıyla ilgili düzenlemeler henüz yoktur (The Times, 7 Eylül 1878). Son bir husus da dava dilekçesi düzenlemesiyle alakalıdır. Kıbrıs'taki The Times muhabiri, bununla ilgili bir İstanbullunun Kıbrıs'taki yakınını dava etmek için İstanbul'daki mahkemeye dilekçe verdiğini belirterek bunun sona erdirilmesi gerektiğini düşünmektedir (The Times, 25 Kasım 1878).

The Times Gazetesi'nde Kıbrıs'ta uygulanan Türk kanunlarına yönelik eleştiriler sadece yukarıda belirtilenlerle sınırlı değildir. Bunların dışında, İngilizlerin Türk mahkemelerindeki uygulamaları da kötülediği görülmektedir. Bu eleştiriler dört başlık altında toplanmaktadır: 1) Mahkemede tanıklık, 2) Temyiz, 3) Mahkûmiyet süreleri ve

4) Kıbrıs halkının mahkemelerde yaşadığı sorunlar. İlk olarak, İngilizler Türk Mahkemeleri'nde Hristiyanların (ki burada Rumlar kastediliyor) tanıklığının kabul edilmediğini öne sürmektedirler. Avam Kamarası'nın bir üyesi olan B. Samuelson Avrupa'nın Osmanlı Devleti'nden tanıklık kurumunu ıslah etmesini istediğini ancak bir değişiklik olmadığını iddia etmiştir. Ona göre, bölgesel mahkemeler Hristiyanların tanıklığını kabul etmemektedir (The Times, 13 Temmuz 1878). Başkent Lefkoşe'den The Times'a gönderilen bir yazıda Kıbrıs'taki mahkemelerde bir Hristiyan'ın tanıklıkta etkisinin bir Müslüman'ın etkisinden daha az olduğu savunulmuştur (The Times, 15 Ağustos 1878).

Kıbrıs'taki Türk mahkemelerindeki temyiz kurumu ise şu şekilde tanımlanmaktadır:

“Ceza davalarında bu mahkemelerin 24 saatlik mahkûmiyetle, 1000 kuruşla, üç aylık mahkûmiyet ve 1000 kuruşluk para cezasıyla cezalandırmaktan suçla bağlantılı olarak temyiz olduğu bir ceza yargılamasına kadar uzanan geniş bir yargılama yetkisi vardır. Temyizler adadaki en yüksek mahkeme, başkan olarak bir Kadıyla, üç Hristiyan ve üç Müslüman üyeden oluşan Lefkoşe Meclis-i Temyizi'ne götürülür. Ceza davalarında polis veya devlet memurları davaya mağdur kişiyle beraber suçluyu getirebilmesine rağmen hukuki işlemler yerel mahkemeye Vali'ye ya da Kaymakam'a dilekçe verilerek başlatılır.” (The Times, 5 Kasım 1878).

Girişte belirtildiği gibi, Kıbrıs 1868-1870 arasında Rodos Paşalığı'na bağlı kalmıştı. 1878'de İngilizler adaya geldiklerinde Kıbrıs hâlen Rodos Vilayeti'ne bağlı konumdaydı. Kıbrıs'taki ceza mahkemelerinde de üç yıldan fazla mahkûmiyeti gerektiren bazı davalar o dönemde hâlen Rodos Vilayet Valisi tarafından onaylanmaktaydı (Samani, 2007, s.77). The Times'ın Lefkoşe muhabiri de bu duruma dikkat çekerek Kıbrıs'taki Osmanlı ceza mahkemelerinde verilen kararlarda mahkûmiyet süresiyle ilgili şunları kaydetmektedir:

“Sir Garnet Wolseley (Yüksek Komiser) için suçluları cezalandırmak amacıyla alınması gereken önlemleri belirlemek sorunu ortaya çıktı. Kıbrıs'ta ceza mahkemeleriyle ilgili Türk yasaları acınacak derecede yetersizdir. Her bir bölgede suçlu kişinin çıkartıldığı bir ceza mahkemesi vardır; ancak bu mahkeme yalnızca altı aydan fazla olmayan cezayı içeren davalara baktığı için, bütün ciddi suçlar Lefkoşe'deki Merkezi Ceza Mahkemesi'ne gönderilmektedir. Bu mahkeme bile ki adadaki en yüksek mahkemedir, üç yılı geçen mahkûmiyet davalarını yürütme

emrini verme yetkisine sahip değildir; ancak onları, eğer başkentlik cezaysa, onay için İstanbul'a, başkentlik cezayı gerektirmiyorsa, Rodos'a göndermek zorunda kalmaktadır." (The Times, 27 Ağustos 1878)

Muhabir ayrıca, ev soygunu, tecavüz ve cinayetin birlikte yaşandığı bir suç olayından söz ettikten sonra, mevcut Türk Ceza Kanunu'nun özellikle cinayeti taammüden adam öldürme olarak değerlendirmedeği için bu suçları işleyen iki Türk'e 15 yılı geçmeyen bir mahkûmiyet cezası verildiğini yazmaktadır. Burada da Türk kanunlarının yetersiz olduğu iddiaları dikkat çekmektedir. Zira Kıbrıs'taki The Times muhabiri, bu mahkûmiyet süresini yetersiz bulduğunu belirtmektedir. Ayrıca bu kanunların Avrupa kanunlarının tahrif edilmiş hâli olduğunu iddia etmektedir (The Times, 7 Eylül 1878). Aynı muhabir kısa bir süre sonra kanunların uygulanmasına sekte vuran rüşvet ve yolsuzluk olduğunu yazmıştır (The Times, 5 Kasım 1878).

Daha önce Osmanlı Devleti'nin Kıbrıs'ta Müslüman olmayanlara tüm iddiaların aksine son derece adil ve toleranslı davrandığı ve Kadı'nın adaleti dağıtırken din, mezhep, cinsiyet vb. hiçbir ayırım gözetmeyerek eşit yaklaştığı belirtilmişti. Öte yandan, The Times Gazetesi'ndeki yazılara genel olarak bakıldığında, Kıbrıs'taki Osmanlı İdari Sistemi konusunda olduğu gibi Osmanlı Hukuk Sistemi'nin de kötülendiği tespit edilmektedir. Örneğin The Times muhabiri, Kıbrıs'taki Türk mahkemelerinde Hristiyan tebaaya düşmanlık ve dini bağnazlık olduğunu ileri sürmektedir. Ayrıca Rumların Osmanlı mahkemelerinde hakarete maruz kaldığını ve Osmanlı yönetiminin baskısını hissettiğini savunmaktadır. Muhabir Rumların adliye binasının avlusuna bile girmelerine izin verilmediğini öne sürmüştür. Ona göre, Türkler Rumların adli görevlerde yükselmesine olanak sağlayan ıslahatı ilk başta kabul etmelerine rağmen uygulamakta direnmişler ve zamanla buna uyum sağlamışlardır (The Times, 5 Kasım 1878). Rumların Türk Mahkemeleri'nden duydukları memnuniyetsizlik iddiasıyla ilgili dava vekili H.P. Roche Kıbrıs'taki The Times muhabirinkine benzer bir değerlendirme yapmış ve adadaki Türk mahkemelerinin varlığının, karşılaştığı her Rum tarafından aşağılayıcı niteliği nedeniyle sorgulandığını ve bunların kaldırılmasının istendiğini ileri sürmüştür (The Times, 30 Aralık 1881).

İngiliz işgalinin başında Kıbrıs'ın idari ve hukuki durumu kadar önemli olan iktisadi durumuna bakıldığında, ada İngiliz yönetimine geçtikten hemen sonra, Batılı

sermayedarların Kıbrıs'la daha yakından ilgilenmeye başladığı görülür (Gürel, 1984, s. 37). Bunun dışında, Kıbrıs o dönemlerde Mısır'da iktisadi bunalım yaşayan ve değişik meslek tabakalarına mensup insanlar tarafından da bir umut kapısı hâline gelmeye başlamıştır. Bu manzarayı, Mısır'ın önemli liman kenti İskenderiye'den The Times'a yazı gönderen geçici bir muhabir şöyle özetlemiştir:

“İnsanlar İngiliz işgali orayı birdenbire Kaliforniya'ya döndürmüş gibi buradan Kıbrıs'a akın ediyorlar. Bütün sınıflardan gidenler vardır. Uzun süreli bir ticari bunalım yaşamıştık, makinistler, memurlar, tüccarlar, bankacılar, mühendisler ve Hükümet'in iş adamları adanın olası geleceğinden kâr elde etmeyi uman kafilenin içinde bulunacaklardır.” (The Times, 1 Ağustos 1878)

Fakat İngilizlerin adayı daha iyi tanıdıktan sonraki gözlemlerinin aynı olumlu havayı yansıttığı söylenemez. Kıbrıs'ın işgalinden sonra The Times'ta çıkan ilk yazılarda adanın iktisadi bunalımıyla ilgili beş temel sorun olduğu savunulmaktadır. Bunlar adadaki iktisadi hayatın temeli olan tarımsal üretimde kuraklık, çekirge felaketi, yine iktisatta önemli bir yer tutan ormanların tahrip edilmesi, fiyat ve pazar belirsizliği ve Kıbrıs halkının Osmanlı Devleti'nin borç ödemelerinden dolayı ağır vergiler altında yoksullaşmasıdır. Beş temel sorundan birincisi için Kıbrıs'taki İngiliz Konsolosu The Times Gazetesi'nde çıkan raporunda savaş ve kuraklık nedeniyle adadaki üretimin düştüğünü belirtmiştir (The Times, 21 Ekim 1878). The Times'ta yayımlanan yazısında Modern Yunan Edebiyatı'yla ilgili çalışmalarıyla tanınan Demetrios Bikélas Kıbrıs'ta limanlar, kışlalar için adanın gelirlerinin kullanılabilmesini düşünmektedir (The Times, 26 Temmuz 1878). The Times'ın Lefkoşe muhabiri de kuraklıktan söz etmekle beraber, zengin toprakların ve su zenginliğinin değerlendirilmediğini iddia etmiştir (The Times, 29 Ekim 1878). Adı bilinmeyen bir yazar ise kuraklığın önlenmesi için kuyular açılarak su kullanılabilmesini ve su sıkıntısının giderilebileceğini yazmaktadır. (The Times, 14 Temmuz 1879).

The Times'a göre, Kıbrıs'ta üretimin temelini oluşturan tarımın yaşadığı diğer bir sıkıntı ise çekirge felaketi olmuştur. İngilizler Kıbrıs'a geldikten kısa bir süre sonra, çekirge felaketiyle karşılaşmışlardır. İlerde de görüleceği gibi, The Times Gazetesi'nde çekirge felaketi ve çekirgelerin imhasıyla ilgili yazılar yer almıştır. Ayrıca 1878 Temmuz'una ait bazı gazete yazılarında İngilizlerin ormanları tahrip edilmiş hâlde

bulduklarını iddia ettikleri görülmektedir (The Times, 23 Temmuz 1878; The Times, 25 Temmuz 1878).

Gazetede, tarım alanındaki dördüncü sorunun, ürünün fiyatı ve satılması olduğu ifade edilmiştir. Kıbrıs'taki The Times muhabiri, tarımsal üretimde alıcı ve satıcının kendi başına fiyat belirlemesi ortadan kaldırılırsa, tarımsal zenginliğin geleceğini ve ihracatın artacağını yazmıştır. Tarımsal üretimin önemli pazarlara dağıtımında bilgi ve yardım sağlayacak ticaret dairesi kurulmalıdır. Ayrıca, ticaret dairesiyle köylünün tefeciden ve vurguncudan kurtarılacağı düşünülmektedir (The Times, 2 Eylül 1878).

Tarımı olumsuz etkileyen bu dört temel sorun hariç, Kıbrıs'ın ekonomisiyle ilgili The Times yazılarında Kıbrıs halkının ağır vergiler altında ezildiği görüşü öne çıkmaktadır. Girişte de ayân sisteminin XVIII. yüzyılda ortaya çıkmasıyla ada halkının ağır vergiler ödemek zorunda kaldığı belirtilmişti. Kıbrıs'taki köylülerin ağır vergiler altında ezilmesiyle ilgili olarak 1878'de The Times'ta da yazılar çıkmıştır.

Adadaki ağır vergilerle ilgili The Times Gazetesi'ndeki yazılara geçmeden önce, gazetenin Osmanlı vergi sistemi hakkında verdiği bilgilere değinmek gerekmektedir. Kıbrıs'taki The Times muhabiri, İngilizler adaya geldiklerinde Kıbrıs halkının ödediği vergileri ise genel olarak şöyle sınıflandırmaktadır: a) Toprak Ürünleri Vergisi, b) Mülkiyet Vergisi, c) Rumların ödediği Askerlikten Muafiyet Vergisi, ç) Hayvan vergisi (The Times, 23 Ekim 1878). Gazeteye göre, Kıbrıs'taki vergiler bir yıllığına alınmaktadır. Gümrük, balık ve zeytin vergileri ise iki yıllığına toplanmaktadır. Vergilerin toplanması Eylül veya Nisan ayında başlamaktadır. Bunu İstanbul'dan bir banker veya eyaletlerde yeterli malvarlığı olan bir kişi toplamaktadır. Vergiler bölgesel Konsolos'un iznine göre aynî veya nakdî toplanmaktadır. Bu sisteme "iltizâm" adı verilmektedir (The Times, 12 Ekim 1878).

The Times'a göre, köylülerin geçim kaynağı tarım olduğu için ödedikleri vergilerden en başta geleni ödeme zorunluluğunun olduğu oşür vergisidir. Oşür vergisi, üretimin yüzde 10'undan alınan vergi, ödenmediğinde toprağın o kişinin elinden alınmasına yol açan bir kira bedelidir (The Times, 22 Temmuz 1878). Oşür vergisi, İstanbul'un isteklerine göre değişmektedir.

Bir muhabir, 1878 yılının Ağustos ayı başlarında The Times'ta çıkan yazısında vergilerin ağır olduğunu ve ilkel yöntemlerle toplandığını iddia etmiştir. Onun belirttiğine göre, vergiler kişilerden değil, köylere toplanmaktadır (The Times, 8 Ağustos 1878). Yayımlanan başka bir yazıda, köylünün ürün üzerinden aşar vergisi ödediği, vergi ödenirken faizciden borç aldığı anlatılmaktadır (The Times, 30 Ağustos 1878). Kıbrıs'taki The Times muhabiri de, "çiftçilerin tefecilere sürekli para verdiğini, kendi arsalarını onlardan korumayı başarsalar bile, arsaları üzerinde kiracı hâline geldiklerini" yazmaktadır (The Times, 3 Ekim 1878). Muhabir bundan ayrı olarak, "Kıbrıs çiftçisinin aldığı tahıl parasını devlete ödeyemediğini, tefeciye borçlu hâle geldiğini ve ağır vergiler altında ezildiğini" belirtmektedir (The Times, 9 Ekim 1878). The Times muhabiri, kısa bir süre sonra kaleme aldığı başka bir yazısında vergi düzeninde bir "yozlaşmadan" söz etmiş; "köylülerin vergilerini borç hanesine yazdırdıklarını" yazmıştır. Muhabir, köylülerin kuraklıktan dolayı öşür vergisini ödemekte güçlük çektiklerini yazmıştır (The Times, 10 Ekim 1878). The Times'a yazı yazan gazeteci Thomas Brassey, İngiliz maliyeci Hamilton Lang'ın değerlendirmelerine dayanarak ağır vergileri şu şekilde tespit etmektedir:

"1-Tüm ev sahipleri veya ekmek kazananlara konulan vergi veya kişisel vergi. Bu vergi işvereniyle kıyaslandığında emekçiye orantısız yük yüklemektedir.

2-Koyunlar ve keçiler üzerindeki vergi çok ağırdır.

3-Askerlikten muaf olmak için Hristiyan nüfus tarafından ödenen tazminat sürdürülemez.

4-Ağaçlardan elde edilen ürünlerin üzerindeki vergi, ki bunun kaldırılması, ekimi ve ormanların daha fazla korunmasını teşvik etmek için düşünülen herhangi bir önlemden daha fazla yarar sağlayacaktır." (The Times, 26 Aralık 1878)

The Times'ta, Kıbrıs'taki Osmanlı vergi sistemiyle diğer bir olumsuz değerlendirme de zaptiye kurumuyla alakalı olmuştur. Örneğin Avam Kamarası üyesi B. Samuelson'a göre, Zaptiyeler köylerde vergilerin zorla alınması için eziyet yapmaktadır ve köylüler onlara karşı yeterince korunamamıştır (The Times, 13 Temmuz 1878).

1837'de Rumlar İstanbul'a bir heyet göndermiş ağır vergilerden şikâyet etmişti. Heyet 1838'de Rum halkının daha az vergi vermesini emreden bir fermanla dönmüştü

(Gazioğlu, 2001, s.77). Nitekim Kıbrıs'taki The Times muhabiri de, Kıbrıs'taki gibi bir vergi düzeninde köylülerin ağır vergiler altında ezildiğini ve bunu Bâb-ı Âli'ye şikâyet ettiğini yazmıştır (The Times, 12 Ekim 1878). Ancak The Times sütunlarında dikkat çeken nokta, daha çok Rumların ağır vergiler altında ezildiğinin ileri sürülmesidir. Örneğin gazetenin 8 Ağustos 1878 tarihli nüshasında yazısı yayımlanan Larnaka ilçesinden bir muhabir, İngilizlerin gelişiyle Rumların Osmanlı dönemindeki ağır vergilerden kurtulmayı umduklarını düşünmek için yeterli neden olduğunu iddia etmiştir. Zira ona göre, Türk polisi olarak bilinen, 300 civarında olan, vergi toplamada ve ilçeler arasındaki iletişimi sağlamada kurye olarak görev yapan zaptiyeler aracılığıyla Rumlardan ağır vergiler toplanmaktadır (The Times, 8 Ağustos 1878). Yine, Lefkoşe'den bir muhabirin bir hafta sonra gazetede yayımlanan yazısında Rumların ağır vergilerden ve bunların toplanmasında kullanılan Zaptiyelerden şikâyetçi oldukları öne sürülmüştür. Ayrıca Rumların İngiltere'nin Kıbrıs'a gelmesinden memnun olduğunu, çünkü artık savaşın getirdiği vergilerden kurtulacaklarını düşündükleri iddiasında bulunulmuştur (The Times, 15 Ağustos 1878). The Times muhabiri de bu konuyla ilgili şöyle yazmaktadır:“Pek çok yerde Rumlar Zaptiyelerden nefret etmektedir; çünkü onlar vergilerin ödenmesi için gönderilmiş polislerdir ve vergiler ve onların zalimce toplanması Rumların muzdarip olduğu esas şikâyet konularıdır.” (The Times, 27 Ağustos 1878)

Bunun dışında, Girne'de, ağır vergilerin toplanmasında zulmeden ve vergileri keyfi toplayan Türk polisi, yani Zaptiyelerle onlardan nefret eden Rumlar arasında çatışmalar olduğu kaydedilmiştir (The Times, 27 Ağustos 1878).

Ancak yanlı bakış açısına rağmen The Times'ta Rumların da zengin olduğu ve halktan ağır vergi topladığı yazılmıştır. Nitekim The Times Lefkoşe muhabiri bu konu hakkında, Rumların iddia edildiği gibi Rum oldukları için değil, ancak zengin oldukları için sıkıntı yaşadıklarına dikkat çekmektedir. Zira Rumlar mültezimdirler, Türk polisini kullanarak halktan vergi toplamaktadırlar ve zenginleştikleri için yağma ve soygundan korkmaktadırlar. The Times'ın Lefkoşe muhabirine göre, aynı Rumlar vergilerin toplama usulünden yakınmaktadırlar ve kendi ırklarının bu düzende ezilmesine karşı çıkmaktadırlar (The Times, 1 Ekim 1878). Yukarıda da değinildiği gibi, 27 Ağustos 1878 tarihli yazısında The Times muhabiri Rumların ağır vergilerden ve Zaptiyelerden

muzdarip olduğunu iddia etmişti. Fakat 1 Ekim 1878'den sonra 10 Ekim 1878 tarihli yazısında da muhtemelen daha çok bilgi elde etmesinin bir sonucu olarak konu hakkında şöyle yazmıştır:

“Size, Rum sakinlerinin sık sık iddia edildiği gibi acınacak tebaadan biri olmadığını daha önce belirttiğim görüşe (1 Ekim 1878 tarihli yazı kastedilmektedir) hâlen destek veriyorum. Son olarak köylüler tarafından ileri sürülen şikâyetler neredeyse sırf şimdiki vergilendirme sorunuyla ilgili değil, ancak geçmişteki yükümlülükleriyle ilgilidir. İnanıyorum ki, onlar bu yolla merhamet ararken, kesin ve ciddi ızdırabın kanıtını gösterebilselerdi, diğer şikâyetlerin mazeretini öne sürmekte yavaş olmayacaklardı.” (The Times, 10 Ekim 1878)

İngilizler Kıbrıs'ı aldıktan sonra, ada topraklarının tespiti için Toprak Komisyonu kurmuşlardı. Bununla ilgili olarak The Times muhabiri Komisyon'un kurulmasından evvel toprak yasasının ele alınması gerektiğini savunmuştu. Muhabirin verdiği ayrıntılı bilgilere göre, topraklar Osmanlı kanununa göre beşe ayrılıyordu: 1) Mülk arazisi (sahibin mutlak mülkiyete sahip olduğu), 2) Mîri arazi: Devlet arazisi, 3) Belli dinî kullanıma ayrılmış Vâkıf arazileri, 4) Kamu kullanımına ayrılan, ancak değerlendirilmeyen Metrûke ve 5) İnsanların ulaşamayacağı yerlerdeki (1,5 mil veya yarım saat uzaklıktaki) Mevât arazileri. Gazeteye göre, Mülk arazisi dörde ayrılmaktadır: 1) Köy içlerindeki veya köy topluluklarının arazileri, 2) Kamu kullanımından alınıp kişilere tahsisi edilen topraklar, 3) Fetihden sonra fatihler arasında bölüşülen bazı tapu arazileri (Öşür) ve 4) Fethedilen ve gayrimüslimlerin kullanmasına izin verilen topraklar. Yine, The Times muhabirinin anlatımına göre, ormanlık alanlar da adadaki Osmanlı kanununa göre üçe ayrılmaktadır: 1) Devlet ormanları, 2) Bir veya bir dizi köy tarafından kullanılan müşterek ormanlar (Baltalık) ve 3) Kişilere ait ormanlar (The Times, 14 Eylül 1878). Kıbrıs'taki toprak mülkiyeti ile ilgili olarak The Times muhabirine şaşırtıcı gelen başka bir mesele de toprağın bir kişiye, ancak üzerindeki ağaçların bir diğerine ait olması ve toprak mirası konusunda çoğunlukla sorun çıkmasıdır (The Times, 25 Kasım 1878).

1878-1879 arasında Kıbrıs'la ilgili gözlemlerini anlattığı “Cyprus As I Saw It in 1879” isimli kitabında İngiliz gezgin Samuel W.Baker adadaki Poli bölgesinin Osmanlı yönetimi tarafından yapılan su kanallarıyla bereketli hâle geldiğini yazmıştır. Onun

belirttiğine göre, Evdim köyü ve yakınındaki Koloş bölgesi “gelişmişlik havası” içindedir. Baker, Lefke’de her karış toprağın işlenmiş olduğunu görerek şaşkınlığını ifade etmiştir. Yazar, daha sonra Lefkoşe ile ilgili gözlemlerini anlatmakta ve Türklerin başkente su getirme çalışmasından söz etmektedir. Yine Lefkoşe’de tamamlanmak üzere olan bir taş köprü olduğunu ifade etmiştir. Baker, Dali bölgesinin yaklaşık altı mil ötesinden geçen Larnaka-Lefkoşe yoluna hayran kaldığını yazmıştır. Ayrıca Değirmenlik bölgesinde pınar suyuyla çalışan otuz iki un değirmeni olduğunu belirtmiştir (Gazioğlu, 2001, s.94-95).

Baker’in gözlemleri böyleyken, Osmanlı Devleti’nin Kıbrıs’ı İngiltere’ye devrettiği dönemde mali açıdan kötü durumda bulunduğu anlaşılmaktadır (Karal, 1988b, s.415; Zürcher, 2009, s.114-115). Bu sebeple, 1878 yılında Kıbrıs’ın bayındırlık düzeyinin yeterli olmadığı söylenebilir. The Times yazılarında da Osmanlı Devleti’nin Kıbrıs’taki bayındırlık çalışmalarıyla ilgili benzer tespitler göze çarpmaktadır. Ancak Osmanlı döneminde adanın bayındırlık düzeyiyle ilgili gazetede olumsuz hatta abartılı yorumlar dikkat çekmektedir. Avam Kamarası üyesi B. Samuelson İngiliz işgalinin başında Kıbrıs’ın bayındırlık düzeyi hakkında şunları aktarmaktadır:

“Konsolos Vekili Riddell iki yıl önce başlanmış veya bitirilmiş herhangi kamu hizmeti kaydetmediğini rapor etmiştir. Gemi limanlarında bir önceki yılın raporunda gösterildiği gibi ihmal ve bakımsızlık durumu aynen devam etmiştir. Mutasarrıflara, yolların, rıhtımların, iskelelerin vb. yapımı ile ilgili Sadrazam talimatı gönderilmemiştir. Diğer yandan bu amaçlar için sağlanmış veya ayrılmış hiçbir ödenek yoktur. Türkiye’nin mali durumuna bakıldığında, eyalet hazinelerinden bir tek kuruşun bile verilmemesi için şiddetli baskının yapıldığı bir yerde böylesine yararlı kamu hizmetleri beklemek boşunadır.” (The Times, 13 Temmuz 1878)

B. Samuelson başka bir Konsolos vekili olan Pierides’in raporundan da alıntı yapmıştır. Samuelson’dan öğrenildiğine göre, Pierides Kıbrıs’taki köprü, yol ve iskelelerin durumuyla ilgili raporunda şu ifadeleri kullanmaktadır:

“Geçen sene Konsolos vekili Pierides hiçbir kamu hizmetinin üstlenilmediğini ve köprü, yol ile iskele ihtiyacının ciddi şekilde hissedildiğini tekrar rapor etmişti. İç

kesimler ile gemi limanları arasındaki yolları geliştirmek için hiçbir harcama yapılmamıştır.” (The Times, 13 Temmuz 1878)

The Times'ta Kıbrıs'ın bayındırlık düzeyini olumsuz değerlendiren başka yazılar da göze çarpmaktadır. Bir muhabir Lefkoşe yolundan bahsederken “Lefkoşe yolu, araçlar için iyi bir yol olmamasına rağmen geçilebilirdir ve yaya giden yolcuları çoğunlukla yormaktadır” cümlesini yazmıştır (The Times, 7 Ağustos 1878). The Times'taki yazısında başka bir muhabir Larnaka'yla Lefkoşe arasındaki yolu “katır yolları” olarak nitelemektedir (The Times, 8 Ağustos 1878). Larnaka'nın limanında yolcu indirme zorluğundan söz edilmektedir (The Times, 13 Temmuz 1878). The Times Lefkoşe muhabiri, Larnaka'da 1878 yılında “kullanımda olan derme çatma bir tahta iskele” olduğunu; bunun gemiden inme, gemiye binme veya gemiye yük yükleme ve gemiden yük almada sıkıntıya neden olduğunu yazmıştır (The Times, 9 Ekim 1878). Muhabir, Baf ilçesiyle ilgili gözlemlerini aktarıırken ilçenin merkezden uzak, dağlık ve ulaşımı güç bir bölge olduğunu öne sürmüştür (The Times, 10 Ekim 1878). The Times muhabirinin başka bir yazısında belirttiğine göre, Lefkoşe ile Larnaka arasındaki yolda çakıllama işine ihtiyaç duyulmaktadır (The Times, 12 Ekim 1878). Limasol'dan The Times Gazetesi'ne yazı gönderen bir yazar bu ilçenin “gemilerle kıyı arasında çok ilkel ulaşım araçlarından başka bir şeyle donatılmamış olan açık bir liman ağzı olduğunu” iddia etmiştir. Ona göre, “bu nedenle, adanın en zengin ilçelerinden gelen şarap ve harnubun merkezi olan, bu büyüyen ticari limanın gelişimi zorluklar ve karaya indirme araçlarının yokluğu yüzünden engellenmiştir” (The Times, 20 Ekim 1881). Gazeteci Thomas Brassey Kıbrıs'ta iskeleye, deniz fenerine ve küçük kasabaları birbirine, tahıl üreten iç bölgeyi Larnaka ve Magosa limanlarına bağlayacak demiryoluna ihtiyaç duyulduğunu yazmıştır (The Times, 26 Aralık 1878).

Kıbrıs'ın İngiliz idaresinde olduğu dönemde diğer ilçelerdekinden farklı olarak en önemli ulaştırma meselesinin Magosa'nın liman ihtiyacı olduğu söylenebilir. İlerde de görüleceği üzere, bu ilçenin liman ihtiyacı ile ilgili tartışmalara The Times Gazetesi'nin yazılarında sıkça rastlanmaktadır. Kıbrıs'ta İngilizlerin yaptığı bayındırlık çalışmaları anlatılırken daha ayrıntılı ele alınacağı için bu meseleye 1878 yılına ait The Times yazıları çerçevesinde kısaca temas edilmekle yetinilecektir. Magosa'nın liman ihtiyacına dair ilk tespit “T.H.W” imzalı bir yazıda görülmektedir. Yazar, Magosa'nın,

limana uygun bir yer olsa bile, İngiliz Deniz Kuvvetleri'nin büyük gemilerin demirlemesini zorlaştıracak kadar sığ bir yer olduğu yönünde görüş bildirdiğini belirtir. Lord Lilford İngiliz Lordlar Kamarası'nda yaptığı konuşmada 1875 yılının Nisan ve Mayıs aylarında Kıbrıs'ta yaptığı incelemelere atıfta bulunarak Magosa'nın liman ağzının güneydeki liman ağızlarını sakıncalı hâle getiren rüzgârlardan korunmuş durumda olduğunu söylemektedir. Çok güvenli bir demirleme yerinin suyun altı üç veya dört kulaç kazılarak yapılabileceğini ve böylece askerleri karaya çıkarmak için her türlü imkâna kavuşulabileceğini söylemiştir. "T.H.W" imzalı yazıdan öğrenildiğine göre, İngiliz Deniz Kuvvetleri de Magosa limanı ile ilgili rapor yayımlamıştır. Bu rapordan, limanın gemiler için uygun ve geliştirilmeye muhtaç bir yer olduğu anlaşılmaktadır. Avam Kamarası'nın Liberal üyelerinden biri olan Julian Goldsmid The Times'teki yazısında Magosa'nın donanma üssü ve liman olarak kullanılabilmesi düşüncesini dile getirmiştir (The Times, 20 Temmuz 1878). Gazeteci Thomas Brassey de Magosa limanından kömür ikmal limanı olarak yararlanılmasını önermiştir (The Times, 26 Aralık 1878).

The Times yazılarında, Magosa limanı hakkındaki yazıların yanı sıra, Kıbrıs'ın ilçelerinin görünümüyle ilgili gözlemler de yer almıştır. Bu yazılarda en fazla, Magosa, Larnaka, Lefkoşe ve Baf ilçelerinin nasıl görüldüğüne dair bilgiler verilmiştir. Magosa'yla ilgili çıkan bir yazıda, ilçenin bataklıkla dolu bir yer olduğu yazılmış; çelik borularla bu ilçeye su getirilmesi önerilmiştir (The Times, 22 Temmuz 1878). Larnaka'da kaldırımların kötü, caddelerin eğri büğrü ve toza batmış durumda olduğu belirtilmiştir (The Times, 7 Ağustos 1878). Bir muhabir Larnaka'yla ilgili 1878 yılının Ağustos ayında The Times'ta çıkan yazısında ilçenin pis ama suyunun nitelikli olduğunu ileri sürmüştür (The Times, 12 Ağustos 1878). Başkent Lefkoşe ise Larnaka'dan biraz daha iyi olmakla beraber ilçenin kaldırımları kırık dökük, havası pistir (The Times, 8 Ağustos 1878). Aynı zamanda Lefkoşe'deki su havuzlarının yosunlu, ilçenin ise çöple dolu ve kanalizasyondan mahrum olduğu iddia edilmektedir (The Times, 27 Ağustos 1878). The Times'ın iddiasına göre, Baf'teki cezaevi ve hükümet konağı diğer hükümet binaları gibi bakımsızdır (The Times, 9 Ekim 1878).

Bayındırlık konusu kadar The Times'ta önemle üzerinde durulan konulardan biri Kıbrıs'ın iklimidir. Gazeteye göre, İngilizler 1878 yılının Temmuz ayında Larnaka'ya

konuslandıktan sonra, Kıbrıs'ı çok sıcak bulmuşlar ve bundan olumsuz etkilenmişlerdir. The Times'taki yazısında Suriye eski Başmühendisi J. L. Haddan Larnaka'nın yaz sıcaklığının dayanılmaz olduğunu ifade etmiştir (The Times, 13 Temmuz 1878). "W.H.R" isimli yazar da benzer bir şekilde Larnaka ilçesinin aşırı sıcak olduğunu belirtmiştir (The Times, 16 Temmuz 1878). The Times muhabiri Magosa'nın ana üs için doğru yer olacağını yazmıştır. Ona göre, Larnaka sıcak ikliminden dolayı üs olmaya uygun bir yer değildir. Bununla ilgili olarak, muhabir, Türklerin Larnaka'da çok sayıda asker yitirdikleri için ilçeye tabut benzetmesi yaptıklarını belirtmiştir (The Times, 15 Temmuz 1878). Bilim adamı George Rolleston da Kıbrıs'ın sıcak olduğuna işaret etmektedir (The Times, 17 Temmuz 1878). Avam Kamarası'nın Liberal üyesi Julian Goldsmid Türkiye ve Kıbrıs üzerinde araştırmalar yapan yazar Murray'a dayanarak Kıbrıs'ın sıcak olduğunu yazmıştır (The Times, 18 Temmuz 1878). Başka bir yazar, İskoç Medeniyet Cemiyeti'nin verilerine dayanarak Kıbrıs'ın sıcak olduğunu belirtmektedir (The Times, 23 Temmuz 1878). Gazeteci Thomas Brassey, "bir tek yaz geçirmenin bile Kıbrıs'ın gelişmiş bir askerî üs olarak kazanım sunmadığını yeterli ölçüde kanıtladığını ve askerlerin sağlığının bu adanın sıcak mevsiminde kötüleşeceğini" ifade etmiştir (The Times, 26 Aralık 1878).

The Times Gazetesi'nde Kıbrıs'ın sağlık durumuyla ilgili ilk izlenimler incelendiğinde Kıbrıs adasının sağlıklı olup olmadığının tartışıldığı görülmektedir. Nitekim İngilizler Kıbrıs'a çıkmadan bir gün önce bilim adamı George Rolleston, Kıbrıs'ın sağlıksız olduğunu yazmıştır (The Times, 17 Temmuz 1878). Gazeteci Thomas Brassey ise Kıbrıs'ın "İngiliz askerleri arasında kaçınılmaz olarak hummaya neden olduğundan" bahsetmiştir (The Times, 26 Aralık 1878).

İngilizlerin Kıbrıs'a yerleştiği ilk günlerdeki The Times yazılarında adanın sağlıksız olduğunu iddia edenler kadar sağlıklı olduğunu ileri sürenler de olmuştur. Örneğin İngiliz maliyeci R. Hamilton Lang Kıbrıs'ın sağlıklı, ada halkının uzun ömürlü olduğunu ifade etmiştir (The Times, 22 Temmuz 1878).Rum Kilisesi'nden Archimandrite H. Myriantheus iddia edilenin aksine, Kıbrıs'ın bir yerlisi olarak adanın ılık ve sağlıklı olduğunu savunmaktadır (The Times, 24 Temmuz 1878). The Times'a yazı yazan bir muhabir, Kıbrıs'ın sağlıksız olduğu iddialarıyla İngiliz halkının korkutulduğunu ileri sürmüştür (The Times, 15 Ağustos 1878). 1878 yılının Ağustos

ayının sonlarına doğru bir yazar The Times'teki yazısında, ilçelerin pisliğine, engerek yılanlarına ve zehirli örümceklere rağmen geldiğinden beri adada olduğu iddia edilen hummayla ilgili bir şey duymadığını, insanların ve adadan ayrılan önceki konsolosların sağlıklı ve zinde olduklarını belirtmiştir (The Times, 29 Ağustos 1878). Adanın sağlığıyla ilgili The Times Gazetesi'nde yer alan ilk izlenimlerden çıkan genel eğilim daha çok olumlu gibi gözükse de, daha sonraki yıllarda yaşanan sağlık sorunları gazetenin sütunlarına yansımıştır.

BÖLÜM 2:İNGİLİZ İDARESİ DÖNEMİNDE KIBRIS'TA ISLAHAT (1878-1914)

2.1. İdari Islahat

İngiltere, Kıbrıs'ı 1878 yılında işgal ettiği zaman, adayı Osmanlı idari düzenine göre yönetmeyi uygun görmüştür (Samani, 2007, s.68-70). Kıbrıs'ın Osmanlı dönemindeki idari bölünmesi İngiliz işgalinden sonra değişmemiştir (The Times, 8 Ağustos 1878). Muhtarlıklar ve Belediye Meclisleri de oldukları gibi korunmuştur (Gürel, 1984, s. 36). Daha önce belirtildiği gibi, adanın ilk Yüksek Komiseri Sir Garnet Wolseley vali ve altı kaymakamı görevlerinden alarak, ilçelere Yüksek Komiser'e bağlı ve "Sivil Komiser" adı verilen altı İngiliz memur tayin etmiştir (Beratlı, 1999, s. 34). Sivil Komiserler yargılama, iktisadi, ticari, askerî, hukuki ve idari görevlerini yerine getirme ve kanunları uygulama yetkisine sahip olacaklardı. Ayrıca adli ve idari yetkilerle donatılacaklar; bütün olağanüstü durumlarda yetkilerini kullanacaklardı. Yüksek Komiser'in emirlerine itaat edilmesini ve hükümetin sıradan işlerinin mümkün olduğu kadar makamlar arasında eşgüdümle yapılmasını sağlayacaklardı (The Times, 7 Ağustos 1878). Sivil Komiserler mahkemelere ancak haksızlık olduğunda müdahale edebilecekti. Ceza ve sivil mahkemelerde ve ceza duruşmalarında yargıç vekili olarak yetkilendirilmişlerdi. Mahkemelerde karar onaylanmadığında, eğer önemsiz bir konuysa, kendileri bir hüküm verecek ve cezalandıracak veya beraat ettirecek ve kendi takdirlerine göre mahkûmu tahliye edeceklerdi. Konu önemliyse, onu Yüksek Komiser'in düşünce ve kararına sunacaklardı. Sivil davalarda davayı izleyecekler ve eğer hükümden memnun değilse, yürütmeyi durduracaklar ve temyize götürülmesini kabul edeceklerdi. Kendileri temyiz kararı aldıktan sonra, bu hükümlerini notlarıyla Yüksek Komiser'in onayına sunacaklardı (The Times, 8 Ağustos 1878).

Sivil Komiserlerin yanına daha sonra yardımcı olarak Komiser Muavinleri atanmıştır (The Times, 15 Ağustos 1878). Kıbrıs Yüksek Komiseri Sir Garnet Wolseley tarafından ilçelerde görevlendirilen ilk Sivil Komiserler şu isimlerdir: Larnaka bölgesi için Tuğgeneral Watson, V.C., C.B.; Limasol bölgesi için Tuğgeneral Macpherson, V.C., C.B; Magosa bölgesi için Kaptan Swain, Tugay Komutanı; Girne bölgesi için Üsteğmen

Holbech, 60'ncı Tugay; Baf bölgesi için Üsteğmen Wauchope, 42'nci Alay (The Times, 8 Ağustos 1878).

İdari görevlendirilmeler yapıldıktan sonra 14 Eylül 1878'de çıkartılan bir Krallık Konseyi Emri (Order in Council) ile adanın yönetim yapısını belirleyen ilk İngiliz Anayasası yürürlüğe sokulmuştur (Gürel, 1984, s. 36). 1 Ekim 1878 tarihli London Gazette'nin akşam baskısında yer alan, 2 Ekim günü The Times Gazetesi'nde yayımlanan ve 28 maddelik bir Kraliyet Emri şeklinde olan 1878 Anayasası şöyledir:

“Kıbrıs'ta antlaşmayla Majesteleri Kraliçe adına yönetme ve yargılama yetkisi tanınmış olduğuna göre, şimdi, o hâlde 1843 ile 1878 arasındaki Yabancı Ülke Mahkemelerinde Yargılama Yetkisi Kanunları'ndan da yetki alan Majesteleri tarafından Danışma Meclisi'nin tavsiyesiyle ve Meclis tarafından kabul edilmiş aşağıdaki emirler verilmiştir:

“1. Söz konusu Kıbrıs adasında (bundan sonra ‘adı geçen ada’ denecektir) bir Yüksek Komiser ve Başkomutan olacaktır ve Yüksek Komiser'e vekâlet edecek olan kişi zaman zaman Majesteleri Kraliçe'nin imzası ve mührü altındaki Komisyon tarafından atanacaktır.

2. Yüksek Komiser adı geçen adayı Majesteleri Kraliçe adına yönetecek, ve emri ve ona verilen görevi doğrultusunda olacak olan bütün icraatı, bu Emir'le ve Majesteleri Kraliçe'nin imzası ve mührü altında ona bildirildiği gibi komisyonun ona verdiği bazı yetkilere, ve zaman zaman Majesteleri Kraliçe'nin imzası ve mührü altında, veya Konsey'de Majesteleri Kraliçe'nin Emri'yle veya Bakanları aracılığıyla Majesteleri Kraliçe tarafından Yüksek Komiser'e verilmiş talimata, ve bundan böyle adada yürürlüğe konacak olan kanun ve yönetmeliklere göre yapacaktır.

3. Yüksek Komiser makamını temsil eden resmî bir mühür taşıyacak, ve Majesteleri Kraliçe'nin zaman zaman onayladığı şekliyle bu mühür söz konusu adanın mührü sayılacak, ve adada yürürlüğe girecek kanunların onaylanması için Yüksek Komiser tarafından saklanabilecek ve kullanılacaktır.

4. Söz konusu adada ileride belirtileceği gibi oluşturulacak olan bir Yasama Konseyi olacaktır.

5. Bakanları'ndan biri aracılığıyla, tamamen veya kısmen kanun ve yönetmelikleri onaylamak veya reddetmek herhangi bir karar yoksa kendi Danışma Meclisi'nin tavsiyesiyle iyi yönetim, huzur ve düzen için gerekli olan kanun ve yönetmelikleri yapmak ve yürütmek yetkisi Majesteleri Kraliçe'de saklı olması şartıyla, Yüksek Komiser'in ve Yasama Konseyi'nin uygulaması için Majesteleri Kraliçe'nin imzası ve mührü altında yayımladığı tüm talimata bağlı olarak, zaman zaman huzur, düzen ve iyi yönetim için gerekli olan kanun ve yönetmelikleri Yasama Konseyi'nin tavsiyesiyle yapmak Yüksek Komiser için yasal olacaktır.

6. Majesteleri Kraliçe tarafından adlandırılacak veya tasarlanacak şekilde, Majesteleri'nin mührü ve imzasıyla bu amaç için yayımlanacak emir ve yetkilere göre, Majesteleri Kraliçe'nin isteğiyle Yüksek Komiser'in geçici olarak ataması kaydıyla, söz konusu imza ve mühür altındaki emir ve yetkilerin uygulanması için, üyelerinin üçte birinin, adı geçen adadaki makamlarda yer alacak 'resmî üyeler' ve diğer yarısının ada sakinlerinden seçilecek olan 'gayri resmî üyeler' olması ve bu üyelerin zaman zaman uygun görüldüğünde yeniden atamaya tabii olarak, yalnızca iki yıllığına görev yapması şartıyla adı geçen Yasama Konseyi bir süreliğine Yüksek Komiser'den başka, sayıca dörtten az sekizden fazla olmayacak şekilde diğer kamu görevlileri ve kişilerden oluşacaktır.

7. Adı geçen Konsey'in herhangi bir üyesinin adı geçen adadan ayrılması veya görevini yapamaz durumda olması durumunda veya herhangi bir nedenden dolayı üyeliği düşecektir, adanın yasaları altında herhangi bir organ aracılığıyla o üyenin yerine uygun olan resmî veya gayri resmî üye atamak Yüksek Komiser için yasal olacaktır, ve geçici yokluğu ve görev yapamamazlığı nedeniyle geçici atamaların olduğu bütün durumlarda, o üye adı geçen adaya döner dönmez, veya Yasama Konseyi üyeliği görevini yapabileceği Yüksek Komiser tarafından ilan edilir edilmez, geçici olarak atanan Konsey üyesinin üyeliği sona erecektir. Her geçici atama Majesteleri'nin Bakanları'ndan biri aracılığıyla durdurulabilecek veya söz konusu yetki ile Yüksek Komiser tarafından geri alınabilecektir.

8. Yasama Konseyi'nin her üyesi, daha önceki durumuna bakılmaksızın, Majesteleri Kraliçe istediği sürece görevinde kalacaktır ve herhangi bir nedenden dolayı üyeliği sona ererse, onun yerine yeni bir üyenin atamasının askıya alınması dâhil, resmî ile gayri resmî üyeler arasındaki oranın değişebilecek olmasına bakılmaksızın, adı geçen Konsey çalışmayı sürdürebilecek ve Konsey'in icraatı geçerli olacaktır.

9. Konsey'in resmî üyeleri gayri resmî üyelerinden önce gelecek, makamlarına göre kendi aralarında veya ast üst sırasındaki bir belirsizlik durumunda Yüksek Komiser'in emriyle sıralanacaklardır. Gayri resmî üyeler ise, Yüksek Komiser aksini emretmediği sürece, atanma tarihleri esas alınarak, eğer aynı yetkiyle atanmışlarsa, derecelerinin belirlendiği emre göre mevki elde edeceklerdir.

10. Yüksek Komiser'in veya onun yokluğunda yazılı olarak atadığı herhangi bir Konsey üyesinin yokluğu veya Yüksek Komiser'in atamasının gecikmesi durumunda protokole göre ilk sırada yer alan kişi Konsey oturumlarına başkanlık edecektir. Konsey'e getirilmiş bütün konulara oy çokluğuyla karar verilecektir ve Yüksek Komiser'in veya oturum başkanının bir oyu ve ayrıca oyların eşit çıkması durumunda kesin neticeyi belirleyici oyu olacaktır.

11. Konsey tarafından aksi kararlaştırılana dek, Yüksek Komiser veya oturum başkanının yanı sıra Konsey'in üç üyesi mevcut olmadığı müddetçe (oturumu erteleme hariç) hiçbir işlem yapılamayacaktır.

12. Konsey'in işlemleri ve kanunları Majesteleri Kraliçe'nin imzası ve mührü altındaki ve Yüksek Komiser'e bildirilen talimata uyumlu olacaktır.

13. Bu talimata bağlı kalarak Konsey kendi icraatının düzenlenmesi için daimi kanunlar ve yönetmelikler yapabilecektir.

14. Herhangi bir Konsey üyesi iflas ederse, herhangi bir suçtan hüküm giyerse veya Yüksek Komiser'in iznini almadan üç aydan fazla söz konusu adanın dışında olarsa, Yüksek Komiser yazılı olarak o üyenin Konsey'deki sandalyesinin boşaldığını ilan edebilecek ve bu ilanın yayımlanmasından hemen sonra o üyenin üyeliği sona erecektir.

15. Yüksek Komiser imzalı el yazısıyla herhangi bir Konsey üyesini görevden alabilecek, bu tür bir işlem bazen Majesteleri Kraliçe adına Yüksek Komiser'e bildirilmek üzere Majesteleri Kraliçe'nin imzası ve mührünün olduğu talimata eklenebilecektir.

16. Konsey'in herhangi bir gayri resmî üyesi istifa edebilecek; ancak Yüksek Komiser tarafından imzalı el yazısıyla onaylanana kadar böyle bir istifa yürürlüğe girmeyecektir.

17. Adı geçen Yasama Konseyi'nin tavsiyesiyle, Yüksek Komiser tarafından yapılan herhangi bir kanun veya yönetmelik Majesteleri Kraliçe adına Yüksek Komiser onaylayana ve onayın kanıtı olarak imzalayana kadar yürürlüğe girmeyecektir.

18. Bu Emir'de yer alanlar dışında, Yasama Konseyi olağanüstü hâllerde Bakanları'ndan biri aracılığıyla Majesteleri Kraliçe tarafından tamamen veya kısmen reddedilmek şartıyla adı geçen adanın huzuru, düzeni ve iyi yönetimi için zaman zaman yönetmelikler yapabilecek ve ilan edecektir, ve Majesteleri Kraliçe tarafından onun Bakanları'ndan biri aracılığıyla daha önce reddedildiği bildirilmedikçe veya adı geçen Yasama Konseyi'nin tavsiyesiyle Yüksek Komiser tarafından yapılan bir kanun veya yönetmelik ile denetlenmedikçe veya iptal edilmedikçe ilanından itibaren altı ayı geçmemek kaydıyla çıkan her yönetmelik Yasama Konseyi'nin tavsiyesiyle Yüksek Komiser tarafından yapılacak yönetmelikler kanun hükmünde olacaktır.

19. Yasama Konseyi'nin tavsiyesiyle Yüksek Komiser tarafından yapılan ve reddedilen herhangi bir kanun ve yönetmelik Yüksek Komiser tarafından adı geçen adada yasanın reddi yayımlanır yayımlanmaz yürürlükten kalkacaktır.

20. Yüksek Komiser adanın devlet mührü altında adı geçen adada Majesteleri tarafından yasal olarak yapılan arazi bağışlarını ve tasarruflarını Majesteleri Kraliçe adına yönetebilecektir.

21. Yüksek Komiser bütün Hakimleri, Sulh Hakimlerini atayabilecek, ve adı geçen adada gerekli olan diğer memurlar yasal olarak, Majesteleri Kraliçe tarafından hepsi de Majesteleri'nin istediği sürece makamlarında kalmak kaydıyla atanacaktır.

22. Yüksek Komiser uygun gördüğünde, Majesteleri Kraliçe adına, adı geçen adadaki herhangi bir mahkemede veya herhangi bir Hakim, Sulh Hakimi, veya yüksek adliye memuru önünde suçlanan herhangi bir sanığa sınırsız ve şartsız özel af veya herhangi bir tarihte yasalara eklenecek şartlı özel af getirebilecek veya kendisi uygun gördüğünde belli bir süre için sanığın cezasının ertelenmesini sağlayabilecektir.

23. Yüksek Komiser uygun gördüğünde, Majesteleri Kraliçe adına, Majesteleri'nin payına düşen veya ona ödenecek olan ve para cezalarından elde edilen parayı herhangi durumda elli poundu geçmemek şartıyla toplayabilecek; Majesteleri

Kraliçe'nin isteği Yüksek Komiser'e bildirilene ve onaylanana dek, Yüksek Komiser elli poundu aşan para cezalarının ödenmesini askıya alabilecektir.

24. Yüksek Komiser, yeterli neden gördüğünde, adı geçen adadaki makamında bulunan herhangi bir görevin yasal yürütmesini, Majesteleri Kraliçe'nin emri bildirilene kadar yürütmenin devam etmesi kaydıyla askıya alabilecektir. Yüksek Komiser askıya alma işlemini uygularken, Majesteleri Kraliçe'nin imzası ve mührü altında kendisine bildirilen emirlere uymak zorunda olacaktır.

25. Yüksek Komiser'e tavsiyede bulunmak amacıyla adı geçen adada kendi imzası ve mührü altında, Majesteleri Kraliçe tarafından zaman zaman Yüksek Komiser'e bildirilecek talimat ile yönetilecek belli kişilerden oluşacak bir Yürütme Konseyi olacaktır. Bütün üyeler Majesteleri Kraliçe'nin istediği sürece adı geçen Konsey'de görev yapacaktır ve adı geçen Yürütme Konseyi talimatta zaman zaman yer aldığı şekilde işlerin yürütülmesinde kanunları izleyecektir.

26. Yüksek Komiser'in ölümü, yetersizliği, ayrılması veya adadan bir süreliğine ayrılması halinde, ona verilen yetkiler, Majesteleri Kraliçe'nin başka istekleri bildirilene dek, Majesteleri'nin imzası ve mührü altındaki herhangi bir organla yönetmek üzere atanacak olan başka bir kişiye verilecektir. Eğer böyle biri yoksa Majesteleri Kraliçe adına adadaki düzenli birliklere komuta eden yüksek rütbeli bir subay bir süreliğine görev yapacaktır.

27. Majesteleri Kraliçe'nin Konsey'de kabul edilen aşağıdaki Emirleri, yani Bâb-ı Âli Vilayetlerinde Konsoloslukların Yargılama Yetkisi Kanunu ile ilgili 12 Aralık 1873 tarihli Emir, adı geçen vilayetlerde İngiliz gemileri üzerine konan Hastane Vergileri Kanunu ile ilgili 13 Mayıs 1875 tarihli Emir; 12 Aralık 1873 tarihli Emir'i tadil eden 26 Ekim 1875 tarihli Emir, Yüksek Komiser'in bildirisinde yer alan tasarruflar ve istisnalar haricinde (eğer varsa) söz konusu bildirinin yayımlandığı tarihten itibaren adı geçen adada yürürlükten kalkmış olacaktır.

28. Bu Emir geçerli olacak ve:

(a) Yüksek Komiser'in atanması ve bu Emir'in çıkmasından hemen sonraki talimatın yayımlanması,

(b) Yüksek Komiser'in yetkisiyle adı geçen adada yayımlanacak herhangi bir bildiriye belirtilecek tarihten hemen sonra bu Emir'de uzlaşılan ve yer alan bütün konular ve önlemler için uygulanacaktır.

“Bu Emir kendi Danışma Meclisi’nin tavsiyesiyle Majesteleri Kraliçe tarafından aynısı kaldırılana veya değiştirilene kadar yürürlükte kalacaktır.

“Sırasıyla Pek Şerefli Salisbury Markizi’ne ve Pek Şerefli Vikont Cranbrook’a, yani Majesteleri Kraliçe’nin iki Bakanı’na, Lordlar’a, Hazine Komiserleri’ne, gerekli emirler verilecektir.” (The Times, 2 Ekim 1878)

Kıbrıs’taki The Times muhabiri 14 Eylül tarihli Kraliyet Emri’yle yayımlanan 1878 Kıbrıs Anayasası’nı şöyle özetlemiştir:

“1. Sömürge Valisi Makamı’na talimat Kraliçe’nin mührü veya onayı altında, Kraliyet Emri (Order in Council) ile veya Kraliçe adına Dışişleri Bakanı tarafından verilecek, bundan sonra uygulanacak kanunlar ve emirler bu talimatla uyumlu olacaktır.

2.Yüksek Komiser Yasama Konseyi’nin tavsiyesiyle, eğer gerekirse merkezden gönderilen talimata bağlı olarak kanun yapacak, kanunları reddetme yetkisi Kraliçe’de olacaktır.

3.Yasama Konseyi üyeleri iki yıllığına seçilecek. 4’ten az 8’den fazla olamayacak. Yarısı resmî, yarısı gayri resmî üyelerden oluşacaktır.

4.Yüksek Komiser olağanüstü hâllerde kanun yapacak ve altı ay yürütecektir.

5.Yüksek Komiser’in danışmanlığında geçici ve olağanüstü olmayan hâllerde çalışan bir yürütme konseyi kurulacaktır. Bu konsey Kıbrıs’taki orduya komuta edecek üst düzey bir subaydan ve adanın değişik yerlerinde görev yapan üç üst düzey yetkiliden oluşacaktır.

6. Yüksek Komiser yetkisine dayanarak Yürütme Konseyi’nin aldığı karara aykırı hareket edebilecektir.

7. Sömürge Valisi Makamı Kraliyet Emri (Order in Council) ile belirlenecek ve emirler Yüksek Komiser’e mühür veya imza ile imtiyazname (berat) veya tüzükle gönderilecektir.” (The Times, 23 Ekim 1878)

Sonuç olarak, 1878 Anayasası İngiliz sömürgelerinde yapılmış yasaların aynı olmaktaydı (Gazioğlu, 1960, s.47; Gürel, 1984, s.36). The Times muhabirinin 1878 Kıbrıs Anayasası’yla ilgili özetinde de görüldüğü gibi, Kıbrıs Yüksek Komiseri Sömürge Valisi olarak kabul edilmiştir (The Times, 23 Ekim 1878). Söz konusu

anayasa tipik bir dolaylı yönetim anlayışından uzak olup, doğrudan bir yönetim öngörmektedir (Samani, 2007, s.67). Bu Kıbrıs'ın doğrudan Londra'ya bağlanması, adanın İngiltere'deki yasalara ve siyasal sisteme göre bizzat yönetilmesi anlamına gelmekteydi (Samani, 2007, s.44). Nitekim Yüksek Komiser, ada idaresi ile ilgili bütün icraat ve hareketlerinde İngiltere Kraliçesi'nin emirlerine uymak zorundaydı (Gazioğlu, 1960, s.45-46). Kıbrıs İngiltere Kraliçesi adına yönetilecekti. Bütün yasal işlemler Kraliçe'nin emirlerine uygun olmak mecburiyetindeydi. Yasaların yürürlüğe girmesi ancak İngiltere Kraliçesi'nin onayı veya reddine bağlı olacaktı. The Times muhabiri de yukarıda alıntılanan yazısında Yüksek Komiser'in icraatında yasal olarak tamamen İngiltere Kraliçesi'ne bağlı olduğunu belirtmiştir (The Times, 23 Ekim 1878). Kıbrıs'a doğrudan yönetim modeli getirildiği için Yasama Konseyi'nin Yüksek Komiser'e tavsiyede bulunmanın ötesinde bir nüfuzu yok gibiydi. Bu görüşü 1878 Kıbrıs Anayasası'nı tahlil eden yazarlar da savunmuştur. Mesela İngilizler döneminde Kıbrıs'taki anayasal süreci inceleyen Gazioğlu, 1878 Anayasası'nı Kıbrıs halkının yer almadığı bir anayasa olarak tanımlamıştır (1960, s.46). Kıbrıs Yasama Konseyi'yle ilgili çalışmasında Samani 1878 Kıbrıs Anayasası ile 1882 Kıbrıs Anayasası'nı kıyaslamakta ve ikincisiyle Kıbrıs halkının yönetime temsili katılımının sağlandığını yazmaktadır (2007, s.67-68). Kıbrıs'taki İngiliz dönemini ele alan Zia ise, Kıbrıs Yasama Konseyi'yle görünüşte bir meşruti idare kurulduğu yorumunu yapmaktadır (1975, s.85). Yasama Konseyi'nde resmî üyelerin mevki bakımından gayri resmî üyelerin üstünde olduğu, gayri resmî üyelerin de Kıbrıs halkı yerine İngiliz yönetimi tarafından belirlendiği düşünülürse bu görüşlerin doğru olduğu söylenebilir. Bunun yanı sıra, Yürütme Konseyi'nin de tıpkı Yasama Konseyi gibi Yüksek Komiser'e tavsiyede bulunmak dışında pek bir etkiye sahip bulunmadığı The Times muhabirinin yazısından anlaşılmaktadır (The Times, 23 Ekim 1878).

1878 Kıbrıs Anayasası'nın değerlendirilmesinden sonra, İngilizlerin Kıbrıs'ta nasıl bir idari bir yapı oluşturduğunu anlamak bakımından Kıbrıs Yasama Konseyi'nin nasıl kurulduğuna kısaca değinmek yerinde olacaktır. 14 Eylül 1878 tarihli Kraliyet Emri'nde öngörüldüğü gibi, Yasama Konseyi altı üyeden oluşmuştu (The Times, 23 Ekim 1878). Üç İngiliz resmî üye dışında, bu ilk Konsey'deki gayri resmî üç üyeden biri Türk, biri İtalyan asıllı bir Kıbrıslı, öteki ise bir Rum olmuştu (Gürel, 1984, s. 36). The Times bu üç üyeyi isimleriyle birlikte şöyle tanıtmıştı:

“Ekselansları (Yüksek Komiser) yerlilerden seçilecek üçünü tayin etti bile. Türk üye, Mustafa Fuat Efendi, eski bir Kıbrıslı aileden geliyor, ve buradaki Müslümanlar arasında büyük nüfuz sahip olduğu sanılıyor; Rum üye, Bay Glykys imtiyazlı bir tüccardır. Bay Mattei Kıbrıs'ta büyük bir malvarlığına sahip, bunu miras olarak devralmış ve uzun zamandır Kıbrıs'ta oturan İtalyan asıllı biridir.”
(The Times, 23 Ekim 1878)

1879 Nisan'ında Yüksek Komiser Wolseley tarafından seçilen Yasama Konseyi üyeleri, Ağustos ayı içinde Kraliçe tarafından onaylanmış ve ilk “konsey” göreve başlamıştı (Gürel, 1984, s. 36).

Yasama Konseyi'nin bu şekilde kurulmasından sonra, daha önce İngilizlerce olumsuz değerlendirildiğine değinilmiş olan ve The Times'ta adı Türk polisi olarak geçen Zaptiye örgütünün yerine geçmek üzere bir polis örgütü kurulmasında da gecikilmemiştir (Gürel, 1984, s. 36). Henüz Kıbrıs'ın yönetimi Yüksek Komiser olarak tayin edilen Sir Garnet Wolseley'e devredilmemişken Zaptiyelerin “dağıtılmaları ve yeniden Kıbrıs'ın askerî polisi olarak İngiltere'nin hizmetine alınmaları önerilmişti (The Times, 8 Ağustos 1878). Kıbrıs'taki The Times muhabiri de “suçlular için rüşvetten ve borçtan uzak bir zaptiye kurumunun oluşturulmasına başlandığı” bilgisini gazetesine göndermişti (The Times, 2 Eylül 1878). Bundan birkaç ay sonra da, Yüksek Komiser olarak adayı yönetmeye başlamış olan Sir Garnet Wolseley, Kıbrıs'ta görevleri kanunla belirlenmiş olan polis kuvvetine mensup subayların ve erlerin adadaki İngiliz yönetiminin hizmetine alınmasını sağlayan yönetmeliği ilan etmiştir (The Times, 5 Kasım 1878). Kıbrıs Yasama Konseyi ıslahat için çıkardığı kanunlarla adanın idaresinde önemli bir rol oynamaya devam etmiştir (The Times, 9 Ekim 1883).

Kıbrıs'ta yapılan idari ıslahat ilk zamanlarda, birtakım sorunlara yol açmıştır. Yasama Konseyi'nin yapısı eleştirilmeye başlanmıştır. Daha önce belirtildiği gibi, bu konseyin üyelerinin yarısı seçilmiş, yarısı atanmış olacaktı. Hem Türk hem Rum cemaati Osmanlı döneminde olduğu gibi Konsey'de eşit şekilde temsil edilecekti (Beratlı, 1999, s. 35). Ancak Rumlar 1879 ve 1881'de verdikleri muhtıralarla kendilerinin çoğunlukta olduğu bir temsilciler meclisi kurulmasını istemişlerdi (Gazioğlu, 1960, s.47). İngiltere 1882'de yeni bir Anayasa'yı yürürlüğe koymuştu. Dışişleri Bakanı Lord Kimberley'in 1882 Anayasası ilgili telgrafı The Times'ta da yayımlanmıştı. Bu Anayasa'ya göre: 1)

Yasama Konseyi 9 Hristiyan, 3 Müslüman ve 6 resmî üyeden oluşacaktı. 2) Hristiyan üyeyi Hristiyanlar, Müslüman üyeyi Müslümanlar seçecekti. 3) Oyların eşit çıkması durumunda, Yüksek Komiser'in oyu ayırıcı oy alacaktı. 4) 5 yıldan fazla oturan yabancılar oy ve temsil hakkına sahip olacaktı. Hatta bu konuyla ilgili olarak, bir İngiliz tüccarın Konsey'de pek çok yerliden çok daha yararlı olacağı belirtiliyordu. 5) Yeni kurulan organ şu yükümlülüklerden sorumlu olacaktı: a) Türkiye'ye ödenen Kıbrıs vergisi, b) Yüksek Komiser'in £40.000'i geçmeyecek maaşı ve harcamaları, c) Konsey'deki altı resmî üyenin maaşı, ç) Yargıçların maaşları ve Hukuk Mahkemelerinin giderleri. 6) Bütçe Hükümet tarafından Konsey'e sunulacaktı. Vergileri artırmak, oranlarda değişiklik yapmak veya vergiyi uygulamaya koymak Konsey'in onayıyla olacaktı. 7) Seçilmiş üyeler kamu işlerinde hükümet üyeleriyle görüş alışverişinde bulunma, kanun, önerge ve hükümet tarafından sunulan kanun taslaklarında değişiklik önerme hakkına sahipti. Ancak gayri resmî memurlar Hükümet tarafından sunulan Bütçe'de özel bir harcama kalemi oluşturmayı veya kalemi artırmayı önerme yetkisine sahip değildi. 8) Çıkarılan kanunları Kraliçe onaylamayabilirdi. 9) İlk Konsey'in süresi üç yıl olacak, ondan sonrakilerin süresi, Yüksek Komiser feshetmediği müddetçe beş yıl olacaktı. 10) Olağanüstü hâllerde veya uluslararası bir sorunda yetki Kraliçe'de olacaktı. 11) Kıbrıs bir sömürge olmayıp, Osmanlı Sultanı'yla antlaşma yapılarak geçici bir süreliğine devralındığından, Kraliçe haklarını devredemezdi. 12) Anayasayı oluşturan organı kaldırma veya yeniden düzenleme yetkisi Kraliçe'deydi (The Times, 6 Nisan 1882/1). Böylece Kıbrıs, parlamento kurumlarını işleten bağımsız bir devlet sayılıyordu (The Times, 6 Nisan 1882/2).

Dışişleri Bakanı Lord Kimberley'in Kıbrıs Yüksek Komiseri Sir Robert Biddulph'a gönderdiği telgrafta da Anayasa değişikliği ile ilgili Kraliyet Emri (Order in Council) yer almaktaydı. Telgrafta yer alan Emir'in maddeleri şöyle aktarılıyordu: 1) Yüksek Komiser Kraliçe tarafından atanacaktı. 2) Konsey, 12 seçilmiş ve 6 resmî üye olmak üzere 18 kişiden oluşacaktı. Seçilmiş üyelerin 9'u Hristiyan, 3'ü Müslüman olacaktı. 3) Ada üç seçim bölgesine ayrılacaktı. 4) 5 yıldan fazla yaşayan, 21 yaşına gelmiş, vergi mükellefi her kişiye yurttaşlık verilecekti. 5) Konsey idaresi en az yılda bir düzenlenecekti. 6) Konsey tartışmaları ve yasa tasarıları İngilizce, Türkçe veya Rumca olabilirdi (The Times, 9 Ekim 1883). 1882 Anayasası'na göre üç seçim bölgesi şunlardı: Lefkoşe-Girne, Magosa-Larnaka ve Limasol-Baf (Samani, 2007, s.94). Her seçim

bölgesinde 1'i Müslüman, 3'ü Hristiyanlarca seçilmek üzere 4 üye seçilecekti. Bu sayı nüfus oranına göre belirlenmişti. 1878-1883 arasında ortaya çıkan üç kayıta da Türk nüfusun Rum nüfustan daha az olduğu görülmekteydi. Bir kaynağa göre, 1879 yılında, Kıbrıs'ta 45 bin Türk, 95 bin Rum ve 2 bin diğerleri olmak üzere, toplam 165 bin kişi yaşamaktaydı. Üç yıl sonra, 1881'de yapılan nüfus sayımında ise, 45.458 Müslüman, 137.631 Ortodoks ve 2541 diğerleri olmak üzere, 185.630 sonucu alınmıştı (Beratlı, 1999, s. 34). 1883 yılının Temmuz ayında yapılan ilk seçimlere ise kayıtlı 16.727 Hristiyan seçmenin %54,8'i, yani 9172'si, yine kayıtlı 1264 Müslüman seçmenin %53'ü, yani 670'i katılmıştı (The Times, 9 Ekim 1883).

Kıbrıs'taki Yasama Konseyi'ni inceleyen Samani'ye (2007, s.107) göre, 1882 Kıbrıs Anayasası iki uzlaşmaz görünen fikri birleştirmiş gibiydi: Eski Osmanlı Millet Sistemi'ne dayalı bir temsiliyet ilkesi ile çoğunluğun haklarına dayalı Batı Demokrasisi.

Lord Kimberley'e göre, Rumlar bu düzenlemeden memnun olmuşlardır. Kimberley, Türklerin ise bunu olumsuz değerlendirdiklerini belirtmiştir (The Times, 6 Nisan 1882/1). 12 seçilmiş üyenin 9'unun Rum, 3'ünün Türk olması ve İngiliz yönetiminin daha çok Rumlardan yana tavır alması, Türkler arasında huzursuzluğa neden olmuştu. Nitekim Rumlar Enosis (Kıbrıs'ı Yunanistan'a bağlama) taleplerini mevcut ortamdan yararlanarak sonraki yıllarda da söylem ve eylemleriyle daha şiddetli dile getirmeye devam etmişlerdir (Gazioğlu, 1960, s. 49-51).

Diğer yandan, 1883'te yürürlüğe giren yeni Anayasa 1887'ye kadar hiçbir sorun çıkmadan uygulanmıştı. Ancak Kıbrıs Rumları 1887 sonu ile 1888 başı arasında bu Anayasa'ya karşı çıkmışlardı. Kendilerine Konsey'de çoğunluk ve bazı imtiyazlar bahşeden 1882 Anayasası'nı beğenmemeye ve idari teşkilâtta şikâyet etmeye başlamışlardı. Konsey'deki yetkilerini artıracak bir karar sureti oluşturmuşlardı. Bu karar suretinde, veto hakkının Yüksek Komiser'den alınması ve sınırlanması isteniyordu. Bu istek İngiliz Hükümeti tarafından ilk başta reddedilmesine rağmen, 1889 yılında kabul edilmişti. 1894'te, Yürütme Konseyi'nin gizli bir Danışma Konseyi olarak kalacağı fakat Yüksek Komiser'in gerekli gördüğü zaman, tavsiyelerini almak amacıyla, 3 Kıbrıslıyı daha ek üye olarak tayin edebileceği açıklanmıştı (Gazioğlu, 1960, s. 51-52). Dönemin Yüksek Komiseri Sir Walter J. Sendall bu amaç doğrultusunda yine 1894 yılı içinde biri Türk, ikisi Rumdan oluşan üç üyenin atamasını gerçekleştirmişti.

Bu karar ilk önce uygulanmadıysa da 2 Haziran 1897 tarihinde çıkan bir Konsey Kararı (Order in Council) ile daha etkili olmaya başlamıştı. Bu yine Türkler aleyhine bir durum yaratmıştı. XIX. yüzyılın bu son yirmi yılında Yasama Konseyi'nin yapısındaki değişikliklerin yansımaları bu şekilde olmuştu.

XX. yüzyılın başından itibaren adadaki anayasa mücadeleleri de hızlanmıştı (Gazioğlu, 1960, s. 52). Yasama Konseyi'ndeki Rum üyeler, 1902'de söz konusu Konsey'deki yetkilerinin artırılmasını istemişlerdi. 18 üyeli Konsey'de 9 Rum üyeye karşı, 3 Türk üye 6 İngiliz memurla birlikte bu öneriye karşı çıkmıştı. Dokuz dokuz gibi eşit oy çıkması üzerine, Yüksek Komiser ayırıcı oyu kullanmış ve bu önerinin reddedilmesini sağlamıştı. Buna rağmen Rumlar anayasayı kendi çıkarları doğrultusunda değiştirme isteğinden vazgeçmemişlerdi. 13 Ekim 1907 günü Kıbrıs'ı ziyaret eden Sömürgeler Bakan Yardımcısı Winston Churchill Müslüman, Rum, Katolik ve Ermeni cemaatlerinin temsilcilerinin bulunduğu on kişilik heyeti kabul etmiş ve Lefkoşe'de dört saat zaman geçirmişti. Yasama Konseyi'nin Rum üyeleri Yasama Konseyi'ndeki Rum üye sayısının artırılması isteğini içeren bir muhtırayı Churchill'e sunmuşlardı (The Times, 14 Ekim 1907; Gazioğlu, 1960, s. 55). Bu muhtıra dört maddeden oluşmaktaydı. Maddeler şunlardı:

- “1. Konsey'in seçilmiş üyeleri mali meselelerde tam bir kontrol hakkına sahip olmalıdır.
2. Hükümet tarafından tayin olunan ve halkoyu ile seçilmemiş bulunan “Official” (Resmî) üyelerin Konsey'in kanun yapma yetkisi ile ilgili çalışmalarında hiçbir rolleri olmamalıdır. Yani bu üyeler yasamada hak sahibi olmayacaktır.
3. Seçilmiş üye sayısı, her iki cemaatin nüfus nispetine uygun bir şekilde temsil edilmelerini sağlamak amacıyla yeniden genişletilip ayarlanmalıdır.
4. Bütün idari ve adli makamlar Kıbrıslılar ile doldurulmalıdır” (Gazioğlu, 1960, s. 55)

Muhtıra Winston Churchill tarafından kabul edilmemiştir. Rumlar, bu taleplerini İngiliz Hükümeti'ne kabul ettirmek için 1912'ye kadar uğraş vermişlerdir. 1912 yılında Rumlar Kıbrıs Yasama Konseyi'ndeki Rum üye sayısının artırılmasını İngiliz Hükümeti'nden tekrar talep etmişlerdir. İngiliz Hükümeti, Konsey'deki Rum üye sayısını artırmanın

adadaki Türklerin güvenliğini olumsuz etkileyeceği gerekçesiyle bu talebi reddetmiştir. Bunun üzerine, Yasama Konseyi'nin Rum üyeleri, 17 Nisan 1912'de topluca istifaya etmişlerdir (Gazioğlu, 1960, s. 55-56). Ardından Rumların seçtiği bir delege heyeti Londra'da Sömürgeler Bakanı'yla görüşmüştür. Rum delegesinin istekleri The Times Gazetesi'nde şöyle belirtilmiştir:

“a) Adada iki esas halk olan, Rumların ve Türklerin mevcut Anayasa'nın ilkelerine uygun olarak, Yasama Konseyi'nde orantılı temsili

b) İçişlerinin yönetiminde halka daha geniş bir şekilde katılma hakkını veren anayasal ıslahat

c) Adanın gelirlerinin Kıbrıs halkının çıkarları için uygulanması ve 1878 İngiliz-Türk Antlaşması belgesine ve ruhuna uygun olarak İngiltere tarafından bizzat Bâb-ı Âli'ye taahhüt edilmiş verginin ödenmesi zorunluluğunun feshedilmesi

d) Adanın şimdiye kadar bu konularla ilgili olarak mutlak bir şekilde ihmal edildiği gerçeği göz önünde tutularak, gelir fazlasının kamu hizmetlerinin inşasına harcanması, eğitim ve tarım ödeneklerine ayrılması” (The Times, 20 Ağustos 1912)

Burada üzerinde durulması gereken madde 1. Maddedir. Bu maddede Yasama Konseyi'nin sayısal yapısıyla ilgili nüfus oranının dikkate alınması istenmiştir. Sömürgeler Bakanı Harcourt, Yasama Konseyi'nin nüfus oranına göre oluşturulmasına karşı çıkmamıştır. Ancak Rum üye sayısının Konsey'de artırılması İngilizlerin yönetimde etkisiz hâle getirilmesi anlamı taşıdığından bu isteği İngiltere'nin çıkarına aykırı görmüştür (Gazioğlu, 1960, s.56).

Londra'da bulunan Rum delegesine, iki Rum üyenin yanında, iki resmî üye seçilmesi teklif edilmişti. Bu şekilde Rum üyelerin Konsey'deki işlevi eskisi gibi devam etmiş olacaktı. Ancak Rumlar Konsey'de çoğunluk sağlama amaçlarından dolayı 1914'te bu teklifi reddetmişlerdi (Gazioğlu, 1960, s. 57). Sonuç olarak, 1914 yılına gelindiğinde, Yasama Konseyi'nin üye sayısı ekseninde yaşanan anlaşmazlıkların henüz sona erdirilemediği görülmektedir.

İdari ıslahatta diğer bir sıkıntı da dilde baş göstermişti (Zia, 1975, s.83; Samani, 2007, s. 114-115). The Times'ın Lefkoşe muhabiri, yazdığı yazıda Yasama Konseyi'ndeki bildirimleri anlamak için Türkçe ve Rumca bilgisine sahip tercümanlara ihtiyaç

duyulduğunu; ancak, bu tercümanların maliyeti yüksek olduğu (£500 veya £600) ve bunun Kıbrıs'taki İngiliz yönetimince karşılanamayacağı anlaşıldığı için sıkıntı yaşandığını ifade etmekteydi (The Times, 27 Ağustos 1878). Fransa'da yayımlanan "Débats" isimli derginin muhabiri Gabriel Charmes, Kıbrıs'ta yerel dil ve kurumlardan habersiz İngiliz yöneticilerin olduğunu ileri sürmüştü (The Times, 17 Mayıs 1880). Adada dava vekilliği yapan H.P.Roche İngiliz memurların Türkçeyi öğrenmeye çalıştıklarını, ancak yetersiz kaldıklarını ve bu yüzden Rum halkıyla iletişim kuramadıklarını yazmıştır (The Times, 30 Aralık 1881). Roche'un iddialarına The Times'ta cevap veren Kıbrıs Yüksek Komiseri Sir Robert Biddulph, resmî kurumlarda görev yapan memurların çok büyük oranda Türk ve resmî belgelerin de Türkçe olmasından dolayı İngiliz memurların Türkçeyi öğrenmek zorunda kaldıklarını ifade etmiştir. Ayrıca memurların Rumca'yı önemli ölçüde geliştirdiğini belirtmiştir (The Times, 4 Şubat 1882).

2.2. Adli ve Hukuki İslahat

İngilizler Kıbrıs'ta Osmanlı idari yapısı gibi adli yapısını da bir zamana kadar kısmen korumuşlardır (Zia, 1975, s.92-93; Samani, 2007, s.68-69). Buna rağmen İngiliz yönetimindeki Kıbrıs'ta ikinci sırada gelen ıslahat hukuk alanında olmuştur. Hukuki ıslahattaki ilk adımı adanın ilk Yüksek Komiseri Sir Garnet Wolseley'in yasaların değiştirilmesini öngören 30 maddelik bildiriyle atılmıştır (The Times, 15 Ağustos 1878). Bu bildiride yer alan kararları The Times okurlarına duyurmuştur. Maddeleştirilerek verilen hükümler şöyledir:

1. Herkes ırk veya mezhep ayrımı olmadan tanık olarak kabul edilecektir.
2. Bir tanığın vicdanının en bağlayıcı olduğunu düşündüğü durumda yemin ettirilmesi sağlanacaktır.
3. Tanığın inandırıcılığı mahkemenin takdiri için önemli hale gelecektir.
4. Tek bir tanığın tanıklığı iki veya daha çok tanığın tanıklığı kadar yeterli kanıt kabul edilecektir.
5. Sanığın mahkemede ettiği yeminin sorgulanması yasaklanacaktır.

6. Kendi kendine suç isnadında bulunmaya ihtiyaç duymaması şartıyla, cevap vermeyi reddeden tanığı mahkûm etme yetkisi Mahkeme'ye verilecektir.
7. Yalancı tanıklığa beş yıldan fazla olmayan mahkûmiyet verilecektir.
8. Yalancı tanıklığa teşvik de aynı muameleyi görecektir.
9. İdam hükümleri ve hiçbir İngiliz dominyonundaki kanunların onaylamadığı veya izin vermediği bir cezalandırma yöntemini emreden hükümler Lord Yüksek Komiser'in takdirine bırakılacaktır.
10. Lord Yüksek Komiser bir yılı aşan mahkûmiyet ve £20'i aşan ceza kararlarında olabildiğince erken bilgilendirilecektir.
11. Yargı görevlileri veya diğer Hükümet yetkilileri tarafından haraca kesme veya rüşvete ağır cezalar uygulanacaktır.
12. Hükümet'in hizmetinde çalışıp da bağış, rüşvet veya hediye kabul edecek veya önerecek olan yargı görevlisi veya başka görevliler cezalandırılacaktır.
13. Bir işi veya görevi teşvik etmek için rüşvet olgusu varsa, o görevli hakkında bir yıldan fazla olmayan mahkûmiyetle beraber ağır iş cezası verilecektir.
14. Bir görevi ihmale teşvik varsa, o görevli hakkında iki yıldan fazla olmayan mahkûmiyetle ağır iş cezası verilecektir.
15. Bağış, hediye veya rüşvet kabul etmenin yanı sıra, görevli görevinde başarısız olacak olursa, hakkında ağır iş cezasıyla beraber beş yıldan fazla olmayan mahkûmiyet kararı verilecektir.
16. Bağış, hediye veya rüşvet veren kişi de aynı cezaya tabii olacaktır.
17. Bu önlemlerin dışında ticaret gemilerindeki suçluların iadesi ve asker kaçaklarının teslim edilmesiyle ilgili Ticaret Gemiciliği Yasalarını yürürlüğe koyan maddeler vardır.
18. Ticaret gemilerinde barınan asker kaçaklarına karşı önlemler alınacaktır.
19. Larnaka, Girne, Baf ve Limasol malların ve yolcuların bindirilip indirildiği tek limanlardır.

20. Bu düzenlemeyi bozan bir gemi kaptanı ağır iş cezası olmadan, üç aydan fazla mahkûmiyete veya £50'den fazla olmayan para cezasına çarptırılacaktır.

21. Yasadışı bir şekilde indirilen mallara el konacaktır.

22. Bir ticaret gemisiyle gelen ve en az üç yıl Kıbrıs'ta oturmamış bir kimse pasaportun yanı sıra, İngiliz Konsolosu, başka bir yetkili veya Kıbrıs'ın saygın iki makamı tarafından imzalanmış iyi hâl kâğıdı göstermedikçe karaya ayak basamaz.

23. Gelen her geminin kaptanı inen yolcuların ve hizmeti sona eren denizcilerin ve limana giriş izni almadan yolcu indiren gemilerin listesini Başyargıç'a vermek zorundadır." (The Times, 15 Ağustos 1878)

Yukarıdaki maddelerde görüldüğü gibi, yapılan yasal düzenlemelerden Kıbrıs'taki İngiliz yönetiminin mahkemelerdeki tanıklık kurumunun önemle üzerinde durmaktadır. Kıbrıs Yüksek Komiseri yargı kararlarına müdahil olabilmektedir. Yargı görevlilerinin bağış, hediye veya rüşvet almasına ise ağır yaptırımlar getirilmektedir.

The Times'ta, Kıbrıs'ın ilçesi Baf'ta suç oranı artmakta olduğundan Yüksek Komiser Sir Garnet Wolseley'in suçların tespiti için Suç Komisyonu oluşturmak zorunda kaldığı yazılmıştır (The Times, 27 Ağustos 1878).

1879 başından itibaren de, adada bir Yüksek Mahkeme kurulmuş ve başkanlığına Yüksek Komiser getirilmiştir. Yüksek Komiser'e hâkimleri seçme hakkı verilmiştir. Şer'î Mahkemelerden ayrı olarak, Kıbrıs'ta yargı yetkisine sahip İlçe Mahkemeleri oluşturulmuştur. Bu mahkemelerle ilgili bazı yasa değişiklikler, 1882 ve 1902'de yapılmıştır (Gürel, 1984, s. 37). İlçelerdeki ceza davalarına bakan bu mahkemelerin rahat çalışması için daha önemsiz görülen davalar sivil komiserlerin yetkisine devredilmiştir (The Times, 5 Kasım 1878). İlçe mahkemelerine ceza davalarına bakan Ağır Ceza Mahkemeleri eklenmiştir. Ağır Ceza Mahkemeleri'nin yapısının nasıl olacağı The Times'ta şöyle anlatılmıştır:

“Bir İngiliz Yargıç tarafından yönetilecek Ağır Ceza Mahkemesi'nin önüne giden temyiz, adaletin yerine gelmesinde önemli bir güvence sağlayacaktır. Şimdiki temyiz mahkemesi kaldırılacaktır ve temyiz, kanunun emrettiği şekilde Ağır Ceza Mahkemesi'nden alınıp ya yalnız Mahkeme Reisi veya İkinci Hakim ile birlikte Mahkeme Reisi tarafından yönetilen Yargıtay'a bırakılacaktır. Ayrıca, Ağır Ceza

Mahkemesi'nde Müslüman nüfusun temsilcisi olarak Kıbrıs Kadısı ve Yüksek Komiser tarafından seçilen bir Hristiyan, denetçi olarak yer alacaktır.” (The Times, 5 Kasım 1878)

Ağır Ceza Mahkemeleri'nin kurulması Kıbrıs'taki The Times muhabirince de adliyedeki rüşvetin üzerinde etkili bir denetim sağlayacağı düşüncesiyle olumlu karşılanmıştır (The Times, 5 Kasım 1878).

Kıbrıs Yasama Konseyi de, Yüksek Adalet Mahkemesi'nin kurulması, polis yargıçlarının görevlendirilmesi, Ticaret Mahkemeleri'ne temyiz hakkının, Kraliyet Yargıçları'nın eski düzende olduğu gibi seçilmek yerine atanması yetkisinin yönetime verilmesi, ceza paralarının düzenlenmesi ile ilgili yasalar geçirmiştir (The Times, 9 Ekim 1883). Ayrıca; 1) Müslüman hukuk (Şer'î) mahkemeleri kaldırılmış, 2) İki İngiliz yargıçtan oluşan bir temyiz mahkemesi kurulmuş, 3) Her ilçe mahkemesine bakacak bir dava vekili (barrister) atanmış, 4) Mahkemelerin yerli memurlarına yeterli maaş ödenmeye başlamış, 5) Siviller arasındaki küçük olaylarla ilgilenecek köy mahkemeleri oluşturulmuştur (The Times, 12 Ekim 1883).

Yukarıda değinilen hukuki ıslahatın yanı sıra, adanın 6 ilçesinde (Lefkoşe, Larnaka, Limasol, Magosa, Girne ve Baf) İlçe Mahkemeleri kurulmuştur. Bir İngiliz başkanın olduğu bu mahkemeler biri Türk, diğeri Rum iki başkan yardımcısından oluşmaktaydı. Hukuk davaları milliyete göre “Osmanlı” ve “yabancı” davaları olarak ikiye ayrılmaktaydı. Mahkeme başkanı “Osmanlı” uyuğundan olanların davalarına baktığı gibi, yabancıların davalarına da bakmaktaydı. Mahkeme başkanı, Osmanlı uyuğundan olanlara uyguladığı yargılama hukukunu yabancılara da uyguluyordu. Bunun yanı sıra The Times'ta 1912'de yer alan ve Kıbrıs'ın genel tarihini ele alan incelemede para ve hapis cezaları veren Sulh Ceza Mahkemesi'nin (Magistrates' Court) kurulduğu ifade edilmişti. Hatta bu mahkeme İngiliz Hukuk Sistemi'ni anlatan en iyi örnek olarak görülmekteydi (The Times, 24 Mayıs 1912/1). İngilizler tarafından Kıbrıs'ta kurulan mahkemelerdeki dilekçeler ise İngilizce, Fransızca, İtalyanca, Türkçe ve Rumca olarak kabul edilmekteydi (Zia, 1975, s.90).

Kıbrıs'taki İngiliz yönetimi mahkemelerin kurulmasından sonra toprak mülkiyeti meselesine de el atmış ve bu konuda bir dizi ıslahat yapmıştı. II. Abdülhamit'in üzerinde hak öne sürdüğü toprakları satmasını, devretmesini engellemek için ada

yönetimi önce toprak satışını bütünüyle yasaklamış; ardından da 1878 Aralık'ında, "yabancılara toprak satışını ve hediye edilmesini engelleyen" bir yasayı yürürlüğe sokmuştur. Toprak mülkiyetini düzenlemeyi esas alan ikinci bir yasa olarak 1879'da "Toprak İşleme Yasası" çıkarılmıştır. Buna göre, topraklarının 2/3'ünü bir yıldan daha uzun bir süre içinde işlemeyenlerden dönüm başına vergi alınacaktı (Gürel, 1984, s. 37). Kıbrıs Yasama Konseyi'nin hukuki ıslahattaki en önemli çalışması da özellikle 1883 yılında olmuştur. Bunlar Yasama Konseyi'nin, adanın idari bölümlere ayrılması, Gümrük İdaresi'nin, polisin örgütlenmesi, karantinanın düzenlenmesi, bir gelir teftişinin kurulması, hapislerde intizamın sürdürülmesi, postanenin kurulması, kamu topraklarının kiralanması, madenlerin çalışması, devlet ormanlarının yönetilmesi ve kesiminin sınırlandırılması için Osmanlı yasalarının değiştirilmesini öngören kapsamlı kanunî düzenlemeler olmuştur (The Times, 13 Temmuz 1883). Konsey, ayrıca, belediye meclislerinin yapısını ıslah etmiştir (The Times, 9 Ekim 1883).

Bu ıslahat arasında ilgi çekici olan diğer bir konu da Kıbrıs'taki kölelik kurumudur. Kıbrıs 1878 yılında Lordlar Kamarası üyesi ve Liberal Parti eşbaşkanı Kont Granville Kıbrıs'ta kölelik olup olmadığını sorduğunda Lordlar Kamarası'nın diğer bir üyesi Vikont Cardwell bu soruya kesin bir cevap vermemişti (The Times, 20 Temmuz 1878). The Times Gazetesi'nde yayımlanan "E.B" imzalı bir yazıda "kölelik hakkında bilgi olmadığı" ifade edilmekteydi (The Times, 24 Temmuz 1878). Kıbrıs'ta kölelik konusundan söz eden başka bir yazı da 15 Ağustos 1878 tarihli The Times Gazetesi'nde çıkmıştı. Yazıda "pek çok güvenilir yetkilinin sayısız tanıklığına göre, Kıbrıs'ta yıllardır hiçbir kölenin alenen satılmadığı" bilgisi verilmişti. Buna göre, Osmanlı Padişahı tarafından 1860 yılında kölelerin özgürlüğe kavuşmasını sağlayan bir ferman çıkarılmıştı. Ancak, Mekkeli hacıların beraberlerinde köleler getirdikleri, Türklerinse köleleri çoğunlukla evlerinde kiralık hizmetçi olarak kullandıkları belirtilmekteydi. Gazetede köleliğin olup olmadığını tespit etmek zor olsa da, evlerde az miktarda hizmetçi olarak çalışan köleler olduğu yazılmıştı (The Times, 15 Ağustos 1878). Kıbrıs'taki The Times muhabirinin kaleme aldığı bir yazıda da köle olan siyah bir kadının mahkeme kararıyla özgürlüğüne kavuştuğu ve özgürlüğünü isteyen başka kölelerin de olduğu ifade edilmişti (The Times, 12 Ekim 1878). İngiliz idaresi döneminde Kıbrıs'ta kölelikle ilgili yasal düzenlemeye kanıt olarak, adadaki Yasama Konseyi'nin 1883'te köleliğin kaldırıldığına dair yasayı ilan etmesi gösterilebilir (The

Times, 9 Ekim 1883). Nitekim The Times'ta göre bu yasayla köleliğin kaldırıldığı bilgisi verilmiştir (The Times, 13 Temmuz 1886).

Kıbrıs'ta yasal düzenleme gerektiren önemli sorunlardan biri de adadaki tarihî eser kaçakçılığıydı. İngiltere'nin Kıbrıs'a yerleştiği ilk günlerde The Times Gazetesi bu soruna değinmişti. Gazetede çıkan "W.F. Prideaux" imzalı bir yazıda Akdeniz'deki adalarda eski eser peşinde koşan maceracılar şöyle söz edilmekteydi:

"Bu maceracılar, her Avrupalı gezginin bildiği gibi, kazanç elde ettikleri için ticari değere sahip eski eser kalıntılarına meraklıdırlar ve gerekli önlemler alınmazsa, toprağın kısa zamanda her biri kendi çıkarı için çalışan ve toprağa yalnızca bireysel kâr gözüyle bakan kazıcılar tarafından delik deşik edileceğinden çok korkulmaktadır." (The Times, 2 Ağustos 1878)

Buna ilişkin en ünlü örnek Alexander Palma di Cesnola olayıdır. Cesnola Amerikan İç Savaşı'na (1861-1865) katıldıktan sonra Kıbrıs'a Birleşik Devletler Konsolosu olarak atanmıştı (The Times, 21 Ağustos 1878). Adadaki eski çağ eserlerini izinsiz alıp götürmeye çalıştığı için tutuklanıp yargılanmış; dört lira cezaya çarptırılmıştı. Bunun yanı sıra, kanunsuz elde ettiği eserlere el konmuştu (The Times, 13 Kasım 1878). Sonraki yıllarda, tarihî eser kaçakçılığının engellenmesi için ilk girişim 1892 yılında olmuştu. Osmanlı Devleti, İngiltere Hükümeti'nden eski eserlerin ihrac edilmesinin önlenmesini istemişti. Bu istek, İngiltere tarafından, "eski eserlerin ihracını yasaklayan Osmanlı yasası, Kıbrıs adası İngiliz yönetimine girdikten sonra çıkartıldığı için, Kıbrıs'ta geçerli değildir" gerekçesiyle reddedilmişti. İngiliz yönetimi 1892, 1899 ve 1902'de olmak üzere üç kez Yasama Konseyi'ne eski çağdan kalma anıtların koruma altına alınması için yasa tasarısı getirmiş; ancak tasarı eski eserlerin yurtdışına çıkarılmasına yasak getirmediği gerekçesiyle Konsey'deki seçilmiş Türk ve Rum üyelerinin itirazlarıyla karşılaşmıştı. 1896 Haziran'ında Konsey'in seçilmiş üyelerinin önerip kabul ettikleri bir yasa tasarısı ise, "eski çağ eserlerinin ihracını sınırlandırdığı için" veto edilerek yürürlüğe sokulmamıştı (Gürel, 1984, s. 60). Bunun yanında, 1902'de Kıbrıs Yasama Konseyi'nin Rum üyesi M. Chacalli, İngiliz Sömürgeler Bakanı Joseph Chamberlain'in Kıbrıs'ın eski eserlerinin korunmadığıyla ilgili gözlemlerini Avam Kamarası'nda aktarmasına atfen, Yüksek Komiser'e Yasama Konseyi'nin

bildirisini sunmuş; atıl vaziyetteki eserlerin korunması gerektiğini belirtmişti (The Times, 24 Haziran 1902).

Bu gelişmelerden sonra da, eski çağ eserlerinin korunabilmesi için önlem alınmadığı anlaşılmaktadır. Mesela, 1910 yılında Kıbrıs'ta eski çağ eserlerinin korunmadığı duyumunu alan inşaat mühendisleri D.G. Hogarth, M.R. James, J.A.R. Munro, John L. Myres, ve R. Elsey Smith tarafından The Times Gazetesi'ne mektup gönderilmiştir. Bu mektupta, Alman arkeolog Dr. Richter'in Kıbrıs'ın eski çağ eserleriyle dolu olan Rantidi'de görüp raporunda dile getirdiği eski eser yağmasının, Soli mevkiinde köylüler tarafından gerçekleştirilen ve başka bir raporda anlatılan eski eser tahribinin adadaki İngiliz makamlarınca engellenmesi istenmiştir (The Times, 8 Eylül 1910). Daha sonra bu inşaat mühendisleri, Dr. Richter'in raporunda eski eser yağması olduğu iddiasının bölgeyi iyi bilen bir arkadaşları tarafından yalanlandığını ifade etmişlerdir (The Times, 19 Eylül 1910). Fakat adadaki eski eserlerin korumadan yoksun olduğu düşüncesi aynı tarihlerde yayımlanan diğer bir yazıda yer almıştır. Kıbrıs'ta ilgili "kanunun yalnız yerin üstündeki eski çağ eserlerini koruduğunu" belirten ve "bu önlem de olmasa Magosa'daki büyük harabelerin yok olacağını" savunan Basil Stewart adlı yazar adadaki eski çağ eserlerinin yıkımıyla ilgili 1910 yılında Kıbrıs'taki gözlemlerini şöyle aktarmıştır:

"Birkaç yıl önce bütün Kıbrıs'ı dolaştım ve özellikle Neo-Baf'ta bu eski çağ eseri yıkımına tanık oldum. İlçe Komiserlerinden biriyle harabeleri kazan bir yerliye rastladık. Adam bunların acil ihtiyacına hizmet etme ötesinde bir değere sahip olmadığını düşünmekteydi. Orada adamı durdurmasına izin vermeyen yasadan çok utanan Komiser'le birlikteydik. Tüm ülke yayılıp giden hafif taşlarla doluyken, bu tahrip yalnızca ahlaksızlıktır, ancak Kıbrıslılar bir şeyi kullanmak yerine onu tahrip etmeyi tercih etmektedirler." (The Times, 10 Eylül 1910)

Görüldüğü gibi, burada tarihî eser kaçakçılığını önleyecek olan yasanın yetersiz olduğu iddiası yer almaktadır. Ayrıca Kıbrıs'a yerleşmelerinin üzerinden neredeyse otuz yıl geçmesine rağmen İngilizlerin henüz adada tarihî eser yağmasının önüne geçemedikleri görülmektedir.

The Times'a göre, hukuki ıslahatta diğer bir sorun ise, idari ıslahatta olduğu gibi dil konusunda yaşanmıştır. Bu sorun, Kıbrıs halkının özellikle İngiliz yönetiminde devletin

resmî dili İngilizceyi bilmemesinden ileri gelmiştir. Fransız muhabir Gabriel Charmes’a göre, iki papaz, biri anlayamadığı mahkeme celbini imzalamamaktan, diğeri de bir ağaç dalını kestığı için dilini bilmediği bir İngiliz yasasını ihlâl etmekten Rum Kilisesi’nin en ağır cezalarından biri olan kafa ve sakal tıraş ettirme cezasına çarptırılmıştır (The Times, 17 Mayıs 1880). Kıbrıs Derneği toplantısında yerel okullar müfettişi Papaz J. Spencer de devlet dili İngilizce olduğu için yerli halkın Türkçe hizmet veremediğini dile getirmiştir (The Times, 31 Temmuz 1890).

2.3. İktisadi Islahat

İngiltere Kıbrıs’ı yönetmeye başladığında İngilizlerin iktisatta karşısına çıkan ilk sorun adada dolaşımda olan paranın nasıl ayarlanacağı meselesi olmuştu. Çoğunlukla para birimi olarak karşılığı 250 kuruş veya adanın hemen hemen her yerinde 18 şiline karşılık 3 şilin 7 peni kadar olan ve “kaime” adı verilen kâğıt para tedavüldeydi (The Times, 15 Ağustos 1878; Gürel, 1984, s. 37). Kıbrıs’ta görev yapan Konsolos Vekili Riddell raporunda “kaime veya madeni para değerlerinin apaçık ticaret sakıncasına yol açacağını ve eski borçların düzenlenmesinde pek çok anlaşmazlığı ortaya çıkaracağını” belirtiyordu (The Times, 13 Temmuz 1878). Yeni bir para birimi belirlemek için başlatılan çalışmalar, 1879 Temmuz’unda İngiliz sterlininin eşitliğinin 180 kuruş olarak saptanmasından sonra, Kasım ayı içinde yeni paraların piyasada tek geçerli dolaşım birimi olmasıyla sonuçlandırılmıştı (Gürel, 1984, s. 37). Büyük Britanya Kraliçesi’nin başını taşıyan kuruş, yarım kuruş ve çeyrek kuruş değerinde paralar basılmıştı (Zia, 1975, s.89). Önce özel bakır paralar, daha sonra 1902 yılında, gümüş paralar tedavüle sokulmuşsa da, İngiliz sterlini adada geçerliliğini korumuştur (Gürel, 1984, s. 37). Bu arada, bir sorun da gümüş ithalatında yaşanmıştı. Serbest dolaşımda fazla gümüş olmadığından, sınırsız sayıda alınacak gümüş için para bulmakta güçlük çekilmişti (The Times, 27 Ağustos 1880).

Düzenlemelerin yapılmasının ardından, Kıbrıs Yüksek Komiseri Sir Robert Biddulph da Osmanlı sistemini kastederek “basit ve kurları belirsiz eski madeni paraların kaldırılmasıyla her yerde büyük bir yarar sağlandığını” belirtiyordu (The Times, 9 Ekim 1883). Yine de, madeni para ıslahatı hakkında olumsuz değerlendirmeler yapanlar da yok değildi. Örneğin, 1889’da Kıbrıs Yasama Konseyi’nin Rum üyesi olan Kition

Piskoposu dolaşan sikkenin paranın değerini düşürdüğünü dile getirmişti (The Times, 31 Ağustos 1889).

Para biriminde yapılan düzenlemenin ardından sıra kurda ayarlama yapmaya gelmişti. Kıbrıs'ın The Times'ta çıkan 1879 yılına ait iktisat raporunun özetinde, “kuruşlar ve şilinlerin altına karşılık gelen standart değerlerini sürdürmek kaydıyla, kurun tamamen İngiliz poundlarından, şilinlerinden ve kuruşlarından oluşacağı” bildirilmiştir. Bir süre sonra da bu karar uygulamaya geçirilmiştir (The Times, 26 Mayıs 1880; The Times, 27 Ağustos 1880). 1883'te Yüksek Komiser Sir Robert Biddulph, “sabit değeri altın standardına ayarlanan itibari paralarla kurun artık belirlenmiş olduğunu” ifade etmiştir (The Times, 9 Ekim 1883).

Kıbrıs'ın ilk Yüksek Komiseri Sir Garnet Wolseley mültezim ve aracılarını vergi memuru olarak atamış ve iltizâm sistemini korumuştur. Vergilendirmede din, ırk ve sınıfsal esaslara göre belirlenen ayrıcalıkları kaldırmıştı. Örneğin, Rum Kilisesi'nin zaptiyeleri kullanarak vergi toplama eylemi ortadan kalkmıştı (Samani, 2007, s.74-76). Adadaki İngiliz yönetimi vergileri yeniden düzenleme gereği görüyordu. Bunun üzerine 1879 yılındaki büyük kuraklık yüzünden tahıllardan alınan önemli gümrük resimleri kaldırılmıştı (Zia, 1975, s.103). Askerî muafiyet vergisi Kıbrıs'ta daha önce askerlik yapan Müslümanlara kadar genişletilmiş; miktar bakımından azaltılmış ve yaş sınırı 15 ile 70 arası yerine, 18 ile 60 arasında sabitlenmişti. Vergi, kişi başına 4 şilin 7 peni ve üzeri yerine 2 şilin 6 peni olmuştu (The Times, 26 Mayıs 1880). Şarap ve diğer alkollü içecekler üzerindeki ağır kısıtlamalar kaldırılmış; askerî muafiyet vergisi dengelenmiş ve hafifletilmişti (The Times, 26 Mayıs 1880; The Times, 27 Ağustos 1880; The Times, 9 Ekim 1883). 1906'da tütün vergisinin artırılmasından sonra askerî muafiyet vergisi kaldırılmıştı (Zia, 1975, s.105). Öşür vergisinin çiftlik sahipleriyle uzlaşma içinde yavaş ve gönüllü azaltılmasına karar verilmişti (The Times, 26 Mayıs 1880). 1889'da Kıbrıs Yüksek Komiseri Sir Henry Bulwer üzüm üzerindeki öşür vergisinin kaldırılmasını sağlamıştı (The Times, 21 Ağustos 1889). Daha sonra, 50'den fazla madde öşürden çıkarılmıştı. The Times'ta, 1888'den beri her yıl Kıbrıs'ta £22.480'lik net vergi indirimi uygulandığı belirtilmekteydi (The Times, 5 Nisan 1904). İşlenmiş tütün üzerindeki gümrük vergisi sabitlenmişti. Osmanlı döneminde bazı imtiyazlı kişilere sağlanan vergiden muafiyet hakkı resmen kaldırılmıştı. Vergi toplama şekli ise yeniden

düzenlenmişti (The Times, 9 Ekim 1883). Kıbrıs Yüksek Komiseri Sir Robert Biddulph, İngiltere Sömürgeler Bakanı Lord Derby'ye gönderdiği mektupta vergi ıslahatıyla ilgili şunları yazıyordu:

“Hükümet memurlarına yeteri kadar maaşın düzenli ödenmesi Hazine'ye büyük katkıyla birlikte yasaya aykırı haksızlıkların zeminini ortadan kaldırmıştır. Polis artık köylüye düşman değil, dost görünmektedir; cezaevleri artık kötülük ve işsizlik yatağı değildir. Vergiler disiplinli ve sorumlu memurlar tarafından toplanmaktadır. Kamu görevlilerinin çabalarıyla gümrük tarifesindeki indirimlere rağmen Gümrük Hazinesi'nin bütçesi iki kat artırıldığı gibi, ticaret de gümrük vergisinin adil bir şekilde toplanmasıyla vergi kaçakçılığına karşı güvence altına alınmıştır.” (The Times, 9 Ekim 1883)

1904 yılının Nisan ayında ise Kıbrıs Yüksek Komiseri Sir W. F. Haynes görev süresinin dolmasına yakın bir zamanda yazdığı raporunda Osmanlı dönemi vergilerinin ağır olduğunu ileri sürerek bu haksız vergilerin İngiliz hukuk sistemince ortadan kaldırıldığını belirtmiştir (The Times, 5 Nisan 1904).

1880'de İngiliz Parlamentosu'nun yayımladığı Parlamento belgesinde “Osmanlı Devleti'nin Kıbrıs'tan ayrılmadan önce adanın gelir fazlasının yarısını alıp gittiği” ifade edilmişti (The Times, 4 Ağustos 1880). İktisadi bunalım yaşayan bir ülkenin düzenli gelir kaynağına ihtiyaç duyduğu açıktı. O yüzden, İngiliz yönetimi Kıbrıs'ta geliri artırmak için üretimi ve ticareti teşvik etmeye yönelmişti. Kıbrıs'taki The Times muhabiri, daha 1878 yılının sonbaharında Larnaka ilçesinde birkaç banka kurulduğunu belirterek ithal ürünlerin üzerindeki ağır vergilere rağmen ihracatın arttığını iddia etmişti. Muhabirin aktardığına göre, maden suyu işletmesi bir İngiliz tarafından yapılmaya başlanmıştı. Her türlü malın satın alınabilmesinde deniz nakliyecileri öncülük yapmaktaydı (The Times, 9 Ekim 1878). İngiliz Dışişleri Bakanlığı'na bağlı ve Lefkoşe'de bulunan Kıbrıs Mali Komiseri G. W. Kellner'in Kıbrıs'taki 1878-1879 arasındaki İngiliz dönemi giderlerini ve 1873-1874'ten 1878-1879'a kadar Osmanlı dönemi giderlerini içeren 25 Eylül 1878 tarihli bir muhtırası yayımlanmıştı. Söz konusu muhtıraya göre, Kıbrıs'ın vergileri şöyleydi:

“Tarla ile ilgili Öşürler, £72.000; mülkiyet, meslek ve ticaret vergisi £22.000; koyun vergisi, £11.000; askerlik hizmetinden muaf olma vergisi, £9.000; gümrük

vergileri, £13.400; tütün ve ispiro tüketim vergisi, £16.850; tuz tekeli, £15.145; diğer vergiler, £10.605'dir." (The Times, 11 Ağustos 1879)

Muhtırada, vergilerin daha da artmasının beklendiği belirtilmişti. Gelir fazlasıyla ilgili ise "mevcut yılın gelirinin £170.000, giderinin ise £52.000 olup, £118.000'lik bir gelir fazlası oluştuğunun tahmin edildiği" ifade edilmişti. Ayrıca, Osmanlı Devleti alması gereken verginin yarısını aldığı için £100.000'den az bir paranın Osmanlı Devleti'ne ödeneceği dile getirilmişti. Bu konuyla ilgili G. W. Kellner şunları aktarmıştı:

"Biz şimdi vergi toplama yoluyla gelir dengesini hemen kurmak zorundayız ve olağan koşullar altında, mevcut gelir yalnızca Bâb-ı Âli'ye yapılan yıllık ödemeyi ve yönetim harcamalarını kapsamamalıdır, ayrıca, yollar ve temizlik işleri için yeterli bir miktar sağlamalıdır." (The Times, 11 Ağustos 1879)

1880 yılına gelindiğinde, Yüksek Komiser Sir Robert Biddulph tahıl ve zeytin hasadının bol, bağbozumunun iyi olduğunu ve harnupların bir önceki yıldan daha az olmasına rağmen fiyatları ikiye katladığını açıklamıştı (The Times, 6 Ekim 1880). Sir Robert Biddulph yılbaşı vesilesiyle düzenlediği kabul törenindeki konuşmasında, tahıl ve pamuk hasadının arttığını belirtmişti (The Times, 15 Ocak 1881). Yüksek Komiser, kurulan posta hizmetinin 1881'de 17 kat artmış olmasının da Kıbrıs'ın ticari etkinliğinin artmasına bir kanıt olduğunu söylemişti (The Times, 31 Mayıs 1881). Limasol iskelesinin açılış töreninde yaptığı konuşmada Biddulph, üç yıl içinde Limasol'un ticaretindeki büyük gelişmeye dikkat çekerek 1878'de kentin ihracatının £85.900 civarındayken 1880'de £143.577 olduğu" bilgisini vermişti (The Times, 8 Ekim 1881). Kıbrıs Yüksek Komiseri'nin verdiği 1878-1880 arasındaki genel ithalat-ihracat değerleri ise şöyleydi:

"İthalat ve ihracatın toplamı 1878'de £85.904'ten 1879'da £140.439 ve 1880'de £143.577'e yükselmişken; 1878'de £22.875 olan, şarap ihracatı, 1879'da yüzde 11 (£25.428) ve 1880'de yüzde 70 (£43.282) arttı. İşgalden önce hiç şarap almayan, Fransa 1878'de £839, 1879'da £1680 ve 1880'de (yüzde 734'lük artışla) £12.337 kadar şarap satın aldı. Ayrıca, 1880'in ilk altı ayında £36.435 olan gemicilik gelirlerinin toplam oranı, 1881'in aynı döneminde iki kat arttı." (The Times, 20 Ekim 1881)

1881 yılının 20 Ekim günü The Times'ta çıkan yazıda, köylülerin artık borç esaretinden kurtulduğu ve paralarını bankalara yatırmayı öğrendikleri ifade edilmişti. Avrupa mallarına olan talep ise her geçen gün artmaktaydı (The Times, 20 Ekim 1881).

1886 yılında gazetede Kıbrıs Yürütme Konseyi'nin adanın "üretimi artan ve nitelikli şarabıyla İngiliz sömürgeleri içinde en mühim şarap üreticisi hâline geldiğini" belirten bildirisi yayımlanmıştı (The Times, 11 Ekim 1886).

Kıbrıs'la ilgili yayımlanan bir başka Parlamento belgesinde adanın 1881-1882 net gelirinin £188.091 olarak tahmin edildiği, ancak esasında hasadı etkileyen feci bir küf mantarından dolayı mevcut makbuzlarda £163.732 miktarının görüldüğü ifade edilmişti (The Times, 3 Ekim 1882). Aynı dönemin net gideri £142.191 olarak tahmin edilmişti; ancak önceki yıllardan kalan belli stoklar ve hizmetler için Merkezi Hükümet tarafından ödenen para sayesinde £157.692 olduğu tespit edilmişti (The Times, 3 Ekim 1883). 1882 yılının üretiminin bir önceki yıldan daha iyi olduğu ve harnup, şarap ve yün gibi kalemlerde üretimin arttığı bildirilmişti (The Times, 12 Ekim 1883). 1886'da Sir Robert Biddulph, Kıbrıs'ın £60.000 kadar bir gelir fazlası elde ettiğini açıklamıştı (The Times, 13 Temmuz 1886). The Times Gazetesi'nde, 1885 yılında tarım ve sanayi alanlarındaki üretim artışının 1886'da Kıbrıs'ta düzenlenen ve ürünlerin tanıtıldığı Sömürge Sergisi'ne de yansıdığı ifade edilmişti (The Times, 4 Ağustos 1886). 1888 yılının verilerine göre, ilk sekiz ayda gelir £107.637, gider ise £52.478 olmuştu (The Times, 22 Eylül 1888). The Times'ta, giderin azalması ve üretimin artmasıyla Kıbrıs'ta yaşanan gelir artışının memnuniyet verici olduğu ve İngiliz kamuoyunun ilgisini çekmemekle beraber, İngiltere'nin adadan maddi olarak yararlandığı dile getirilmişti (The Times, 24 Eylül 1888).

1889 yılında Kıbrıs ekonomisine ait istatistik değerleri içeren mavi kitap (Blue Book) The Times'ta yayımlanmıştı. Bu kitapta, Kıbrıs Yüksek Komiseri Sir Henry Bulwer'in "1889'un ada için talihsizlik ve bunalım yılı olduğu" değerlendirmesi yer almıştı. Mavi kitaba göre, hasat iyi olmamıştı. Hükümet bu sebeple, halka para, yiyecek ve iş yardımı yapmak zorunda kalmıştı (The Times, 12 Temmuz 1889). İhracatın yüzde 30 düşerek £210.126 ve ithalatın ise biraz artarak £356.375 olduğu aktarılmıştı. İhracattaki düşüş şöyle açıklanıyordu:

“Bu düşünüş esas olarak tahıl, harnup, susam, şarap, ispiroto, pamuk ve peynirde olmuştur. Bir örnek olarak tahılı tek başına ele aldığımızda, buğday üretiminin yüzde 43, arpanın yüzde 19, yulafın yüzde 32 ile altı yıllık ortalamalarının altına düştüklerini görürüz. Yerel giderler aynı zaman aralığı içinde az da olsa £111.684’den £113.325’e yükselirken, gelir beş yılda £194.051’den £145.443’e inmiş ve devlet ödeneği (Londra Hükümeti’nin ada için ayırdığı ödenek) £15.000’den £30.000’e yükselmiştir.” (The Times, 12 Temmuz 1889)

Baf Sivil Komiseri Bay Thompson’ın mavi kitapta yer alan raporunda Baf’taki ipekböcekçiliğinin ilerleme kaydetmesinin sevindirici olduğu belirtilmekteydi. Bu miktar “son yumurta ithalatı ile koza ihracatındaki büyük artışı gösterdiği için ilginç” bulunuyordu (The Times, 12 Temmuz 1889).

The Times’a göre, Kıbrıs’ın üretiminde 1889 yılının sonuna doğru bir iyileşme görülmüştü. Buğday üretiminde yüzde 49, arpa üretiminde yüzde 65 ve yulaf üretiminde yüzde 69 artış yaşanmıştı. Dahası The Times’ta yayımlanan bir raporda bu üretimin on yıllık ortalamaya göre en iyisi olduğu ifade edilmişti. Bu miktarlar verildikten sonra, üretimin 1877’den beri düştüğü, ancak iddia edildiği gibi on yıllık ortalamasının altında olmadığı belirtilmişti (The Times, 20 Aralık 1889). Adada 1879-1889 arasındaki buğday, arpa, burçak ve yulaf üretimini gösteren başka bir tabloda, dört tahıl ürününde de kilo başına hesaplanan miktarın on yıllık ortalamasının üstüne çıktığı görülmüyordu (The Times, 24 Ocak 1890).

Buna rağmen 1892’de Kıbrıs’taki Yasama Konseyi’nden Londra’ya gelip dilekçe veren Rum üyeler ithalattaki artıştan, yüksek vergilerden, aşırı giderlerden ve ekonomik çöküş sonucu arsa fiyatlarındaki düşüşten yakınmışlardı. Kıbrıs Yüksek Komiseri Sir Walter J. Sendall ise bildirisinde vergilerin düşürüldüğünü, buğday ve şarap üretiminde kuraklıktan sonra 1889 yılında üretim artışı yaşandığını, giderlerin azaltıldığını, Kıbrıs’a maddi destek sunulduğunu, ancak bunun adanın ekonomisinin kötü olduğu anlamına gelmediğini bildirmişti (The Times, 23 Temmuz 1892). Raporunda, ekonomideki gelişmenin bir sonucu olarak 1881’de 185.350 olan nüfusun 1891’deki sayıya göre on yıl içinde yüzde 12,4’lük bir artışla 209.291 olduğu belirtilmişti. Müslüman nüfusun yüzde 5,69 arttığı dile getirilmişti. Bununla ilgili olarak Yüksek Komiser Sir W. J. Sendall, Osmanlı yönetimi altındaki komşu Müslüman ülkelerde gelişme olmadığı

dikkate alındığında, bunun iyi bir değer sayılması gerektiğini ileri sürmüştü (The Times, 23 Temmuz 1892).

1895 yılında ise The Times'ta Kıbrıs'taki tarımsal üretimin aşırı yağmurdan dolayı olumsuz etkilendiği ve adanın devlet ödeneğine ihtiyacı olduğu konusunda bir yazı yayımlanmıştı. Ayrıca, tarımsal ürün fiyatlarının yükseltilmesi ve tarım alanlarının genişletilmesi gerektiğine dikkat çekilmişti (The Times, 3 Ekim 1895).

İki yıl sonra İngiliz Sömürge Enstitüsü'nde yaptığı konuşmada Kıbrıs eski Yüksek Komiseri Sir Henry Bulwer, "Kıbrıs'ın bütün giderini ödediğini, yönetim giderinin tamamen gelirle kapandığını ve dahası £60.000 ile £70.000 arasında çok büyük bir gelir fazlası olduğunu" dile getirmişti (The Times, 28 Ocak 1897). Kıbrıs Yüksek Komiseri Sir Walter Sendall da raporunda adada ticaretin gelişmekte olduğuna vurgu yapmıştı (The Times, 18 Eylül 1897). Diğer yandan, 1900'de adanın gelir fazlasının yaklaşık £1.000.000'e ulaştığı ifade edilmişti (The Times, 28 Ağustos 1900). Bu fazlanın 1901'de £1.300.000 olduğu bildirilmişti (The Times, 30 Mart 1901). Kıbrıs'la alakalı 1910-1911 arasındaki yıllık iktisadi rapora göre ise, gelir, net £286.848 ile devlet ödeneği £40.000 olmak üzere toplam £326.848 kadarken, gider, net £251.521 ile £92.799 Kıbrıs vergisi olmak üzere toplam £344.320 kadardı. Bu da £17.472'lik bütçe açığına neden olmuştu (The Times, 24 Mayıs 1912/2).

1912 yılına gelinmesine rağmen The Times'ta, Kıbrıs'ta vergilerin Osmanlı usulüne göre toplandığı belirtiliyordu. Gazetedeki verilere göre, 1910-1911 arasında toplanan başlıca vergiler şunlardı: 1) Kıymet Vergisi, ki bu vergi taşınmaz malın değeri üzerinden alınan 1000'de 4'lük bir vergiydi, 2) Adanın ilerde belirtilen ürünleri üzerinden alınan vergiler: tahıllar (aynî olarak alınmaktaydı), harnup, pamuk, keten, anason, kuru üzüm, mavro koko, ipek kozası ve el tezgâhı dışındaki araçlarla işlenmiş ipek, 3) Koyun, keçi ve domuz vergisi, 4) Şarap ve alkol üzerindeki ihracat vergisi, 5) Tütün vergisi, 6) Pul vergisi, mahkeme harcı, telif ücretleri vs., 7) Tuz tekeli, 8) Çekirge vergisi (çekirgelerin imhası için) ve 9) İthalat vergileri (The Times, 24 Mayıs 1912/1).

2.4. Bayındırlık Çalışmaları

Bir önceki kısımda, Kıbrıs'taki ekonomik gelişme çoğunlukla sayısal değerlerle gösterilmeye çalışılmıştır. Bu kısımda ekonomik ıslahatın somut tarafı olarak

değerlendirilebilecek bayındırlık çalışmalarını incelemek iktisadi ıslahatla bağlantı kurmak bakımından yararlı olacaktır.

The Times'a göre, Kıbrıs'ta İngiliz yönetimi kurulur kurulmaz bayındırlık alanındaki çalışmalarda ilk önce Larnaka'ya çekidüzen vermeye gayret edilmiştir. İlçede bazı yeni binalar inşa edilmiştir. Bunun dışında, hayvanların açık yerde kesilmesini ve kesilen etin güneş ışınlarından etkilenmesini önlemek için kamu mezbahası yapılmıştır (The Times, 9 Ekim 1878).

Bunun yanı sıra, The Times yazılarından Kıbrıs'taki İngiliz yönetiminin kıyı ilçelerinde iskele yapımına önem verdiği anlaşılmaktadır. Daha 1878 yazında The Times'ta Larnaka'nın doğal bir liman özelliği gösterdiği ve çürük bir tahta iskele yerine Edinburgh Dükü'nün çabasıyla demir iskele yapıldığı belirtilmiştir (The Times, 7 Ağustos 1878). Kısa bir süre sonra ise Larnaka'da yeni gelen malların kıyıya indirilmesini kolaylaştıran bir beton set inşa edilmiştir (The Times, 9 Ekim 1878). Yine 1881'de The Times'ta çıkan bir yazıda Limasol'da iskele yapılmakta olduğu ve Larnaka'dakinin de o yılın Ekim ayında biteceği yazılmıştır (The Times, 16 Haziran 1881). Aynı dönemde Limasol'da tamamlanan iskele için açılış töreni düzenlendiği haberi verilmiştir (The Times, 8 Ekim 1881). 1888 Eylül'ünde mühendis S. Brown, Kıbrıs Yasama Konseyi'nin Rum üyesi M. Chacalli'nin Kıbrıs'ta yol, köprü, liman yapılmadığı iddialarına karşı, Limasol, Larnaka ve Baf'ta demir iskele, demir rıhtım ve deniz fenerlerinin yapıldığından söz etmiştir (The Times, 25 Eylül 1888). Daha sonra, Kıbrıs Yüksek Komiseri Sir W. F. Haynes, Larnaka'da yolcuların karaya inme olanaklarının ve ticaretin gelişmesi için çalışmalar yapıldığına vurgu yapmıştır (The Times, 10 Mart 1899). The Times Gazetesi'nde, 1904'de Sömürgeler Bakanı Joseph Chamberlain'in onayladığı £315.000 kadar bir devlet ödeneğinin içinde o sırada yapım aşamasında olan bir liman için de ayrılmış bir miktar olduğu yazılmıştır (The Times, 5 Nisan 1904).

Magosa'ya bir liman inşa edilmesi meselesinin İngiliz yönetiminin Kıbrıs'ta yürüttüğü bayındırlık çalışmaları içinde en önemli konulardan biri olduğu anlaşılmaktadır. 1863'te Başkonsolos Muavini White "Kıbrıs, herhangi bir Avrupa devletinin eline geçecek olursa, Magosa'nın yeniden değer kazanacağı" kanaatinde idi. Akdeniz'deki İngiliz Donanması'nın Başkumandanı olan Amiral Geoffrey Phipps az bir masrafla Magosa'da

mükemmel bir liman yapılabileceğini söylemişti (Zia, 1975, s.24-25). İngilizler adaya gelişlerinin ilk ayından başlayarak Magosa’da bir liman yapılmasını öngörmüşlerdi. Daha sonraki yıllarda da bu tasarı gündeme getirilmişti (Gürel, 1984, s. 38). 1879’da Deniz Kuvvetleri tarafından hazırlanan “Kıbrıs’ta Demirleme Yerleri” isimli raporda Magosa’nın zırhlı gemileri barındıran ve önemli limanlara yakınlığından dolayı ticaret gemilerinin merkezi olan bir liman hâline getirilebilmesi için ilçeye dalgakıran yapılması ve iç limanının daha derin kazılması önerilmiştir (The Times, 6 Mart 1879). Aynı yılın yazında The Times’ta çıkan başka bir yazıda, Magosa’nın bir liman olarak geliştirilebileceği belirtilmiştir. “Eğer Magosa’daki iç liman 24 ayak derinliğe kadar kazılırsa, 80 dönümlük bir havza sağlanacağı” ifade edilmiştir (The Times, 14 Temmuz 1879). Ondan sonraki yirmi yıl boyunca The Times yazılarında Magosa limanı ile ilgili çalışmaya dair bir ifadeye rastlanmamaktadır. Ancak 1899’da Kıbrıs Yüksek Komiseri Sir W. F. Haynes, Yasama Konseyi’nin açılış konuşmasında Magosa’da bir liman yapılması tasarının hazırlandığını açıklamıştır (The Times, 10 Mart 1899). 1902’de de Albay A. T. Fraser, The Times’ta yayımlanan yazısında, birkaç yıl içinde Magosa limanının derinleştirilmiş ve Lefkoşe’ye demiryoluyla bağlanan bir ticaret limanı haline geleceğini yazmıştır (The Times, 13 Aralık 1902).

Magosa’daki limanın derinleştirilip genişletilmesi ve böylece büyük gemilerin barınmasına elverişli bir duruma getirilmesi için yukarıda belirtilenlere benzer yeni öneri ve tasarılar, daha sonraki yıllarda da sürmüş ve limanın yapımı İkinci Dünya Savaşı’nın ertesine dek sonuçlandırılmamıştır (Gürel, 1984, s. 38). İngiliz dönemindeki Kıbrıs’ı inceleyen Gürel (1984, s.38-39), Magosa limanı ile ilgili olarak İngilizlerin çok yavaş davrandığı görüşündedir. Ona göre, Mısır’ın 1882’de İngiliz egemenliği altına girmesiyle adanın İngiliz Hükümeti açısından stratejik değerinin çok azalması, bunda rol oynayan başlıca etmendir. Aynı görüşün The Times Gazetesi’nde yer bulan “Débats” dergisi muhabiri Gabriel Charmes tarafından da vurgulandığı görülmektedir. Onun yazdığına bakılırsa, İngilizler Kıbrıs’ı almakla hata ettiklerini düşünmeye başlamıştır. Zira adanın kendileri için bir yararı olmadığını düşünmektedirler (The Times, 12 Mayıs 1880). Benzer bir şekilde, Limasol limanının Magosa limanı gibi ihmal edilmesine tanık olan Sam. W. Baker de daha önce Akdeniz’deki zincirin önemli halkası olduğu iddia edilen Kıbrıs’ın İngiltere için artık stratejik değerinin kalıp kalmadığını sormuştur (The Times, 5 Haziran 1882).

The Times'ta, Magosa'ya liman yapımı meselesiyle alakalı tartışmalar yer aldığı gibi, Kıbrıs'taki İngiliz yönetiminin adada yaptığı yol çalışmalarından da bilgiler verilmiştir. Gazeteye göre, Bu çalışmalar karayolları, köprü ve demiryolları olarak üçe ayrılmaktadır. İlk olarak, başkent Lefkoşe'yle Limasol arasına karayolu yapılmıştır. Yasama Konseyi'nin Rum üyesi M. Chacalli'nin Kıbrıs'ta kalkınma gerçekleşmediği iddialarına cevap veren mühendis S. Brown, altyapısı tamamlanmış "400 millik bir yol olduğunu" yazmıştır (The Times, 25 Eylül 1888). Diğer ilçelere giden anayollarının da bitmek üzere olduğunu belirten S. Brown, yazısına şöyle devam etmiştir:

"Sayısız binek arabalarının yanı sıra, bir omnibüs yerine şimdi Lefkoşe ve Larnaka arasında her gün iki yönde gidip gelen dört veya beş tane omnibüs vardır. Bu omnibüslerle mal ulaşım ücreti yarı yarıya azaltılmıştır. Limasol ilçesinin dağlarından geçerek 3000 ayak yüksekliğe kadar ulaşan düzgün bir araba yolu, şarap üreten başlıca köyleri gemi limanı ile bağlamaktadır. Şimdi ulaşım ücreti üçte bir oranında indirilmekle kalmamış; ayrıca, şarap, hayvanların sırtına yüklenmiş katranlı deriler yerine, arabalara yerleştirilmiş fiçilerin içinde taşınmaya başlanmıştır. Eski yöntem doğal olarak mükemmel olan şaraba deri ve katran birleşimi bir tat verir; onun tüm pazarlardan dışlanmasına neden olurdu." (The Times, 25 Eylül 1888)

Brown, şarap üreten Kıbrıs köylüsünün "şarap yolları" olarak nitelendirdiği bu yollardan sağladığı faydanın görmezlikten gelinemeyeceğini düşünmektedir (The Times, 25 Eylül 1888).

S. Brown adadaki nehirlerin üzerindeki köprülerin ve su yollarının uzatılması ve yenilenmesi çalışmalarını ise şu şekilde anlatmaktadır:

"Köprülerin, daha küçük köprülerin ve su yollarının yanı sıra, başlıca bazı akarsular genişletildi. Pedias nehri üzerinde her biri 40 ayak olan üç kirişli demir bir köprü ile Idalia, Vasilikos ve Limnati akarsuları üzerinde demir ve tahta alaşımdan 120 ayak uzunluğunda 210 ayak genişliğinde köprüler yapıldığını söylemeliyim. Yeni köprülerin yanı sıra, bizim harap bir hâlde bulduğumuz eski köprülerin pek çoğu yenilendi ve hizmet verebilir konuma getirildi" (The Times, 25 Eylül 1888)

Bunların dışında, İngiliz yönetimi Kıbrıs'ta demiryolu yapmaya da ağırlık vermiştir. Zaten sermaye çevreleri, adada demiryolu yapımıyla ilgilenmeye, İngiliz yönetiminin hemen ilk yılından itibaren başlamışlardı (Gürel, 1984, s. 38). Hatta yukarıda değinilen S. Brown, Kıbrıs'ta demiryolları döşendiğini, tramvay işletmeleri kurulduğunu yazmaktaydı (The Times, 25 Eylül 1888). Ancak bu fazla sürmemiştir. Bunun en önemli nedeni ise, bu küçük ülkede yaygın demiryolu ağının özel sektörün beklediği kârlarla çalıştırılmasını sağlayacak kadar büyük çaplı bir mal dolaşımının bulunmamasıydı (Gürel, 1984, s. 38). Ancak 1896'da Sömürgeler Bakanı Joseph Chamberlain ise demiryollarının geliştirilmesini esas alan bir program benimsendiğini açıklamıştı (The Times, 20 Ağustos 1896). Aynı konuşmada Chamberlain “ya özel girişimle veya başka şekilde adadaki demiryollarının yapılacağını umduğunu” da söylüyordu. Onun belirttiğine göre, o tarihten birkaç yıl önce Larnaka'dan Lefkoşe'ye ve Magosa'ya tâli hat ile bir demiryolu yapma tasarısı Yürütme Konseyi'nde resmî (atanmış) üyelerin oylarıyla reddedilmişti. Chamberlain, 1895'te Mısır'da yapılan dekovil hattı gibi Larnaka'dan Lefkoşe'ye giden bir demiryolu hattı yapmakta teknik bir sakınca olmadığını düşünüyordu. İngiliz Bakan, ada yönetiminin bunu yapabileceği kanısındaydı (The Times, 20 Ağustos 1896). Chamberlain, İngiltere'nin adada kalıcı olup olmayacağını merak edenlerin şüphelerinin demiryolu projesiyle giderilebileceğini düşünüyordu (The Times, 22 Ocak 1897). Hindistan Sömürge Valisi Lord George Hamilton da “Hint Hükümeti'nin Hindistan'da ustalık gerektirdiği için demiryollarını özel şirketler yerine bu işi daha kolay yapabilen Yapı Dairesi'ne inşa ettirdiğini” yazıyordu. Fakat Hamilton “özel şirketlerin, ilke olarak, demiryolu hatlarını daha etkin işletebileceğini” savunuyordu (The Times, 20 Ağustos 1896). 1899'un başlarında ise Kıbrıs Yasama Konseyi'nde yaptığı açılış konuşmasında Kıbrıs Yüksek Komiseri Sir William F. H. Smith, “Lefkoşe, Larnaka ve Magosa'yı bağlayan demiryolu için incelemeler, tasarılar ve ölçümlerin neredeyse hazır olduğunu belirtmişti. Ayrıca “nihai karar için tasarının erken bir zamanda Devlet Bakanı'na sunulacağını” ifade etmişti (The Times, 10 Mart 1899). 1904 yılında Kıbrıs Yüksek Komiseri Sir W. F. Haynes'in raporunda, İngiliz Sömürgeler Bakanlığı'nın Kıbrıs'ta bir demiryolu projesi için maddi destek sağladığı dile getirilmişti (The Times, 5 Nisan 1904). Nitekim Lefkoşe-Magosa demiryolu hattı 1906 yılının Eylül ayında, Lefkoşe-Omorfo hattı da aynı yılın Aralık ayında tamamlanmıştır (Gürel, 1984, s. 38). Bu çalışmalar devam ederken, 1907

Ekim’inde Kıbrıs’ı ziyaret eden ve ada hakkında Yüksek Komiserlik’ten bilgi alan Sömürgeler Bakanı Yardımcısı Sir Winston Churchill de “Lefkoşe’ye demiryolu inşa edileceği konusundaki umudunu” ifade etmiştir (The Times, 14 Ekim 1907). 1908 sonunda ise, adanın o zamanki Yüksek Komiseri King-Harman, Sömürgeler Bakanlığı’na, Kıbrıs’ın gelir fazlasıyla finanse edilmek üzere Larnaka-Lefkoşe arasında bir demiryolu hattı döşenmesini önermiştir. Harman 1910 başlarına kadar bu önerisinde ısrar etmiştir. Ancak zamanın Sömürgeler Bakanı Crewe, kendisine birkaç kez yolladığı cevap niteliğindeki yazılarında, “henüz eski hatların kâra geçemediğini” belirterek, Yüksek Komiser’in bu projesini reddetmiştir (Gürel, 1984, s. 38).

Öbür yandan, Kıbrıs’ta demiryolları inşa edilirken, olumsuz tepkilerin olmadığını söylemek mümkün değildir. Bu tepkilerin daha çok demiryolu yapılırken eski eserlerin yıkılacağı kaygısından kaynaklandığı anlaşılmaktadır. Örnek verilecek olursa, Larnaka ve Limasol sakinleri bölgelerindeki eski çağ eserlerini tahrip edeceği gerekçesiyle demiryolu projesine karşı kalabalık eylemler düzenlemişlerdir (The Times, 2 Ekim 1899). Aynı şekilde, The Times’ın Reuters Ajansı’ndan aldığı bilgiye göre, Lefkoşe’de tramvay hattı için ilçedeki eski surların yıkımı gündeme gelince, İngiliz Kraliyet Mimarları Enstitüsü, Sömürgeler Bakanlığı’na bir mektup göndererek yıkım işleminin gerçekleşmemesini istemiştir (The Times, 12 Ocak 1900).

Bunlardan başka, Kıbrıs’taki İngiliz yönetimi tarımda ıslahat yapma çabası göstermiştir. Yönetim ilk olarak tarımdaki kuraklık sorununu çözmeye çalışmıştır. İngilizler adaya geldikleri yıldan itibaren kuraklık büyük bir sorun olarak karşılarında çıkmıştı. Bunun üzerine 1879’da The Times Gazetesi’ndeki bir yazıda Kıbrıs’ın yağışlarının düzensiz olduğu ve ancak yapay sulamanın tarımı geliştireceği belirtilmiştir. Bunun dışında, kuyular açılarak su kullanılması ve su sıkıntısının giderilmesi önerisinde bulunulmuştur (The Times, 14 Temmuz 1879). Kıbrıs Yüksek Komiseri Sir Robert Biddulph 1881’de yılbaşı nedeniyle düzenlediği kabul töreninde yaptığı konuşmada, sulama israfını gidermek için artezyen kuyuları açılacağını söylemiştir (The Times, 15 Ocak 1881). Kıbrıs Yasama Konseyi’nin Rum üyesi M. Chacalli’nin Kıbrıs’ta sulama çalışması yapılmadığı iddiasına karşı mühendis S. Brown sulama çalışmaları için para ayrıldığını ve taslak hazırlandığını açıklamıştır (The Times, 25 Eylül 1888). 1890’ların sonlarına doğru İngiliz Sömürgeler Bakanı Joseph Chamberlain’in ilan ettiği Kıbrıs’la ilgili iktisat

programında su biriktirme araçlarının yapılmasının hedeflendiği ifade edilmiştir. Su depolamasıyla, yaz boyunca su artırmanın mümkün olup olmadığını tespit etmek için çalışmalar yapıldığı dile getirilmiştir (The Times, 20 Ağustos 1896). Bakan Chamberlain, demiryolu projesi gibi sulama projesini de İngiltere'nin Kıbrıs'ta kalıcı olacağını bir göstergesi olarak görmüştür (The Times, 22 Ocak 1897). 1897'de de İngiliz Sömürge Enstitüsü'nde Charles Christian "Kıbrıs ve Olanakları" başlıklı konuşmasında Kıbrıs'ta sulama olanağının geliştirilmesini önermiştir (The Times, 28 Ocak 1897). 1898 yılında ise Kraliyet Enstitüsü'nde Kıbrıs üzerine yaptığı konuşmasında Profesör Patrick Geddes, Chamberlain'in tasarısı doğrultusunda Kıbrıs'ta İran kuyu ve su haznesi yöntemiyle Kaliforniya bomboşalma (underflow) yönteminin birleştirildiği sulama çalışmalarının başlatıldığını ifade etmiştir. Profesör Geddes sunumunda, "sulamanın mümkün hâle gelmesi, Mısır ve diğer ulaşılabilen pazarlar için katırların, öküzlerin, koyunların, vs. yetiştirilmesiyle sermaye ve girişim için gereken çalışmaların tamamlandığını" söylemiştir (The Times, 8 Şubat 1898). Ertesi yıl, Kıbrıs Yüksek Komiseri Sir W. F. Haynes Yasama Konseyi'nin açılış konuşmasında, Magosa'nın bir bölgesi olan Singrasi'de sulama çalışmalarının tamamlandığını ifade etmiştir (The Times, 10 Mart 1899). 1902'de yine The Times'ta çıkan bir yazıda, Kanada tipi değirmenlerin kullanımı ve su kuyularıyla adanın su gereksiniminin sağlandığı belirtilmiştir (The Times, 13 Aralık 1902). Daha önce Sömürgeler Bakanı Chamberlain'in onayladığı belirtilen devlet ödeneğinin içinde Kıbrıs'taki sulama çalışmalarına destek sağlandığı görülmektedir (The Times, 5 Nisan 1904). Ancak, kuraklık sorununun 1910'lara gelinmesine rağmen henüz ortadan kaldırılamadığı gözükmektedir. 1912 Mayıs'ında The Times'ta çıkan bir yazıda tarımda yaşanan su sıkıntısından ve yağmur yağmadığı için yapılan barajlar ile kurulan göletlerin faydalı olmadığından bahsedilmektedir (The Times, 24 Mayıs 1912/1).

Tarımda gerçekleştirilmek istenen başka bir düzenleme Ziraat Bankası'nın kurulması teşebbüsü olmuştur. 1889 yılında İngiliz Hükümeti Kıbrıs'ı devraldığında Yasama Konseyi üyeleri adanın yaşadığı temel sorunları kuraklık, köylüyü ezen tefeciler ve vergi olarak belirlemişlerdi. Konsey'in önerilerden biri ise tefecilerin sunduğu maddi imkânlardan daha iyisini sunarak köylüye destek sağlayacak bir Tarım Dairesi'nin ve Ziraat Bankası'nın kurulması olmuştu. Aynı yıl, Kıbrıs Yüksek Komiseri Sir Henry Bulwer de Ziraat Bankası'nın kurulması için girişimde bulunmuştu (The Times, 21

Ağustos 1889). Ancak 1899'da dönemin Kıbrıs Yüksek Komiseri Sir W. F. Haynes'tan Ziraat Bankası için bir adım atmasının beklenmesi geçen on yıl zarfında bu konuda bir başarı sağlanamadığını göstermekteydi (The Times, 10 Mart 1899). Bu sebeple, böyle bir bankanın yerine İngilizler özel girişimciliğin sağladığı maddi desteği tercih etmişlerdir (The Times, 7 Ocak 1905). Diğer yandan, İngilizler tarımı desteklemek için bir Tarım Dairesi kurabilmişlerdir (The Times, 5 Nisan 1904; The Times, 5 Ekim 1905).

Tarımsal üretime darbe vuran çekirge felaketi; yukarıda değinilen diğer sorunlar gibi, Kıbrıs'taki İngiliz yönetiminin gündemini işgal eden bir konu olmuştur. 1881 yılında The Times Gazetesi'nde yayımlanan bir yazıda tarımsal ürünlerin çekirge istilasından zarar gördüğü aktarılmıştır (The Times, 16 Haziran 1881). Öte yandan, 1880'de İngiliz maliyeci R. Hamilton Lang çekirge imhası için £4000 harcandığını belirtmiştir (The Times, 26 Mayıs 1880). Çekirgeyle mücadelede bununla da yetinilmemiş; söz konusu mücadele 1880'den sonraki yıllarda da devam etmiştir. 1882'de The Times'ta yayımlanan Kıbrıs mali raporunda toplam 28.126 sterlinin çekirgelerin yok edilmesinde ek olarak harcandığı bilgisi verilmiştir (The Times, 3 Ekim 1882). Kıbrıs'ın 1882-1884 arası mali durumuyla ilgili Parlamento belgesinde çekirgelerin imha edildiği ifade edilmiştir (The Times, 13 Temmuz 1883). 1883'te Kıbrıs Yüksek Komiseri Sir Robert Biddulph Sömürgeler Bakanı Lord Derby'ye Kıbrıs'taki ıslahatla ilgili yazdığı mektupta hayvanlar arasındaki bulaşıcı hastalıklara karşı mücadele verilmesinden başka çekirge imhasıyla uğraşıldığını bildirmiştir (The Times, 9 Ekim 1883). The Times'a göre, Kıbrıs'ta çekirgeler açılan çukurlara düşürülerek imha edilmeye çalışılmıştır. 1884 yılındaki bir raporda çekirgeler için açılan çukurların yanına yerleştirilen sayaçlarla yaklaşık 26.000 çekirgenin imha edildiğinin belirlendiği ifade edilmiştir (The Times, 12 Eylül 1884). 1889'da The Times'ta yayımlanan bir yazıda Kıbrıs Yüksek Komiseri Sir Henry Bulwer'in çekirge istilasını önleyecek adımlar attığı yazılmıştır (The Times, 21 Ağustos 1889). 1893'teki bir yazıda da çekirgelerin imhası için başlıca yöntemin ağ gerilmiş çukurlarda onları yakmak ve yok etmek olduğu belirtilmiştir. 1890 yılında gerçekleştirilen çekirge imhasında istenen düzeyde olmayan başarının, 1891 ve 1892'de gerçekleştirildiğine işaret edilmiştir. Yazıya göre, imha çalışmaları için başlatılan seferberlik için 1890'da £3074, 1891-1892 döneminde ise £3611 harcanmıştır. (The Times, 23 Mart 1893). 1903'te Kıbrıs'taki pamuk tarımından söz eden bir yazıda, pamuk üretimini olumsuz etkileyen çekirge akımlarının mücadele sonucunda sona

erdirildiğine dikkat çekilmiştir (The Times, 23 Şubat 1903). The Times'a Kıbrıs'tan haber gönderen bir muhabir ise çekirgelerin yok edilmesi için Kıbrıs'taki yönetim tarafından makul bir miktar ayrıldığını yazmıştır (The Times, 5 Nisan 1904). Gazetede Kıbrıs'ı ana hatlarıyla ele alan ve 1912 yılına ait inceleme yazısında, hazırlanan tuzaklı çukurlarla 1908 yılında 250.000.000 çekirge imha edildiği anlatılmaktadır (The Times, 24 Mayıs 1912/1).

The Times'a göre, İngiliz döneminde Kıbrıs'ta önemli yer tutan başka bir bayındırlık çalışması adanın ağaçlandırılması olmuştur. Gazeteye yazı yazan bazı isimler Kıbrıs'ın ağaçtan yoksun olduğunu iddia etmiş; adanın ağaçlandırılmasını önermişlerdir. 1878 yılının Temmuz ayında İngiliz bilim adamı George Rolleston, Kıbrıs'ın sağlıklı ve sıcak olduğunu düşünmekle beraber, yeniden ağaçlandırma ile adanın iyi hâle getirilebileceğini yazmıştır (The Times, 17 Temmuz 1878). Birkaç gün sonra İngiliz maliyeci R. Hamilton Lang ağaçların, özellikle "Eucalyptus globulus" adı verilen okalıptüsün ekiminin kısmen ormanın toptan yok edilmesinden kaynaklanan çoraklığı iyileştirmede büyük ölçüde yardımcı olacağını belirtmiştir (The Times, 23 Temmuz 1878). Cerrah ve doğabilimci P. Hinckles Bird isimli yazar, İngiliz döneminden önce Kıbrıs'ta ormanların tahrip edildiğini savunmuştur. Ona göre, Küba, İtalya, Cezayir ve Fransa'daki okalıptüs uygulamalarında olduğu gibi adadaki sivrisineklerden ve bataklıktan kurtulmak için yine "eucalyptus globulus" ismiyle anılan ve hızlı yetişen okalıptüs ağacı Kıbrıs'a ekilmelidir (The Times, 25 Temmuz 1878). Aralık ayında da gazeteci Thomas Brassey, yağmuru çekmek ve kuraklığı ortadan kaldırmak için çıplak tepelere ağaçlandırma yapılması gerektiğini belirtmiştir (The Times, 26 Aralık 1878). "O. R." isimli yazar, Brassey'in Kıbrıs'taki çıplak tepeleri ağaçlandırma önerisine atfen İspanya'da ve Mısır'da olduğu gibi dut, limon ve portakal ağaçları ekilmesinin yasal bir yükümlülüğe bağlanarak adadaki kuraklığın önlenebileceği, gölgelik yerler oluşturulabileceği, böylece ziraatın gelişme olanağı bulacağı kanısındadır (The Times, 27 Aralık 1878). İsmi meçhul bir kişi, Hollandalıların 17.yüzyılda Güney Afrika'da yaptıkları gibi İngilizlerin Kıbrıs'ı ağaçlandırmasını önermektedir (The Times, 31 Aralık 1878). 1902 yılında da Albay A. T. Fraser kaleme aldığı raporunda, Kıbrıs'ın ağaçlandırmaya gereksinim duyduğunu belirtmiştir (The Times, 13 Aralık 1902).

Bunların dışında, The Times Gazetesi, İngiliz yönetiminin Kıbrıs'ta ağaçlandırma çalışmaları hakkında bilgiler vermektedir. Kıbrıs'taki The Times muhabiri, halkın ormanları tahrip ettiğini, ancak İngilizler döneminde çıkarılan kanunla bunun engellendiğini ve okaliptüs ekimi yapıldığını belirtmiştir (The Times, 24 Ekim 1878). İngiliz Kraliyet Enstitüsü'nde Kıbrıs üzerine konuşma yapan Charles Christian'ın belirttiğine göre, adada geriye kalan ormanlar korunmuş; bir ölçüde çıplak hâle gelen çok sayıda arazi yeniden ağaçlandırılmıştır (The Times, 28 Ocak 1897). Kıbrıs Yüksek Komiseri Sir W. F. Haynes'in raporunda ise, ormanların tamamen koruma altına alındığı ve peyderpey ağaçlandırmanın gelecekte önemli sonuçlar vereceği yazılmıştır (The Times, 5 Nisan 1904). The Times'ın 24 Mayıs 1912 tarihine ait nüshasında, Kıbrıs'ın yapay olarak ağaçlandırılması yönünde çalışmalar yapan bir Orman Dairesi olduğu ifade edilmiştir (The Times, 24 Mayıs 1912/1).

2.5. Sağlık Durumu ve Islahatı

The Times Gazetesi'nde Kıbrıs'ın sağlıklı bir yer olup olmadığı konusunun tartışıldığına daha önce değinilmişti. Kimi yazarlar Kıbrıs'ın sağlıklı bir ülke olduğunu düşünmelerine rağmen bazıları adanın sağlıksızlığından söz etmişlerdi. Bu konuda İngiliz işgalinin ilk günlerinde olumsuz bir hükme rastlamak zor olsa bile, İngilizlerin adada görülen birçok hastalıkla mücadele etmek zorunda kaldıkları The Times yazılarından anlaşılmaktadır. Hastalıkla mücadele iki şekilde ortaya çıkmıştır. Birincisi, Kıbrıs'a konuşlandırılan İngiliz askerlerinin tedavisidir. İkincisi ise, Kıbrıs halkının sağlık seviyesinin yükseltilmesi çalışmalarıdır.

İngiliz askerleri adada en fazla humma hastalığına yakalanmışlardır. Bu hükme varılmasının nedeni, The Times yazılarında hummadan söz edilmesidir. The Times muhabirine göre, humma Kıbrıs'ın ilçelerinde konuşlandırılmış İngiliz askerleri arasında görülen en önemli sağlık sorunudur (The Times, 12 Ekim 1878; The Times, 19 Kasım 1878). Muhabir, hasta askerlerin adanın değişik yerlerine dağıtılmasının hummanın yayılmasına neden olduğunu ileri sürmüştür (The Times, 10 Ekim 1878). The Times Gazetesi'nde, Kıbrıs'ın ilçelerindeki İngiliz askerlerinin sağlık durumuyla ilgili bilgiler de yer almıştır. Örneğin Lefkoşe'deki Dali bölgesinde bulunan 71'inci Alay'daki hasta asker sayısının 1878 yılının Ekim ayında 100 civarında olduğu yazılmıştır (The Times, 10 Ekim 1878). Kasım ayında ise Alay'ın hastanedeki hasta

sayısı 20 iken, aynı yerde bulunan Kraliyet Mühendisleri'ne ait iki bölükteki hasta sayısının 26 olduğu bildirilmiştir (The Times, 25 Kasım 1878). Gazeteye göre, 1879 başlarında 71'inci Alay'da 100 civarında olduğu belirtilen hasta sayısı 30-40 civarına düşmüştür (The Times, 4 Şubat 1879). 1878'de Kıbrıs'taki The Times muhabirinin yazısına göre, Larnaka yakınında İngiliz askerlerin kaldığı Çiftlik Kampı'ndaki hasta asker listesi askerlerin yüzde 10'unu oluşturmaktadır (The Times, 27 Ağustos 1878). Aynı ilçedeki 101'inci Alay'daki hasta sayısının, hastalanmış olan askerler çürüğe çıkarılıp İngiltere'ye gönderildikleri için tam tespit edilemediği ifade edilmiştir (The Times, 10 Ekim 1878). The Times'ta alıntı yapılan "Lancet" isimli derginin verdiği bilgiye göre, Limasol'daki dağlarda konaklayan askerler arasındaki humma o kadar ağır seyretmemiş ve ölüm vakası yaşanmamıştır (The Times, 19 Aralık 1879). Baf'taki 42'nci Alay'a ait iki kamptaki askerlerin sağlığının 1878 yılının Kasım ayında düzelmeye başladığı duyurulmuştur (The Times, 13 Kasım 1878). Girne ilçesindeki askerler ise tedavi için daha uygun olan Bellapais Manastırı'na taşınmıştır (The Times, 10 Ekim 1878). İngiliz işgalinin ilk aylarında Kıbrıs'ta konuşlanan İngiliz askerlerinin sağlık durumunun zaman içinde iyiye gittiği görülmektedir. Nitekim 1881 yılında Kıbrıs Yüksek Komiseri Sir Robert Biddulph verdiği raporda, askerlerin sağlığının düzelmekte olduğunu belirtmiştir (The Times, 20 Ekim 1881).

Diğer yandan, hummanın nereden kaynaklandığı tam olarak bilinemediği için The Times sütunlarında hastalığın nedenleri de tartışılmıştır. Gazeteci Thomas Brassey, hummanın nedenini, askerlerin onları yeteri kadar güneşten koruyamayan şapkalar giymelerine bağlamaktadır (The Times, 26 Aralık 1878). The Times'ın Lefkoşe muhabiri ise güneşe maruz kalmaktan kaynaklanan hummanın daha hafif izlediğini ve geçtiğini yazmaktadır. Ona göre, hummanın daha çok sıtmasal olduğuna dair bazı kanıtlar vardır (The Times, 14 Eylül 1878). Muhabir bir başka yazısında humma sıtmayla mı yoksa güneşe maruz kalmakla mı ilgilidir diye bir soru sormuş; askerlerin hastalık nedenlerinin çevre koşulları olup olmadığını irdelemiştir (The Times, 12 Ekim 1878). İngiltere'deki Liberal Parti'nin üyesi Henry B. Samuelson, 1878 yılındaki hummanın yerel bir hastalık olmadığını ileri sürmüştür. Bu hastalık onun görüşüne göre, dışardan gelmiştir. Hastalığın çevre koşullarından kaynaklanmış olması gerektiğini düşünmektedir. Samuelson, humma üzerinde araştırma yapan bir İngiliz tıp adamının kendisine hastalığın sıtmasal olmadığını söylediğini belirtmiştir. B. Samuelson ayrıca,

hastalığın pislikten kaynaklanmadığı kanısındadır (The Times, 15 Ekim 1878). R. Hamilton Lang “Larnaka ve Magosa etrafında havaya hastalık saçan ve yazın hummayı ve sıtmayı artırmaya uygun bataklıklar” olduğunu dile getirmiştir (The Times, 22 Temmuz 1878). Afrika’yı gezmiş olan İngiliz kâşif ve misyoner Richard F. Burton da bataklıklardan dolayı dönemsel sıtmalar ve hummalar olduğunu yazmıştır (The Times, 30 Ağustos 1878). “Hummanın yerel olduğu ve mikroptan kaynaklandığı” tezine rağmen Hekim Binbaşı G. Yeates Hunter, hummanın nedenlerini kumlu toprak, gündüz aşırı sıcak, gece soğuk ve nem ve diğer baskılayıcılar olarak tespit etmiştir. Hunter bunun dışında hummanın sıtmasal olduğunu düşünmüştür (The Times, 15 Ekim 1878). Tıp doktoru J. Sullivan da hummanın sıtmasal olduğunu iddia etmiştir. Sullivan, bu hastalığın bakımı yapılmamış, atıl vaziyetteki topraklardan kaynaklandığı düşüncesindedir (The Times, 18 Ekim 1878). Kıbrıs’ın yerlisi O. J. Jassonidy, askerlerin sağlığının bozulmasının nedenlerinin fazla iş ve sağlıksız beslenmeyle birlikte “kampların sağlıksız konumu” olduğu kanısındadır. Ona göre de “Kıbrıs’taki en sağlıksız bölge, bataklıklarının mikroplu havası ve tuz gölleri yüzünden Larnaka ve civarı ile işlenmemiş toprağı nedeniyle Baf’tır. Bu sağlıksız yerler hâlen İngiliz askerlerinin merkezi kamplarındır (The Times, 14 Kasım 1878)

The Times Gazetesi’nde İngiliz askerleri arasındaki hummanın nedenleri tartışıldığı gibi, hastalığın önlenmesi için öneriler de getirilmiştir. The Times Gazetesi’ndeki yazarların bir kısmı, hastalığın aşırı sıcaktan kaynaklanan humma veya güneş çarpması olduğunu düşündüğü için bu doğrultuda çözüm önerisi getirmeye çalışmıştır (The Times, 7 Ağustos 1878; The Times, 8 Ağustos 1878; The Times, 27 Ağustos 1878). The Times Lefkoşe muhabiri, askerlerin sağlığının sağlam barınaklarla düzeltilebileceğini söylerken (The Times, 2 Eylül 1878), Miles isimli yazar, sıcak konusunda alınacak önlemlerle Kıbrıs’taki İngiliz askerlerinin sağlığının Hindistan’ın aynı iklime sahip Haydarabad kentindeki İngiliz askerlerinin sağlığı gibi düzeleceğini düşünmektedir (The Times, 18 Eylül 1878). Gazeteci Thomas Brassey, sıcaktan korunmak için askerlere sırt çantalarını rahatsız etmeyecek şekilde şapkalar verilmesi gerektiği görüşündedir (The Times, 26 Aralık 1878).

Bunların dışında, İngiliz askerlerinin kaldığı çadırları olumsuz değerlendirenler olmuştur. Kıbrıs’taki The Times muhabiri, askerlerin kaldığı çadırları sağlıksız

bulmuştur (The Times, 19 Kasım 1878). 1878 yılının Ağustos ayında The Times'ta ismi bilinmeyen, ancak asker olduğu anlaşılan bir kişi, Hindistan'daki tecrübelerine dayanarak Kıbrıs'taki askerlerin sıcağın korunması için çadırlara kare delikli güneşlik yerleştirilmesini önermiştir (The Times, 31 Ağustos 1878). Kıbrıs'ın bir yerlisi, askerlerin sağlığının korunmasında konik çadırların yetersizliğine işaret etmiştir (The Times, 5 Temmuz 1882). P. Hinckles Bird de, odaya konulacak bir saksı okaliptüsün sivrisineklere karşı etkili bir önlem olduğunu öğrendiğini yazmıştır. Bird'e göre, aynı bitki, sivrisinekler kadar zararlı olan tatarcıkları da İngilizlerden uzak tutacaktır (The Times, 25 Temmuz 1878).

Bir kısım yazar da hastalığın nedeni olduğu düşünülen bataklıkların kurutulması için öneriler getirmişlerdir. İngiliz kâşif ve misyoner Richard F. Burton, bir İngiliz sömürgesi olan Nijerya'daki tecrübelerine dayanarak Kıbrıs'taki humma için sıtma ve hummaya karşı etkili olan Warburg Damlları (veya Tentürü) isimli ilacı önerirken (The Times, 30 Ağustos 1878), Henry B. Samuelson, askerlerin bataklıktan kurtarılıp daha sağlıklı yerlere yerleştirilmeleri önerisinde bulunmuştur (The Times, 15 Ekim 1878). O. J. Jassonidy'nin düşüncesine göre, askerî kamplar, hastalığa neden olan tuz göllerinin, bataklıkların ve mikroplu havanın olduğu Larnaka ve Baf yerine, daha ağaçlıklı Lefke bölgesinde kurulmalıdır (The Times, 14 Kasım 1878). M.D. imzalı yazıya göre, Kıbrıs'taki sıtmaya yakalanan İngiliz askerlerinin iyileşmeleri için pahalı gözükebilecek önce hastalık nedeni sayılan topraktan kurtulmak gerekmektedir. Bunun içinse kül, safran ve deniz kumundan oluşan oluklu temeller hazırlandıktan sonra bu temellerin üzerine kulübeler inşa edilmelidir (The Times, 21 Kasım 1878). A. Highlander ise "güneşte kurutulmuş tuğla, sert tuğla veya taşlar kullanılarak, 8 ayak yüksekliğinde beton zemin üzerine, kamıştan çatıları, karanlıkta düşmeyi önlemek için 8 ayak genişliğinde parmaklıklı verandaları olan" barakalar yapılması teklifini getirmiştir (The Times, 27 Kasım 1878). O. J. Jassonidy ise The Times'taki başka bir yazısında, hummayı önlemenin en iyi yolunun bütün durgun sular kurutulana, tuz gölleri daraltılana ve ormanlar ekilene kadar adanın sağlıklı bölgelerinde yaşamak olacağı görüşünü dile getirmiştir (The Times, 29 Kasım 1878). Thomas Brassey'e göre, askerleri sıtmadan kurtarmak için yapılması lazım gelen şey, ulaşım gücüne rağmen onları dağlara yerleştirmektir (The Times, 26 Aralık 1878).

Kıbrıs'taki İngiliz yönetiminin hummanın bataklıktan kaynaklanan sıtma olduğu tezini daha makul bulduğu görülmektedir. Nitekim yönetimin daha sonra bataklıktan kurtulmak için Kıbrıs'a okaliptüs ekilmesi önerisini benimsediği ve adanın çeşitli yerlerinde okaliptüs ekimi yaptığı daha önce belirtilmişti (The Times, 24 Ekim 1878).

Kıbrıs'taki İngiliz yöneticileri İngiliz askerlerinin sağlığı dışında adanın genel sağlığıyla da ilgilenmeyi ihmal etmemişlerdir. Kıbrıs'taki The Times muhabirine göre, halkın hastalıklardan uzak tutulması için yoksullara aşı yapmak, temizlik işlerini denetlemek ve kendi alanlarıyla ilgili araştırma yapmak amacıyla tıbbi görevlilerin gönderilmesi gerekmektedir. Ayrıca, muhabir, Kıbrıs Yüksek Komiseri Sir Garnet Wolseley'e sağlık ocağı kurulması önerisinde bulunulduğunu belirtmiştir (The Times, 25 Kasım 1878). İngiliz işgalinden yaklaşık iki sene sonra Dr. Frederick W. Barry'nin Hijyen Komiseri olarak Kıbrıs'a atandığı haberi The Times Gazetesi'nde yer almıştır (The Times, 19 Kasım 1880). Dr. Barry'nin görevleri kayıt, aşılama, karantina, tıbbi koruma, genel sağlık koruması, adli tıp danışmanlığı ve örgütlenmesi ile sivil hastanelerin (askerî ve sivil hastaneler dâhil), dispanserlerin, ilaçlar için ihtiyaçların belirlenmesi ve meteorolojik gözlemlerin denetiminden ibaret olacaktı (The Times, 19 Kasım 1880).

Kıbrıs Yüksek Komiseri Sir Robert Biddulph İngiliz Sömürgeler Bakanı Lord Derby'ye adadaki çeşitli ıslahatla ilgili bilgi verirken “hayvanlardaki mikroplarla yerli halk arasındaki salgın ve bulaşıcı hastalıkların ortadan kaldırıldığını” kaydetmiştir (The Times, 9 Ekim 1883). Adada sadece 1897 yılında Beyrutlu bir kadının ve çocuğunun getirdiği düşünülen çiçek salgını yaşanmıştır (The Times, 2 Ekim 1897). Sir Robert Herbert İngiliz Sömürge Enstitüsü'nde sunduğu ve Kıbrıs'ı ele alan tebliğinde, Kıbrıs Yüksek Komiseri Sir Henry Bulwer'in yönetiminde hastanelerin ve dispanserlerin kurulduğunu söylemiştir (The Times, 28 Ocak 1897).

Kıbrıs Derneği Sekreteri William White da Girne'de sağlık ocağı ihtiyacı dikkate alınarak yerli hemşirelere temizliği öğretme, köy öğretmenlerini, din adamlarını eğitme ve yüksek dereceli okullar kurma amacıyla Kıbrıs Derneği'nin kurulduğunu ifade etmiştir (The Times, 4 Eylül 1889). 1890 yılının Haziran ayında Kıbrıs Derneği'nin yaptığı bir toplantıda, Girne'de tahmini £1500'e malolacak; Gordon Hastanesi'nin kurulması, yılda £180 maaşla çalışacak iki hemşirenin Lefkoşe'ye atanması için karar alınmıştır. Bu atamalara bağlı olarak tahmin edilen toplam gider yılda £300 olarak

belirlenmiştir. İngiliz gezgin ve yazar Sir Frederick Young, hastane alanlarının genişletilmesinde, eğitilmiş kadın hemşirelerin istihdamında, eğitimin teşvikinde cömert yardımlarla başarılı olunacağına inandığını ifade etmiştir. Toplantıda konuşan Kaptan Kenyon, Aziz Bartholomew Hastanesi'nde eğitilmiş bir kadın hemşirenin bir hafta içinde Lefkoşe'de görevine başlamasını umut ettiğini ifade etmiştir. Kenyon, yerli hemşireleri eğitecek ve diğer sağlık işlerini yürütecek üç kadın hemşire daha istemiş; Kıbrıs Derneği onun bu isteğini yerine getirmiştir (The Times, 3 Haziran 1890).

İngiliz yönetimi döneminde Kıbrıs'ta, cüzzam hastalarını tedavi etmek maksadıyla cüzzam hastaneleri kurulduğunu da ilâve etmek gerekmektedir. Kıbrıs'ta Lefkoşe civarında 80'i Rum Ortodoks Kilisesi'ne bağlı olmak üzere 102 cüzzamlının kaldığı ve bağış yapılması talebinde bulunulan bir cüzzam hastanesinin mevcut olduğu The Times Gazetesi'nde yayımlanan bir yazıdan öğrenilmektedir (The Times, 9 Nisan 1896). 1880 yılında Kıbrıs'ı ziyaretinde emekli yargıç Hüseyin Kâmil Ertur da cüzzamlıların barındırıldığı bir çiftlikten söz etmiştir (Ertur, 1994, s.23). Avam Kamarası'nın Muhafazakâr üyesi Robert Pierpoint'in The Times'ta çıkan yazısına göre, cüzzamlılar için bir kilise kurma çalışması dahi yapılmaktadır (The Times, 14 Haziran 1897). Bunun dışında, serin olduğu için Karlıdağ'da İngiliz vali ve memurların yazları dinlendikleri bir sanatoryum kurulmuştur (Ertur, 1994, s.22; Samani, 2007, s.112).

The Times'ın 24 Mayıs 1912 tarihli nüshasında çıkan yazıda ise, Kıbrıs'ta çiçek hastalığının neredeyse bitme noktasına geldiği ifade edilmiştir. Yazıya göre, tifo yaygın değildir. Kolera ve veba 1912 yılına gelene kadar başarıyla önlenmiştir. Dizanteri yerli halk arasında yaygın olsa bile, hastalığın tamamen halkla sınırlı kaldığı gözükmemektedir. Söz konusu yazıda, yerli halkın sıtmadan kaynaklanan hummaya yakalandığı bilinmesine rağmen Akdeniz hummasının İngilizlerce bilinmeyen bir hastalık olduğu belirtilmiştir (The Times, 24 Mayıs 1912/1).

BÖLÜM 3: THE TIMES GAZETESİNE GÖRE KIBRIS'TAKİ DİĞER FAALİYETLER VE ANLAŞMAZLIK KONULARI

3.1. Eğitim Faaliyetleri

İngilizler Kıbrıs'ta yönetimlerini kurduktan sonra eğitim hayatını geliştirmeye önem vermişlerdir. 1895'te çıkarılan kanunla Müslüman okullarla Hristiyan okullar ayrılırken, bölge komiserlerinin başkanlığında her iki cemaatin okulları için bölge heyeti kurulmasına karar verilmiştir (Zia, 1975, s.94).

Rum ve Türk okullarına bakıldığında, 1879 yılında adada bulunan 140 okuldan 76'sının Rumlara ait olduğu ve bu okullarda modern bilimlerin okutulduğu görülmektedir. Rum öğrencilere bu okullarda Yunan milliyetçiliğine dayalı milli bir eğitim verilmektedir. Onun yanı sıra, 1879-1881 arasında Rum okullarının sayısında artış gözlenmiştir. Üç yıl içinde bu okulların sayısı 94'e yükselmiştir (Beratlı, 1999, s. 34). 1892'de Kıbrıs Yüksek Komiseri Sir W. J. Sendall, 1890 yılında dersliklerde toplam 10.486 öğrenci ile 223 Hristiyan okulu olduğunu açıklamıştır (The Times, 23 Temmuz 1892). 1902'de ise bu sayı 238'e çıkmıştır (Beratlı, 1999, s. 34). 1903-1904 döneminde Rum Ortodoks Kilisesi'ne bağlı ve 17.706 öğrencinin okuduğu 281 ilkokul vardır (Zia, 1975, s.94).

1879'da adada bulunan 140 okulun içinde 64'ünün Türklere ait olduğu görülmektedir. Aynı yıl İngiliz yönetimi tarafından hazırlanan bir raporda, ada Türklerinin "tam anlamıyla kara cahil" oldukları ileri sürülmüştür (Beratlı, 1999, s. 34). The Times Gazetesi'ne göre, daha 1883 yılında Kıbrıs'taki eğitimde gerçek bir ilerleme ve hem Müslüman hem de Hristiyan okullarında belirgin bir gelişme yaşanmaya başlanmıştır (The Times, 12 Ekim 1883). Öte taraftan, 1885 Aralık'ında Kıbrıs Yüksek Komiseri Sir Robert Biddulph ve yardımcısı Warren adadaki gelişmeyle ilgili raporlarında, toplam sayısı 197 olan Rum okullarına yapılan hükümet yardımının 2251 sterlin, Türk okullarına yapılan yardımın ise tam olarak 735 sterlin olduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca, "adada okulu ve öğretmeni olmayan bir tek Hristiyan köyü bile kalmadı" derken, Müslüman köylerin durumundan hiç söz etmemişlerdir. Söz konusu yöneticiler, Türk memurların "okuma yazma sorunlarının yanında, Rumca da bilmediklerini" iddia etmişlerdir (Gürel, 1984, s. 39).

Türk okullarının sayısının Rum okullarınıninki kadar artmadığı söylenebilir (Beratlı, 1999, s. 34). Nitekim 1892 yılında Kıbrıs'ın gelişimine dair raporunda Yüksek Komiser Sir W. J. Sendall'ın verdiği bilgiye göre, adadaki dersliklerde toplam 3448 öğrenci olmakla beraber Müslüman okullarının sayısı 97'dir (The Times, 23 Temmuz, 1892). 1903-1904 döneminde ise Türklerin 4550 çocuğun okuduğu 122 ilkokulu vardır. Bunun dışında İngiliz yönetimi 550 İngiliz sterlini vererek bir İdadi veya Müslüman Yüksek Okulu'nu da finanse etmekteydi ve bunun için bir İngiliz öğretmen atamıştı. 1904 yılında İstanbul'dan gelen 241 İngiliz sterlinine ulaşan yardımlarla yönetilen 13 Müslüman okulu vardı (Zia, 1975, s.94).

Bunların dışında 1912 yılında The Times Gazetesi'nde Kıbrıs'taki eğitim yapısıyla ilgili genel bilgiler sunulmuştur. 1910-11 itibarıyla adada 583 ilkokul, 707 öğretmen ve 30.779 akademisyen olduğu belirtilmiştir. Gençler arasında memur alımı için sınavlar yapılmaktadır. 65 Rum, 26 İngiliz, 10 Katolik, 6 Müslüman ve 6 Ermeni çocuktan oluşan bir "İngiliz Okulu" kurulmuştur. Bu okulda İngiliz öğretmenler dışında, dört Rum, bir Katolik, bir Ermeni öğretmen olduğu bilgisi verilmektedir (The Times, 24 Mayıs 1912/1).

Kıbrıs'ta eğitim faaliyeti yürüten dernekler de olmuştur. Bunlardan biri New Yorklu Misyoner Kadınlar Derneği olmuştur. Bu dernek The Times Gazetesi'nde eğitim için bağış talebiyle gündeme gelmiştir. New Yorklu Misyoner Kadınlar Derneği'nden Bayan Fluhart, Kıbrıs'taki Rum kızlarına din, müzik ve edebiyat eğitimi veren bir okul kurmuştur. Kıbrıs Yüksek Komiseri Sir Robert Biddulph da bu okulun maddi sıkıntılarını aşmak, fakir kızları eğitecek öğretmenleri istihdam etmek, okula org, dinî metin ve makale gibi demirbaşları alabilmek için bağış talebinde bulunduğunu The Times sütunlarından duyurmuştur (The Times, 27 Ağustos 1881). Muhtemelen maddi kaynak bulmakta yaşanan zorluktan dolayı yaklaşık altı yıl sonra Sir Robert Biddulph, Bayan Fluhart'ın Kıbrıs'ta Kız Okulu kurabilmesi için oluşturulan ödeneğe bağış yapılması çağrısında bulunmuştur. Bir kere daha vurgu yapılan amacın Kıbrıslı kadınları eğitimsizlikten kurtarmak, onlara zanaat öğretmek ve fakir kadınları da eğitmek olduğu belirtilmiştir (The Times, 13 Nisan 1887). New Yorklu Misyoner Kadınlar Derneği gibi dernek olarak teşkil edilen başka bir kurum da evvelki kısımda değinilen Kıbrıs Derneği'dir. Bilindiği gibi, adı geçen dernek yerli hemşireleri

yetiştirmek, onlara temizliği öğretmek, köy öğretmenlerini eğitmek ve yükseköğretim okulları açmak amacıyla Girne’de kurulmuştur (The Times, 4 Eylül 1889). Başka bir eğitim faaliyeti de 1910 yılında başkent Lefkoşe civarında olmuştur. The Times’ta, başkent Lefkoşe dışında yeni okul binaları yaptırmak için “£10’in üzerindeki değişik miktarlarda, yüzde 4 taksit ödemek kaydıyla borç almak isteyen” Canon Newham’a yardım yapabilecek okurların olup olmadığı sorulmuştur (The Times, 13 Ağustos 1910).

3.2. Dinî Faaliyetler

İngiliz yönetimindeki Kıbrıs’ta, eğitim faaliyetlerinin yanı sıra dinî faaliyetler de yürütölmüştür. The Times Gazetesi’nde, Kıbrıs’ın dinî yapısını değerlendiren yazılara rastlanmaktadır. Bu yazılarda, adadaki İslamiyet ile Hristiyanlık ve İngilizlerin dinî faaliyetleri hakkında bilgiler verilmektedir.

İslâm dininin adanın adliyesinde, hukuki düzeninde ve Türklerin eğitilmesinde temel alındığı daha önceki kısımlarda anlatılmıştı. Bunlar hariç, Türklerin toplumsal hayatında İslâm’ın oynadığı role değinmek gerekir. The Times Gazetesi’nde 1878-1914 yılları arasında şer’î hukuk, mahkemeler ve eğitim dışında, açıkça İslâm’ın bu yönüne vurgu yapan bir yazı tespit etmek pek mümkün olmamaktadır. Ancak biraz dikkatli incelendiğinde satır aralarında bu konu keşfedilmektedir. Özellikle, Kıbrıs’ın müzmin sorunlarından biri olan kuraklıkta, Türkler açısından İslâm dininin önemli bir işlevi olduğu anlaşılmıştır. Örnek olarak, 1878 yılının sonlarında The Times’ta yayımlanan bir yazıda, yaşanan kuraklık sorunu nedeniyle Lefkoşe’de bulunan ve gazetede “St. Sophia Camii” olarak geçen Selimiye Camii’nin minaresinde “yağmur duası yazılı büyük bir afiş olduğu” aktarılmaktadır (The Times, 5 Aralık 1878). Yine 1879’un ilk gününde çıkan başka bir yazıya göre, Ulema Selimiye Camii’nin avlusunda toplanarak yağmur duası yapmaya karar vermiştir. Müslöman halk da yağmur duasının bir parçası olarak Camii’nin bahçesindeki su dolu kuyuya taş atma töreni yapmıştır (The Times, 1 Ocak 1879).

Müslöman din adamlarına dair başka bir örnek de The Times Gazetesi’nin 1914 yılına ait bir nüshasında yer almıştır. The Times’ın Lefkoşe muhabiri, 1914 yılının Mart ayında Yasama Konseyi’nin açılışına katılan ve derecelerine göre değişik giysiler giyen Müslöman din adamlarını şöyle betimlemiştir:

“Onlardan biri büyük olasılıkla Osmanlı İmparatorluğu’nda yükümlülük gerektirmeyen ama tamamen onursal bir önemi olan resmî bir unvan taşımaktadır. Bu nedenle siyah renkli ve altından oluşan, altın miktarının Türk memurların ast-üst düzenindeki 15 değişik unvana göre değiştiği sivil üniformalardan birini giymektedir. Bir diğeri Hoca sınıfından, yani, Şer’î Kanun’u okuyan ve Türkiye’yi Kadılarıyla, İmamlarıyla ve okul müdürleriyle donatan ve bunun bir göstergesi olarak, dizlere kadar inen siyah bir elbise ve fesin etrafına sarılmış beyaz bir sarık giyenlerin yarı dinî sınıfından olabilir.” (The Times, 25 Mart 1914)

The Times muhabiri Kıbrıs’taki Mevleviliğe bir kanıt olarak Konsey açılışında hazır bulunan Mevlevi Şeyhi’ni şu şekilde betimlemektedir:

“Yan yana oturanların içinde... görkemli kıyafetleri ve resmî hallerde giydiği, yeşil bir sarıkla çevrili, deve kılından uzun başlıklar içindeki, Mevlevi Dönen Dervişlerin geleneksel Şeyhi vardır.” (The Times, 25 Mart 1914)

Muhabir ayrıca, hiyerarşiyle alakalı olarak “en alt Müderris’ten Şeyhülislâm’a kadar dokuz Şer’î Mahkeme memuru olduğu ve bunların ast-üst merdivenini çıktıkça derecelerine göre bayramlıklarının, cübbelerinin ve sarıklarının değiştiği” bilgisini aktarmıştır (The Times, 25 Mart 1914).

Kıbrıs’taki Hristiyanlar içinde ise ağırlığı olan Kıbrıs Rum halkı olmaktadır. Bu durum, 1881 yılında yapılan nüfus sayımında ortaya çıkmaktadır. Söz konusu sayıma göre, “Hristiyanlar büyük ölçüde Ortodoks Rum Kilisesi’ne” bağlı olmakla beraber “değişik mezheplerden 179 Kıpti, 2115 Katolik ve 715 Protestan” olduğu belirlenmiştir (The Times, 12 Ocak 1885).

The Times’a göre, Kıbrıs Rum Kilisesi’nin güçlü olmasının diğeri bir sebebi maddi güce sahip olması olmuştur. Rum Kilisesi’nin nüfuzu konusunda gazeteci Thomas Brassey “Kıbrıs Başpiskoposu’nun İstanbul Patriği’nden bağımsız olduğunu ve Kilise sermayesinin Başpiskopos tarafından yönetildiğini” yazmıştır. Brassey’e göre, Rum Kilisesi’nin büyük çiftlikleri vardır ve yoksul Rumlardan bağış almaktadır. Hatta Kilise, Rum köylüsü ağır vergiler altındayken bile ondan para toplayabilmektedir (The Times, 26 Aralık 1878).

Brassey'in değindiği Rum Kilisesi'nin bağış toplamada neden olduğu bu olumsuz sonuca rağmen The Times'ta yayımlanan bir yazıda, Kilise'nin olumlu yönüne de vurgu yapıldığı görölmektedir. Gazetede bir muhabire ait olan yazıda adanın kırsal kesimindeki Rum papazlarının konumlarına örnek olarak bu papazların çukur açan yol işçileriyle eşit koşullarda çalışmaları gösterilmiştir (The Times, 9 Ekim 1878).

Kıbrıs'ta Türklerin ve Rumların dinî teşkilâtının yanı sıra, daha önce de ifade edildiği gibi, İngilizlerin de dinî faaliyetleri olmuştur. İngilizler neredeyse adaya geldikleri günden itibaren kendileri için bir İngiliz Kilisesi kurulması çalışmasına ağırlık vermişlerdir. The Times Gazetesi'nde buna ilişkin ilk yazı, 1878 yılının Ağustos ayında yer almıştır. Bu yazıya göre, İncil'i Yayma Cemiyeti Kıbrıs'ta İngilizler için kilise yapmak amacıyla ödenek oluşturmuş ve bağış talep etmiştir (The Times, 14 Ağustos 1878). Aynı tarihlerde yayımlanan başka bir yazıda, söz konusu cemiyetin Kıbrıs'taki amacının ne olduğu konusunda biraz daha ayrıntılı bilgi verilmiştir. Burada 1) Kıbrıs'taki İngilizler için bir rahibin atanmasına, 2) bir kilisenin ve 3) bir okulun kurulmasına maddi destek sağlanması için Kıbrıs Fonu'na başvurulduğu ifade edilmiştir (The Times, 21 Ağustos 1878). Cemiyeti önemli kılan başka bir nokta da onun Kıbrıs'ın İngiltere tarafından elde edilmesini desteklemiş olmasıdır. 12 Ekim 1878 Cuma günü İncil'i Yayma Cemiyeti'yle ilgili olarak bir İngiliz kenti olan Carlisle'de düzenlenen toplantıda, Carlisle Kardinali İncil'i yaymak, adayı kalkındırmak için Kıbrıs'ın Tanrı'nın bir kutsal emaneti olarak İngiltere'ye verildiğine inandığını söylemiştir (The Times, 14 Ekim 1878).

Kıbrıs'ta dinî faaliyet için bağış veya yardım talebinde bulunan sadece İncil'i Yayma Cemiyeti olmamıştır. Onun dışında, Sömürge ve Avrupa (Continental) Kilisesi Derneği Sekreteri F. J. O. Moran 1879'da The Times'a gönderdiği yazıda, derhal bir kiliseye, rahip evine ve okula ihtiyacı olan Limasol'daki rahiplik makamı yararına maddi destek istemiştir. Ayrıca, tıbbi hizmet ve adadaki temsilcisi için Kıbrıs adına ayrılan ödeneğe yardım başvurusunda bulunmuştur (The Times, 7 Nisan 1879). 1890'da Kıbrıs Derneği toplantısında yerel okullar müfettişi Papaz J. Spencer, yerli halka bir şapel yapılması için maddi yardım talep etmiştir (The Times, 31 Temmuz 1890). 1911 yılında ise Başdıyakoz b. Potter Bake Manor, Milford, Kıbrıs'taki İngiliz cemaatinin ibadeti için para yardımı yapılmasını istemiştir (The Times, 13 Temmuz 1911).

The Times Gazetesi'nde İngiliz Kilisesi kurma çabası ile birlikte, İngiliz cemaatinin ibadet durumuna ilişkin bilgiler de yer almaktadır. Adada yaşayan İngilizlerin ibadetleriyle ilgili ilk sorun, ibadet yeri sorunu olmuştur. Albay Falk Warren 13 Ekim 1884 tarihinde The Times'a gönderdiği yazıda Kıbrıs'taki İngilizlerin ibadet için kilise ihtiyacına dikkat çekmiş ve bunun için bağış talebinde bulunmuştur (The Times, 13 Ekim 1884). Albay, yaklaşık bir hafta sonra gazeteye yolladığı mektubunda Kıbrıs'taki St. Nicholas Kilisesi'nin İngiliz vatandaşların ibadetine açılması için Osmanlı Devleti'yle daha önce başarısızlıkla sonuçlanan müzakerelerin yeniden başlatılıp başlatılmayacağını sormuştur (The Times, 23 Ekim 1884). Londra'daki Athenaeum Kulübü'ne mensup C.W. Gibraltar 22 Ekim tarihinde gönderdiği yazısında adadaki İngiliz yönetiminin İngilizlere bir kilise (İngiliz Kilisesi) yapmaları için Lefkoşe duvarları dışında bir yer verdiğini belirtmiştir. Onun aktarımına göre, Kutsal İncil'i Yayma Cemiyeti Lefkoşe'deki St. Nicholas Kilisesi'nin (Bedesten Camii) binasını ve arazisini kiralamak için Osmanlı Devleti'ne başvurmuş; ancak Osmanlı Devleti burasının Türklere ait dinî bir mülkiyet olduğu gerekçesiyle Cemiyet'in talebini reddetmiştir (The Times, 28 Ekim 1884). Bunun yanı sıra, St. Nicholas Kilisesi'nin yanındaki Selimiye Camii'nin şeyhleri dinlerine aykırı olduğu gerekçesiyle kilisede ayin yapılmasını istememişlerdir (The Times, 20 Ekim 1884). Bunun üzerine Lefkoşe'de oturan bir Kıbrıslı İngilizlere ibadetlerini yerine getirebilmeleri için Haydar Paşa Camii'ni (St. Catarina Kilisesi) önermiştir (The Times, 25 Kasım 1884).

İngilizlerin Kıbrıs'taki dinî faaliyetinin 1910'ların başındaki genel manzarası ise Başdiyakoz b. Potter Bake Manor, Milford'un yazısında ortaya çıkmaktadır. 1911 yazında kaleme aldığı yazıda Başdiyakoz, adadaki İngiliz cemaatinin ibadeti için yapılan çalışmalarda gelinen durumu şöyle aktarmıştır:

“İngiliz halkından ve diğerlerinden bize manevi hizmet için başvuran bayağı dağınık hâlde bulunan birkaç küçük topluluk vardır. Bağışlar yoktur; ancak Savunma Bakanlığı'nın askerî hizmet için sağladığı ödeneğin yardımıyla, gönüllü katılımlarla üç mukim rahip temin ettik.” (The Times, 13 Temmuz 1911)

Başdiyakoz Kıbrıs'ın ilçelerindeki dinî faaliyet hakkında ise şunları yazmıştır:

“Diğer ilçelerde rahibin yokluğunda düzenli hizmet veren, ehliyet sahibi dokuz okuyucu (lay readers) vardır. Lefkoşe'de, Larnaka'da ve Magosa'da halk arasında

birlik ve işbirliği ile temeli atılan kutsanmış ya da ehliyetli kiliseler ile şapeller vardır. Limasol'da bize nazikçe ayrılmış tek bir oda vardır; Baf'ta ve Girne'de hiçbir bina yoktur; Limasol'daki bir kiliseye £120 bağış yapılmıştır ve bir arazi Savunma Bakanlığı tarafından makul bir miktarla alınacaktır; yaklaşık £300'den fazlasına daha gereksinim vardır. Baf Komiseri £100-150 kadar verebilmemiz hâlinde bir arazi ve malzeme önermiştir. Son yıllarda Lefkoşe'de mükemmel bir rahip evi ve dağ mevkinde toplam £1295 tutarında bir vaiz kulübesi temin ettik. Ancak bu binaların hâlen £280 kadar bir borcu vardır.” (The Times, 13 Temmuz 1911)

1910'lu yıllarda artık kurumsallaşmış İngiliz Kilisesi'ne mensup bir rahibin Kıbrıs'ta etkin duruma geldiği görülmektedir. Konuyla bağlantılı olarak, The Times'ın Lefkoşe muhabiri Kıbrıs Yasama Konseyi'nin 1914 yılındaki açılışını anlatırken Mevlevi Şeyhi'nin yanında “akademik cüppesi ve başlığı içinde İngiliz Kilisesi'ne mensup rahibin” oturduğundan söz etmiştir (The Times, 25 Mart 1914).

3.3. Arkeolojik Faaliyetler

İngiliz idaresi altındaki Kıbrıs'ta diğer faaliyetler içinde ele alınacak olan son faaliyet ise adadaki arkeolojik araştırmalardır. Daha önce de anlatıldığı gibi Kıbrıs'taki antik çağ eserlerinin bolluğu tarihî eser kaçakçılığına neden olmuştu (The Times, 1 Ağustos 1878). Bu zenginlik aynı zamanda beraberinde arkeolojik çalışmaları da getirmişti. Adada eski eserleri gün yüzüne çıkarmak için yapılan bu çalışmalar; İtalyan asıllı Amerikalı General Alexander Palma Di Cesnola'nın, ikincisi İngiliz British Museum'un ve Berlin Müzesi adına kazılar yapan ve Alman hükümeti tarafından desteklenen arkeolog Max Ohnefalsch-Richter'in yaptığı kazı çalışmalarıdır.

General Alexander Palma Di Cesnola izinsiz kazı yürüttüğü için dört liralık cezaya çarptırılmış ve kazılardan elde ettiği eserlere el konmuştu (The Times, 13 Kasım 1878). Öte yandan, General di Cesnola Kıbrıs'ta çoğunlukla Eski Yunan dönemine ait çok sayıda eski çağ eseri keşfetmişti (The Times, 21 Ağustos 1878). 1881 yılında The Times Gazetesi'nde yayımlanan bir yazıda, General di Cesnola'nın Kıbrıs'a ait eski çağ eserleri derlemesindeki zenginlikten söz edilmişti (The Times, 28 Mayıs 1881).

Kıbrıs'ta İngiliz yönetiminin kurulmasından sonraki ilk günlerde arkeolojik faaliyette bulunulması uygun görülmemiştir (The Times, 3 Ağustos 1878). Ancak kazı çalışmaları özellikle 1881'den itibaren artmaya başlamıştır (The Times, 28 Mayıs 1881). Bu çalışmalar sadece General Di Cesnola'nın kişisel kazılarıyla sınırlı kalmamış; İngiliz yönetimindeki Kıbrıs'ta belli başlı kurumlar tarafından da gerçekleştirilmiştir. Bunlardan biri, İngiltere'deki British Museum'dur. The Times Gazetesi'ne göre, kurumun ilk kazı çalışması 1888'de yapılmıştır. Aynı yıl The Times'taki iki yazıda, Kıbrıs Keşif Fonu'nun desteğiyle British Museum'un yaptığı kazılarda Baf'ta ortaya çıkarılan antik Yunan eserlerinden biri olan Afrodit Tapınağı tarihî ve mimarî yönleriyle ele alınmıştır (The Times, 20 Temmuz 1888; The Times, 24 Eylül 1888). Ertesi yıl yazılan başka bir yazıda Magosa ilçesindeki antik kent Salamis'te British Museum için yapılan kazı çalışmaları anlatılmıştır. Burada Salamis'in parasal nedenlerle keşfedilememiş; ancak yeni yeni gün ışığına çıkan, kazibilimcilere pek çok olanak sunan ve M.Ö. sekizinci yüzyıla kadar uzanan önemli bir site olduğu ifade edilmiştir (The Times, 29 Temmuz 1889). 1894'te Cinyras antik kentinin yer aldığı Amathus bölgesinde müze adına kazı çalışması yapılmıştır (The Times, 29 Aralık 1894).

British Museum'un kazı çalışmalarının 1896'ta yoğunlaştığı gözükmektedir. O yılın başlarında The Times Gazetesi'nde kaleme alınan bir yazıda, antik kent Curium'da British Museum adına mütevelli heyeti tarafından yapılan kazılarda Miken dönemine ait mezar ve çanak çömlek çıkarıldığı belirtilmiştir (The Times, 6 Ocak 1896). 1896'nın Haziran ayında The Times'ta British Museum Mütevelli Heyeti'nin Kıbrıs'ta Miken mezarları üzerine yaptığı çalışmalardan söz edilmiştir. Bu mezarlarda Miken dönemine ait çok sayıda eser bulunduğu bildirilmiştir. Müze heyetinin tezlerine gönderme yapılarak bu eserlerde Eski Mısır'ın etkilerini ve izlerini bulmanın mümkün olduğu belirtilmiştir (The Times, 6 Haziran 1896). Temmuz'da yayımlanan bir yazıda da British Museum'un yaptığı kazı çalışmaları sonucu antik mezarlarda Mısır, Asur, Yunan ve Miken sanatının kaynaştığı bir kültür tarafından üretildikleri tespit edilen altın nesnelere gün ışığına çıktığı yazılmıştır (The Times, 13 Temmuz 1896). 1896 yılında yapılan bu kazılar, İngiltere'de de etki yaratmıştır. Dr. A. S. Murray, 20 Kasım 1899 Pazartesi günü, Kraliyet Mimarları Enstitüsü'nde, 1896'da Kıbrıs'ta yapılan

kazıları anlatan tebliğinde adanın antik kenti Salamis'te Miken'e ait mezarlardan bahsetmiştir (The Times, 22 Kasım 1899).

British Museum gibi arkeolojik faaliyette bulunan diğer bir isim de Berlin Müzesi için kazı çalışması yürüten Alman arkeolog Max Ohnefalsch-Richter olmuştur. Richter 1894 yılında Kıbrıs'taki Idalion ve Tamassos antik kentlerinin kalıntılarını gün yüzüne çıkarmıştır (The Times, 7 Kasım 1894). Richter'in 1895'te adada Grek-Fenike Mimarisi'yle ilgili yaptığı çalışmaların bir özeti The Times Gazetesi'nde okurlara sunulmuştur. Alman arkeolog çıkan eserleri değerlendirerek Kıbrıs'ın o dönemki mimarisinin Mısır'dan etkilendiği tezini ortaya koymuştur (The Times, 17 Aralık 1895). Kraliyet Enstitüsü'nde yapılan toplantıda Max Ohnefalsch-Richter, Kıbrıs'ta keşfettiği Miken dönemine ait eşyayla ve adada demirin ilk kez kullanıldığı Yunan-Fenike döneminde tespit ettiği Fenike etkisiyle alakalı tebliğini dinleyiciye sunmuştur (The Times, 12 Mart 1896). The Times Gazetesi'nde, Dr. Max Ohnefalsch-Richter'in Kıbrıs'ta düzenlediği kazı çalışmalarından ikinci olarak 1910 yılında bahsedilmektedir. Alman arkeolog bizzat yazdığı ve gazetede yayımlanan yazıda, Kıbrıs'ta bulunan Kouklia'nın güneyindeki Tschira Philippa'da çıkan Fenike yazıtlarının bir kısmının değerlendirmesini yaparak bu bölgenin Fenike-Yunan veya Yunan-Fenike yerleşim bölgesi olduğu sonucuna varmıştır (The Times, 18 Ekim 1910). 1911 yılında ise yazdığı yazıda Richter, Baf'ta çıkan Yunan yazıtlarında adı geçen Yunan tanrı ve tanrıçalarının Fenike, Asur ve Eski Mısır türevleri olmasına rağmen tapınmanın Fenikelilerden önce olduğunu tespit ettiğini ifade etmiştir. Ona göre, sonraki dönemlerin heykellerinde Eski Yunan kültürünü ve tapınılan ilahlarda Yunan tanrı ve tanrıçalarını bulmak mümkündür (The Times, 11 Eylül 1911).

3.4. Kıbrıs'ta Osmanlı Devleti ile İngiltere Arasındaki Anlaşmazlık Konuları

1878-1914 arasında İngiltere'nin yürüttüğü ıslahat çalışmaları ve diğer alanlardaki faaliyetlerin yanı sıra, Kıbrıs'ta Osmanlı Devleti ile İngiltere arasında bazı konularda anlaşmazlık yaşanmıştır. The Times Gazetesi'ndeki yazılara göre öne çıkan başlıca anlaşmazlık konuları şunlar olmuştur: Kapitülasyonlar meselesi, Sultan'ın Malları

meselesi ve Kıbrıs Vergisi meselesi. Bu kısımda yaşanan anlaşmazlık konularına temas edilecektir.

3.4.1. Kapitülasyonlar Meselesi

Kıbrıs'taki ilk İngiliz yöneticilerinin karşılaştıkları en önemli sorunlardan başta geleni, egemenlik hakkı Osmanlı Devleti'nde olan Kıbrıs'ta bu devletin yabancılara tanıdığı kapitülasyonların ve öteki ayrıcalıkların İngiliz yönetimi altında da uygulanmasının gerekip gerekmediğiydi (Gürel, 1984, s. 35). Bazı Avrupa devletleri, Osmanlı topraklarında, kapitülasyonların veya sözleşmelerin tanıdığı ayrıcalıklardan yararlanmaktaydılar. Bunun dışında, bu devletlerin vatandaşlarını adadaki Konsoloslukları kendi hukuk kurallarına göre yargılayabiliyordu (Gazioğlu, 1960,s. 17-18). Geçici bir muhabir The Times Gazetesi'nde yazdığı yazıda, Osmanlı Devleti'nin verdiği kapitülasyonlardan dolayı yabancı devletlerin adada kurdukları konsolosluklar üzerinden kendi tebaalarını denetlemeleri ve "bir tür hükümet içinde hükümet (imperium in imperio)" oluşturmalarının İngilizler açısından sorun oluşturduğunu yazmıştı (The Times, 1 Ağustos 1878). Bu sorunun Mısır'da yaşandığını belirten muhabir, her konsolosluğun kendi hukuk sistemiyle ilgili şöyle bir yorum yapmaktaydı:

"Biz Anglo-Mısırlılar kaçakçılığa yapılan bu teşvikin Kıbrıs'ta olmasına izin verileceğini ya da daha önce Mısır'da yaptıkları gibi 17 Konsolos'un 17 kanun sistemi uygulanacağını bir an bile düşünmüyoruz. Ancak reformun hem doğal olarak kendi yasal sistemlerini İngiltere'ninkine yeğleyebilecek yabancı milletlerle çatışmadan nasıl yapılacağını, hem de Kıbrıs'ın şeklen ve fiilen Türkiye'den tamamen ayrılmasını görmeye can atıyoruz." (The Times, 1 Ağustos 1878)

Kıbrıs'ta kendi yönetimini kurmuş olan İngiliz Hükümeti'nin Osmanlı Devleti zamanında tanınmış bu ayrıcalıkları kaldırma amacıyla olduğu gözüküyordu. Bu sebeple, 4 Haziran 1878 ve 1 Temmuz 1878'de Osmanlı Devleti'yle yapılan iki antlaşmadan sonra, 14 Ağustos 1878 tarihli bir maddelik üçüncü antlaşma yapılmıştı. Bu antlaşmayla, Osmanlı Devleti İngiliz Hükümeti'ne Kıbrıs'ta her türlü kanun ve diğer mevzuatı yapma hakkını vererek ada üzerinde dolaylı bir İngiliz "egemenliği" kurulmasına izin vermişti (Armaoğlu, 2006,s.536-7). Daha açık ifade etmek gerekirse, bu ek antlaşmayla İngiltere "Osmanlı Devleti'nin denetiminden uzak bir biçimde, Kıbrıs'ı işgali süresince, serbestçe, adanın yönetimi için gerekli yasaları koymak ve

buradaki konsolosluk işleriyle ticareti düzenlemek yetkisine sahip olmuş” oluyordu (Gürel, 1984, s. 27). Bunun ardından 14 Eylül 1878 tarihli Konsey Kararı (Order in Council) ile de “Antlaşma’yla İngiltere Kraliçesi’ne verilen yürütme ve yargılama için önlem alma yetkisi” verildiği bildirilmişti (The Times, 23 Ekim 1878).

Böylelikle, İngilizler konsoloslukların Osmanlı yönetimindeki ayrıcalıklarını sınırlamış oluyorlardı (Gazioğlu, 1960,s. 20). Hatta bununla ilgili Kıbrıs’taki The Times muhabiri şunları kaydetmişti:

“Kıbrıs’ta yabancı güçlere tebaalarını suiistimalden korumak için temsilcilerini gözetme gerekliliğini ve kazanımını sağlayan koşullar ortadan kaldırılmıştır ve diğer kalıntılarla birlikte, Türkiye’nin kapitülasyonları ve sözleşmeleri de yabancı güçlerle gidecektir.” (The Times, 13 Kasım 1878)

3.4.2. Sultan’ın Malları Meselesi

İngiliz Hükümeti’yle Osmanlı Hükümeti arasında cereyan eden ikinci anlaşmazlık Sultan II. Abdülhamit’in Kıbrıs’taki mallarıyla ilgili olmuştur. Daha önce değinildiği gibi, 4 Haziran 1878 tarihli Türk-İngiliz savunma antlaşmasına ek olarak 1 Temmuz’da imzalanan antlaşmanın 4. maddesi, Bâb-ı Âli’nin, adadaki Osmanlı arazisini serbestçe satmak ve kiralamak hakkına sahip olduğunu belirtmekteydi (Gazioğlu, 1960, s.21). Ancak bu konuda iki devlet arasında sorun baş göstermişti. İngilizler Bâb-ı Âli’den Osmanlı Sultanı’na ait arazinin kesin olarak belirlenmesini istemişlerdi. Hatta bu tutum geçici olarak Kıbrıs’ın yönetiminde bulunan Amiral Lord John Hay’in toprak satışlarını önlemesine ve Osmanlı Hükümeti’nin mülkiyet satışının başarısızlığa uğramasına sebep olmuştu (The Times, 15 Ağustos 1878). The Times muhabiri de, Padişah’ın Kıbrıs’tan satın aldığı bir arsanın tapu kaydının olmadığı ve bu yüzden satışın geçersiz olduğu bilgisinin aktarıldığını yazıyordu (The Times, 1 Ekim 1878). The Times’a göre, Rumca basılan haftalık dergi “Kıbrıs” ta adadaki bazı toprak satışlarının kurulan Mahkeme’ce daha başından iptal edilmesi doğru bulunmuştu (The Times, 3 Ekim 1878). Bu sırada, Kıbrıs’taki İngiliz yönetimi ise Osmanlı Sultanı’na ait malları belirlemek için bir Toprak Komisyonu kurmaya karar vermişti. Komisyon’la ilgili şu bilgiler veriliyordu:

“Adadaki toprakların miktarını araştırmak ve elde edilen tasarruf hakkını soruşturmak üzere kısa zamanda bir Komisyon atanacak. Üç İngiliz memur ve iki

Müslüman'dan oluşacak ve sırasıyla Sultan'a, Sultan'dan ayrı olarak Türk Hükümeti'ne, kiliselere, camilere ve özel kişilere ait toprağın miktarını rapor etmekle görevlendirilecek. Toprağın sahip olduğu sıfatlar da ayrıca, incelemeye tabii tutulacaktır.” (The Times, 27 Ağustos 1878)

Komisyon çalışmaları yürütülürken, Osmanlı Devleti ile İngiliz Hükümeti arasındaki tartışmalar devam ediyordu. The Times'ta da belirtildiği gibi, Osmanlı Sultanı'nın mallarının tespiti için oluşturulan bu komisyonda iki Müslüman Türk de bulunuyordu. Toprak Komisyonu çalışmalarını bitirip de raporunu sununcaya kadar, kasabalarda, “bona fide” (hayır) amacı için bina yapılması haricinde, hiçbir arazinin satılmamasını sağlamak için Konsey Kararı çıkarılmıştı (Gazioğlu, 1960,s. 22). Kıbrıs'taki The Times muhabiri adanın gelişimi için pek çok bakımdan zararlı olsa bile, bunun gerekli bir önlem olduğunu belirtmişti (The Times, 14 Eylül 1878).

Osmanlı Hükümeti, bütün boş arazinin kendisine ait olduğunu iddia ettiği hâlde, İngilizler bu iddiayı reddediyordu (Gazioğlu, 1960,s. 22). Kıbrıs'taki boş toprakların büyük kısmının Kıbrıs'taki İngiliz yönetiminin mülkü olduğuna inanılıyordu (The Times, 27 Ağustos 1878). Ayrıca, The Times Gazetesi'nde Mevât ve Metrûke arazilerinin Türk yasasına göre Mîri arazi olmadığı, ancak Kıbrıs Antlaşması'nda Osmanlı Hanedanı'na ve Devleti'ne ait olduğunun yazıldığı ve bunun karmaşa yarattığı dile getirilmişti (The Times, 24 Ekim 1878). The Times muhabirine göre, Sultan'ın sattığı topraklar Hanedan arazisine değil, Mülk arazisi olarak kişisel araziye girmeliydi. Diğer yandan, 4 Haziran 1878 Antlaşması'na göre ancak Mîri ve Mevât toprakları Türklerin hak iddia edeceği topraklar olmalıydı. Böyle kabul edilse bile uygulamalarda zorluk vardı (The Times, 14 Eylül 1878). Bunun dışında, İngilizler, madenlerin ve ormanların bu gibi arazi içerisine düşmesinden dolayı bu servetleri Türklere bırakmak istemiyordu (Gazioğlu, 1960, s.22). Madenler, Sultan'ın hissesi olarak kabul edilen dağlık arazilerin içinde kalmaktaydı. The Times muhabirine göre, Kıbrıs Antlaşması bunu da düzenlememişti. Aslında yaygın değerlendirmede kişisel araziler devlet arazisi olarak kabul edilmekteydi. The Times muhabirine göre, eğer Kadı'nın devlet yanlısı uygulaması yoksa veya devlete ait Mülk arazisinin kişilere verilebileceğini belirten kanun yanlış yorumlanmıyorsa, burada bir karışıklık vardı. The Times muhabirinin anlattığına göre, Kıbrıs'ta ormanlar devlete aitti. Devlet ormanları civar köylüleri

tarafından yakacak ve tarımsal üretim için kullanılabilirdi. Söz konusu ormanların para karşılığında satılabileceğini veya ihraç edilebileceğini düşünen muhabir, bunların İngiltere'ye ait olup olmadığının tartışmalı olduğunu ifade etmekteydi (The Times, 14 Eylül 1878).

Bir yandan da bizzat İngiltere'nin İstanbul Büyükelçisi Sir Henry Layard, İngiltere Dışişleri Bakanlığı'na gönderdiği bir yazıda, Kıbrıs Yüksek Komiseri Sir Garnet Wolseley'in, Sultan'ın senetleriyle ilgili belgeleri ele geçirdiğinin öğrenildiğini ve bu gibi vahim hareket tarzından Wolseley'in kaçınması gerektiğini bildiriliyordu. Yüksek Komiser ise bunun doğru olmadığı cevabını veriyordu.

Bütün bu tartışmalara rağmen, Osmanlı Sultanı'nın Kıbrıs'taki malları konusunda Osmanlı Devleti ile İngiltere arasındaki anlaşmazlık fazla sürmemiş; 3 Şubat 1879'da, her yıl İngiliz Hükümeti tarafından Bâb-ı Âli'ye beş bin sterlin ödenmesi koşuluyla sona ermişti (Gazioğlu, 1960,s. 22).

3.4.3. Kıbrıs Vergisi Meselesi

Osmanlı Devleti ile İngiltere arasında tartışmaya neden olan üçüncü konu, 1855 Borcu'nun ödenmesinde Kıbrıs vergisinin durumu olmuştur. 1854 yılında Kırım Savaşı öncesi Osmanlı Devleti Rusya'ya karşı İngiltere ve Fransa'dan borç almıştı. Ancak bu borç para savaş esnasında bitmişti. Bu yüzden, 1855'te yeni bir borç alınması ihtiyacı doğmuştu. Bunun üzerine, Rothschild kurumundan çıkış fiyatı yüzde 102 5/8 ve faiz haddi %4 olan ikinci bir borç alınmıştı. Bu borç Osmanlı Devleti'ne yaklaşık 500 milyon kuruşluk bir kaynak sağlamıştı. Borca karşılık olarak da Mısır vergisinden serbest kalan paranın bir kısmı ile Suriye ve İzmir gümrük gelirlerinin bir kısmı gösterilmişti (Karal, 1988a, s.210-211). 1855 Borcu'nun ödenmesi meselesi Kıbrıs'la ilgili görüşmelere de yansımış; sonunda 1 Temmuz 1878'de İngiltere ile Osmanlı Devleti arasında imzalanan 6 maddelik ek antlaşmayla İngiliz Hükümeti bu borcu Osmanlı Devleti'ne 22396 kese altın veya 92.000 sterlinle ödemeyi taahhüt etmişti (Armaoğlu, 2006,s. 536). Bu parayı İngiltere Kıbrıs'ın gelir fazlasından Kıbrıs vergisi olarak ödeyecekti.

Gazeteci Thomas Brassey'e göre, yaklaşık £100.000 olan Kıbrıs vergisi £178.000'lik devlet gelirinin büyük bir kısmını alıp götürmekteydi. Kıbrıs halkı ağır vergiler altında

eziliyordu (The Times, 26 Aralık 1878). Hatta 1881’de The Times’ta çıkan bir yazıda, başta Yüksek Komiser olmak üzere değişik alanlarda çalışan memurların maaşlarının zor ödendiği ifade edilmişti (The Times, 24 Aralık 1881). Yine vergilerle ilgili olarak, “Anglo-Cypro” isimli yayın organında, 1855 Borcu’nun tahvil sahiplerine ödeme yapmak için alınan Kıbrıs vergisinin adada ağır vergilere neden olduğu ve bunun Kıbrıs halkı üzerinde bir külfet oluşturduğu belirtilmişti (The Times, 19 Ağustos 1890). Kıbrıs Yasama Konseyi’nin Rum üyesi M. Chacalli, İngiltere’nin Osmanlı Devleti’ne ödediği £92.800’lik Kıbrıs vergisi yüzünden Kıbrıs’a para ayrılmadığını, bu yüzden hiçbir kamu çalışmasının, yolun, köprünün yapılamadığını ve tarımın geliştirilemediğini ileri sürmüştü. Chacalli Kıbrıs vergisinin yanlış hesaplandığını düşünüyordu (The Times, 17 Eylül 1888). Kıbrıs’ta çalışmış bir memur olan “J.D.” isimli yazar da Chacalli’nin görüşüne katılıyordu (The Times, 28 Eylül 1888). Kıbrıs Yüksek Komiseri Sir Robert Biddulph ise vergide yanlış bir hesap olduğu düşüncesini reddediyordu (The Times, 13 Kasım 1888). Diğer yandan, George Chacalli İngiliz Hükümeti’nin bu haksızlığı, vergiyi İmparatorluk Hazinesi dışında bir kaynaktan ödeyerek gidermesi gerektiği önerisini destekliyordu (The Times, 16 Nisan 1892). Avam Kamarası üyesi Robert Pierpoint The Times’a yazdığı yazıda, 1855 Borcu’na ait faiz ödemelerinin borcu ödeyemeyen Osmanlı Devleti ile borca kefil olan İngiltere ve Fransa için sorun yaratmadığını, ancak Kıbrıs halkının oldukça ağır vergiler altında ezilmesine neden olduğunu belirtiyordu (The Times, 29 Eylül 1896). Pierpoint kısa bir süre sonra The Times Gazetesi’nde yayımlanan mektubunda Kıbrıs Ödeneği adı verilen devlet ödeneğine adanın gereksinim duyduğunu yazmıştı. Ona göre, nedeni, Osmanlı Devleti’ne ödenen Kıbrıs vergisinin 19 yılda £1.000.000’e çıkması ve bunun ada halkı üzerinde yük olmasıydı. Bu yüzden £30.000’lik devlet ödeneğine ihtiyaç duyuluyordu. (The Times, 14 Haziran 1897). The Times’ın 24 Mayıs 1912 tarihli nüshasında yayımlanan yazıda, Kıbrıs’ın 1910-1911 arasındaki iktisadi raporuna dayanılarak adanın 1855 Borcu için ödediği vergi yüzünden gelişemediği dile getiriliyordu (The Times, 24 Mayıs 1912/2). Bu arada, Kıbrıs vergisi ve adaya ayrılmak zorunda kalınan devlet ödeneği yüzünden The Times Gazetesi’nin sütunlarında Kıbrıs’ın gerçekten İngiltere için bir değerinin olup olmadığı bile tartışılmıştı (The Times, 18 Mart 1895/1;The Times, 18 Mart 1895/2).

Kıbrıs vergisinin ada halkı için yarattığı soruna çözüm önerisi getirmeye çalışanlar da bulunuyordu. İngiliz maliyeci R. Hamilton Lang İngiltere'nin 1855 Borcu ödemesiyle ilgili olarak şunları yazmıştı:

“1855'te Türkiye, İngiltere ve Fransa'nın kefaletiyle, yüzde 4 faizle £3.000.000 borç aldı. Borç alan (Osmanlı Devleti kastediliyor) 1877'den beri bu borcun faizini ödemekte güçlük çektiği için, İngiltere Kıbrıs vergisi (£92.000) ve Mısır vergisi ile (£70.000) borç faizini ödeme yükümlülüğünü üstlendi. Bu sebeple $2\frac{3}{4}$ faiz alabilen İngiltere diğer tahvil sahiplerine yüzde 4 faiz ödemektedir!” (The Times, 31 Mart 1888)

Yazara göre, bu konu İngiltere'nin kamu borcuyla kıyaslandığında küçüktü; ancak bu küçük miktar Kıbrıs adası için çok önemliydi. İngiltere tahvil sahiplerini yüzde $2\frac{3}{4}$ faiz ile alınmış krediyle ödemiş olsaydı, Kıbrıs, yıllık £20.000'in üstünde bir amortisman fonunu ödedikten sonra tasarruf edebilirdi. Böylece, İngiliz Hükümeti Kıbrıs'a devlet ödeneği ayırmaktan, Kıbrıs halkı da ağır vergileri ödemekten kurtulmuş olacaktı (The Times, 31 Mart 1888). “Bir Diplomat” imzalı yazıda ise 1855 Borcu'na dair R. Hamilton Lang'ın İngiltere'nin 1855 Borcunun tahvillerini yüzde $2\frac{3}{4}$ faizle aldığı krediyle ödeyerek faizi £20.000 düşürmesi önerisini hatalı bulunmaktaydı. Yazıya göre, yine kazanan Osmanlı Devleti olacaktı; çünkü 1878 Kıbrıs Antlaşması'na göre borç faizinin bakiyesi Türkiye'ye ödenmek zorunda olduğundan, £90.000 civarındaki Kıbrıs vergisi aynı kalacaktı (The Times, 3 Nisan 1888). Kahire'den yazdığı yazıyla cevap veren R. Hamilton Lang'a göre, 1855 Borcu 20 yıllık vadeyle alınmıştı. Amortisman fonu uygulamasının başladığı veya Londra Bülteni'nde ilan edilen altı aylık bir momerandumla vadesi başlamış ve 1876'da dolmuştu. Lang'a göre, söz konusu borç altı aylık başka bir momerandumla yeniden yapılandırılabilirdi. Yalnız hazırlanacak muhtıradaki eşit olarak bölünmüş taksitlerin makbuzları karşılığında tahvillerin teslim edilmesi taahhüdü yer almalıydı. Lang, tahvillerin zaten Londra'daki İngiltere Bankası'nda bulunduğunu, bu sebeple uygulamanın çok basit olacağını yazıyordu. Yüzde 4 faizle yüzde $2\frac{3}{4}$ arasındaki fark olan yüzde $1\frac{1}{4}$ 'lük miktar İngiliz Hazinesi'nin yararına olan £47.690'e denk gelmekteydi. Lang'a göre, bu paranın içinden £25.000'lik bir miktar Osmanlı Devleti'ne iki katını ödeyen Kıbrıs Hazinesi'ne bırakılmalıydı. O yüzden, ismi meçhul diplomatın dediği gibi Kıbrıs'ın gelir fazlası bu uygulamadan olumsuz etkilenmeyecekti (The Times, 2 Mayıs 1888). Hamilton Lang,

1904 yılında The Times'ta yayımlanan yazısında, 1855 Borcu'nun £88.000'e kadar çıkan faizlerinin ödenmesi için iki yol önermişti. Birinci yol, İngiltere'nin borç tahvillerini satın almasıydı. Böylece, yüzde 4 faizi geri alabilecekti. İngiliz Hükümeti bu tahvilleri kâr payı olmaksızın kesinlikle satamazdı. Fakat tahviller için yüzde 7 kâr payı ödense bile, İngiltere cüzi bir amortisman fonu çıktıktan sonra £35.000 kazanç elde edebilirdi. İkinci yol ise Osmanlı Devleti'nin borcunun tanzimi için momerandum ilan etmesiydi. Lang, Osmanlı Hükümeti'nin ödeyemediği tahvillerin ödenmesi için İngiliz Hazinesi'nden para verilmesinin önerildiğini yazıyordu. Yazara göre, normalde bu borcun kefaleti Mısır vergisinin 1855 Borcu için ayrılmış kısmıyla Kıbrıs vergisi olmalıydı. Elbette İngiliz Hükümeti de Osmanlı Devleti'nin ödeme yapamaz durumda olduğunu kabul etmeli ve ona nakit para sağlamalıydı. Bunun için İngiliz Hazinesi 1855 Borcu'nu Tasarruf Bankası'ndan yüzde 2 7/8 faiz ve yüzde ¼ amortisman fonuyla borç alarak 75 yılda ödeyebilirdi. Lang'a göre, bu uygulama İngiliz Hazinesi'ne yıllık £35.000 ile £40.000 arası kâr getirecekti. Kârın Kıbrıs'a verildiği düşünülecek olursa, ada kendine yetmekten biraz daha fazlasını yapacak ve İngiliz Parlamentosu'nun ayıracağı devlet ödeneğine ihtiyaç duymayacaktı (The Times, 16 Kasım 1904). İngiliz siyasetçi Albert K. Rollit, Hamilton Lang'ın önerdiği gibi yüzde 4 faizli 1855 Borcu'nun yüzde ¼ amortisman fonu ile yüzde 2 7/8 faizli borç alınarak ödenmesiyle Kıbrıs'ın kendine yetmekten daha iyi hâle nasıl getirileceğini kavrayamadığını ifade ediyordu. Ona göre, Hamilton Lang'ın önerdiği gibi yüzde 2 7/8 faiz ve yüzde ¼ amortisman fonuyla, yani toplam yüzde 3 1/8 faizle 1855 Borcu ödenecek olursa, İngiliz Hazinesi'ne kalacak olan kâr £35.000-£40.000 arası değil, yaklaşık £17.000 olacaktı. K. Rollit, Kıbrıs yılda £63.000 ile £65.000 arası ödemek yerine £55.000 öderse 75 yılın sonunda borcun kalmayacağını düşünmekteydi. Yazar, borç ödemeleri yüzünden konan ağır vergilerin Kıbrıs'ın gelişmesini engellediği kamısındaydı. Rollit'e göre, Kıbrıs eskiye nazaran iyi durumdaydı; ancak 28 yıllık İngiliz yönetiminde kendine yeter hâle gelememişti. Gerçi Kıbrıs'taki yöneticilere ve Chamberlain ve Lyttelton gibi Sömürge Bakanlarına göre, Kıbrıs vergisinin gölgesi altında adada gelişmiş yollar, köprüler, su yolları, su depoları ve sulama çalışmaları, tahılda, özellikle arpa gibi tahıllarda, temel gıdada ve pamukta tarımsal gelişim, demiryolu, gemicilik ulaşımı, liman olanaklarında ilerleme gerçekleştirilirken, özel sektör de ziraat bankası ihtiyacını gideriyor ve daha makul faizlerde borç sağlıyordu. Ayrıca yerel hizmetler ve temizlik

işleri halkın refahının artmasına yol açmıştı. Bütün bunlara rağmen Albert Rollit Kıbrıs'ın İngilizlere kâr getiren Mısır ve diğer ülkeler gibi daha müreffeh olması için 1855 Borcu için vergi ödemekten kurtarılması gerektiğini savunuyordu (The Times, 7 Ocak 1905). R.Hamilton Lang ise Albert K. Rollit'in 7 Ocak 1905 tarihinde The Times'ta yayımlanan mektubuna gönderme yaparak 1855 Borcu ile ilgili şu değerleri vermekteydi:

“(a) Kıbrıs'ın bütün geliri, yani----- yıllık £92.800

(b) Mısır'ın payına ayrılan ----- yıllık £72.090

Toplam - - yıllık £164.890

İngiltere'nin, bedel olarak, ödeyeceği miktar

(a) 1855 Borcu'nun tahvilleri, yani-----£3.800.000

Dolaşımdaki Amortisman Fonu -----£230.000

Toplam £3.570.000

(b) Türk Hazinesi'ne ödenen nakit para,

Tahmini-----£500.000

Toplam-----£4.070.000” (The Times, 26 Ocak 1905)

Bu değerlerin Osmanlı Devleti'nin çıkarına olduğunu düşünen Lang, İngiliz Hazinesi'ne kalacak miktar konusunda daha ayrıntılı bir açıklama yapıyordu:

“İngiltere'nin parayı nasıl sağlayacağı Bâb-ı Âli'nin umrunda değildir, ancak eğer (iyi kazancımız sayesinde) 75 yılda = yüzde 3 1/8 ile, yani £127.187 ile ödeme yapabilirsek, 75 yıllık sonuç £37.613 olur.” (The Times, 26 Ocak 1905)

Sömürgeler Bakanı Yardımcısı Winston Churchill, 1907 yılının Ekim ayında Kıbrıs'ı ziyaret etmişti (The Times, 14 Ekim 1907). Churchill adayla ilgili 14 Ekim 1907 tarihli bir rapor hazırlamıştı. Ona göre, Somali'ye £76.000'lik yardım yapılırken Kıbrıs'a £50.000'lik yardım yapılıyordu. Diğer yandan Kıbrıs'tan fazla gelir alınmaktaydı. Adadan 27 yılda £60.000 ile £1.600.000 elde edilmişti. 1906 yılında sağlanan miktar ise £1.800.000 idi. Vergi olarak Kıbrıs £43.200 öderken, Girit £5000 ödemekteydi.

Churchill, raporunda eğitim, köprüler, limanlar ve yolların sınırlı olduğunu belirtiyordu. Ona göre, ağır vergiler yüzünden Kıbrıs'ta memurlar aç kalmıştı ve yaşam mücadelesi vermekteydi. Tarım yeteri kadar gelişmemişti. Magosa-Omorfo yolu yarım kalmıştı. Ağaçlandırma çalışmaları da istenen düzeye ulaşamamıştı. Churchill'e göre, halk çok kötü durumda değildi; ancak ada bayındır hâle getirilmeye muhtaçtı. O yüzden, Kıbrıs ağır vergilerle ezilmekten vazgeçilmeliydi. Ada İngiliz itibarını kurtarmak için de geliştirilmeliydi. İngiltere'nin sorumluluğu adaya yüklenmemeliydi. Kıbrıs'ın İngiltere'ye ödediği yıllık miktar £34.000.000'di ki bu İngiltere'nin ödediği gelire denkti. İngiliz himayesi altında verilecek bir miktara karşılık olmak kaydıyla Kıbrıs halkı ilk ve son kez £10.000'i geçmeyecek bir yıllık meblağı vermeye ikna edilmeliydi. Ancak bu gönüllü bağış şeklinde olmalıydı. 1878 Antlaşması da mümkünse olduğu gibi korunmalıydı. Ancak vergi biçimsel olarak, yardım için ayrılan eşit bir devlet ödeneğine karşılık Kıbrıs'tan toplanmalı ve geri verilmeliydi. Ya da devlet ödeneği ortadan kaldırılacaktı. Kıbrıs kendi kendine yeten bir ülke olarak kabul edilecek ve 1855 Borcu hizmeti bedeli £35.000 kadar artırılacaktı (CAB, 24/89, 1-4).

The Times'ta Kıbrıs vergisi üzerine tartışmalar ve önerilere bu şekilde devam ederken, 1898 yılında Osmanlı Devleti ile İngiltere arasında 1855 Borcu'nun ödenmesinde Kıbrıs vergisinin durumunu belirleyen bir antlaşma imzalanmıştı. Yedi maddeden oluşan antlaşma şöyledir:

“Bin sekiz yüz elli beş senesi istikrazının muamele-yi tahviliyesine dair Devlet-i Âliyye ile İngiltere Hükümeti beyninde 3 Ağustos 1898 tarihiyle akdolunan mukavelenamenin tercümesidir.

Zat-ı şevketsemat Hazret-i Padişahi ile Haşmetli Britanya-yı Kebir ve İrlanda Kraliçesi ve Hindistan İmparatoriçesi hazretleri taht-ı temine alınan bin sekiz yüz elli beş senesi istikrazının muamele-yi tahviliyesi hakkında Canib-i Bâb-ı Âli'den teklif üzerine bir mukavelenamenin akdine karar vermiş oldukları cihetle bu iş için taraf-ı eşref-i Hazret-i Padişahinin Londra fevkalade sefiri olup deyn-i saire varidatını ve nişan-ı âli-yi Osmani ile mecdi nişan-ı zişanın birinci rütbelerini ve sair nişanına haiz ve hamil bulunan Devletli Kastaki Antopolu Paşa Hazretleri ve haşmetli Britanya-yı Kebir ve İrlanda Kraliçesi ve Hindistan İmparatoriçesi hukuk-i canibine dahi dizbağı nişan-ı muteberini haiz olup Lordlar Kamarası ve Meclis-i Mahsus azasından bulunan Hariciye Nazırı Robert Artur Jaliyup Gaskon Sesil

Markizi dö Salisbury Kont dö Salisbury Vikont Granburn'un murahhas tayin buyrulmuş olduklarına murahhasat-ı müşarileyha yolunda ve müntezim görünen murahhasnamelerini badelteati mevâdd-ı âtiyeyi kararlaştırmışlardır.

Birinci madde

Fransa ve İngiltere devletlerinin kefalet-i müşterekeleri tahtında olarak mevki tedavüle ihraç edilen bin sekiz yüz elli beş senesi Osmanlı istikrazından mütebaki kalan mebalığın deyni 3815200 İngiliz lirasının muamele-yi tahviliyesini icra etmek üzere Bâb-ı Âli evvela mezkûr istikraz için mevki tedavüle ihraç olunup henüz tediye olunmayan ve elyevm 3556200 İngiliz lirasına baliğ olan tahvilatın bedelini kabil olduğu anda tediye için tedâbir-i lâzıme ittihaz etmeyi ve saniyen elan kurası keşide olunmayıp elhaletü hazihi 248900 İngiliz lirasına baliğ olan tahvilinin mevki tedavülden kaldırılacağına dair iktiza eden ilannameyi neşrettirmeyi ve işbu ilanname müddetinin hitamında bu gibi tahviliyatı mevki tedavülden kaldırmayı taahhüt buyurur.

İkinci Madde

Hükümet-i seniyye zirde beyan olunacak zaman ve kefalet tahtında ve beynüddüveliyet kararlaştırılacak şerait dairesinde olarak 4254000 İngiliz lirasını mütecaviz etmemek üzere yüzde iki buçuk faizli tahviliyatı mevki tedavüle ihraç eyleyecektir.

Üçüncü Madde

İşbu mukavelenamenin beşinci maddesinde münderiç-i tesviye iktizasınca Bâb-ı Âli'nin altı yüz bin İngiliz lirasından ibaret bir meblağı alıkoyacağı cihetle istikraz-ı ceditten mütehasıl meblağ Kıbrıs'ın fazla-yı varidatından dolayı Hükümet-i seniyyeye itası lazım gelip İngiliz İslâm-ı umumiyesine bittahvil mahfuz bulunan meblağa zam ve ilave edildikten sonra taht-ı temine alınan mezkûr bin sekiz yüz elli beş senesi Osmanlı istikrazının mevki tedavülde kalmış olan tahviliyatının iştirasına ve bu muamele-yi iştiranın mesarifine tahsis edilecektir.

Dördüncü Madde

İstikraz-ı cedidin altmış senede faizi ve resülmalı dahil olduğu hâlde tesviye-yi tekasiti zımında kıymet-i itibariye üzerinden bu yüzde üç ve yirmi üç buçuk santimden ibaret maiyet bir taksit-i senevi tahsis kılınacağından Hükümet-i seniyye

taksit-i senevi-yi mezkurun tediyesi için (a) Mısır vergisinden şimdiye kadar taht-ı temine alınan bin sekiz yüz elli beş Osmanlı istikrazının tesviye-yi tekasitine tahsisi alınıp senevi yetmiş iki bin liraya baliğ olan hisseyi ve (b) Devlet-i Âliye ile İngiltere Hükümeti beyninde 4 Haziran 1878 tarihinde akd ve 1 Temmuz 1878 tarihinde imza olunan mukavelename zeyline tevfikan Kıbrıs fazla-yı varidatının İngiltere Hükümeti tarafından Bâb-ı Âli'ye senevi itası lazım gelen doksan iki bin beş yüz İngiliz lirasının altmış beş bin beş yüz lirasını bir suret-i mutlaka ve gayrı mütegayyire de ve altmış sene müddetle tahsisi buyurur.

Beşinci Madde

Bâb-ı Âli Kıbrıs fazla-yı varidatından baki kalan 27000 İngiliz lirası hakkında altmış sene müddet zarfında her güne iddiadan feragat buyuracaktır. Bu müddetin inkızasında devletin mezkûr 27000 İngiliz lirasının suret-i istimali hakkında yeniden bir itilaf hâsıl edeceklerdir ve eğer böyle bir itilaf hâsıl olmazsa yirmi yedi bin İngiliz lirasından ibaret olan meblağ-ı senevi mebhusun tediyesi hakkında İngiltere Hükümeti'ne âtiyen bir güne taahhüt tertip etmeyecektir.

Altıncı Madde

İngiltere Hükümeti ilk fırsattan bilistifade dördüncü maddede tayin olunan taksit-i senevinin emr-i tediyesini taht-ı zamân ve kefalete eylemek için lazım gelen müsaadeyi Parlamento'dan talep etmeyi taahhüt eyler. Şu şartla ki piyasanın ahvali ikinci maddede zikrolunan istikraz-ı cedit tahvilîyatının laakal kıymet-i itibariyeden dûn olmayacak bir fiyatta mevki tedavüle ihracına müsaade olmalıdır. Parlamento işbu mukavelenameyi tasdikten imtina' ettiği takdirde İngiltere Hükümeti'ne nakden veyahut mesuliyet veya taahhüt tertip etmeyeceklerdir.

Yedinci Madde

İşbu mukavelename tasdik olunacak ve tasdiknamede sürat-i mümkün ile Londra'da mübadele edilecektir. Tasdiken mülhakat murahhasat-i müşarileyha işbu mukavelename imza ve armalı mühürleriyle tahtim etmişlerdir. İşbu mukavelename 3 Ağustos 1898 tarihinde Londra'da tanzim olunmuştur." (BOA, Y. A. RES, 94 / 45 / 1-2)

Söz konusu antlaşmadan görüleceği gibi, İngiltere 1898'in Ağustos ayından itibaren 1855 Borcu'nun faizlerini öderken yaklaşık £92.000 sterlin olan Kıbrıs vergisinin

£65.500 kadarını kullanacak; bakiyesi olan yaklaşık £27.000'i ise Osmanlı Devleti'ne bırakmayıp elinde tutacaktı. Diğer bir deyişle, Kıbrıs vergisinin miktarında bir değişiklik olmayacaktı. Nitekim bu, Kıbrıs'ın 1910-1911 iktisadi durumunu gösteren rapora da yansımıştır (The Times, 24 Mayıs 1912/2).

3.5. The Times'ta Yer Almayan Diğer Anlaşmazlık Konuları

Önceki bölümde, Kıbrıs'ta Osmanlı Devleti ile İngiltere arasında ortaya çıkan anlaşmazlık konularına temas edilmişti. Ancak, gazetede yer almayan anlaşmazlık konuları da bulunmaktadır. Bunlar iki başlık altında toplanabilir: Osmanlı Devleti ile İngiltere arasındaki diğer anlaşmazlık konuları ile Kıbrıs'ta Türklerle Rumlar arasındaki anlaşmazlık konuları. Osmanlı Devleti ile İngiltere arasındaki diğer anlaşmazlık konuları “Yüksek Tayinler” meselesi, “Mahkemeler” meselesi, “Tarafsız Kıbrıs” meselesi ve “Yunan Ordusu'na Kıbrıs Rumlarının Desteği” meselesidir. Kıbrıs'ta Rumlarla Türkler arasındaki anlaşmazlık konusu ise Rumların adayı Yunanistan'a bağlama çabaları olmuştur. Öte yandan, The Times Gazetesi'nde belirtilen anlaşmazlık konularına değinilmemesinin, bu konuların önemsiz bulunmasından veya İngiliz Hükümetleri'nin siyasi kaygılarından kaynaklandığı söylenebilir.

3.5.1. Kıbrıs'ta Osmanlı Devleti ile İngiltere Arasındaki Diğer Anlaşmazlık Konuları

Kıbrıs'ın ilk Yüksek Komiseri Sir Garnet Wolseley yönetime gelir gelmez adayı bir İngiliz sömürgesi gibi yönetmeye başlamıştı. Bunun sonucu olarak, Kıbrıs'taki yüksek dinî mevkilere yapılan atamalara karışmıştı. Osmanlı Sadrazamı'nın desteklediği bir kişinin Kıbrıs'a Başkadı olarak tayini için yapılan girişime muhalefet etmişti (Uçarol, 2000, s.134-135). Ancak ada Kıbrıs Antlaşması'nın 1 Temmuz 1878 tarihli Ek'ine göre Osmanlı toprağı sayıldığı için Wolseley'in hareketi hukuka aykırıydı. Bu sebeple, İngiltere'nin İstanbul Büyükelçisi Henry Layard, atamalar konusunda Sadrazam'ın isteğine uyulması konusunda adadaki İngiliz yönetimini uyarmıştı. Öte yandan, Sir Garnet Wolseley tutumunda ısrar etmiş ve mevcut Başkadı'nın görevinde kalmasını istemişti. Hatta Osmanlı Devleti ile İngiltere arasında Kıbrıs'a Başkadı atanmasında sorun yaşandığını bile bile İstanbul'dan 100 kadar Türk askeri istemiş; bunun yerine getirilmesini sağlamıştı.

Yüksek tayinlerden başka, Kıbrıs'ta mahkemeler konusunda Osmanlı Devleti ile İngiltere arasında anlaşmazlık yaşanmıştı. 1882'de İngilizler bir Kraliyet Emri ile Müslüman hukuk mahkemelerini yürürlükten kaldırmıştı. Kıbrıs Antlaşması'nın 1 Temmuz 1878 tarihli Ek'inin birinci maddesi adadaki şer'î mahkemelerin varlığının korunmasını öngörüyordu. Bu mahkemelerin kaldırılması söz konusu maddenin ihlali anlamına gelmekteydi.

Osmanlı Devleti ile İngiltere arasında The Times yazılarında rastlanmayan üçüncü mesele ise Kıbrıs'taki İngiliz yönetiminin Trablusgarp Savaşı (1911-1912) esnasındaki tutumu olmuştu. Savaş sürerken Osmanlı Devleti Kıbrıs'ı kendi askerî ihtiyaçları için kullanmak istemiş; ancak İngiliz yönetimi adayı tarafsız bölge ilan ederek adanın askerî amaçlar için kullanılmasına izin vermemişti.

İngiliz yönetimindeki Kıbrıs'ta Rumların Osmanlı Devleti'yle savaşan Yunanistan'a destek vermesi de İngiltere ile Osmanlı Devleti arasında anlaşmazlık doğmasına sebep olmuştu. 1880 yılında Osmanlı Devleti'ne karşı savaş hazırlığı yapan Yunan subaylar Kıbrıs'a gelmişler ve katır satın almışlardı. Kıbrıs Rum Başpiskoposu da, satın alınan katırların yanında Kıbrıs Rumlarının Yunan Ordusu'na bağlıladıkları katırlarla birlikte Yunan Kralı George'ye "anavatana bağlılık" mektubu göndermişti. Dahası, Kıbrıs Rumları gönüllü olarak Yunanistan'a savaşmaya gitmişlerdi. Bu gönüllü olayı 1897'de cereyan eden Türk-Yunan Savaşı esnasında da tekrarlanmıştı. Hatta Rumlar Yunan Ordusu'nda savaşmak üzere daha fazla gönüllü göndermişlerdi. Kıbrıs'taki İngiliz yönetimi bu gibi hareketlere seyirci kalmış; bunları önleyecek kanunları uygulamamıştı. Rumlar ancak adadan ayrıldıktan sonra Kıbrıs Yüksek Komiseri Sir Walter J. Sendall, 1897'de 1881 yılına ait Konsey Kararı'na dayanarak önleyici hükümler yayımlamıştı. Sendall, Türklerin protestolarına karşı ise "Rumlar böyle hareket etmekle görevlerini yapmışlardır. Türkler de itirazda bulunacakları yerde, Rumların bu hareketlerini örnek alsınlar" cevabını vermişti (Gazioğlu, 1960, s.22-25).

3.5.2. Kıbrıs'ta Türklerle Rumlar Arasındaki Anlaşmazlık Konuları

1878'ten 1914'e kadarki dönemde Türklerle Rumlar arasındaki en önemli anlaşmazlık konusu Rumların adayı Yunanistan'a ilhak çabaları olmuştur. Bu konu The Times Gazetesi'nde çok az yer almıştır. 1895 yılında Atina'daki The Times muhabirinin Kıbrıs

Rumlarının 7 Mayıs 1895 günü Yunanistan'la birleşme ve Kıbrıs vergisinin kaldırılması talebiyle kitlesel gösteriler düzenlediklerine dair telgraf alındığını yazmıştır (The Times, 8 Mayıs 1895). Gazeteye göre, İngiltere Sömürgeler Bakanı Yardımcısı Winston Churchill'in 14 Ekim 1907'de Lefkoşe'de görüştüğü Kıbrıs Yasama Konseyi'nin Rum üyeleri adanın Yunanistan'a bağlanmasını Churchill'den talep etmişlerdir. Churchill ise hem Türklerin hem de Rumların görüşlerine saygı gösterme politikasından vazgeçmeyeceklerini Rum delegelere bildirmiş; bu talebi kabul etmemiştir (The Times, 14 Ekim 1907). The Times'ın özel muhabiri 1912'de kaleme aldığı yazıda, Kıbrıs Rumlarının İngiliz döneminde aldıkları eğitimle milli bilince eriştiklerini ve Yunanistan'la birleşme eğilimlerinin arttığını ifade etmiştir (The Times, 24 Mayıs 1912/2). The Times'ın Kıbrıs muhabiri, 1912 yılının Mayıs ayında bazı Rumların Yunanistan'la birleşme isteğiyle ayaklandıkları için yargılandıklarını yazmıştır (The Times, 4 Ekim 1912).

Yukarıda değinilen birkaç yazı hariç, The Times'ta Kıbrıs Rumlarının Yunanistan'la birleşme çabalarından ve bu yönde çıkardıkları isyanlardan bahsedilmemiştir. Hâlbuki İngilizler adaya geldikten sonra Kıbrıs'ta XIX. yüzyılın sonundan XX. yüzyılın başına kadar kayda değer Rum isyanları olmuştur. Bunlar münferit olaylar ve kitlesel eylemler şeklinde gerçekleşmiştir. Kronolojik sıraya göre bu olaylardan bazıları şunlardır: 1894'te Baf ve Lefkara olayları, 1895'te Tahtakale, Vitsada, Vadili, Dohni olayları, 1907'de Lefke olayları, 1908'de Akatu ve Geçitkale olayları, 1909'da Dikomo olayları, 1912'de Limasol ve Lefkoşe olayları (İsmail, 1997, s.34-216).

3.6. Kıbrıs'ın İngiltere Tarafından İlhakı

1914 yılında I. Dünya Savaşı'nın başlaması, 29 Ekim 1914'te Osmanlı Devleti'nin savaşa girmesi, İngiltere açısından, Kıbrıs'ı ilhak etme fırsatı olarak görülmüştü. 5 Kasım 1914'te çıkan Krallık Konseyi Emri'yle (Order in Council) İngiltere adayı dominyonları arasına kattığını ilan etmişti (Gürel, 1984,s.65; Gazioğlu, 1960, s.25-26). Dört maddeden oluşan emir ertesi gün London Gazette'de yayımlanmıştı (London Gazette, 6 Kasım 1914). Aynı gün The Times Gazetesi de Kıbrıs'ın İngiltere tarafından ilhak edildiği haberini okurlarına duyurmuştu (The Times, 6 Kasım 1914). London Gazette'de yer alan Krallık Konseyi Emri'nin maddeleri şunlardır:

“1. Yukarıda belirtilen tarihten (5 Kasım 1914) itibaren Kıbrıs adası ilhak edilecek ve Majestelerinin mülkünün bir parçası hâline gelecektir.

2. Bu kararname, Kral’ın imzası ile Kıbrıs Kumandanı’nın ve Yüksek Komiser’in mührünü taşıyan talimatın ve adada yayımlanan ve ilân edilen bütün kanunların yürürlükte kalmalarına engel olmayacaktır. Bu bahsedilen talimatname ve kanunlar ilhak sebebi ile Kıbrıs’ta takip edilecek Parlamento kararlarına yahut da bu kararların tatbiki için çıkarılan kaide ve emirlere aykırı bulunmamalıdır.

3. Majeste Kral bu kararnameyi gelecekte feshetmek, değiştirmek ve ona ilâveler yapmak hakkına sahiptir.

4. Bu kararname, 1914 kabinesinin Kıbrıs’ı ilhak kararı adını taşıyacaktır.”
(Gazioğlu, 1960, s.27; London Gazette, 6 Kasım 1914)

Buna göre, 5 Kasım 1914’ten itibaren Kıbrıs İngiltere Kralı’nın mülkü hâline geliyordu. Adada uygulanan talimat ve kanunlar aynen yürürlükte kalıyordu. Ancak bunlar, alınan Parlamento kararları veya Parlamento kararlarının uygulanması amacıyla çıkarılan kanun ve talimata uygun olmak zorundaydı. İngiltere Kralı’na Kıbrıs’ın İngiltere tarafından ilhakı kararını içeren Krallık Emri’ni yürürlükten kaldırma, değiştirme veya ona eklemeler yapma hakkı veriliyordu.

Sonuç olarak, İngiltere’nin Kıbrıs’ı 1914’te ilhak etmesi adada günümüze kadar gelen ve henüz çözülememiş olan Kıbrıs Sorunu’nu da etkileyecek yeni bir döneme girilmesine neden olacaktı.

SONUÇ

Kıbrıs tarih boyunca pek çok kavmin ve devletin hâkimiyet kurduğu bir ada olmuştur. XVI. yüzyıla gelindiğinde, ada Osmanlı Devleti'nin Doğu Akdeniz'deki ticaretine zarar veren korsanların üssü konumuna gelmiştir. Bu sebeple, Osmanlı Devleti 1571 yılında Venediklilerin elinde olan Kıbrıs'ı almıştır. Adanın fethinin ardından, çıkarılan bir fermanla Anadolu'nun değişik yerlerinden getirilen Müslüman göçebe ve çiftçiler Kıbrıs'a yerleştirilmiştir.

Osmanlı Devleti adayı fethettikten sonra, Kıbrıs'ı 1571-1670 arasında Beylerbeyi ile 1670-1687 arasında Müsellimle, 1687-1785 arasında Sadrazam'a, 1785-1839 arasında Divan-ı Hümayun'a bağlı Muhassıl ile, 1839-1861 arasında Divan-ı Hümayun'a, 1861-1868 arasında Rodos Paşalığı'na bağlı Kaymakam ile, 1868-1870 arasında Çanakkale Valisi'ne, 1870-1878 arasında ise Divan-ı Hümayun'a bağlı Mutasarrıf ile yönetmiştir. Osmanlı döneminde Kıbrıs kazalara, kazalardan nahiyelere, nahiyeden köylere bölünmüştür. Bu idari taksimat, zaman zaman değişerek, İngiliz döneminin başında, altı kaza ve on altı nahiye şeklinde olmuştur. Osmanlı Devleti, Kıbrıs'ta tüm yetkilerin toplandığı Meclis-i Kebir, kazalarda ve nahiyelerdeki işlerle ilgilenen idare meclisleri ve belediye meclisleri, adli işlere bakan Adli Meclis ve Danışma Meclisi gibi idari yapılar kurmuştur. Tanzimat'tan sonra nahiyelere müdürler tayin edilmeye başlanmıştır. Köylerde ise muhtarlar görev yapmıştır.

Osmanlı döneminde adada Müslümanlarla gayrimüslimlerin arasındaki davalara bakan Şer'î ve Nizâmî Mahkemeler, sivil ve cezai davalara bakan Adli Meclis, temyiz davalarına bakan Meclis-i Temyiz, soruşturma yapmakla görevli Meclis-i Tahkik, gayrimüslimlerin kendi aralarındaki davalara bakan toplum mahkemeleri ve Adli Meclis'in yetkisi dışındaki davalara bakan Ceza Mahkemeleri kurulmuştur. Bunun dışında ticari davalara bakan Ticaret Mahkemesi bulunmaktadır.

Kıbrıs'taki Osmanlı askerî yapısı ise XIX. yüzyıla kadar Yeniçeri Ocağı'ndan oluşmuştur. III. Selim döneminde Nizâm-ı Cedit Ordusu 1807'de adaya gelmiştir. II. Mahmut dönemindeki Âsakir-i Mânsure-i Muhammediye Kıbrıs'ta 1837 yılında teşkil etmiştir. Bunun dışında İngilizler 1878'de adaya geldikleri vakit 300 civarında zaptiye bulunmaktaydı.

Kıbrıs 1571'de fethedildikten sonra, adadaki topraklar Timar sistemine göre düzenlenmiştir. Buna göre arazi, Has, Zeamet ve Timar olmak üzere üçe ayrılmıştır. Zaman içinde Kıbrıs adasında toprakların zengin kişilere bir veya üç yıl kiralanmasına dayalı iltizâm sistemi ile ömür boyu kiralanmasına dayalı malikâne sistemi ortaya çıkmıştır. 1857 yılındaki Arazi Kanunnamesi ile toprak arazi-i mîriye, arazi-i memlûke, arazi-i mevkûfe, arazi-i metrûke, arazi-i mevât olmak üzere beşe bölünmüştür.

Osmanlı döneminde Kıbrıs'ın ekonomisi tarım ve hayvancılığa dayanmıştır. Vergiler, Müslümanların ödediği oşür ve zekât ile Hıristiyanların ödediği haraç ve cizyeden oluşmaktadır.

Osmanlı Devleti Kıbrıs'ta bayındırlık çalışmaları yapmıştır. Bu çalışmalardan en çok öne çıkanlar kuraklık ve çekirgelerle mücadele olmuştur. Çekirge yumurtalarını toplamak ve çekirgeleri çukurlara düşürmek gibi bazı yöntemler kullanılmıştır.

Osmanlı idaresi altında Kıbrıs'ın eğitim hayatına bakıldığında, ilköğretime karşılık gelen ve iptidâilerden oluşan Hariç, ortaöğretime karşılık gelen ve idâdilerden oluşan Dâhil, lise öğretimine karşılık gelen Musıla-ı Sahn isimli medreselerin olduğu görülmektedir. 1839 Tanzimat Fermanı'ndan sonra Kıbrıs'a çağdaş müfredata sahip ve çağdaş eğitim veren okullar da gelmiştir. Osmanlı Devleti bu dönemde Rumlara eğitim hayatında bazı ayrıcalıklar tanımışlardır. Türk okullarına destek verilmezken, Rum okullarına maddî destek sağlanmıştır. Osmanlı döneminde Rum okullarının da Türk okullarından daha fazla olduğu görülmektedir. Ayrıca Rumlara ait okullar daha çağdaş kapsamlı bir müfredata sahip olmuştur.

Osmanlı döneminde Kıbrıs'ın dinî yapısı İslamiyet ve Hıristiyanlıktan oluşmuştur. Müslümanlar arasında Mevlevilik ve Bektaşilik önemli bir yer tutmuştur. Kıbrıs Rum Kilisesi ve Rum piskoposları ise Venedik döneminde kaybettikleri hakları geri almışlar; hatta ayrıcalıklı bir konuma kavuşmuşlardır.

XIX. yüzyılın son çeyreğine gelindiğinde İngiltere, Osmanlı Devleti'nin toprak bütünlüğünü korumaktan vazgeçmeye başlamıştı. İngiltere'nin ilgilendiği Osmanlı topraklarından biri Kıbrıs adasıydı. İngiltere bu adayı XIX. yüzyılın ilk yarısından beri ilgilenmekteydi. Bu devlet stratejik konumu nedeniyle adayı elde etmek istiyordu. 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı İngiltere'ye bu fırsatı sunmuştu. Rusya'nın Osmanlı

Devleti'ne ait Kars, Ardahan ve Batum'u almasını ve yayılmasını kendisi için tehlike olarak gören İngiltere Osmanlı Devleti'nden Kıbrıs'ı istemişti. Bunun üzerine, 4 Haziran 1878'de İngiltere ile Osmanlı Devleti arasında Kıbrıs Antlaşması imzalanmıştı. Bu antlaşmayla, İngiltere Kıbrıs'a 1878 yılının Temmuz ayında yerleşmişti. Daha sonra Osmanlı Devleti ile İngiltere arasında 1 Temmuz ve 14 Ağustos 1878 tarihinde Kıbrıs'la ilgili iki ek antlaşma imzalanmıştır. 1 Temmuz 1878 Ek Antlaşması ile İngiltere Kıbrıs'ta Osmanlı Padişahı II. Abdülhamit'e ait mallar dışındaki toprakları işletme hakkına sahip olmuş; Osmanlı Devleti'ne £92.000'lik Kıbrıs vergisini ödeme yükümlülüğünü üstlenmişti. Ayrıca Rusya'nın Kars, Ardahan ve Batum'u terk etmesi halinde Kıbrıs Antlaşması'nın geçersiz olacağını taahhüt etmişti. 14 Ağustos Ek Antlaşması ile de İngiltere adanın işgal ve yönetimi süresince Kıbrıs'ta her türlü kanun ve mevzuatı yapma hakkını elde etmişti.

İngiltere'nin Kıbrıs'a yerleşmesi, İngiliz kamuoyunda bazı itirazlara neden olmasına rağmen genel olarak olumlu karşılanmıştır. Kıbrıs kamuoyunda ise İngiliz işgali farklı tepkilere neden olmuştur. İngiliz Hükümetleri'nin resmî yayın organı gibi yayın yapan The Times Gazetesi, ağırlıklı olarak Rumların tepkisine temas etmiştir. Gazeteye göre, Kıbrıs Rumları İngilizlerin gelişini Kıbrıs'ı Yunanistan'a bağlamak için bir fırsat olarak değerlendirmişlerdir. The Times, Rumların Osmanlı Devleti'nin zulmünden kurtulacaklarını düşündükleri için İngilizlerin adaya yerleşmesine sevindiklerini iddia etmiştir. Gazete Kıbrıs Türklerinin İngiliz işgalini sessizce ve üzüntüyle karşıladıklarını yazmıştır.

The Times Gazetesi'nde, 1878 yılında İngiltere Kıbrıs'a geldiğinde, adanın genel görünümünü betimleyen yazılar yer almıştır. Gazetede, Kıbrıs'taki Osmanlı idari yapısı ve taksimatı anlatılmıştır. İdari yapıda aşırı merkezileşmeden dolayı sorunlar yaşandığı ileri sürülmüştür.

Kıbrıs'taki Osmanlı adli ve hukuki yapısıyla ilgili bilgiler The Times'ta yer almıştır. Adada Osmanlı kanunlarının Kuran'a dayandığı yazılmıştır. Osmanlı adli yapısını oluşturan Adli Meclis'ten, Ceza Mahkemeleri'nden, Meclis-i Temyiz'den söz edilmiştir. Gazete yazılarında, Kıbrıs'taki Osmanlı adli yapısı yerilmiş; adadaki Osmanlı mahkemelerinde Kıbrıs Rumlarının düşmanca tutuma maruz kaldığı ve aşağılandığı ileri sürülmüştür. The Times Gazetesi'ne göre, Kıbrıs'taki Osmanlı yasaları iyidir; ancak

kötü uygulanmıştır. Gazetede ayrıca adadaki Türk kanunlarının yanlış, yetersiz ve eksik olduğu iddiasına rastlanmaktadır.

The Times Gazetesi'nde Kıbrıs'ın İngiliz döneminin başındaki ekonomik durumuna ilişkin yazılar olduğu görülmektedir. Osmanlı Devleti'nden devralınan ekonomik yapının, gazeteye göre, beş temel sorunu olmaktadır. Bunlar adadaki iktisadi hayatın temeli olan tarımsal üretimde kuraklık, çekirge felaketi, yine iktisatta önemli bir yer tutan ormanların tahrip edilmesi, ürünler için fiyat ve pazar belirsizliği ve Kıbrıs halkının Osmanlı Devleti'nin borç ödemelerinden dolayı ağır vergiler altında yoksullaşmasıdır. The Times Gazetesi daha çok Kıbrıs Rumlarının Osmanlı döneminde ağır vergiler altında ezildiğini iddia etmiştir.

The Times Gazetesi'nin sütunlarında Kıbrıs'taki Osmanlı Devleti'nin Kıbrıs'ta kurduğu toprak mülkiyeti sistemi ayrıntılı olarak anlatılmış; iltizâm sistemini inceleyen yazılar yer almıştır. Ayrıca 1857 yılında Arazi Kanunnamesi'yle Kıbrıs'ta da teşkil edilen devlete ait arazi-i mîriye, mülkiyet yoluyla tasarruf olunan arazi-i memlûke, halka bırakılan arazi-i metrûke, vakıf arazisi olan arazi-i mevkûfe ve boş arazi olan arazi-i mevât topraklarının sırasıyla tanımı verilmiştir. Ayrıca Osmanlı Devleti'nin yaptığı orman tasnifine göre, Kıbrıs'ta devlete ait, müşterek ve kişilere ait olmak üzere üç orman çeşidinden bahsedilmektedir.

İngilizler Kıbrıs'a yerleştikten sonra adada Osmanlı Devleti'nden kalan bayındırlık düzeyiyle ilgili görüşlerini The Times sütunlarına yansıtmışlardır. Gazeteye yazılan yazılarda çoğunlukla Osmanlı Devleti'nin Kıbrıs'ta yeterli düzeyde bayındırlık çalışması yapmadığı görüşü öne çıkmaktadır. Adanın ilçelerinin düzensiz ve pis olduğu ileri sürülmüştür. Osmanlı Devleti'nin adadaki ormanları büyük ölçüde tahrip ettiği iddia edilmiştir.

Kıbrıs'ın Osmanlı dönemindeki bayındırlık durumu kadar, İngilizlerin The Times sütunlarında şikâyet ettiği diğer bir konu da Kıbrıs'ın iklimi olmuştur. Genel olarak, iklimin sıcak olduğu yazılmış ve bundan yakınılmıştır.

İkinci olarak, 1878 yılına ait The Times yazılarında, Kıbrıs adasının sağlıklı olup olmadığı da tartışılmıştır. Adanın sağlık durumuna ilişkin ilk izlenimler olumlu yönde olmuştur. Ancak daha sonra Kıbrıs'a konuşlandırılan İngiliz askerleri arasında hastalık

baş göstermesi bu olumlu havanın değişmesine neden olmuştur. Nitekim adanın sağlıksız olduğuna dair görüşler The Times'ta yer almıştır.

1878 yılından Kıbrıs'ı tek yanlı olarak ilhak ettiği 1914'e kadar İngiltere'nin adada yaptığı idari, adli ve hukuki, iktisadi ıslahat, bayındırlık çalışmaları ve diğer bazı faaliyetler The Times'ta okurlara duyurulmuştur. 1878'de İngilizler Kıbrıs'a geldikten sonra, adanın idari yapısıyla ilgili ilk ıslahat yöneticilerin değişmesiyle olmuştur. Mutasarrıf yerine, Kıbrıs henüz İngiliz sömürgesi olmadığı için, Yüksek Komiser atanmıştır. İlk Yüksek Komiser Sir Garnet Wolseley olmuştur. Altı ilçe olduğu gibi korunmuş; ancak Kaymakamlar yerine idari ve adli yetkilere sahip Sivil Komiserler getirilmiştir. The Times'a göre, ikinci ıslahat ise Kıbrıs'ın meclisiyle ilgili olmuştur. Adada ilk Yasama Konseyi kurulmuştur. Bu konsey, atanmış üç İngiliz memur, yine İngiliz yönetimi tarafından seçilmiş biri İtalyan, biri Rum ve biri Türk olmak üzere altı kişiden oluşmuştur. Bu yapıyla adada doğrudan yönetim modeli uygulanmaya başlanmıştır. Yasama Konseyi'nin yanına bir de Yürütme Konseyi kurulmuştur. Polis örgütü oluşturulmuştur. Bununla beraber, İngiliz döneminde Kıbrıs'ın Osmanlı dönemindeki idari yapısı belli ölçüde korunmuştur.

The Times Gazetesi'nden öğrenildiğine göre, 1882 yılında yapılan anayasa değişikliğiyle Kıbrıs Yasama Konseyi'nin yapısı değiştirilmiştir. Buna göre, Kıbrıs üç seçim bölgesine ayrılmıştır. Yasama Konseyi'ne, her bölgeden üçü Rum, biri Türk olmak üzere on iki gayri resmî üye seçtirilmiştir. Yasama Konseyi'ne de altı İngiliz memur resmî üye olarak atanmıştır. Böylece on sekiz kişilik bir Yasama Konseyi teşkil edilmiştir. Ancak Yasama Konseyi'nde Rum üyelerin Türk üyelerden daha fazla olması ve Rumların kendi lehlerinde sürekli talepte bulunmaları Rumlarla Türkler arasında anayasal bir mücadelenin ortaya çıkmasına neden olmuştur.

The Times Gazetesi'ndeki yazılara göre, İngiliz yönetimi Kıbrıs'taki idari ıslahat yaparken dil konusunda sıkıntı yaşanmıştır. İngiliz yöneticilerin Kıbrıs halkı ile doğru düzgün iletişim kurup kuramadıkları tartışılmıştır. Rumcanın konuşma dili olarak İngiliz memurlar tarafından öğrenilemediği eleştirisi yapılmıştır.

Söz konusu gazetenin sütunlarında İngiliz yöneticilerin Kıbrıs'ta yaptıkları adli ve hukuki ıslahat ayrıntılı olarak anlatılmıştır. The Times'a göre, 1878'de yapılan yasal

değişikliklerle Kıbrıs mahkemelerindeki tanıklık kurumu yeniden düzenlenmiştir. Kıbrıs Yüksek Komiseri'nin hangi durumlarda davalara müdahale edeceği belirlenmiştir. Yargı mensuplarının bağış, hediye veya rüşvet almasına ağır yaptırımlar getirilmiştir. Daha sonraki yıllarda ilçelerdeki davalara bakan İlçe Mahkemeleri, ceza davalarına bakan Ağır Ceza Mahkemeleri, Yüksek Adalet Mahkemeleri, Sulh Ceza Mahkemesi ve köy mahkemeleri kurulmuştur. Yasama Konseyi'nde yargı görevlilerinin konumunu, mahkemeleri düzenleyen ve köleliğin Kıbrıs'ta kaldırılmasıyla ilgili yasalar çıkarılmıştır. Ticaret Mahkemeleri'ne temyiz hakkının, Kraliyet Yargıçları'nın eski düzende olduğu gibi seçilmek yerine atanması yetkisinin verilmesi, ceza paralarının düzenlenmesi ile ilgili yasalar da geçirilmiştir. Kıbrıs'ta tarihî eser kaçakçılığı yapan ve adada cezaya çarptırılan Amerikalı General Alexander Palma di Cesnola'nın yargılanması The Times'ta öne çıkan önemli olaylardan biri olmuştur. Tarihî eser kaçakçılığını engellemek için yasa çıkarma girişimlerinde bulunulmuş; ancak 1910'lu yıllara kadar bir başarı sağlanamamıştır.

Adli ve hukuki ıslahat yapılırken, yine dilde sıkıntı baş gösterdiği The Times Gazetesi'nin yayınlarından anlaşılmaktadır. Gazetede, kanunlar İngilizce olduğu için halkın bunları anlamadığı ve yasalara uymakta güçlük yaşadığı ileri sürülmüştür. Bu konuyla ilgili The Times'ta bazı örnekler verilmiştir.

İngilizler Kıbrıs'ı işgal ettikten sonra, Osmanlı para sistemi yerine kendi sistemlerini kurmuşlardır. Bunun dışında, adanın ekonomik hayatında ıslahat yapılmıştır. The Times Gazetesi sütunlarında, 1878-1914 arasında Kıbrıs'ta yapılan üretimin, ithalat ve ihracatın, gelir ve giderin ayrıntılı dökümleri sunulmaktadır. Kıbrıs'ın yıllık iktisadi gelişimini anlatan mavi kitapların özetlerinin gazetede yer aldığı görülmektedir. The Times'ta çıkan yazılardan İngiliz yönteminin vergi kaçakçılığını önlemek, ağır vergileri azaltmak veya ortadan kaldırmak, üretimi verimli hale getirmek, geliri ve ihracatı artırmak için yasal düzenlemeler ve çalışmalar yaptıkları anlaşılmaktadır.

The Times Gazetesi 1878-1914 arasında Kıbrıs'taki İngiliz yöneticilerin yaptıkları bayındırlık çalışmalarına temas etmektedir. Gazeteye göre, İngilizler Kıbrıs'ın ilçelerinde karayolları, demiryolları, köprüler, iskeleler inşa etmişlerdir. Tarımda iyileştirmeler yapılmıştır. Kuraklığa ve çekirgelere karşı mücadele edilmiştir. Sulama çalışmaları yürütülmüştür. Çekirgelerin azaltılması için değişik yöntemlerin önerildiği

The Times sütunlarında görülmektedir. Gazetede, çekirge felaketinin üstesinden gelmek için İngiliz yöneticilerin neler yaptıkları anlatılmıştır. Konuyla ilgili yazılarda, çekirgelerin tuzaklı çukurlara düşürülerek büyük ölçüde imha edildiği belirtilmiştir. Ayrıca çekirgeyle mücadelede ne kadar ilerlendiğine dair bilgiler sunulmuştur.

Bu bayındırlık çalışmaları arasında en çok öne çıkan konu Magosa limanının ıslahı olmuştur. İngilizler Kıbrıs'a geldikleri yıldan itibaren Magosa'daki limanı ıslah etmek niyetinde olmuşlardır. Limanla ilgili iyileştirme çalışması düşüncesi The Times Gazetesi'nin sütunlarına da yansımıştır. Gazetede Magosa limanının ne kadar değerli olduğuna vurgu yapılmıştır. Ayrıca söz konusu limanın derinleştirilip genişletilmesi gerektiğini belirten yazılar yayımlanmıştır. İlçedeki limanın geliştirilmesiyle alakalı Kıbrıs'taki İngiliz yönetimine ve Londra'daki İngiliz hükümetine değişik dönemlerde tasarılar ve öneriler de sunulmuştur. Bu konuda girişimlerde de bulunulmuştur. Fakat Magosa limanının ıslahı bir türlü gerçekleşmemiştir. Bu limanın düzenlenmesi ancak II. Dünya Savaşı'ndan sonra tamamlanabilmiştir. İngiltere'nin Magosa limanı ile ilgili yavaş davranmasında Kıbrıs'ı aldıktan kısa bir süre sonra adanın kendisi için stratejik öneminin azalmasının rol oynadığı söylenebilir.

The Times Gazetesi'ne göre, Kıbrıs'taki İngiliz yönetimi sağlık alanında ıslahat çalışması gerçekleştirilmiştir. Gazetede, adada dispanserler ve sağlık ocakları kurulduğuna ilişkin haberler ve yazılar yer almıştır. Bunun yanı sıra, yerli hemşireleri eğitmek, onlara temizliği öğretmek için merkezi Girne ilçesinde bulunan Kıbrıs Derneği kurulduğu duyurulmuştur.

İngilizlerin Kıbrıs'ta yaşadığı en önemli sağlık sorunu da humma olmuştur. Bu hastalık 1878'de Kıbrıs'a konuşlandırılan İngiliz askerleri arasında görülmüştür. The Times Gazetesi'nin sütunlarında askerlerin hastalığının ne olduğu uzun uzun tartışılmış ve bu hastalık bulunmaya çalışılmıştır. Kıbrıs sıcak ve sağlıksız bir yer olduğu için askerlerin hastalandığını öne sürenler olmuştur. En sonunda bu hastalığın sıtmaya dayalı humma olduğu görüşü ağır basmıştır. Bundan sonra, söz konusu hastalığın ortadan kalkması ve İngiliz askerlerinin iyileşmesi için The Times'ın sütunlarında çeşitli tedavi yöntemlerinin önerildiği ve tartışıldığı görülmektedir. Hastalığın sıtma olduğu tespit edildiği için uygulamaya konan en uygun çözüm sivrisineklerin kaynağı bataklıkların okaliptüslerle kurutulması olmuştur. Bunun yanı sıra, The Times'a göre, 1912 yılında

Kıbrıs'ta çiçek hastalığı neredeyse bitme noktasına gelmiş; tifo yaygın bir hastalık olmaktan çıkmış; kolera ile veba başarıyla önlenmiş ve dizanteri yerli halkla sınırlı kalmıştır.

The Times Gazetesi'ndeki yazılar genel olarak değerlendirildiğinde, İngilizlerin Kıbrıs'ta yaptıkları ıslahatın övüldüğü görülmektedir. Diğer yandan, İngilizlerin faaliyetlerine yönelik eleştiriler az da olsa gazetede yer almıştır. Buna örnek olarak, Kıbrıs Yasama Konseyi'nin Rum üyesi George M. Chacalli'nin Kıbrıs halkının ağır vergiler altında ezildiğine ve bayındırlık çalışmalarının yeterli ölçüde olmadığına dair eleştirilerinin ve Limasol halkının demiryolu çalışmalarına duyduğu tepkinin The Times'ta yer alması gösterilebilir.

Şimdiye kadar değinilen ve değişik alanlarda yapılan ıslahatın haricinde, İngiliz idaresi altında Kıbrıs'ta başka faaliyetler de yürütülmüştür. Bunlardan birincisi eğitim alanında olmuştur. İngiliz yöneticiler Kıbrıs'ın eğitim hayatıyla ilgilenmişlerdir. Ancak burada daha çok Rumların eğitime önem verildiği söylenebilir. 1878-1914 arasında İngiliz idaresi altındaki Kıbrıs'ta Rum okullarının sayısı Türk okullarından daha fazla olmuştur. Bu okullardaki Rum öğrencilerin sayısı Türk öğrencilerinkinden daha çoktur. Yine Rum okullarına yönetim tarafından daha fazla maddi destek sağlanmıştır.

The Times Gazetesi'nde, Rum ve Türk okulları dışında, Kıbrıslı kızların eğitilmesi için New Yorklu Misyoner Kadınlar Derneği'nin Kıbrıs'ta okul kurma çalışmaları yürüttükleri yazılmıştır. Gazeteye göre, 1910-11 itibarıyla adada 583 ilkokul, 707 öğretmen ve 30.779 akademisyen vardır. Gençler arasında memur alımı için sınavlar yapılmaktadır. 65 Rum, 26 İngiliz, 10 Katolik, 6 Müslüman ve 6 Ermeni çocuktan oluşan bir "İngiliz Okulu" kurulmuştur.

The Times yazıları dikkatle incelendiğinde, Kıbrıs'ın dinî hayatıyla alakalı bilgiler de öğrenmek mümkün olmaktadır. Söz konusu yazılardan birinde, yağmur duası örneğinden hareketle Ulema'nın Türklerin hayatında ne kadar önemli olduğu anlatılmıştır. Bunun haricinde, Türkler arasında mühim bir yer tutan Mevlevilikten bahsedilmektedir.

Kıbrıs'taki Hıristiyanlar içinde ise ağırlığı olan Kıbrıs Rum Kilisesi olmaktadır. Bu 1881 yılında yapılan nüfus sayımında ortaya çıkmaktadır. Bu sayım The Times

Gazetesi'nde de yayımlanmıştır. Söz konusu sayıma göre Hıristiyanların büyük ölçüde Ortodoks Rum Kilisesi'ne bağlı bulunduğu ve “Rumlara ek olarak 179 Kıpti, 2115 Katolik ve 715 Protestan” olduğu belirlenmiştir. The Times Gazetesi'nde, Kıbrıs Rum Kilisesi'nin adadaki ayrıcalıklı ve etkin nüfuzuna değinilmektedir.

Kıbrıs'ta Türklerin ve Rumların dinî teşkilâtının yanı sıra, İngilizlerin de dinî faaliyetleri olmuştur. İngilizler neredeyse adaya geldikleri günden itibaren kendileri için bir İngiliz Kilisesi kurulması çalışmasına ağırlık vermişlerdir. The Times'ta, Kutsal İncil'i Yayma Cemiyeti'nin kilise kurma çalışmaları anlatılmıştır. Gazetede, İngilizlerin ibadeti için para yardımı talepleri yer almıştır. Ayrıca, İngilizlerin ibadet yeri bulma ve St. Nicholas Katedrali'nin ibadete açılması için buldukları girişimlere dair yazılar mevcuttur.

The Times Gazetesi'nde 1878-1914 arasında çıkan yazılardan Kıbrıs'ta yapılan arkeolojik kazılara da önem verildiği anlaşılmaktadır. Gazete yazıları esas alındığında, Kıbrıs'ta arkeolojik kazı yapan ilk ismin Amerikalı General Alexander Palma di Cesnola olduğu söylenebilir. Cesnola tarihî eser kaçakçılığı yaptığı için suçlu bulunmuş; ancak, The Times'tan anlaşıldığına göre, zengin bir eser koleksiyonu ortaya çıkarmıştır. Kıbrıs'ta arkeolojik kazı yapan ikinci isim bir İngiliz kurumu olan British Museum'dur. The Times Gazetesi'nde British Museum'un kazı çalışmaları sırasında gün ışığına çıkarılan eski eserlerden ve özellikle Afrodit Tapınağı'nın mimari yapısından bahsedilmektedir. Özellikle Miken mezarlarından çıkarılan eserlerde Eski Mısır'ın etkilerinin ve izlerinin bulunduğu belirtilmiştir. Gazetede yaptığı kazı çalışmalarına temas edilen üçüncü isim ise Berlin Müzesi adına Kıbrıs'ta kazı yapan Alman arkeolog Max Ohnefalsch-Richter'dir. The Times'a göre, Alman arkeolog Richter, Kıbrıs'ta Miken ve Eski Yunan dönemine ait eserleri gün yüzüne çıkarmıştır. Grek-Fenike mimarisini inceleyen Richter Eski Yunan dönemine ait eserlerde Eski Mısır ve Fenike etkisi olduğunu düşünmektedir.

1878-1914 arasında İngiltere'nin Kıbrıs'ta yürüttüğü ıslahat çalışmaları ve diğer alanlardaki faaliyetlerin yanı sıra, Kıbrıs'ta Osmanlı Devleti ile İngiltere arasında bazı konularda anlaşmazlık yaşanmıştır. The Times Gazetesi'nde çıkan yazılara göre öne çıkan başlıca anlaşmazlık konuları Kapitülasyonlar meselesi, Sultan'ın Malları meselesi ve Kıbrıs Vergisi meselesi olmuştur. İngiltere Kıbrıs'a geldikten sonra Osmanlı Devleti

zamanında çeşitli ülkelere verilen adli ve ticari kapitülasyonları tanımak istememiştir. Bu sebeple, Osmanlı Devleti ile 14 Ağustos 1878 tarihli ve bir maddeden oluşan üçüncü bir antlaşma yapmıştır. Bu ek antlaşmayla, Osmanlı Devleti İngiliz Hükümeti'ne Kıbrıs'ta her türlü kanun ve diğer mevzuatı yapma hakkını vererek ada üzerinde dolaylı bir egemenlik kurma izin vermiştir. Buna göre, İngiltere Osmanlı Devleti'nin denetiminden uzak bir biçimde, Kıbrıs'ı işgali süresince, serbestçe, adanın yönetimi için gerekli yasaları koymak ve buradaki konsolosluk işleriyle ticareti düzenlemek yetkisine sahip olmuştur. Ardından 14 Eylül 1878 tarihli Konsey Kararı (Order in Council) ile de "Antlaşma'yla İngiltere Kraliçesi'ne yürütme ve yargılama yetkisi için önlem alma yetkisi" verildiği bildirilmiştir. Böylelikle, İngilizler konsoloslukların Osmanlı yönetimindeki ayrıcalıklarını sınırlamışlardır. The Times'a göre, 1878 Antlaşması'nda da yer alan ve Padişah'a ait Kıbrıs'taki malların tam olarak tespit edilememesi nedeniyle İngiltere ile Osmanlı Devleti arasında sorun yaşanmıştır. Ancak Osmanlı Devleti ile İngiltere arasındaki anlaşmazlık fazla sürmemiş; 3 Şubat 1879'da, Osmanlı Devleti'nin beş bin sterlin karşılığında Kıbrıs'taki mallarından feragat etmesiyle sona ermişti. The Times'a göre, Osmanlı Devleti ile İngiltere arasında Kıbrıs'la ilgili yaşanan üçüncü sorun ise Kıbrıs Vergisi olmuştur. 1878'de İngiltere Osmanlı Devleti ile antlaşma yaparken, Osmanlı Devleti'ne Kıbrıs'ın gelir fazlasından £92.000 kadar vergi ödemeyi taahhüt etmiştir. Ancak The Times'ta, bu vergi yüzünden Kıbrıs halkının ağır vergiler altında ezildiği iddiaları yer almıştır. Gazete sütunlarında, vergi bir sorun olarak algılanmış ve çözüm yolları tartışılmıştır. Hatta bununla ilgili olarak, 1898'te Osmanlı Devleti ile İngiltere arasında 1855 Borcu'nun taksit ödemelerindeki durumunu yeniden düzenleyen bir antlaşma yapılmıştır. Ancak Kıbrıs vergisi sorunu 1914'e gelindiğinde henüz çözülememiştir.

Yukarıda değinilen anlaşmazlık konuları dışında, Kıbrıs'ta Osmanlı Devleti ile İngiltere arasında The Times Gazetesi'nde yer almayan başka sorunlar da yaşanmıştır. Bunlar "Yüksek Tayinler" meselesi, "Mahkemeler" meselesi, "Tarafsız Kıbrıs" meselesi, "Yunan Ordusu'na Kıbrıs Rumlarının Desteği" meselesi olmuştur.

Kıbrıs'ın ilk Yüksek Komiseri Sir Garnet Wolseley yönetime gelir gelmez adayı İngiliz sömürgesi gibi yönetmeye başlamıştı. Osmanlı Sadrazamı'nın Kıbrıs'a Başkadı atanmasına muhalefet etmişti. Bu 1878 Kıbrıs Antlaşması'nı aykırı bir hareketti.

İngiltere'nin İstanbul Büyükelçisi Sir Henry Layard'ın tüm uyarılarına rağmen Sir Garnet Wolseley Başkadi ataması konusundaki tavrında ısrar etmişti. Wolseley, Osmanlı Devleti ile İngiltere arasında sorun yaşanmasına yol açmasına karşın Osmanlı Devleti'nden 100 kadar Türk askeri istemiş ve bu isteğinin yerine getirilmesinde başarılı olmuştur.

Kıbrıs'ta mahkemeler konusunda da Osmanlı Devleti ile İngiltere arasında sorun yaşanmıştı. 1882'de İngilizler bir Kraliyet Emri ile Müslüman hukuk (Şer'î) mahkemelerini yürürlükten kaldırmıştı. 1 Temmuz 1878 tarihli ek antlaşmanın birinci maddesi adadaki şer'î mahkemelerin varlığının korunmasını öngörüyordu. Bu mahkemelerin kaldırılması söz konusu maddenin ihlali anlamına gelmekteydi.

Osmanlı Devleti ile İngiltere arasında The Times yazılarında rastlanmayan üçüncü anlaşmazlık konusu ise Kıbrıs'taki İngiliz yönetiminin Trablusgarp Savaşı (1911-1912) esnasındaki tutumu olmuştur. Savaş sürerken Osmanlı Devleti Kıbrıs'ı kendi askerî ihtiyaçları için kullanmak istemiş; ancak İngiliz yönetimi adayı tarafsız bölge ilan ederek adanın kullanılmasına izin vermemiştir.

İngiliz yönetimindeki Kıbrıs'ta Rumların Osmanlı Devleti'yle savaştan Yunanistan'a destek vermesi de İngiltere ile Osmanlı Devleti arasında anlaşmazlık meydana gelmesine sebep olmuştur. Rumlar Osmanlı Devleti ile savaştan Yunanistan'a hem katır satmışlar ve bağışlamışlar; hem de gönüllü olarak Yunan Ordusu'na katılmışlardı. Kıbrıs'taki İngiliz yönetimi bu duruma duyarsız kalmış ve gereken önlemleri zamanında almamıştır.

Osmanlı Devleti ile İngiltere arasındaki bazı anlaşmazlık konuları hariç, The Times'ta Rumların Kıbrıs'ı Yunanistan'a bağlama (Enosis) isteklerinden ve bu yöndeki çabalarından çok az bahsedilmiştir. Hâlbuki XIX. yüzyılın sonu ile XX. yüzyılın başını çalışanların bilgisine bakıldığında, Kıbrıs'ta Yunanistan'a ilhak yönünde Rumların önemli isyanlar çıkardığı öğrenilmektedir. Rumların ilhak talepleri ve çıkardıkları isyanlar, 1878-1914 arasındaki The Times yazılarının ancak birkaçında tespit edilebilmektedir.

Bu çalışma, The Times Gazetesi'nin yazılarına dayanılarak yazıldığı için gazetenin yapısıyla da ilgili bir değerlendirme yapmak gerekmektedir. The Times, zaman zaman

İngiliz hükümetlerinin resmî yayın organı olacak kadar etkili yayın politikaları izlemiş; hükümetlerin genel politikalarıyla âdeta özdeşleşmiştir. Hatta 1878’de İngiltere’nin Kıbrıs’a yerleşmesini ateşli bir şekilde savunan yayın organlarından biri olmuştur. The Times ayrıca Osmanlı Devleti aleyhine yayınlarıyla öne çıkmıştır. Bunu XIX. yüzyılda Osmanlı Ermenileri ile ilgili yazılarında da görmek mümkün olmaktadır.

The Times’ın 1878-1914 arasında Kıbrıs’la ilgili yazılarına bakıldığında, bu yazıların önemli oranda gazetenin muhabirlerine, daha çok da Kıbrıs muhabirlerine ait olduğu görülmektedir. Bunun haricinde, değişik muhabirlerin, İngiltere ve Kıbrıs’taki İngiliz yöneticilerin, değişik mesleklerden İngilizlerin ve yerli halktan bazı isimlerin yazıları da yayımlanmıştır.

Bu yazılarda görülen ilk özellik, Osmanlı idaresi altındaki Kıbrıs’ın genel durumunun, coğrafyasının, ikliminin, İngilizlerin değişik alanlardaki ıslahat çalışmalarının ve İngiliz dönemindeki diğer faaliyetlerin etraflıca anlatılmış olmasıdır. The Times Gazetesi’nin özellikle 1878 yılına ait yazılarından, Kıbrıs’ı ansiklopedilerden öğrenmeye çalışan İngiliz parlamenterler ve kamuoyu için adayla ilgili olabildiğince çok bilgi elde etmeye çalıştığı anlaşılmaktadır. Gazetede çıkan Kıbrıs konulu yazıların diğer bir özelliği ise, adada kurulan Osmanlı Sistemi’nin yerilmesi ve İngiliz Sistemi’nin övülmesidir. İngiliz Sistemi’ne yönelik eleştirilere ise az rastlanmaktadır. Bununla birlikte, bir dereceye kadar İngilizlerin Kıbrıs’ta yaptığı ıslahat çalışmalarının İngiliz ve Kıbrıs kamoyuna nasıl yansıdığı öğrenilebilmektedir. The Times yazılarında, Kıbrıs Rumlarının Osmanlı döneminde zulüm gördüğü ileri sürülmektedir. Hasta İngiliz askerlerinin tedavileriyle ilgili çözüm önerileri ve Kıbrıs vergisi gibi adayla alakalı bazı konular da gazete sütunlarında ayrıntılı olarak tartışılmıştır. Diğer bir deyişle, The Times âdeta serbest kürsü görevi görmüştür. Bunların haricinde, gazetede Osmanlı Devleti ile İngiltere arasında Kıbrıs’la ilgili bazı anlaşmazlık konuları yer almamıştır. Rumların Kıbrıs’ı Yunanistan’a ilhak çabalarından ise çok az bahsedilmektedir.

KAYNAKÇA

Belgeler

BOA, Y.A.RES, 94/45/2/1-2

Cabinet Office Papers, 24/89,1-4,

<http://www.nationalarchives.gov.uk/documentsonline/DoLUserDownload/emelgil@gmailcom/CAB/24/89/0/0085.pdf>, 07.04.2012.

London Gazette, 6 Kasım 1914, [http://www.london-](http://www.london-gazette.co.uk/issues/28965/pages/9012)

[gazette.co.uk/issues/28965/pages/9012](http://www.london-gazette.co.uk/issues/28965/pages/9012), 31.03.2012.

Kitaplar

Aksan, V. (2010). *Kuşatılmış Bir İmparatorluk, Osmanlı Harpleri 1700-1870*. 1.Baskı, Gül Çağalı Güven (çev.), İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Alasya, H. F. (1977). *Kıbrıs Tarihi ve Kıbrıs'da Türk Eserleri*. İkinci Baskı, Ankara: TKAE Yayınları.

Armaoğlu, F. (2006). *19. Yüzyıl Siyasi Tarihi (1789-1914)*. 4. Baskı, İstanbul: Alkım Yayınları.

Beratlı, N. (1993). *İngiliz Dönemi Başlarına Kadar Kıbrıslı Türklerin Tarihi, Kimliğin Kökenleri*. c.I, 1.Baskı, Lefkoşe:Galeri Kültür Yayınları.

Beratlı, N. (1999). *Kıbrıs Türklerinin Tarihi (3. Kitap)*. 1. Baskı, Lefkoşe: Galerî Kültür Yayınları.

Çevikel, N. (2000). *Kıbrıs Eyâleti Yönetim, Kilise, Ayan ve Halk (1750-1800) Bir Değişim Döneminin Anatomisi*. Gazimağusa: Doğu Akdeniz Üniversitesi Basımevi.

Demiryürek, M. (2010). *Nizâm-ı Cedit'ten II. Meşrutiyet'e Osmanlı Reform Sürecinde Kıbrıs*. 1.Baskı, İstanbul: Akademik Kitaplar.

Ertur, E. K. (1994). *Tamu Yelleri Emekli Yargıç Hüseyin Kâmil Ertur'un Anıları*. Ankara: TTK Yayınları.

Gazioğlu, A. C. (1960). *İngiliz İdaresinde Kıbrıs, Statü ve Anayasa Meseleleri*. I. Cilt, İstanbul: Ekim Basımevi.

Gazioğlu, A. C. (2001). *Kıbrıs Türk Tarihi-Türk Dönemi (1570-1878)*. Lefkoşe: Kıbrıs Araştırma ve Yayın Merkezi, Yeni Baskı.

- Goffman, D. (2004). *Osmanlı Dünyası ve Avrupa 1300-1700*. 1.Basım, İstanbul: Kitap Yayınevi.
- Gürel, Ş. S. (1984). *Kıbrıs Tarihi (1878-1960) Kolonyalizm, Ulusçuluk ve Uluslararası Politika*. I. Cilt, Ankara: Kaynak Yayınları.
- İsmail, S. (1986). *1571'den Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ne Kıbrıs Sorunu (İç Etkenler)*. Lefkoşe: KKTC Turizm ve Kültür Bakanlığı Yayınları.
- İsmail, S. (1997). *İngiliz Yönetiminde Türk-Rum İlişkileri ve İlk Türk-Rum Kavgaları*. Lefkoşe: KTMD Yayını:5.
- Karal, E. Z. (1988). *Osmanlı Tarihi, Islahat Fermanı Devri (1856-1861)*. VI. Cilt, 4. Baskı, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Karal, E. Z. (1988). *Osmanlı Tarihi, Birinci Meşrutiyet ve İstibdat Devirleri (1876-1907)*. VIII. Cilt, 3. Baskı, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Karal, E. Z. (2007). *Osmanlı Tarihi, Birinci Meşrutiyet ve İstibdat Devirleri (1789-1856)*. V. Cilt, 3. Baskı, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Özkul, A. E. (2005). *Kıbrıs'ın Sosyo-Ekonomik Tarihi 1726-1750*. I.Baskı, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Serter, V. Z (2001). *Kıbrıs Tarihi*. Lefkoşe: KKTC MEB Yayınları.
- Türkgeldi, A. F. (1987). *Mesâil-i Mühimme-yi Siyasiyye*. II. Cilt, 3. Baskı, Bekir Sıtkı Baykal (yay. haz), Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Uçarol, R. (2000). *1878 Cyprus Dispute & The Ottoman-British Agreement*. Lefkoşe: Rüstem Kitabevi.
- Uzunçarşılı, İ. H. (1995). *II.Selim'in Tahta Çıkışından 1699 Karlofça Andlaşmasına Kadar Osmanlı Tarihi*. c.III, 1.Kısım, 5.Baskı, Ankara: TTK Yayınları.
- Uzunçarşılı, İ. H. (1995). *XVI. Yüzyıl Ortalarından XVII. Yüzyılın Sonuna Kadar Osmanlı Tarihi*. c.III, 2.Kısım, Ankara: TTK Yayınları.
- Zia, N. (1975), *Kıbrıs'ın İngiltere'ye Geçışı ve Adada Kurulan İngiliz İdaresi*. Ankara: TKAE Yayınları.
- Zürcher, E. J. (2009). *Modernleşen Türkiye'nin Tarihi*. 24.Baskı, İstanbul: İletişim Yayınları.

Makaleler

- Akgün, S. (2010). Kıbrıs Türk Toplumunun Siyasi ve Kültürel Hayatında Lefkoşa Mevlevihanesinin Yeri. [Electronic Version] *Bellekten*. 271. LXXIV: 769-788 (09.12.2009).
- Çevikel, N. (2008). Ayans in the Ottoman Cyprus in the Half of the 18th Century. [Electronic Version] *Bellekten*, 264.LXXII: 567-591 (27.12.2010).
- Çiçek, K. (1999). Kıbrıs'ta Muhtarlık Teşkilatının Kuruluşu. *XII. Türk Tarih Kongresi, Kongreye Sunulan Bildiriler, Ankara 12-16 Eylül 1994*. Ankara: TTK, 1253-1259.
- Serter, V. Z. (2002). Osmanlı Döneminde Kıbrıs'ta Türk Adaleti (1571-1878). *XIII. Türk Tarih Kongresi, Kongreye Sunulan Bildiriler, 4-8 Ekim 1999*. Ankara:TTK, 217-236.
- Şahin, E. (2006). İngiliz The Times Gazetesi'ne Göre Samsun (1908-1925). *Geçmişten Geleceğe Samsun Sempozyumu Bildiriler Kitabı, 1. Kitap*, Doç.Dr. Cevdet Yılmaz (yay.haz), Samsun Büyükşehir Belediyesi, Kültür ve Eğitim Hizmetleri Daire Başkanlığı Yayınları, Samsun, 199-227.

Tezler

- İslamoğlu, Y. (2008). The Times Gazetesine Göre 1883-1895 Yıllarında Ermeni Meselesi. *Yüksek Lisans Tezi*, Sakarya: Sakarya Üniversitesi SBE.
- Samani, M. O. (2007). Kıbrıs'ta Bir Sömürge Kurumu: Kavanin Meclisi (1882-1931). *Doktora Tezi*, Ankara: Hacettepe Üniversitesi SBE.
- Uslu, Dilârâ (2006). The Times Gazetesi'ne Göre Türkler ve Ermeniler (1918-1919). *Yüksek Lisans Tezi*, Sakarya: Sakarya Üniversitesi SBE.

EKLER

Ek 1.İngiltere'nin Kıbrıs'ı Elde Etmek İstemesinin Nedenleri

The Times, 27 Ocak 1883

THE TIMES, SATURDAY, JANUARY 27, 1883.

SIR SAMUEL BAKER ON CYPRUS.—Yesterday afternoon, at the Royal United Service Institution, General Sir Beauchamp Walker, K.C.B., presiding, a paper by Sir Samuel W. Baker on "Cyprus as a strategical position" was read, in Sir Samuel Baker's unavoidable absence, by Major Palliser. Among those present were General Lord Chelmsford, the attachés to the German, Russian, and Japanese Embassies, General Sir James Alexander, General Sir Lumley Graham, Admiral Sir T. Leopold McClintock, Admiral Sir F. Nicholson, and Captain Colomb, R.N. The lecturer commenced by laying down the necessity which exists for Great Britain to command all maritime highways, and urged that it was the first duty of a responsible Minister of the Crown to insure the security of the food supply of the 35,000,000 of our population, by securing certain positions throughout the seas and oceans of the world to be relied upon as an unbroken line of stations for coal supply, for dockyards, and arsenals. The author commented upon the practical importance which Cyprus had proved to possess for England at the commencement of the Egyptian disturbance by depôts being formed upon the island, and by its being used as a sanatorium, and he thought that the position which England had recently assumed in Egypt compelled attention to the strategical value of Cyprus, which, by its geographical position, dominates the approaches to Alexandria and Port Said. The island would complete the hitherto missing link of coaling stations, of which Gibraltar and Malta were the other two, and, supposing Egypt to be independent of Great Britain, British ships could emerge from Cyprus with full power to operate against an enemy's fleet in the Eastern Mediterranean, or to blockade the coasts of Syria—nine hours' distance. Cyprus would form a centre with short radii to the most important points, including Beyrouth, Alexandretta, Smyrna, and the entrance of the Dardanelles, in addition to its acknowledged superiority as the "sentinel of Egypt." The island should be armed to resist an attack in the absence of the fleet, and in the course of a description of the country and of the various stations, he remarked that it was difficult to conceive the reason why the preference was given to Larnaca, at the commencement of the British occupation in 1878, for the disembarkation of the troops in preference to Limasol, "a charming neighbourhood, abounding in ever-green carob trees, affording a shade to within a few yards of the sear-margin," while Larnaca was a treeless wilderness, on the margin of a reeking swamp, where the troops sickened. Limasol, he said, must become the chief port and the future commercial centre, and he insisted that, regarding the importance of Cyprus as a strategical position, we must at once face the existing difficulty of the "convention" for the island should belong absolutely to England. He should refuse to sanction a large expenditure upon a position which forms a portion of the Ottoman Empire, but, if Cyprus were part of the British dominions, the situation would be changed. Capital would flow in, the resources of the island would rapidly develop, and in a few years it would become the "gem of the Mediterranean." Under these conditions Famagosta would become a stronghold of the first importance, and he described at length the natural features of this ancient place of arms, as added to by the art of war engineers in different ages. The discussion was continued by Mr. Wisely, Major Clayton, and Captain Colomb. The chairman said he was, for obvious reasons, anxious not to speak upon the subject, but he should be happy to propose that the thanks of the meeting should be given to Sir Samuel Baker. Another paper by Sir Samuel Baker was read. This was a suggestion that field batteries of Artillery should have a steel bullet-proof "cart shield" to protect the gunners. Stated briefly the proposal, which was illustrated by a model, was to have a cart made of half-inch steel with each battery, and on the battery coming into action the cart was to be wheeled to the front, tilted, and the tilting would throw open the covering, the whole forming a shield. Captain Johnson, R.A., urged that the shield would form a better target than the unshielded guns would offer for the attack of the enemy, that the burden of horsing the shield would be great, and would necessitate the employment of men and horses to little effect. Lord Chelmsford drew attention to the rope mantlets which the Russians employed in the Crimea, and said that these mantlets appeared then of practical value.

Ek 2.İngiltere ile Osmanlı Devleti Arasında İmzalanan Kıbrıs Antlaşmaları ve Kıbrıs'ın İşgali

The Times, 1 Ağustos 1878

THE TIMES, THURSDAY, AUGUST 1, 1878.

CYPRUS.

The following further correspondence respecting the Convention between Great Britain and Turkey of June 4, 1878, was issued on Monday :—

“ No. 1.

“ MR. LAYARD TO THE MARQUIS OF SALISBURY.—(Received May 29.)
“ (Telegraphic.)

“ Constantinople, May 29, 1878.

“ Grand Vizier begs you to consent to an Annex providing that a Mussulman religious tribunal may be maintained in Cyprus, which will exclusively take cognizance of religious matters (this will create a very good impression upon Mussulman population there and elsewhere); and that surplus of revenue over expenditure should be paid in the form which the Porte will submit to me.”

“ No. 2.

“ MR. LAYARD TO THE MARQUIS OF SALISBURY.—(Received May 30.)
“ (Telegraphic.)

“ Constantinople, May 30, 1878.

“ The Annex proposed includes three points—viz., the Mussulman tribunal referred to in my telegram of yesterday; that average be taken of the mass of revenue over expenditure during last five years to be paid by England to the Porte; but that, as the annual revenue of the island is increasing yearly, any excess over the average should be paid to the Porte; and that if Russia gives up Kars and her conquests in Armenia, Cyprus will be evacuated. I am already authorized to accede to last condition. I shall be glad to receive your Lordship's instructions as to the other points.”

“ No. 3.

“ THE MARQUIS OF SALISBURY TO MR. LAYARD.
“ (Telegraphic.)

“ Foreign Office, May 30, 1878.

“ As England will probably spend the growing surplus in the improvement of the island, Her Majesty's Government cannot assent to second condition as it stands, but they have no objection to pay the average of the last five years' revenue.”

“ No. 4.

“ THE MARQUIS OF SALISBURY TO MR. LAYARD.
“ (Telegraphic.)

“ Foreign Office, May 30, 1878.

“ You are authorized to consent to a Mussulman tribunal for the exclusive cognizance of Mussulman religious

"You are authorized to consent to a Mussulman tribunal for the exclusive cognizance of Mussulman religious matters, but you should not bind Her Majesty's Government: as to judicial institutions for persons not Mussulmans."

"No. 5.

"SIR A. H. LAYARD TO THE MARQUIS OF SALISBURY.—
(Received June .)

"Therapia, June 7, 1878.

"My Lord,—I have the honour to enclose a draught of the conditions which the Grand Vizier requests may be inserted in the Annex to the Convention signed by Safvet Paaha and myself on the 4th inst. I have already acquainted your Lordship with the substance of these conditions by the telegraph, and am now waiting for your Lordship's instructions to agree to them.

"I have, &c.,

"A. H. LAYARD."

"Enclosure in No. 5.

"Annex.

"It is understood between the two high contracting parties that England agrees to the following conditions relating to her occupation and administration of the island of Cyprus:—

"1. That a Mussulman religious tribunal (Mekhemei Sheri) shall continue to exist in Cyprus, which will take exclusive cognizance of religious matters, and of no others, concerning the Mussulman population of the island.

"2. That a Mussulman resident in the island shall be named by the Board of Pious Foundations in Turkey (Evkaf) to superintend, in conjunction with a delegate to be appointed by the British authorities, the administration of the property, funds, and lands belonging to mosques, burial-grounds, Mussulman schools, and other religious establishments existing in Cyprus.

"3. That England will pay yearly to the Porte whatever is the present excess of revenue over expenditure in the island, this excess to be calculated upon and determined by the average of the last five years.

"4. That the Sublime Porte may freely sell and lease lands and other property in Cyprus belonging to the Ottoman Crown.

"5. That on the evacuation of Cyprus by England she will not claim from the Porte any compensation or indemnity for works of public utility or improvement executed or undertaken by her during her occupation of the island.

"6. That if Russia restores to Turkey Kars and the other conquests made by her, during the last war, in Armenia, Cyprus will be evacuated by England, and the Convention of the 4th of June, 1878, will be at an end."

"No. 6.

"THE MARQUIS OF SALISBURY TO SIR A. H. LAYARD.*

"Berlin, June 17, 1878.

"Sir,—I have under my consideration the proposed Annex to the Convention enclosed in your despatch of the 7th inst., and I authorize your signing it with the following modifications:—Articles 3 and 4 must be so worded as to prevent the Porte from claiming as average revenue under the 3d clause the yield of land which it has let or sold under the 4th.

"I prefer to omit Clause 5, as when published it may tend to frighten away capitalists who will not understand it. Surely, in the present condition of the Porte's finances, it is quite superfluous.

"Your Excellency should add a clause to this effect:—'The English Government may purchase compulsorily, at a fair price, land wanted for a public improvement, or land which is uncultivated.' "I am, &c., "SALISBURY."

"No. 7.

"SIR A. H. LAYARD TO THE MARQUIS OF SALISBURY.—

"(Received June 23.)

"(Telegraphic.)

"Therapia, June 22, 1878.

"The Grand Vizier still wishes for a written engagement that if the island of Cyprus is at any future time evacuated, England will not claim from Turkey compensation for public works and improvements.

"No. 8.

"THE MARQUIS OF SALISBURY TO SIR A. H. LAYARD.*

"Berlin, June 23, 1878.

Berlin, June 23, 1878.

" Sir,—The question of compensation for improvements and public works involves so many difficulties that I should not like to authorize you to sign an agreement without having the language carefully considered under legal advice. I do not object to the principle that the English Treasury shall not, on retrocession, ask from the Treasury at Constantinople compensation for money spent on improvements; but there are two classes of reservation which must be made, and could not be stated with precision by telegraph—i.e., where the improvements were in any shape yielding an annual revenue Her Majesty's Government should ask equivalent of revenue on retrocession; where private capitalists had advanced money, they must be compensated if they were interfered with. You may assure the Grand Vizier that Her Majesty's Government will make an agreement subsequently with him in that general sense, but its details must be carefully considered.

" I am, &c.,

" SALISBURY."

" No. 9.

" SIR A. H. LAYARD TO THE MARQUIS OF SALISBURY.

(Received June 24.)

" (Telegraphic.)

" Therapia, June 24, 1878.

" Any agreement that you may propose with regard to claims for compensation for improvements in Cyprus will be willingly accepted if a draft is sent to me."

" No. 10.

" SIR A. H. LAYARD TO THE MARQUIS OF SALISBURY.—

(Received June 26.)

" (Telegraphic.)

" Therapia, June 25, 1878.

" Safvet Pasha wishes, before signing Annex, to ascertain amount of excess of expenditure over revenue during last five years, and to insert it in the Annex. Orders have been given that the Firman for the surrender of Cyprus shall be prepared."

" No. 11.

" MR. SECRETARY CROSS TO SIR A. H. LAYARD.

(Telegraphic.)

" Foreign Office, July 13, 1878.

" You should tell the Grand Vizier that the wording of article of the Annex as to money expended on improvements requires careful consideration, and probably some information as to the details, and that it is desirable to defer transmission of the article for a few days until the Cabinet can confer with Lord Salisbury on his return from Berlin."

Ek 3.İngiliz İşgalinin İlk Dönemlerinde Kıbrıs Halkının İşgale Tepkisi

The Times, 7 Ağustos 1878

THE TIMES, WEDNESDAY, AUGUST 7, 1878.

CYPRUS.

(FROM A CORRESPONDENT.)

LARNACA, JULY 22.

You have already been informed by my telegrams of to-day of the arrival of the Himalaya in the bay of Larnaca in the waters of Cyprus. The town of Larnaca, facing south, is set back in a deep bay, sheltered from the westward by a spur of land jutting far out into the sea, and it lies like a curved white fringe for about a mile upon the blue ocean. The streets, tortuous, deep in dust, and ill-paved, run back from the shore but a little length; three or four mountain peaks appear in the background, and trend away to the east in rugged, broken, and barren hills of chalky limestone. Within view of a ship in the roadstead there is hardly a vestige of green vegetation beyond a few dozen cocconut palms at the western end of the town. The waves, curling over a beach of pure shingle, without sand or mud, have eaten away at places the quay of rude stones which runs along the length of Larnaca. The place had one landing-stage alone of a flimsy texture until the arrival of the Duke of Edinburgh as Beach-Master, who has already constructed piers of sufficient strength and number for the landing of troops and heavy stores. The inhabitants have been accustomed to bring their imports to land by wading to the boats' sides and bearing off the burdens upon their backs. The roadstead is fairly filled with merchant craft, principally brigs and brigantines, which come and go, as far as I can ascertain, with a general cargo; open boats, caiques, are numerous.

Almost immediately after the dropping of the anchor at about 7 o'clock this morning the disembarkation of the troops commenced. In part upon the recommendation, presumably, of Admiral Lord John Hay and of the engineer and commissariat officers who have been sent in advance to the island, a camping ground has been selected at a distance of about five miles from the town. Plenty

continuously. At the conclusion, "Zito" after "Zito" re-echoed, and the reader, appearing to be fairly carried away with excitement, turned again to the audience and addressed them a rapid sentence—congratulatory words of his own, I imagine—the precise purport of which I failed to understand. Then the proclamation was read again, this time in Turkish, the Greek ecclesiastic repeating the Greek version line by line, while a Turk, the cashier of the Ottoman Bank here, acting as interpreter, reproduced it in his own language. Turks are not prone, like Greeks, to excited utterance, and they received the proclamation staidly, the Greeks, however, who seemed to understand this version also, maintaining the vivacity of the proceedings by the interposition of their voluble expression of approval.

The moment the proclamation had been thus triply delivered, the band from outside played "God Save the Queen." Then stepped forward the Greek Bishop of Larnaca, and on behalf of the Greek population of the island read an English translation of a Greek address to his Excellency. The address affirmed that the Greeks welcomed their new Governor with unlimited rejoicing and delight—"μετ' ἀπείρου χαρᾶς καὶ ἀγγελιαστίως" are the words in the Greek original which I have seen, and which I reproduce in the ancient Greek characters as they will be more commonly known to your readers. The Cypriotes welcomed also, they said, their new fortunes, by which a bright page, they were well assured, was opened in their history—"ὅτι ἤς ἀνοίγεται, ἔσμεν ἐκ τῶν προτέρων βίβαιοι, λαμπρὰ σελὶς τῆς νεωτέρας ἡμῶν ἱστορίας;" and they described their happiness at coming beneath the same Government as the great English nation, the most advanced and civilized of the nations of Europe—"ἐνημερήσωμεν," in the words of the Greek, "διοικούμενοι ὑπὸ τῆς αὐτῆς κυβερνήσεως ὑφ' ἧς καὶ τὸ μᾶλλον προήγγμενον ἐν τῷ πολιτισμῷ καὶ συνταγμακτώτερον τῶν τῆς Ἑυρωπῆς ἔθνῶν μέγα Ἀγγλικὸν ἔθνος." From their new condition they said they were full of bright hopes for the future of their island, "πλήρεις φαιδρετάτων ἱλπίδων περὶ τοῦ μέλλοντος τῆς ἡμετέρας νήσου;" and the address concluded thus:—"Ἐπιτῶν δὲ Ἀυτοκρατορίας ἡμετέρας ἡμετέρας νήσου;"

distance of about five miles from the town, plentifully supplied with excellent water (for it is in the neighbourhood of an aqueduct), and situated upon sloping ground. The spot has the drawback of being destitute, or almost destitute, of trees, and there is, therefore, a want of shade; but, apart from this disadvantage, the troops, it is believed, will be conveniently and comfortably encamped. It is understood that the distribution of the forces has been already determined. The English troops will be brigaded at Larnaca, and battalions of the Indian regiments will be despatched severally to occupy the towns of Nicosia, the capital, Famagousta, Limasol, Kyrenia, and perhaps Bafia, the ancient Paphos. A company of the 42d has already been started to set up the first part of the camp near Larnaca. The soil abounds in thistles, and the Black Watch will not languish for want of their national emblem.

The disembarkation was most picturesque. The brilliance of an unclouded sky, the pale blue calm waters, the long white aspect of Larnaca, and the painfully bleak and white stretches of mountain, hill, and shore around, threw into vivid outline the scarlet tunics and coloured kilts of the Highlanders as they streamed down the ship's side and crowded the caiques hired for their transport. Swarthy Greeks and Turks swarmed, worked, and vociferated with untiring energy. Upon shore camels were the principal means of transport, and gradually, as the men were landed upon the pebbly beach, these patient, ungainly animals, undisturbed by all the excited movement around them, took their burdens and struggled to their feet, awaiting almost motionless for hours the word to march. Meanwhile the Scotchmen were making friends with the Turkish Guard, who had been sent, perhaps, to amuse themselves, or, perchance, to aid in maintaining order; and while snow from the mountains was being supplied on one side by an aged Turk amid a dense crowd of compatriots to cool lemonade for a dry Highland throat, on the other side a Highlander was comparing his rifle, through explanatory signs and gestures, with the old muzzle-loading percussion musket he has come to supplant. The march to camp, owing to the great heat, was not to commence until nightfall.

The heat to-day, although certainly intense, has been by no means excessive or dangerous. A cool breeze has been blowing all day from the south or

cluded thus:—"Ζήτω ἡ Ἀνασσα Μεγαλειότης ἡ Ἀνασσα τῆς μεγάλης Βασιτανίας, Ζήτω τὸ Ἀγγλικὸν ἔθνος, Ζήτω ἡ Ὑμετέρα Ἐξουχότης"—that is, "Long live Her Majesty the Queen of Great Britain, long live the English nation, long live your Highness." This Ζήτω is hardly capable of adequate translation into English, signifying something more vivacious, more of the nature of a cheer than the dignified "Long live," and, quaintly enough, in the English version read, the word was translated "Hurrah the Queen!" "Hurrah the Governor!" "Hurrah the English!" The English version, indeed, throughout was the work of a hand unskilled in the English language, and read curiously. "We welcome," it said, "the change in fate of the Cypriots by which a beautiful new page is opened," and so on. A spokesman came forward for the Moslems also, and, being apparently unprepared with a written address, spoke in extempore language, which was interpreted bit by bit as the speech proceeded. The Moslems were understood to express their contentment and welcome. Sir Garnet Wolseley informed both representatives that he would reply to them in writing, and the proceedings being thus concluded, his Excellency returned with his staff on board the Himalaya. The feelings of the Greeks of the island at the change of rule may fairly be described in their own language as those of delight and hope. The Turks are reported as having witnessed the hauling down of the Turkish flag and the running up of the British Ensign with sorrow and chagrin. Until this visible token of the transfer was before their eyes they had been slow to believe that they were actually to be no longer under Turkish government; but they are said to have bowed their heads with resignation to the inevitable, exclaiming, "It is the Sultan's wish." "It must be." This demeanour is said to have been especially discernible at Famagousta, whither the English Consul at Larnaca proceeded, to be present at the ceremony of changing the flags.

It may be premature at present to speculate with any attempt at detail as to the machinery of government which will be set up throughout the island; but it is understood that Sir Garnet has a scheme by which the existing divisions of the island into districts for administrative purposes will be continued. These districts, termed *Kaimaknats*, are appointed each to a resident *Kaima-*

great heat, was not to commence until nightfall.

The heat to-day, although certainly intense, has been by no means excessive or dangerous. A cool breeze has been blowing all day from the south or south-east, and upon the water, or upon the quay facing the wind, there has been a steady and refreshing current of air moderating the temperature. A week or so ago the weather was far more oppressive, and its effects are still visible in the sick lists of the ships of the Navy which are here, many men being disabled by remittent fever.

Admiral Lord John Hay, shortly after his landing in the island, determined to despatch to Nicosia, the capital, a body of 50 Marines. Nicosia is 25 miles distant from Larnaca, and it was arranged that the men should start at 2 o'clock in the morning upon mules, the calculation being that they would thus arrive at Nicosia before the heat of the day. Unfortunately, and uncomfortably for their riders, the mules were sent off without drivers, and a tragedy, both humorous and serious, was the result. The mules, after a time, refused obedience, and distributed themselves, some still ridden, some riderless, over various parts of the country. Most of them turned for their homes in Larnaca, and were abandoned. The men, who were compelled to continue their march on foot, were provided with no better protection against the sun than their Glengarry caps, and, not being able to reach Larnaca before four in the afternoon, no less than 10 of them—10 out of a body of 50—were knocked down by sunstroke. Their exhaustion is described as extreme. The road to Nicosia, though not a good road for vehicles, is passable, and is not unusually trying to travellers on foot. Two companies of Marines have since made the journey; and by starting earlier in the night have marched through safely and without suffering.

At 6 o'clock this evening, as you have been informed by my telegram, Sir Garnet Wolseley, accompanied by his private secretary and military staff in full uniform, proceeded from the Himalaya in a barge towed by a steam pinnace to the Fort of the Kaimakan, the chief official of the town, to take oaths of allegiance

scheme by which the existing divisions of the island into districts for administrative purposes will be continued. These districts, termed Kaimakanmats, are appointed each to a resident Kaimakan, a Turkish official holding, apparently, a position resembling that of a Lieutenant-Governor, and the Lord High Commissioner proposes, it is supposed, to appoint to each of these districts, of which there are six, a resident Civil Commissioner, who will be invested both with judicial and administrative powers, and will be instructed, while leaving undisturbed as far as is consistent with good government the greater part of the present institutions, to interpose his authority in all extreme cases and to require obedience to his orders, and in the ordinary processes of government to exercise as far as possible a mainly corrective influence co-ordinately with the existing authorities. The names of these districts are Larnaca, Famagousta, Nicosia, Kyrenia, Baffa, and Limasol. Sir Adrian Dingli, the Crown Advocate of Malta, is present with Sir Garnet Wolseley as a legal adviser.

I forward to you a copy of the Lord High Commissioner's proclamation, the reading of which I have described to you above. Copies in Turkish and Greek of this document will, it is understood, be circulated throughout the island. A copy in Greek was last night despatched to Nicosia, the capital, by special messenger. It is expected that so soon as all arrangements for the encampment and comfort of the troops have been completed the Lord High Commissioner will proceed to Nicosia. The first idea that some great change was impending for Cyprus seems to have been suggested by the arrival at Larnaca about the latter part of June of purchasers of buildings and lands from Constantinople. The people could not understand this desire for their poor property. Then arrived Her Majesty's ship Raleigh and anchored in the roadstead; then the Invincible, and finally Lord John Hay, who had been cruising about outside, but had not yet entered the bay, landed at Larnaca and proceeded up the country to Nicosia, where, with the exception of a flying return for a few hours, he remained until the arrival of the Hima-

pinnacle to the port of the Kaimakan, the chief official of the town, to take oaths of allegiance and office, and to assume the government of Cyprus. The Fort is now occupied by British Marines. A large crowd, never such a one, it is said, has been known for many years, was assembled at the landing-steps. On one side stood the stately, spectral figures of Turkish women, clothed in pure white, their faces shrouded, and nothing human showing but dark, unfathomable eyes; on the other side (the passage was kept clear by a Guard of Honour of Marines) jostled and peered a motley crowd, men, women, and children—some half-naked, others decked fully in the fanciful colours and dresses which are dear to the East. As Sir Garnet Wolsley stepped ashore the band of the Marines, which was drawn up beneath the chamber wherein the ceremony was to be enacted, played a bar of "God Save the Queen." Admiral Lord John Hay and the Duke of Edinburgh here received Sir Garnet Wolsley, and ushered him up a flight of stairs and through passages lined with files of the Guard to a room in which, upon a crimson carpet, was set a chair covered with crimson. When Sir Garnet Wolsley had seated himself in this chair, Lord John Hay standing upon his right, the Duke of Edinburgh upon his left, and the staff being grouped around and closely packed through the pressure of the crowd—for the room, by no means a large one, was filled with an eager audience, Turk and Greek—Colonel Greaves, C.B., the Chief of the Staff, read in a clear voice Her Majesty's Commission appointing Sir Garnet Joseph Wolsley to be High Commissioner in and for the island of Cyprus. The High Commissioner (Lord High Commissioner by courtesy) then, having had a Bible placed in his hand, took successively the oath of allegiance and the oath of office. This formality concluded—*giuramento di fedeltà*, I heard it explained (for most Cypriots of the seaboard speak Italian) by one of the straining and intensely interested crowd—Colonel Greaves read in English the Lord High Commissioner's proclamation, of the substance of which I have already informed you by telegram, and the Greeks cried "*Zitro* (*Zito*), *Zitro*" (Hurrah! hurrah!), waving their hands in the air with the highest enthusiasm. Next, the proclamation was read in Greek, and again and again the periods of it were interrupted with bursts of the enthusiastic "*Zito*." The reader was the Pro-

Zitro" (Hurrah! hurrah!), waving their hands in the air with the highest enthusiasm. Next, the proclamation was read in Greek, and again and again the periods of it were interrupted with bursts of the enthusiastic "*Zito*." The reader was the Professor of the Greek College in Larnaca, and a Greek ecclesiastic, a fine man, with aquiline features, dark hair, hardly touched by age, and restless black eyes. He was intensely nervous, and his hand trembled and his voice shook so that he could barely gather the words from the paper and speak them

with the exception of a flying return for a few hours, he remained until the arrival of the Himalaya. The Marines who preceded the Admiral to Nicosia telegraphed their safe arrival there by means of bonfires.

I hope in my next letter to be able to give you a more detailed account of the nature of the government which will be instituted in the island, and of the disposition and uses of the troops. At present a mail leaves us for England once a week by the Austrian Lloyd line of packets.

RELIGIOUS LIBERTY IN FRANCE AND AUSTRIA.

TO THE EDITOR OF THE TIMES.

Sir,—In your most esteemed journal of the 31st ult., I noticed, in a report of a speech delivered by Mr. Gladstone in the House of Commons on Tuesday, the 30th ult., that he stated that civil and religious liberty did not exist either in France or in Austria.

Now, as far as the latter Empire is concerned, I must state that the right hon. gentleman is in error. There the Jews enjoy full religious and civil freedom. I myself, an Austrian by birth, in my capacity as Rabbi of the Hebrew congregation at Linz, in Upper Austria, some five years ago, by Imperial appointment, held the honourable office of member of the Imperial and Royal Council of Education (*Landesschulrath*), representing the Jews in that country. Several Jews are members of the Lower House of the Imperial Parliament (*Reichsrath*) at Vienna, and three or four are even Peers in the Upper House.

The first fundamental law of the Imperial Constitution runs as follows:—"The enjoyment of civil rights is independent of the different creeds the citizens of the State may confess."

But, also, in France the professors of Judaism are fully equal in the enjoyment of civil and religious liberty with all the other inhabitants of that country. Nay, it was there that the right of liberty, equality, and fraternity was first bestowed on the Jews, at the time of the reign of Napoleon I.

Asking you kindly to give this statement publicity in your widely-spread and esteemed journal,

I have the honour to remain, Sir, yours faithfully,
WM. STERN, Ph.D., Minister to the Liverpool
New Hebrew Congregation.

3, Hope-place, Liverpool, Aug. 4.

BOTANY.—The Society of Apothecaries have awarded their prizes for medical students as follows:—The gold medal to T. B. Franklin Eminson, of St. Mary's Hospital, and the silver medal and books to W. Egerton Starling, of Guy's Hospital. They have also awarded their prizes for young women as follows:—The gold medal to Alice Graham, of 155, Hungerford-road, N.W., and the

Ek 4. İngiliz İşgalinin Başında Kıbrıs'ın Genel Görünümü

The Times, 27 Ağustos 1878

THE TIMES, TUESDAY, AUGUST 27, 1878

LATEST INTELLIGENCE.

(BY TELEGRAPH.)

(FROM OUR CORRESPONDENTS.)

RUSSIA AND TURKEY.

CONSTANTINOPLE, AUG. 22.

As soon as the Russian troops have embarked from the neighbourhood of San Stefano General Todleben intends to go to Adrianople for a short time, after which the head-quarters will be removed to Varna. It was intended to have embarked a large number of troops at Bourgas, but in consequence of the prevalence of malignant fever, which has already disabled more than half the garrison, that intention has been abandoned and another point will be chosen.

The Rhodope Commission visited Lagos, the Valley of the Arda, Stanimaka, Philippopolis, Adrianople, Demotika, and other places where refugees have congregated. The refugees are very numerous, and come from nearly every district occupied by the Russian Army, some even from Plevna and Rustchuk. The method of investigation was to assemble the refugees from one district and tell them to choose a spokesman. The testimony given by these witnesses was regularly entered in a protocol, which will be attached to the report. That horrible massacres have been perpetrated by the Bulgarian on the Mussulman population may be regarded as fully proved, and that the Russian authorities did not take efficient measures to prevent these disorders is

likewise certain. Many refugees whom the Commission regard as worthy of credence declare that the Russian troops in many instances took a more active part in the barbarities which forced the Mussulman population to take to flight. From what I have learnt it seems to me that the charges against the Russians may be reduced to four categories :—First, the affair of Hermanly, which must still be fresh in public memory ; credible Russian witnesses declare that the horrible massacre on that occasion did not begin till the panicstricken fugitives had fired on the troops sent forward to stop the exodus. Second, in the district near the country occupied by the Rhodope insurgents the Russian commanders ordered the inhabitants to give up their arms, and when not obeyed bombarded and burnt the villages, so that between Stanimaka and Demotika there is now a zone several miles wide deserted by the inhabitants and completely devastated. Third, the excesses committed by small bodies of Cossacks and Regular troops in Mussulman villages. The violation of women forms the chief enormity under this head. The Russians are charged with throwing obstacles in the way of the refugees who wished to return home, and of not protecting those who do return.

Such, however, must be regarded as mere first impressions, and judgment should be suspended till the report has been published and submitted to searching criticism.

August 25.

The report of the Rhodope Commission was signed to-day at Buyukdere by the British, French, Italian, and Turkish delegates. The Russian and German delegates refused to sign, and the Austrian was prevented from attending by illness.

I am authorized to give an unqualified denial to

the statement that has been published in the English and foreign Press, to the effect that Sir A. Layard had presented to the Porte a scheme of reforms for Asia Minor, and that in consequence of the opposition of the Porte he has withdrawn some of the proposals. It is likewise wholly untrue that the Porte has refused to accept English Residents in the Asiatic provinces, no such proposal having been made by the British Government. What has really been done is this. The British Ambassador presented a memorandum to the Turkish Government recommending the immediate organization of an efficient gendarmerie to insure protection to life and property, the creation of Courts of Appeal with European assessors at certain central points, and reforms in the methods of raising taxes. Far from offering any opposition, the Grand Vizier has declared that the Sultan is most anxious to introduce these and other necessary reforms. There are, however, grave difficulties in the way, the chief of which is the want of the requisite funds. Prison reforms alone, one of the Ministers says, would require at least a million sterling.

The embarkation of Russian troops continues. As soon as the neighbourhood of San Stefano is evacuated the British fleet will probably leave Princes Islands, but will not go beyond Gallipoli till the Russians have retired within the boundaries of Eastern Roumelia.

AUGUST 26.

In consequence of a company of contractors for supplying stores to the Russian army having been declared bankrupt, certain Galata merchants and bankers who have claims against the contractors for half a million sterling have sent a petition to the Emperor praying for payment. Some influential Russians are in favour of their being satisfied

in consideration of the moral effect non-payment would produce.

[A portion of the above appeared in our Second Edition of yesterday.]

İngiliz İdaresi Döneminde Kıbrıs'ta Islahat (1878-1914)

Ek 5. İdari Islahat

The Times, 2 Ekim 1878

THE TIMES, WEDNESDAY, OCTOBER 2, 1878.

THE ADMINISTRATION OF CYPRUS.

The following is published in the *London Gazette* of last night :—

“ At the Court at Balmoral, the 14th day of September, 1878—present, the QUEEN'S Most Excellent Majesty, his Royal Highness Prince Leopold, Marquis of Lorne, Mr. Secretary Cross, Sir Thomas Myddelton-Biddulph.

“ Whereas it is expedient to make provision for the exercise of the power and jurisdiction vested by treaty in Her Majesty the Queen in and over the island of Cyprus :

“ Now, therefore, Her Majesty, by virtue of the powers in this behalf by the Foreign Jurisdiction Acts, 1843 to 1878, or otherwise in her vested, is pleased by and with the advice of Her Privy Council to order, and it is ordered, as follows :—

“ 1. There shall be a High Commissioner and Commander-in-Chief (hereinafter called 'the High Commissioner') in and over the said Island of Cyprus (hereinafter called 'the said island'), and the person who shall fill the said office of High Commissioner shall be from time to time appointed by Commission under Her Majesty's sign manual and signet.

“ 2. The High Commissioner shall administer the government of the said island in the name and on behalf of Her Majesty, and shall do and execute in due manner all things that shall belong to his said command and to the trust thereby reposed in him, according to the several powers and authorities granted or appointed to him by virtue of this Order, and of such commission as may be issued to him under Her Majesty's sign manual and signet, and according to such instructions as may from time to time be given to him, under Her Majesty's sign manual and signet, or by Order of Her Majesty in Council, or by Her Majesty through one of her Principal Secretaries of State, and according to such laws and ordinances as are or shall hereafter be in force in the said island.

“ 3. The High Commissioner shall have an official seal bearing the style of his office, and such device as one of Her Majesty's Principal Secretaries of State from time to time approves, and such seal shall be deemed the public seal of the said island, and may be kept and used by the High Commissioner for the sealing of all things whatsoever that shall pass the seal of the said island. And until a public seal shall be provided for the said island, the seal of the High Commissioner may be used as the public seal of the said island for sealing all things that shall pass the said seal.

“ 4. There shall be in the said island a Legislative Council, constituted as hereinafter mentioned.

“ 5. It shall be lawful for the High Commissioner, with the advice of the said Legislative Council, to make all such laws and ordinances as may from time to time be necessary for the peace, order, and good government of the

necessary for the peace, order, and good government of the said island, subject, nevertheless, to all such instructions as Her Majesty may from time to time issue under her sign-manual and signet for the guidance of the High Commissioner and of the said Legislative Council therein; provided, nevertheless, that full authority is hereby reserved to Her Majesty, through one of her Principal Secretaries of State, to confirm or disallow any such laws and ordinances as aforesaid in the whole or in part, and to make and establish from time to time, with the advice of her Privy Council, all such laws or ordinances as may to her appear necessary for the peace, order, and good government of the said island as fully as if this order has not been made.

"6. The Legislative Council for the said island shall consist of the High Commissioner for the time being, and of such other public officers and persons within the same, not being less than four or more than eight in number, as shall be named or designated for that purpose by Her Majesty, by any instruction or instructions, or warrant or warrants, to be by her for that purpose issued under her sign manual and signet; or shall be provisionally appointed, subject to Her Majesty's will and pleasure, by the High Commissioner, in pursuance of any instruction or instructions, warrant or warrants, under such sign manual as aforesaid; provided always that one-half of the members of the said Council, other than the said High Commissioner, shall be persons holding public offices in the said island, who shall be styled 'official members,' and the other half shall be inhabitants of the said island, who shall be styled 'unofficial members,' and shall hold their seats at the said Council for a period of two years only, subject to reappointment for a like period as from time to time may seem fit.

"7. In case any member of the said Council shall be temporarily absent from the said island, or incapable of acting in the exercise of his office, or in case he shall die, or from any cause shall cease to be a member of the said Council, it shall be lawful for the High Commissioner by any instrument under the seal of the island to appoint provisionally any fit person to be an official or unofficial councillor, as the case may be, in the place of such member; and in all cases where such provisional appointment shall be made by reason of the temporary absence or incapacity of such member, so soon as he shall return to the said island, or shall be declared by the High Commissioner capable of exercising his office of legislative councillor, the person so provisionally appointed shall cease to be a member of the said Council. Every such provisional appointment may be disallowed by Her Majesty through one of her Principal Secretaries of State, or may be revoked by the High Commissioner, by such instrument as aforesaid.

"8. Every legislative councillor shall, notwithstanding anything hereinbefore contained, hold office during Her Majesty's pleasure, and whenever a councillor shall from

any cause cease to hold office, the said Council may continue to transact business, and its proceedings shall be valid, notwithstanding that the proportion between the official and unofficial members may be temporarily altered, pending the appointment, provisionally or otherwise, of a new member in the place of the councillor ceasing to hold office as aforesaid.

" 9. The official members of the Council shall take precedence of the unofficial members, and shall take rank among themselves in the order of precedence of their respective public offices, or in case of any doubt as the High Commissioner shall direct. The unofficial members shall take rank according to the date of their appointment, or, if appointed by the same instrument, according to the order in which they are named therein, unless the High Commissioner shall in any case otherwise direct.

" 10. The High Commissioner, or in his absence any member of the Council appointed by him in writing, or in default of such appointment the member present who shall stand first in order of precedence, shall preside at every meeting of the said Council. All questions brought before the Council shall be decided by the majority of the votes given, and the High Commissioner or presiding member shall have an original vote on all such questions, and also a casting vote if the votes shall be equally divided.

" 11. Until otherwise provided by the Council no business (except that of adjournment) shall be transacted, unless there shall be present three members of Council besides the High Commissioner or presiding member.

" 12. The Council shall in the transaction of business and passing of laws conform as nearly as may be to such instructions under Her Majesty's sign manual and signet as may hereafter be addressed to the High Commissioner in that behalf.

" 13. Subject to such instructions the Council may make standing rules and orders for the regulation of their own proceedings.

" 14. If any councillor shall become bankrupt or insolvent, or shall be convicted of any criminal offence, or shall absent himself from the said island for more than three months without leave from the High Commissioner, the High Commissioner may declare in writing that his seat at the Council is vacant, and immediately on the publication of such declaration he shall cease to be a member of the Council.

" 15. The High Commissioner may by writing under his

hand and seal suspend any councillor from the exercise of his office; proceeding therein in such manner as may from time to time be enjoined by such instructions under Her Majesty's sign manual and signet as may be addressed to the High Commissioner in that behalf.

" 16. Any unofficial councillor may resign his office by writing under his hand, but no such resignation shall take effect until it be accepted in writing by the High Commissioner, or by Her Majesty through one of her Principal Secretaries of State.

" 17. No law or ordinance made by the High Commissioner, with the advice of the said Legislative Council, shall take effect until the High Commissioner shall have assented thereto in the name of Her Majesty and on her behalf, and shall have signed the same in token of such assent.

" 18. Notwithstanding anything in this Order contained, it shall be lawful for the High Commissioner, in cases of emergency, to make and proclaim from time to time ordinances for the peace, order, and good government of the said island, subject, however, to the disallowance of the whole or any part thereof by Her Majesty through one of her Principal Secretaries of State; and every such ordinance shall have like force of law with an ordinance made by the High Commissioner with the advice of the said Legislative Council as by this Order provided, for the space of not more than six months from its promulgation, unless the disallowance of such ordinance by Her Majesty shall be earlier signified to the High Commissioner by one of Her Majesty's Principal Secretaries of State, or unless such ordinance shall be controlled or superseded by a law or ordinance made by the High Commissioner with the advice of the said Legislative Council.

" 19. Any law or ordinance, or any part thereof, made by the High Commissioner, with the advice of the said Legislative Council, or of his own authority by proclamation as aforesaid, which shall be disallowed by Her Majesty under the provisions hereinbefore contained, shall cease to be of any force or effect so soon as the disallowance thereof shall be published in the said island by the High Commissioner.

" 20. The High Commissioner may make and execute in Her Majesty's name and on her behalf, under the public seal of the said island, grants and dispositions of any lands which may be lawfully granted or disposed of by Her Majesty within the said island.

" 21. The High Commissioner may constitute and appoint all such Judges, Justices of the Peace, and other necessary officers in the said island as may lawfully be appointed by Her Majesty, all of whom shall hold their offices during Her Majesty's pleasure.

" 22. The High Commissioner may, as he shall see occasion, in Her Majesty's name and on her behalf, grant to any offender convicted of any crime in any court, or before

any Judge, Justice, or magistrate within the said island, a free and unconditional pardon, or a pardon subject to such conditions as may at any time be lawfully thereunto annexed, or any respite of the execution of the sentence of any such offender for such period as to him may seem fit.

"23. The High Commissioner may, as he shall see occasion, in Her Majesty's name and on her behalf, remit any fines, penalties, or forfeitures which may accrue or become payable to her, provided the same do not exceed the sum of fifty pounds sterling in any one case, and may suspend the payment of any such fine, penalty, or forfeiture exceeding the said sum of fifty pounds, until Her Majesty's pleasure thereon shall be made known and signified to him.

"24. The High Commissioner may, upon sufficient cause to him appearing, suspend from the exercise of his office within the said island any person exercising the same, which suspension shall continue and have effect only until Her Majesty's pleasure therein shall be made known and signified to the High Commissioner. And in proceeding to any such suspension, he is to observe the directions in that behalf given to him by any such instructions under Her Majesty's sign manual and signet as may be hereafter addressed to him.

"25. There shall be in the said island, for the purpose of advising the High Commissioner, an Executive Council, which shall be composed of such persons and constituted in such manner as may be directed by any instructions which may from time to time be addressed to the High Commissioner by Her Majesty, under her sign manual and signet, and all such persons shall hold their places in the said Council during Her Majesty's pleasure; and the said Executive Council shall observe such rules in the conduct of business as may from time to time be contained in any such instructions as aforesaid.

"26. In the event of the death, incapacity, removal, or absence from the said island of the High Commissioner for the time being, all and every the powers and authorities herein granted to him shall, until Her Majesty's further pleasure is signified therein, be vested in such person as may be appointed to administer the same by any instrument under Her Majesty's sign manual and signet; or if there be not in the island any person so appointed, then in the senior military officer for the time being in command of Her Majesty's regular troops in the said island.

"27. The following Orders of Her Majesty the Queen in Council, that is to say, the Order of the 12th day of December, 1873, for the Regulation of Consular Jurisdiction in the Dominions of the Sublime Porte; the Order of the 13th day of May, 1875, for the Regulation of Hospital dues levied on British shipping within the said dominions; and the Order of the 26th day of October, 1875, amending the said Order of the 12th day of December, 1873, shall cease to have any force and effect in the island of Cyprus from and after a day to be named in a proclamation to be

issued in the said island by authority of the High Commissioner, with such saving and exceptions (if any) as may be contained in such proclamation.

"28. This Order shall commence and have effect as follows:—

"(a) As to the appointment of the High Commissioner, and the issue of any instructions immediately from and after the making of this Order.

"(b) As to all other matters and provisions comprised and contained in this Order immediately from and after a day to be named in any proclamation to be issued in the said island by authority of the High Commissioner.

"And this order shall remain in force until the same shall be revoked or altered by Her Majesty with the advice of her Privy Council.

"And the Most Honourable the Marquis of Salisbury and the Right Honourable Viscount Cranbrook, two of Her Majesty's Principal Secretaries of State, and the Lords Commissioners of the Treasury, are to give the necessary directions herein as to them may respectively appertain."

THE TIMES, THURSDAY, AUGUST 15, 1878.

CYPRUS.

(FROM A CORRESPONDENT.)

NICOSIA, AUG. 6.

Her Majesty's ship *Salamis* leaves Larnaca to-morrow morning to convey his Royal Highness the Duke of Edinburgh to Brindisi at full speed, and will carry a mail-bag for England. It is calculated, therefore, that this letter should reach you within the space of six days. It is now a week since my last opportunity of writing to you, and the Government of Cyprus seems fairly established at Nicosia. Sir Garnet, with his personal and head-quarters staff, has been living in a house hired for a year for the Government. For the house, the property of a Greek, which, although one of the best in the place, is but a miserable residence for the representative of Royalty, a yearly rent of £250 has been exacted, and a small part of the furniture, such as it was absolutely necessary to purchase, was sold only at a most exorbitant price. The head-quarters staff, who have been in search of a dwelling, have been unable to procure one of anything like a suitable character. Exorbitant sums have been demanded for houses almost in ruins (for many of the best buildings here are in wretched repair), with small and low rooms and without a supply of water. It has been determined, consequently, by Sir Garnet that since the town is both unable and unwilling to offer sufficient accommodation to the Government at a reasonable rate, the Lord High Commissioner, with his personal and head-quarters staff, shall go under canvas outside the town; and a site for the camp has been selected at a distance of about two miles, close to a

property of the Sultan is allowed, the Porte will assert claims to sell property, as the Sultan's property, to which they have no longer any title. It is stated that where sales have been attempted the order for selling has emanated in some cases from Bessim Pasha, the Turkish Governor, and in some from Samih Pasha, and in one instance it is said that the order came direct from Constantinople. These attempts to sell were all, so far as it is known, unsuccessful, being frustrated on more than one occasion by the naval officers acting under Lord John Hay's instructions, who were stationed provisionally for the protection of the newly-hoisted flag at the different towns. A Commission to inquire into the amount of the lands in the island and the tenure by which they are held will shortly be appointed. It will consist of three English officers and of two Mussulmans, and will be instructed to report as to the quantity of land belonging respectively to the Sultan, to the Turkish Government as distinct from the Sultan, to churches and mosques, and to private persons. The titles by which the land is held will also be subjected to examination.

The institution of new machinery for the administration of justice has already commenced in the appointment of the Civil Commissioners, and reforms of the law itself are already, it is understood, under consideration. It is by no means an easy task to say what the law is in any part of the Turkish dominions, and least of all is it easy here in Cyprus. From the Koran first flows all law and the sanction of all law, and by exposition of the sense of the Koran the law is made known on those matters which have come down from primitive society. But there appear to be some of those matters in regard to which, the Koran designating them as under the sole arbitrament of the Sultan, the Sultan has made the law by ordinance. Of these the question of the inheritance to land is one.

convent. It is hoped that some of the rooms of the convent will prove available for offices. Whatever may be the discomforts of life under canvas, I do not imagine that either Sir Garnet or his staff will regret the change. The town of Nicosia offers few attractions. So barren, indeed, is it of interest that I find it difficult to add to the very meagre description of the place which I gave you in my last letter. A more intimate acquaintance with the streets and buildings has enabled me to discover little worth notice. The principal mosque is a fine building, carefully preserved inside, and bearing on its exterior all the appearance of venerable age. The town is girdled with ramparts three miles in circumference, pierced by three gates, through which alone an entry can be gained. Streets run at most points as radii to the ramparts which, when they are mounted, present good space for riding and walking, and afford the only complete view easily obtainable of the city and the surrounding country. A redeeming feature, it must be granted, to the eye of an observer looking from above exists amid this closely-packed mass of mud-plastered houses in the glimpses of green garden that are everywhere visible. But for all the wayfarer in the streets can see, there might be never a green leaf in all the town, except where here and there an orange tree taller than its brothers and sisters, or a willow waving in the wind, or the ragged lace of a rustling banana peers above the lofty lines of mud wall, or is caught for a moment by the eye through the vestibule of a house. For the walls of the narrow streets shut in everything completely, and there seems hardly breathing room, much less space for scenery. The one exception from the list of hidden and imprisoned greenery must be made for the tufty tops of the tall palms which, standing out in solitude, or in groups of two or three against the heavens, with not even a passing cloud for a friend, seem in their eminent loneliness almost to ask for sympathy. In the streets there is little to look at. Brown women suckling babies as they sit at their doors in the street; mules in the evening passing to and

and decisions, consequently, in disputed cases of real property are given after consideration of the Sultan's ordinances on the subject; while in a case in which personal property is alone involved, the Koran is the text of the judgment. But apart from these matters upon which appeal is made alone to the Koran, there is the great body of administrative laws and regulations required for the protection and maintenance of a State in advanced civilization; and if there is any one who imagines that the indolent Turk has no provision for these wants, or has only, as it were, the barest, tattered, disorderly, ill-fitting provision for them, he is far in error. It is not the want of laws that is the disease of Turkish government, but the disregard of laws; not bad laws do the most injury, but the bad administration of good laws. Ottoman laws, ordinances, firmans, regulations, reaching into all the tortuous recesses of a highly civilized existence, have been proclaimed in abundance. I have been shown a collection of laws printed at Constantinople in Greek, which I am assured is the accepted law of the Turkish Empire, and which, as far as a rapid and cursory glance can be trusted for information, leaves little to be desired on the score either of completeness or natural equity. Moreover, the title page is faced by the fine passage from Aristotle's "Politics," which tells us that he who bids the law to rule bids God and the mind to rule; but he who bids a man to rule sets up a beast, for desires and passion turn the best man wrong; for law is mind purified of appetite.

It is well-known that in Cyprus, as elsewhere in the Turkish dominions, the evidence of a Christian is allowed in a court of law to have little effect against the evidence of a Mussulman, and yet I am told (although I have not verified the statement by search myself) that there is a law among this collection directing that a Christian's word shall have equal weight.

Among a people exhibiting this wide and melancholy contrast between fair notions of jurisprudence and foul administration it is certain that the chief labour of good government will

tro with brown pitchers of water in panniers on their backs ; dogs in the deepest depths of manginess ; here a Turkish girl huddling her face from the gaze of unholy eyes, and there a Turk bowing his head and touching his breast in respectful salutation—these are all that the Government of Cyprus need mourn the loss of in passing out through the walls of Nicosia.

Far more interesting to you, I do not doubt, than a rhapsody upon cloudless heavens or picturesque Greeks, or a stone of Venetian cutting emergent through Turkish mud-plaster, will be some account of the advance of English government in the island. The Turks, I believe, as a body—the official Turks, of course, excluded—welcome the advent of the English, if not with the joy felt by the Greeks, at any rate with sincere satisfaction. There will be no conscription, they know ; their families will not be broken up by the hand of war ; and there will be no doubling of taxes which war has brought. And further than this, as far as I can gather, there is a feeling of relief among the Turks, for it seems they were not without fear that they might, in the arrangements of Congress, be handed over to Greece. The rejoicing of the Greeks is unbounded. I believe they regard Sir Garnet Wolseley as a Deliverer, and many times I have been assured by Greek priests that they know God at last has heard the cry of their suffering and has sent to save them.

The official Turk is, perhaps, a more interesting, because a deeper, object of study. With his impenetrable composure and his polite, his almost gallant assurances, his thoughts and his aim are clothed in words and a deportment which are hard to read. The Turkish Government is still represented in Cyprus by Samih Pasha, the bearer of the Firman, and Bessim Pasha, the Mutessarif or Governor. These are the chief officers at the capital, while in the six districts there are the six Kaimakams or Lieutenant-Governors. Then, as judicial officers, there are the Cadi or Judge, and the Mufti or legal adviser ; and the list of officials is swelled by a number of minor instruments of

consist, not so much in the elaboration of new laws as in the firm execution of laws already existing. It is probably with some such views as these that Sir Garnet Wolseley will issue his first proclamation relative to a change of the laws in force in Cyprus. The proclamation, which will be published almost immediately, contains some 30 articles. All persons are made admissible as witnesses without distinction of race or creed, and it is provided that a witness shall be sworn in the manner he considers most binding upon his conscience ; the credibility of witnesses is made a matter for the discretion of the Court, and the testimony of a single witness when fully believed by the Court is to be considered as ample proof as the testimony of two or more witnesses ; the examination on oath of an accused person is forbidden, and powers are given to Courts to imprison witnesses refusing to answer, provided that no witness need incriminate himself. A penalty not exceeding five years' imprisonment is attached to the giving of false evidence, and subornation is similarly dealt with. Sentences of death and sentences "awarding a kind of punishment not sanctioned or allowed by any law in any part of the British dominions" are to be referred for the consideration of the Lord High Commissioner. The Lord High Commissioner is to be informed as soon as possible of every sentence of imprisonment for a period exceeding a year and of every fine exceeding £20. Heavy penalties are enacted against extortion by or corruption of judicial officers or other Government servants. "Any judicial officer or other person employed in the service of the Government who shall accept any present or any promise, or offer of any present or of any pecuniary or other advantage whatsoever shall be punished"—(1) if the object of the corrupt offer is to induce the performance of a duty, by imprisonment with hard labour for not over a year ; (2) if to induce the omission of a duty, by imprisonment with hard labour for not over two years ; (3) if, besides accepting the offer, present, or promise, the officer shall actually fail to do his duty, the punishment is to be imprisonment with hard labour for a

government—administrative and judicial. In the sphere of administration the question of first difficulty is, without doubt, that of the taxes. The taxes are, and long have been, most burdensome. To meet the expenses of the Russian war there has been double taxation, and taxes are assessed after the custom of primitive society, not upon individuals, but upon villages; and the head men, or reeves, to use an old English and an American word, of the villages are held responsible for payment. Taxes are sold to tax farmers, and the Turkish Government acts hardly ever as the collector of its own imposts; but the tax farmers are entitled to the assistance of the Zaptiehs, the Government police, in their efforts to exact their dues. These arrangements affect mostly the Greeks, who are the peasants, the tillers of the soil of the country, and their complaints are frequent. On the one hand, there appears reason to fear that the Greeks look upon the arrival of the English as a sign of release from all taxation, while, on the other hand, it seems that the Turkish Government are striving with their last grasp to fill their hands to overflowing. It is, of course, to their interest to show to the English auditor a full treasury and evidence of large receipts, for on that basis will be calculated the revenue of which a certain excess is to come to them; and this idea is probably sufficient of itself to induce the Government to lend all the assistance of its Zaptiehs to the farmers. And it is further probable that the expiring officials are not more scrupulous than most Turkish office-holders in the matter of appropriation of money. It is, therefore, satisfactory to reflect that the Civil Commissioners appointed to reside in the several districts of the island with large and summary powers, and with special instructions to tolerate no injustice and to see right done even, if need should be, without awaiting the formal procedure of the law, have already entered upon their duties, and are present among the people for whose protection and improvement their office has been created. To each Civil Commissioner is attached an Assistant Civil Commissioner. The judicial

powers of the former extend to the infliction of sentences of imprisonment not exceeding two years; the latter may award sentences not exceeding six months. This is the only important respect, I believe, in which, since I last wrote to you, addition has been made to the powers of the Commissioners, or, perhaps, to speak strictly, I should say in which their powers have been defined.

Another matter which will require extensive and careful examination is that of the property of the Turkish Government in lands. Almost immediately upon assuming the temporary administration of the island Lord John Hay found it necessary to prohibit the sale of lands in the neighbourhood of the towns, and there can be little doubt that the Turkish Government has been making efforts to sell land as freely as possible. It is expected that, with regard to the article of the annex to the Convention by which the sale of lands the personal

period not exceeding five years. The person who makes the offer, present, or promise is subject to similar punishment. Beyond these provisions there are articles bringing into force the Merchant Shipping Acts and the laws relating to the extradition of offenders and to the surrender of deserters from merchant ships. There are provisions against harbouring deserters from merchant vessels, and the ports of Larnaca, Famagousta, Kyrenia, Paphos, and Limassol are made the sole ports for the embarkation and disembarkation of goods and passengers; a master of a vessel breaking this regulation is liable to imprisonment, with or without hard labour, for not over three months or to a fine not over £50. Goods disembarked in contravention are to be forfeited. No person who has not been domiciled in Cyprus for at least three years arriving in a merchant ship may land unless he can produce, besides a passport, a certificate of good character signed by a British Consular or other authority, or unless two respectable residents of Cyprus will certify to his good character. The master of every vessel arriving is to deliver to the Chief Magistrate of the place a list of passengers landing and of seamen whose service is ended, and ships are forbidden to disembark passengers before receiving pratique.

Such in substance is the first proclamation of laws in Cyprus under British rule. It will be observed that the most significant provisions are those relating to the admissibility on equal ground of all good evidence and to the establishment of proof on the evidence of one witness. In regard to the matter of the first of these provisions, I have already made some remarks, and it is only necessary to remember that, whatever the law has been so far, whether the same with that now enacted or very different, the publication of this first ordinance by British authority will exercise a salutary effect. The provision making the evidence of one witness sufficient for proof is directed against the existing law, which, it is asserted, demands as necessary to a conviction the evidence of two persons at least in addition to the offended party. The examination of the accused on oath is forbidden in order to abolish

a custom said to prevail by which a prisoner is allowed to purge himself from the charge by an oath. Beyond the articles directed against official corruption, which will appear strange, perhaps, to English eyes, but which are imperatively demanded by the immemorial vices of Turkish rule, I do not imagine there is much in the proclamation calling for special notice. The remaining provisions are founded principally upon sanitary grounds or upon reasons of public order and safety, which require that stringent precautions should be adopted against the possible irruption into Cyprus of the worst characters of the Levant.

I have hardly time at present to give you even the small information which I have been able to collect on the subject of the currency of the island—a question which will require most careful handling. It must be an object of the Government to keep as much as possible of English gold in the island, and, with the relative values of English and

Turkish coins undetermined, there is at the same time a difficulty in conducting every commercial transaction, great or small, and a danger in attempting to obviate the difficulty by fiscal regulations. The value of the Turkish lira is generally estimated at 18s. and the value of the silver medjide at 3s. 7d.—that is to say, the lira is equivalent to five silver medjides and one English penny. But it is stated that in different parts of the Turkish dominions the lira is worth a considerable, though a varying, sum more than this in silver medjides, and it would hence happen, were our gold exchanged here on the basis of five medjides and one British penny to the lira of 18s., there would be a continual export of gold to those places where more medjides could be purchased for the money. As questions have been asked in England in regard to the sale of slaves in Cyprus, you will be glad to learn that, according to the unanimous testimony of the most reliable authorities, no slave has been sold publicly in Cyprus for many years. A report spread among the English in the town last Friday, the weekly market-day, that a slave had been sold in the market, but the story turned out to be ridiculous. The Turkish Government does not allow the sale of slaves, and 18 years ago, I am informed, a Firman of the Sultan's gave to all slaves a right to liberty after seven years' service. There is a certain difficulty in executing this Firman on account of the intensely secret character of Turkish domestic life, and pilgrims from Mecca have been in the habit of bringing slaves with them into the island; there is no possibility of proving that such attendants are slaves, for, if interrogated themselves, they will always give assurances that they are in the voluntary and paid service of a kind master. But even this domestic slavery exists to a very slight extent, and most of the Turks employ hired servants.

I will conclude my letter with a few remarks upon the climate of Cyprus. The people of England, to judge from the newspapers we have received, have been beset by a panic in regard to the unhealthiness of the island, which is certainly without good grounds. Of the 2,300 men, including all the British regiments in camp at Chevlik, near Larnaca, the last returns gave a list of 19 sick only, and of these 19 most were disabled through slight accidents or indisposition wholly unconnected with climatic causes. It is true the sailors and marines of the fleet have suffered from the heat; but the only wonder is, not that they have suffered, but that they are not all dead. The sailor is sent to work upon shore, and very hard he works, throughout a day extending from 4 in the morning to 8 at night, with a flat white cap upon his head, affording no shade at all to any part of him but the actual hair on his crown which it covers, or with a gossamer straw hat, through which the sun's rays pierce as through muslin. There is little cause for surprise that men loading and unloading lighters of heavy bales throughout a long day in this condition should feel the effects of a burning sun. All the troops on shore have enjoyed excellent health. I asked a resident of Nicosia if he did not believe the climate to be very unhealthy; the reply, I think, was a most just one. "No," he answered, "and the evidence is in this, that, despite the dirt, the squalor, the narrow lanes, and the want of drainage, we have little sickness." That there is little sickness among the people of Nicosia I believe to be a true statement, which I have heard confirmed by the medical officer who was here with the Naval Brigade and who was frequently called to visit the people in their houses. The heat is, no doubt, great at times, but at times, again, we have had cool nights and moderately cool days.

It is not known when Samih Pasha will return to Constantinople, but it is unlikely that his presence will be required here much longer; with him will go, probably, Bessim Pasha and many other

officials. No regret will be felt at their departure, not because there are any personal grounds for wishing them gone, but because there seems to be an impression that until all visible representation of Turkish rule is removed there will be obstacles in the way of establishing uniform government and of disestablishing the old methods of action.

To-day, the birthday of the Duke of Edinburgh, has been celebrated by a grand review of the troops encamped about Larnaca and at Chevlik.

The permanent disposition of the troops is now completed. They occupy stations as follows:—At Larnaca are two companies of Bombay Sappers and the 9th Bombay Infantry. In the Chevlik Camp are F Battery, 2d Brigade of Royal Artillery, the head-quarters of the 1st Bombay Lancers, the 42d Regiment, the 101st Regiment, and the 71st Regiment, and one company of Madras Sappers. At Nicosia is the 2d Goorkha Regiment, a squadron of the 1st Bombay Lancers, and the 31st Company of Royal Engineers. At Kyrenia, the 25th Madras Native Infantry. At Baffo, the 13th Bengal Infantry. At Limassol, the 31st Punjab Infantry. At Famagousta, the 26th Bengal Native Infantry.

Ek 7. İktisadi İslahat

The Times, 20 Ekim 1881

THE TIMES, THURSDAY, OCTOBER 20, 1881.

CYPRUS.

LEMASOL, Oct. 7. One of the most important and useful of the public works which have hitherto been executed under our administration in Cyprus was yesterday inaugurated by the High Commissioner, Sir R. Biddulph, at Limasol. The development of this thriving commercial port, the capital of one of the richest districts in the island and the centre of the wine and sugar trade, has always been hindered by the difficulties and uncertainty of the means of embarkation, as it is an open roadstead unprovided until now with any but the rudest means of communication between vessel and the shore. The commencement of a substantial pier was made last spring, and the whole structure, 600ft. long, was completed a few days ago. There can be no doubt that this valuable addition to the convenience of the harbour, the only one of the kind between Alexandria and Constantinople, will tend greatly to develop the prosperity of Limasol, the trade of which is rapidly increasing.

The High Commissioner, at a luncheon given by him after the opening ceremony, to which he had invited the principal inhabitants of the island, both English and native, took the opportunity of reviewing the position and prospects of the island, especially of the Limasol district. In proposing as the toast of the day, "Prosperity to Limasol," he remarked that the season, which had been generally recognized, for the construction of a pier, was a period of the progress which the town had made during the English administration. This progress he illustrated by figures, showing that the total of the imports and exports had increased from £26,014 in 1875 to £140,439 in 1879, and £145,977 in 1880; while the exports of wine, which in 1875 was £22,378, rose 11 per cent. in 1879 (£25,428), and 70 per cent. in 1880 (£43,282). Of this France, which took no wine before the occupation, bought £259 in 1875, £1,680 in 1879, and £12,237 (an increase of 754 per cent.) in 1880. The total tonnage of shipping also, which for the first six months of 1880 was 335,428, had doubled during the same period in 1881. He congratulated the town on so much, and wished an improvement in the means alluded to the satisfactory state of the health of the island. Since they had been gathered near Limasol, he said, had occurred in the winter camp, and only one during the last two years. He was able on the authority of the Director-General of the Army Medical Department to inform them that the salubrity of the climate had in 1880 placed Cyprus at the head of the British Army for healthiness. He hoped that this fact, satisfactory as much to England as to Cyprus, would encourage visitors in search of health to visit Limasol in the winter, and make Mount Troodos the summer resort of those who endeavoured in vain elsewhere to avoid the heat and discomfort of the Levantine summer.

The High Commissioner next announced some impending reforms, which he was aware were anxiously expected. The reorganization of the law courts, which the Government of Cyprus have for nearly two years been endeavouring to obtain, had been delayed owing to the change of Government in England and the transfer of the affairs of the island from the Foreign Office to the Colonial Office, but he hoped that it would be accomplished shortly in such a manner as to insure the confidence of the people. It was also his contemplation to give the Legislative Council, and thus enable their wants and wishes to be more directly expressed, though at present this subject had only been the subject of conversation between himself and the Secretary of State. In returning thanks for the toast of his health, Sir R. Biddulph alluded to some of the accusations which have lately been made by a certain party in the country against his administration. One of these charges, that he was an agent of Lord Beaconsfield, he remarked, could not have been made by anyone acquainted with English official life, and he explained at length that the custom of English gentlemen serving their country in the dependencies of the Crown, or in foreign countries, is to divorce themselves completely from all party ties and non-allegiances, and serve loyally whatever party may be in power. He supposed that this mistake arose from the custom of some other countries—a custom which President Garfield lost his life in combating, and his opposition to which had founded in his death. Another charge against him was that he was a "Machiavellian." What was implied by this word he supposed to be that he was a partisan, but, in common with every Englishman, sympathized with and appreciated the true language and religion, and while, he reminded them, his nation had done more for the cause of nationalism than England, they must remember that it was no part of his duty to encourage an agitation which had for its object the transfer of territory from one of Her Majesty's allies to another. Besides this, the agitation was embarrassing to the Greek Government and injurious to Cyprus. In proof of the latter, he quoted the report of the Imperial Ottoman Bank for 1880, in which it was stated that, a report having been spread that Cyprus was to be abandoned, all business had been suspended, but on the report being contradicted, business had again revived. He concluded these trade and commerce will only flourish where there is security and a settled government.

These speeches, which were received with great enthusiasm, will, I believe, have the effect which the High Commissioner no doubt intended, and dispel some of the absurd notions which have lately been ventilated by the party who call themselves Pan-Hellenians, and induce them to take a more common-sense view of their situation and ours. They, in the first place, assume that all Cypriots who are not Turks are Greeks. But though there are some merchants and settlers of pure Greek origin, the bulk of the population are a mixture of the many nationalities who have at one time or another held sway in Cyprus, and are only so far Greeks as their language and creed can make them. They also overlook the difficulties in the way of the attainment of their object. Geographically and strategically the island can form no useful addition to the present Greek Kingdom, which, without a navy or a surplus, and with its hands cumbered by its late acquisitions, can hardly be anxious for a poor and distant addition to its cares and burdens. They also forget that the island is not ours to give, and ignore the consideration by which we hold the country, and also the wishes of the Turkish and peasant population. The character of the agitators was well summed up to me the other day by a Greek gentleman, to whom I was pointing out the imprudence of his aims. "It is our nation," he said, "if an angel from heaven were to come down, and govern us, we should still be discontented."

The Turks, on the other hand, are full of gratitude to the English for the equality with which they are treated and the respect shown to their religion and customs. The revenues of their pious foundations, which formerly were absorbed by the officials either here or at Constantinople, are now devoted to the objects designed by the donors, and the Turkish address presented yesterday to the High Commissioner alluded with gratitude to the spirit of their mosque which the Government had enabled them to erect. The villagers, too, are equally loyal and equally sensible of the benefits they have obtained. It is impossible, in travelling through the island, not to be struck with the numerous signs of activity and progress. New houses are being built, new fields and vineyards brought under cultivation, new schools opened, and new churches in progress. In the Limasol district the peasants are now emancipating themselves from the slavery of debt, the tyrant of the East—and are able to lend money themselves to the merchants, or lodge it in the banks; and they are everywhere learning to borrow rather than from the banks than from the usurers, when necessary—a confidence which not one of them would display three years ago, and by which they are great savors. The demand for European goods, which when we arrived was trifling, is now large and increasing, thus showing that the means as well as the desire for greater comfort and respectability are on the increase. Such are the advantages which three years of English rule have brought to the downtrodden peasantry of

Ek 8. Bayındırık Çalışmaları

The Times, 12 Eylül 1884

THE TIMES, FRIDAY, SEPTEMBER 12, 1884

LOCUSTS IN CYPRUS.

The report of Mr. S. Brown, Government Engineer, Cyprus, on the locust campaign of 1884, was published yesterday as a Parliamentary paper. We give extracts from the report, which will show the extent of the operations undertaken in order to cope successfully with these formidable insects. It may be mentioned that the present system of traps and screens was adopted as the result of experiments made by Mr. Richard Mattei in 1862 or 1863. Of the material used in the campaign Mr. Brown writes:—

The additional material, recommended in my report of 11th June, 1883, having been sanctioned by the Colonial Office, Despatch of 13th August, 1883, no time was lost in preparing the requisitions, and the following material was in due course received from the Crown Agents:—2,000 canvas screens, each 50 yards long; 160,000 square yards canvas for screens; 12,611 square yards oil cloth; 20 tons zinc for traps; and the following articles were procured locally:—70,183 stakes for screens (from Caramania), besides cordage and other minor articles. On the arrival of the material, as it appeared probable from the reports on locust egg deposits that a further supply of screens would be required, I caused 1,000 additional screens to be made up, and 3,780 traps of the new type introduced last year were cut out of the zinc received from England. When these were completed the total stock of plant available for field operations was as follows:—11,683 screens, each 50 yards in length; 13,608 traps, with the necessary complements of stakes, tools, and tents for labourers. To give an idea of the total length of the screens, I may add that if stretched continuously they would form a line 315 miles in length, or almost enough to encircle the whole coast line of the island.

After describing the organization of his staff, under whose orders were as many as 1,882 labourers, and the division of infested areas into districts and sections, Mr. Brown proceeds:—

The total number of pits in which locusts were trapped was 26,016, and the total pits dug far exceeded that number.

The expression "full pits" needs explanation. As a check on the returns of the native superintendents, the "time keepers" were this year instructed to keep a daily return of the number of pits filled. A depth of locusts of 18in. was considered a standard or full pit, pits three-quarters, one-half, a quarter, and one-eighth full were so returned, and subsequently reduced to the standard of full pits. In the case of pits in which but few locusts were caught, an estimate was made of their contents. These returns were collected on pay-days by the paymasters, and every precaution was taken to obtain a result as nearly accurate as practicable.

During the progress of operations a series of experiments was conducted by Mr. Allen with a view of ascertaining the length, increase in size and number contained in a fixed cubical measure, from the day the locust is hatched until it reaches the flying stage. Every few days specimens were collected from the same breeding ground. By this means the number of locusts in one full pit (which averages one cubic yard) was arrived at, and by the use of ordinates a curve was obtained from which could be deduced the approximate contents of a pit for days intervening between those on which the experiments were made. The result is given in the table (appendix A), from which it appears that calculated on this basis the number of locusts destroyed during the past campaign amounted to 56,116 millions.

The number of locusts destroyed last year was computed approximately at 195,000 millions, or about three and half times more than this year. Before the returns were made up I had, from what I had seen and from the reports received, come to the conclusion that the number of locusts hatched out this year was about one-fourth as many as last year. Taking into consideration the circumstance that the numbers that escaped this year form but a small percentage of those which escaped last year, the return of pits filled agrees very nearly with the estimate I had formed.

With this large supply of material the ground was worked in a more complete and satisfactory manner than in any previous year. In the case of the large breeding-grounds the system followed was to enclose the infested area by a ring fence of screens. In the case of the Tchingerli lands (Division F), there was a continuous line of screens without a break 27 miles in length, arranged in three great loops connected by a common base. The extensive breeding ground about Sinta, Vastli, and Lised (Division L) was surrounded by a line of screens some 16 miles in length. There were several other similar cases. If the screens are fixed in this way and carefully tended the destruction should be complete. It was so in the divisions now referred to, with the exception of a small patch of locusts left in Division F (about two pits full), which escaped owing to the very unfavourable weather at the close of the campaign. This was after all but a small number compared with the number of pits of locusts destroyed in the same division—viz., 2,131.

Having dwelt perhaps at too great length on some of the details of the campaign, on slight imperfections in the organization, and other causes which affected the final issue, I may now perhaps record my deliberate opinion that the result, taken as a whole, cannot but be regarded as most satisfactory and exceeds my most sanguine anticipation. But for the cold week at the end of the campaign, which prevented most of the survivors from marching into the pits, an almost imperceptible proportion would have escaped. As it is, you may now traverse the locust area and see very few locusts, while in every previous year of my residence in Cyprus, when travelling in May or June, I have ridden through dense flights of locusts, some of them covering an area of several square miles. The small number of locusts that remain are thinly scattered over a comparatively small area, and finding sufficient food in the natural grasses, they do not migrate. Up to the present time, although I have made constant inquiries, I have not heard of a single sight of locusts, nor of any damage whatsoever done to crops. From my own observations and the opinions of the more experienced native superintendents I am disposed to conclude that the locusts remaining to deposit eggs this year do not exceed 1 per cent. of the survivors of last year's campaign, and it is certain that these were much less numerous than their predecessors of 1882. Experienced persons are now visiting the various districts to collect information on the subject of egg deposits. When the reports are completed and compared with those of last year it will be seen whether the campaign at which I have arrived is too favourable or not.

THE TIMES, TUESDAY, JUNE 3, 1890.

— THROUGH ROYAL & AGENCY.

THE CYPRUS SOCIETY.—Princess Christian yesterday afternoon presided over a drawing-room meeting held in support of this society at the residence of Lord Brassey, 24, Park-lane. The society has been founded for hospital and educational work in Cyprus, and its chief aim is to promote the spiritual as well as the physical and moral welfare of those amongst whom it labours, and under one of its rules three funds have been established, to which subscriptions are invited—viz., general, hospital, and educational. The immediate objects undertaken are the creation of a Gordon Memorial Cottage Hospital at Kyrenia, at an estimated cost of £1,500, the appointment of two lady nurses to go out to Nicosia at a cost of £180 per annum, and of two English clergymen to proceed to the same place for educational work, the estimated annual outlay in connexion with whose appointment is stated as “at least £300 a year.” Lord Brassey opened the proceedings. Sir Frederick Young moved “That this meeting, believing the work of the Cyprus Society will tend to promote the temporal and spiritual welfare of the natives of Cyprus and the glory of God trusts that its schemes for the extension of hospital accommodation, for the supply of trained lady nurses, and for the promotion of education will meet with generous support.” Captain Kenyon, in seconding the motion, said that for 12 years we had ruled Cyprus, and until this year there were not only no trained lady nurses there, but the duties of nursing in hospitals had to be undertaken by men drafted from the military police. The society in support of which they had met had already sent out one lady who had been trained at St. Bartholomew’s Hospital, and it was hoped that in the course of the week she would enter upon her duties at Nicosia. He appealed for assistance to send out three more ladies, as it was proposed that a system of training the native women to the work should be established, and also for carrying out the other objects which the society had in view. The resolution having been adopted, it was resolved, on the motion of the Rev. A. Gurney, seconded by the Rev. Brymer Belcher, “That Cyprus, from its geographical position and political dependence upon England, presents a favourable centre for work in connexion with the Eastern Churches, and that it is the duty of England, and especially of members of the Church of England, to assist actively in the advancement of religious and secular education in Cyprus, working in harmony and in actual co-operation with the Archbishop and Bishops of that island.” Other gentlemen having addressed the meeting, votes of thanks to the Princess for presiding and to Lord Brassey brought the proceedings to a close.

İngiliz İdaresi Döneminde Kıbrıs'taki Diğer Faaliyetler ve Anlaşmazlık Konuları

Ek 10. Eğitim Faaliyetleri

The Times, 27 Ağustos 1881

THE TIMES, SATURDAY, AUGUST 27, 1881.

A GIRLS' SCHOOL IN CYPRUS.

TO THE EDITOR OF THE TIMES.

Sir,—Shortly after the British occupation of Cyprus three American ladies came to Larnaca and established a school for Cypriote girls at that place. They had previously had a school at Athens, and were well acquainted with the Greek language. Their work was carried on so quietly and unobtrusively that some time elapsed before I heard of the existence of this school. I lost no time in paying a visit to it, and was struck by the excellent arrangements. When visiting Larnaca last June I was much grieved to hear from the principal, Mrs. Fluhart, that, owing to some apparently insurmountable difficulties, she was about to close the school and leave Cyprus. In the first place, she was unable to procure an assistant in the place of one of the ladies, who was obliged to leave her; and, secondly, the society to which she belonged, the Women's Union Missionary Society of New York, considered that they were not justified in spending so large a sum as they were doing on a school in Cyprus, arguing, I must admit with justice, that England might well look after Cyprus in this respect, and allow the society to turn its attention to other parts of the Levant which have no friends to support a work of this description.

I assured Mrs. Fluhart that I felt convinced that the work she was doing only required to be made known in England in order to receive the support which such a cause demands. The importance of the work done by these ladies cannot well be overrated. Their object is to train up young women in the same way that they would train their own country women. Not only is the mind educated in the ordinary branches of learning, but by the inculcation of habits of method, economy, cleanliness, and truthfulness, they endeavour to train up young women who, whether as mistresses of schools or in their own domestic spheres, will afford examples of what the behaviour of a Christian woman should be.

Without wishing to dissuade Mrs. Fluhart from pursuing such a course as might seem most proper to her and to the society to which she belongs, I nevertheless could not refrain from expressing my hope that she might be able to continue a work which is of the highest importance to the people of Cyprus. Although I was not in a position to say that I could aid her to overcome all her difficulties, yet I felt that the work only required to be made known in England in order to receive material support, and I undertook to endeavour to procure such support if the society would allow her to remain in Cyprus.

I have now had the pleasure to receive a letter from Mrs. Fluhart, from Athens, stating that they have decided to try one more year in Cyprus, and if their efforts meet with the success they anticipate, and a lady can be found to come to their assistance, the work may become permanent, as they had hoped from the beginning. Mrs. Fluhart writes:—

"In order that we may reach the better classes as well as the poorer, we endeavour to afford them the educational advantages they desire. Therefore, while the language of the school is English, we take care to have competent teachers in their own beautiful language, the Greek; we have also instructresses in French and music for those who wish to pursue these studies. In addition to the school discipline, we hope to be able to give them a thorough domestic training.

"Now, in accordance with my promise, I shall attempt to give you an idea of the ways in which persons so disposed may aid us materially. General contributions for the school, however small, are always thankfully received, and applied to objects which the insufficiency of our annual appropriations will not meet. Since many persons prefer to designate some special object to which they wish their donations applied, I mention the following:—

"There are poor but respectable girls in Cyprus who would gladly avail themselves of the advantages of the school but have not the means. To this class we must look for the future teachers in Cyprus, and for this reason I earnestly recommend them to our English friends for support. It will not only be a kindness to the girls, but a real benefit to Cyprus. We estimate the cost of keeping such a girl at £20 a year (scholastic). In case she has no home, or is an orphan, and must remain in the school during the summer vacation, the sum required is £25. There are many other ways in which persons could assist us and brighten the lives of our pupils. An organ for sacred music, scripture texts for the walls of the school and sleeping rooms, good books and periodicals, materials for plain and fancy work, and small, useful articles, which would contribute to the comfort of teachers or pupils, would aid greatly in the work."

Under these circumstances, I venture to ask you to allow me to trespass on your valuable space, and to solicit, through the medium of your columns, some of that aid which the people of England are never backward in affording when any worthy object is brought to their notice.

Subscriptions on behalf of Mrs. Fluhart's school will be received by Messrs. Cocks, Biddulph, and Co., 45, Chancery-lane.

I am, Sir, your obedient servant,

ROBERT BIDDULPH.

London, August 26.

Ek 11. Dinî Faaliyetler

The Times, 13 Temmuz 1911

THE TIMES, THURSDAY, JULY 13, 1911.

CHURCH BUILDINGS IN CYPRUS.

Archdeacon B. Potter writes from Rake Manor, Milford, Surrey :—

“ May I ask your readers who are interested in the Near East to help us towards completing necessary work in Cyprus ? There are several widely-separated small communities of English people and others, who look to us for spiritual ministrations. There are no endowments, but we provide three resident clergy by voluntary contributions, aided by a small grant towards military work from the War Office. There is a staff of nine licensed lay readers, who regularly conduct services in the absence of the clergy in other districts. At Nicosia, Larnaca, and Famagusta there are consecrated or licensed churches or chapels, which form a basis of union and co-operation among the people. At Limassol there is only a room kindly lent to us ; at Papho and Kyrenia no buildings ; £120 has been subscribed towards a church at Limassol, and a site will be granted at a moderate charge by the War Office ; about £300 more is required. At Papho the Commissioner offers a site and material if we can contribute about £100 to £150. We have within recent years procured an excellent vicarage at Nicosia and a chaplain's hut at the mountain station at a total cost of £1,295. But a debt of £280 still remains on these buildings. May we ask for help towards these necessary objects ? ”

Bishop Blyth heartily supports this appeal.

Kıbrıs'ta Osmanlı Devleti ile İngiltere Arasındaki Anlaşmazlık Konuları

Ek 13. Kapitülasyonlar Meselesi

The Times, 13 Kasım 1878

THE TIMES, WEDNESDAY, NOVEMBER 13, 1878.

CYPRUS.

(FROM OUR CORRESPONDENT.)

NICOSIA, OCT. 30.

Last Wednesday Mr. di Cesnola, who I have already informed you was arrested for conducting excavations without leave, was brought before the Medjlis Davi, or District Court of Larnaca, charged with an offence under Article 7 of Turkish law of the 20 Sefer, 1291 (the 24th of March, 1874), concerning the searching and excavating for objects of antiquity. Article 7 of the French version of the Ottoman Code speaks thus :—

“Est interdite l'exécution de toute fouille entreprise spécialement pour la recherche d'antiquités et de trésors sans autorisation officielle et sans le consentement du propriétaire du terrain. Les antiquités trouvées par ceux qui contreviendront à cette interdiction seront saisies totalement et ils seront eux mêmes condamnés à une amende d'une livre Turque à cinq, ou à un emprisonnement de trois jours à une semaine.”

Mr. di Cesnola was found guilty and was sentenced by the Court to a fine of four Turkish pounds and to the confiscation of the objects he had obtained by excavations. After the sentence was passed, a letter was read by Colonel White, the Commissioner of the District and *ex officio* Assessor of the Court, from the High Commissioner, declaring that it was his Excellency's pleasure to remit any such fine as the Court might inflict, although the confiscation of the discovered objects was to hold good. Mr. di Cesnola protested, as an American and a man, against being called to account before a tribunal which, he affirmed, was neither a Turkish nor an English Court. He protested also against his arrest, which he regarded as illegal, and against the confiscation of his property. Besides thus protesting against the whole proceedings and the jurisdiction of the Court, Mr. di Cesnola argued, in defence, that the objects found in his possession could not be proved to have been obtained by excavations of the soil, and that he had made no excavations of the soil for the purpose interdicted by the Act. When witnesses were called to prove the digging and that they were paid for digging, Mr. di Cesnola sought to set up the plea that the digging was innocent and for purposes of agriculture; but the Cadi caused a question to be interpreted to him which provoked the

superscription round each was in a different language, adapted to the use of the different races among whom in the Turkish Empire the paper would circulate. But the Turk would not have a note that bore on its face any writing but Turkish. A Greek or an Armenian character stamped upon a Turkish note gave offence to the pride of the governing race. And so this fatal pride tramples down interest and convenience and the claims of civilization and good government, humane and prudent appeals alike, beneath its heavy and insensate hoof.

The health of the troops is, you will be glad to learn, improving. The number of sick in the whole command averages a little under 12 per cent., and the 71st Regiment at Matthiadi have especially begun to gain strength. The improvement in the condition of the 42d is less rapid. The men are now everywhere working at the erection of their huts, and the change from utter want of occupation to activity has operated favourably upon their health and spirits. At Matthiadi now about 60 huts have been completed, or nearly completed, and all the sick are in huts, though only in the ordinary men's huts. The hospital huts are not expected to be ready before a month. Huts are being erected in the Head-quarters camp near Nicosia, and will be soon finished.

The Himalaya arrived last night at Larnaca at 7 o'clock, with Colonel Stanley and the First Lord of the Admiralty. The day before, Admiral Sir Geoffrey Hornby arrived from Constantinople in Her Majesty's ship Helicon. The whole party, numbering 14, will be the guests of Sir Garnet Wolseley at the Head-quarters camp, and leave Larnaca for that place to-morrow morning in company with Sir Garnet, who has been for the last day awaiting the arrival of the Himalaya in Larnaca. On Friday the party will visit the camp of the 71st at Matthiadi, returning to the Head-quarters camp in the evening; on Saturday they will visit Kyrenia, also returning that evening; and on Sunday they will ride to Famagusta, embarking again there on the Himalaya in order to visit Limasol and Papho by sea. A supply of ponies for these expeditions has been hired in Larnaca. The accommodation which the Head-quarters camp can afford will consist partly of huts and partly of tents. The weather, most luckily, continues beautiful, though it is excessively hot by day.

Colonel Baker Russell, C.B., Military Secretary, has returned to England on short leave.

The Madras and Bombay Sappers will embark immediately in the Simoom for India.

smiles of the Court and effectually disarmed the defence. "Ask Mr. di Cesnola," the Cadi said, "if he was not, then, spounging a great deal of money merely for the pleasure of digging holes and filling them up again." Mr. di Cesnola was asked if he could produce a *Firman* authorizing his excavations, but he had not even that semblance of authority. He stated, finally, that he accepted the proceedings and the sentence of the Court as by force, reserving to himself the fullest rights of protest and acknowledging the remission of the fine as in no sense a favour. The case created great interest in Larnaca among the natives as being the first visible evidence of the novel condition of government in Cyprus, in which all men, without distinction of rank, or position, or means, are amenable to the law, and among the more reflecting of the British community as being the first instance of the practical disallowance of the Consular jurisdiction which has existed here hitherto as in other parts of Turkey. It is not quite clear whether Mr. di Cesnola, in protesting against the competency of the tribunal, desired to argue that he was free in Cyprus to commit what breaches of the law might be suitable to his tastes. It is certain that if the Court of the District could not try him no other Court could. I imagine there are at present no persons legally entitled to act as Consuls of foreign Powers in Cyprus. Such gentlemen as continue to fly flags from their respective Consulates were accredited, not to the British, but to the Turkish Government of the island. Consuls do not enjoy the immunities of Ambassadors. The residence of any individual Consul in a State is subject to the revocable will of the Government, which may withdraw its exequatur and send back an offending Consul to his own country. It will, I imagine, therefore, be necessary for the Powers desiring to maintain Consuls or Consular officers in Cyprus to secure their recognition by the English, and not by the Turkish Government. But were there not this obstacle in the way of the exercise here of any Consular jurisdiction arising out of the fact that there are no recognized Consular officers in the island the Consular jurisdiction could not be allowed. The case is one, I imagine, to which the maxim of *essende ratione cessat lex* applies in its plenitude. The conditions out of which arose the necessity and advantage to foreign Powers of keeping representatives in Cyprus to guard their subjects from ill-use have been swept away, and, with much other *débris*, the so-called Capitulations and Conventions of Turkey with foreign Powers must go too. Foreign Powers will, there can be little doubt, be only too thankful to gain for their subjects the better *status* which the abolition of the effect of the Conventions will certainly leave them. Bankers and merchants will tell you that there is no person with whom they will less readily deal than with a protected subject. The recovery of debts and the enforcement of the execution of contracts becomes, under Consular jurisdiction, instead of the simple matter of procedure which the interests of trade require it to be, an affair involving often the exasperation of personal and national feelings. Mr. di Cesnola has stated, I believe, that he has placed his case in the hands of the American Consul at Beyrout, and has claimed the protection due to an American citizen. If attention is directed to the case with the result of satisfying the doubts which seem to exist in some minds as to the effect of our occupation of the island in regard to the operation of Turkish Treaties and Conventions, no very grave harm will have been done.

I have already told you that a Turk tried in Nicosia lately for a murder committed in the district of Papho had been condemned to death and would be sent to be executed in the district which had suffered from his crime. The execution, the first which has been carried out in the island for a long time, and the first execution of a Turk, I do not doubt, which has ever occurred here, was carried out lately and the man was hanged. The feeling among the Turks was so strong that the Commissioner of the District, Lieutenant Wanchops, of the 42d Regiment, deemed it expedient to have out a body of the troops stationed at Papho to provide against the possible event of an outbreak or an attempt at rescue. The disturbed feeling of the Turks is represented as being one of pure wounded pride and galling humiliation. They could not bring themselves to brook that a man, even a murderer, who was one of the superior, the conquering, race should be subjected to such an indignity. The state of mind is curious, and, according to all standards of ordinary reasoning and feeling, seems to be beyond explanation. There was no question in this case of national antipathy, of the setting of the value of a murdered Greek against that of a murdering Turk, of an idea that a Turk should never suffer death for killing a Greek, for the murdered man was himself a Turk. The murder, too, was of the coolest and most cold-blooded character, and excited at the time the reprobation and horror of all the district. The murdered man was sitting by night, with two young children, in a small hut by his sheepfold, when the murderer appeared at the door, took aim, and shot his victim dead. No motive and no explanation of the deed were discoverable, and I think there is little doubt that the murderer was a hired assassin. His reputation was of the worst kind; he was known to be a lawless and desperate disturber of society; he was a feared and dangerous neighbour. His apprehension was viewed with the highest satisfaction, and testimony against him was readily offered. And yet, with all this, the Turks in their insufferable pride cannot brook that the brute, because he, too, is a Turk, shall be consigned to a death that stamps him with just degradation. An understanding, if an understanding is possible, of this unmanageable, unnatural feeling will help the student of Turkish history to many sound views and clear discoveries. As an illustration of the way in which the same sentiment will on occasion enter into, disturb, and upset all rational calculations of policy and advantage, I may state a story that I have received on the best authority. The Ottoman Bank, when submitting to the Turkish Government specimens of bank-notes which the Government was desirous of making and issuing, had set in each of the four corners of the note a stamp of the coin the note was to represent, with a superscription designating the value of it. The

THE TIMES, SATURDAY, SEPTEMBER 14, 1878.

CYPRUS.

(FROM OUR CORRESPONDENT.)

NICOSIA, SEPT. 4.

The leading article in *The Times* of the 20th of August on the subject of the fever in Cyprus has excited here much interest and reflection, and has not escaped adverse criticism. The statement in my telegram published in your paper of the 19th to the effect that a sunfever turned into ague has, I see, aroused incredulity. It is quite possible that the words I used disposed in too summary a manner of the facts which I desired to report, but I am still inclined to think that they were not conspicuous for the inconsistency which you discerned in them. In saying that the principal suffering was from sunfever, I wished, without attaching a very special or technical signification to the word sunfever, to convey the intelligence that the fever in most cases appeared to result from exposure to the sun. In observations of this kind it is not easy to separate the active army of causes from the idle array of imposing incidents with which the causes mingle; but it is quite certain that in a large majority of the cases of fever that have occurred among the troops in Cyprus exposure and work in the sun have been, if not the absolute cause, at any rate a predetermining or an accompanying circumstance. It is difficult among a large body of soldiers whose avocations are more or less similar to mark the difference of individual ways, but among officers, fewer in number and detailed for special duties, the facility of observation is greater, and it is a patent fact that among these the few sufferers from fever have been those who have had to work in the sun. To this line of argument I may add the uniform opinion of the people of the island, who when asked if it surprises them to see

out a survey of all the lands of the island and some sort of inspection and ratification of titles the determination of the questions at issue does not seem possible. There is also a matter of much importance for which the Convention appears to have made no provision. The matter is that of the reservation of minerals. It is probable, if not certain, that almost all the minerals of Cyprus lie in the mountain ranges that traverse the island, and are thus upon that waste land or public domain which it would seem must fall to the Sultan's share. It cannot be supposed that England has intended to divest herself of the riches of unfathomable ore which it is believed the island possesses, and yet it is hard to imagine by what help she will herein succeed in clothing her nakedness. Even with a knowledge of these general outlines of the land laws it is by no means easy to arrive at any particular information of an accurate character regarding the tenure of the land in Cyprus. Indeed, in popular estimation it seems to be held that all the *mulk*, or fee-simple lands owned by private proprietors, are truly State lands. It is not possible from a consideration of the law to believe this to be the case, and I imagine the confusion of ideas has arisen—if it has arisen out of any knowledge of law at all, and not out of complete ignorance—either from perverse rulings of the *Cadis* in the interest of the State as against individuals, or from a mistaken view of the sense of the law which states that all *mulk* land was land that, being State land, has been from time to time alienated; the origin of the tenure being thus confused in thought with its present conditions. All the forest lands are also said to belong to the State. There seem to be in law three classes of forests—those belonging to the State; those termed *Baltilyk*, which are enjoyed in common by a village or set of villages, and which may be called communal forests; and those owned by individuals. It is stated that in all Cyprus there are neither *Baltilyk* nor private forests, but that the State alone owns forest lands. And this is not probably the case, for over communal forests, usu-

English soldiers so readily overcome by fever reply emphatically that it does not, and that were they, too, to brave the sun so recklessly the strongest among them would fail. In regard to the question of sunfever turning into ague, it is quite true that, in speaking with perfect precision, this cannot be said to happen ; a feverish condition of the body produced by excessive solar heat will not culminate or pass away, if protected in its natural course, in any form of ague. But it seems to me it is still allowable where aguish symptoms are seen to supervene, whether through the incidence of chills or of the many other causes of ill-health to which the British soldier in countries of great heat is exposed, to hold that this mild change after a few days' sickness, where a worse one might have come, is one to be welcomed as significant of a light form of fever. As against the theory that the fever here is malarious are to be set some obstinate facts. The officers camping upon the same spot with the soldiers have hardly felt fever at all, in the headquarters camp near Nicosia not at all ; and the soil, both at the Cheflik camp and near Nicosia, so far from requiring drainage, is dry to painful dustiness, and is devoid of all vegetation but a few thistles. I do not mean to advance, as my own or as worthy of acceptance, the few opinions I have embodied in these remarks. I merely record as far as I am able what seem to me to be the current ideas among many experienced authorities with whom I have conversed. Meantime, the health of the troops has greatly improved. Their distribution and the state of health among them is as follows :— The 101st, who have been moved from the Cheflik camp and encamped nearer to Larnaca, had by latest accounts in hospital in their new quarters 33 sick ; the 71st, who are under canvas near Dali, had 31 sick ; the six companies of the 42d which are stationed at Kyrenia had 41 sick ; and the two companies of the same regiment which are at Baffo had nine sick ; and the company of the Royal Engineers at Nicosia had up to the last date when they were there 14 sick ; they have since been re-

fruct of the villages was so large as to extend to complete demolition for use or sale, although the land might not be alienated, and it is likely, therefore, that these forests have been long ago destroyed. In the State forests also villagers of the neighbouring villages enjoy a right of cutting timber for fuel and for the repair of their houses and agricultural implements, and, apparently subject to the payment of certain dues, they enjoy a right also of cutting for sale and exportation. It is perhaps fairly open to argument whether these forests, being thus enjoyed by peasants as a right incident to lands and habitations from which taxes are raised, might not themselves be considered as incidentally contributing to the revenue, and, therefore, as belonging to Great Britain. These are some of the difficult points in the path of the Government of Cyprus, and until they are passed safely, it will be hard to say more to applicants for land than *caveat emptor*. The prohibition on the sale of land, except in towns for *bond fide* building purposes, continues ; this restriction is, no doubt, detrimental in many ways to the development of the island, but it is not easy to see a clear way to removing it without danger. The names of the Sultan and the Porte are powerful, and even should their authority to sell be doubted, there will always be speculators ready to run the risk of bad titles, knowing that their eviction hereafter from lands guaranteed to them by the Sultan might be a course, if not dangerous to international amity, at any rate beset with many difficulties. It will thus be seen that there is at present little opening in Cyprus for investments in land, or for expenditure in the development of mineral resources ; and the condition of suspended progress must continue until, by express agreement in regard to many details, England and the Porte clear the horizon of these clouds. In affairs of government no change has occurred since I last wrote to you, and the island seems as though it were under a Government with no governing power. Sir Adrian Dingli has returned to Malta, and Mr. Cookson, Consular Judge at Alexandria, has come to fill the post of law adviser to the High Commissioner ; but it is evident

moved to near Dali. In addition to those included in these numbers, there is a certain proportion of convalescents, of whom, as they have been on their way from one station to another, it has been difficult to keep count. The whole force in the island is taken to be about 2,600 men, and the percentage disabled by sickness is about 9 per cent. of that number.

It is not known when the Land Commission, which is still sitting, will complete its labours. The facts with which it has to deal are of a most difficult character, and it is not probable that any satisfactory conclusion in regard to them will be reached until a survey of the island has been made. The business of the Commission may be described shortly to be, in the first place, the ascertainment of the law, as it has been practically applied in Cyprus, relating to the different tenures of land; and, in the second place, the determination of the extent of the various classes of land held under those tenures. Land according to Turkish law is divided mainly into five kinds, some of which comprise again subordinate divisions. There is (1) *Mulk* land, which is land in which the proprietor has full and absolute property or *plenum dominium*; (2) *Mirie* land, which is public domain, comprising fields, commons, and forests; (3) *Vacouf* lands, which are lands appropriated to certain pious uses; (4) *Metrouké* lands, which are lands never appropriated, but left for public use; (5) *Mévat* lands, which are unappropriated lands lying beyond the reach of the human voice from villages, a distance which is estimated at about one and a half miles, or half an hour's travel. There are many sorts of lands of pious foundation included in the *Vacouf* lands, the tenure and uses of which are very complex. The lands of public use comprise two sorts alone, those subject to the use of all, such as public roads, and those subject to the use of certain districts or communities, such as stretches of public pasturage, of which one village or set of villages has the enjoyment. Of the *Mirie*, or public domain, there are no subdivisions; and it remains only to consider the varieties of *Mulk* land. *Mulk*

will have little occupation until the determination of the Government, whatever it is, which is being waited for, is signified and carried into effect. In the meantime, in addition to the picture of possible difficulties which it would be easy to paint as contingent on this state of affairs, some real rocks have appeared. The present is a busy time in Cyprus, for among agricultural people harvests are being garnered and tithes collected, and among merchants and shop-people the stimulus of our advent is still operative. And it happens thus that the Court of Justice at Larnaca has been struck with paralysis. The Court consists of a Cadi and three other members, Mussulman, or non-Mussulman, and these members receive a salary of about £2 a month, or £24 a year. How it was ever in times past worth the while of any merchant or landowner to discharge the duties of a Justice of the Court at this rate of remuneration it would probably be a breach of delicacy to inquire; but it is probable that a certain class of fees from suitors, not strictly defined by law, were found evocative of zeal. These incidental emoluments having now ceased under the supervision of an English officer as assessor in the Court, and the calls of private business pressing, of the three members of the Court two have disappeared. One has resigned, and the other absents himself, and thus there is no Court. The proceedings for supplying such vacancies according to the existing law are long and cumbrous, and, in the days of justice to which we have succeeded, were not probably ever put in operation. Here, consequently, is a Court which practically dissolves itself, while there is no means of supplying its place. The Turkish laws have not been repealed, and are, therefore, still in force, and they supply no remedy for a condition of affairs which was, perhaps, never contemplated, or which, if contemplated, appeared as a matter of indifference. There can be no doubt that a pæan of universal satisfaction will greet the first enactment of the English Government, both from Turk, Greek, and Englishman, for all alike complain of the paralysis of the present expectant uncertainty. It is not however

land may be generally estimated as representing the equivalent of the fee-simple lands of English tenure. There are four main divisions of it—(1) lands in the interior of villages and collections of villages; (2) lands which have been alienated from the public domain and made over to individual proprietors; (3) certain tithe lands (*Uchiris*) which were divided after the conquest among the conquerors; (4) those which at the same time were confirmed in the possession of the conquered (non-Mussulman) natives.

The question of interest to England is as to how much of these various lands is under the Convention of the 4th of June reserved to Turkey. A certain perplexity is created by the Convention at the very threshold of the investigation through the use of the term Crown lands, which it is stipulated remain in the Sultan's possession. But it will be seen from the classification of the lands which I have here given, and which I have every reason to believe is correct, there is by Turkish law no such thing as Crown land. The Sultan may, of course, have purchased land, but such land will not be Crown land in the sense of Royal demesne. It will be merely land owned by the Sultan in his character of a private individual. Apart from this difficulty, which may, perhaps, be regarded as more or less hinging upon a refinement of the sense of words, the matter at issue lies, I believe, in the species of *Mulk* land which is described as having been divided among the conquerors and in the *Mirie* lands. That *Mulk* land, it is said, was some years ago taken back by the State to the expropriation of the proprietors. The State disestablished its feudatories, and their properties became once more property of the State, and this property and the *Mirie* lands or public domain, and the *Mécat* or unappropriated lands, form the whole amount of landed property to which Turkey can assert a claim. And from this must be excepted all that which has borne revenue to the State—that is to say, probably, in practice, all such as has been leased during the last five years, for no lands that have yielded revenue are by the Convention to be deemed public

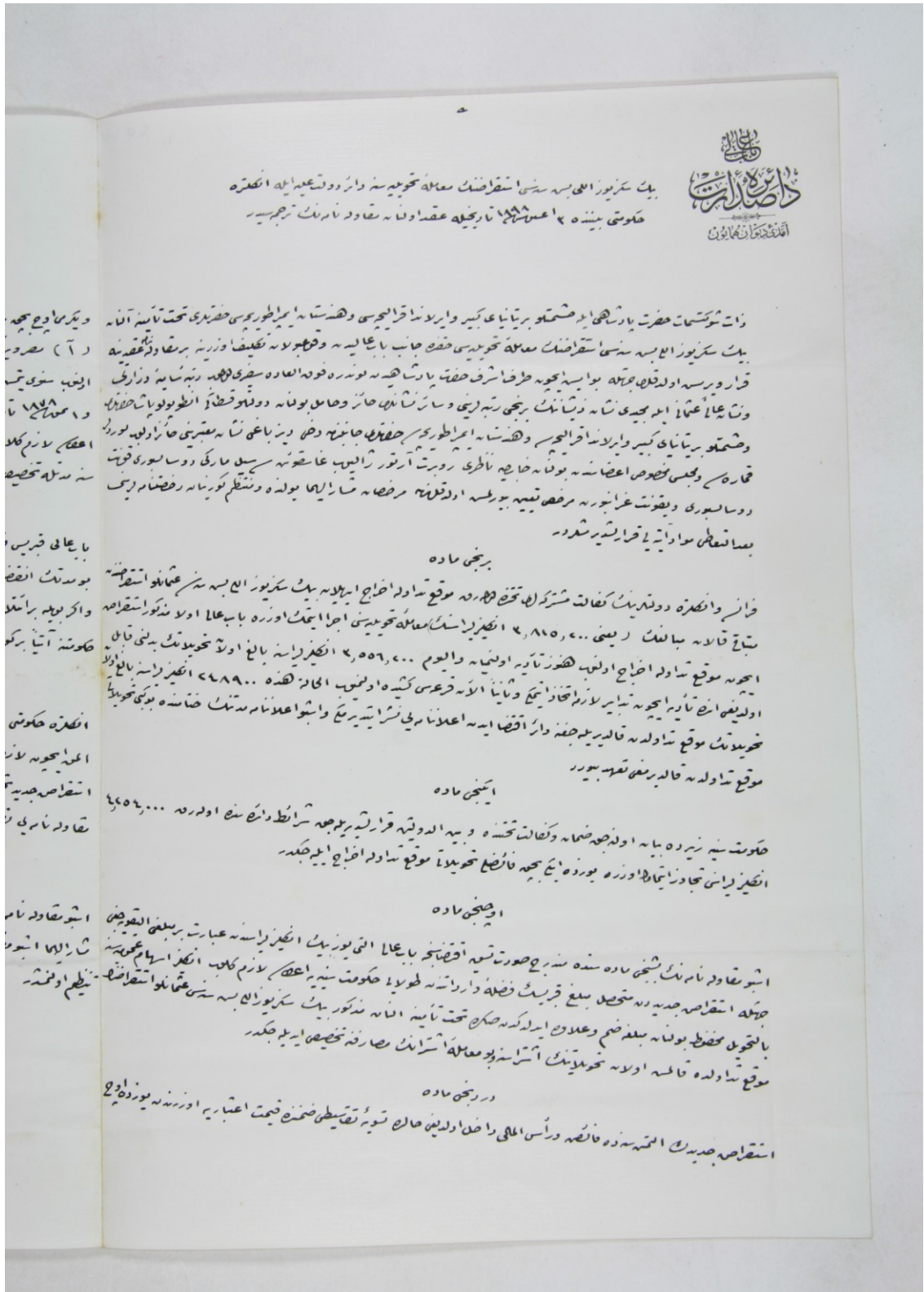
equivalent to waste lands, can be claimed by Turkey as the Porte's share in the soil of Cyprus. Such, in a rough sketch, is, I believe, the state of the land laws by which will have to be determined what amount of territory in the island comes under the denomination of the terms State and Crown lands used in the Convention. But even were the admission of these general principles safely established between the two parties to the Convention, there remains the immense difficulty of their practical application. With

uncertainty. It is not, however, to be imagined that in minor matters of administration the Government has been inactive. Sanitary provisions in the towns have already, notably in the town of Larnaca, wrought much improvement. The organization of the police force is also well advanced. Captain Grant, who had come out from England to undertake the command of the force, has unfortunately so suffered in health as to feel it necessary to resign his post and return to England. Lieutenant-Colonel Brackenbury, R.A., has been appointed in his stead, and is actively at work. The force is to consist of 500 men—350 marching men, and 150 mounted. The foot police are to receive 1s. a day, and to find their own rations, while the troopers are to get 2s. a day, and find both their rations and forage for their horses. They will be required to supply their own horses, but should a man enlisting be unable to do so, his horse will be purchased for him, and paid for by stoppages from his pay. The force will wear the uniform of a West India regiment, of a Zouave character. There will be for the present six English officers attached to the force, but it is hoped that these after a time, when the drill and organization of the men is completed, will not be required, and that the Turkish officers will be found competent to fill their place. Recruiting commenced yesterday in Nicosia with the most successful results. Some 40 men were enlisted, all of very fine, and some of truly magnificent, *physique*. An oath that they will truly serve the Queen of England in Cyprus will be administered to them.

The seat of Government will probably be placed, for the winter, near the village of Matthiadi, low down on the northern slopes of the central range of mountains between Nicosia and Limasol. The summer quarters are likely to be far up in the hills of the same range, further to the west, on or near Mounts Troados and Olympus. Many persons whose opinions are entitled to weight assert with confidence that if a fine and healthy situation in cool hills at this short distance from the coast can be found for summer residence the station will become the summer station for a large part of the

Ek 15. Kıbrıs Vergisi Meselesi

BOA, Y. A. RES, 94 / 45 / 2 / 1-2, 3 Ağustos 1898

دیگر مواردی که سابقه عبارت میسر تقیض سوی تخصیص قلم جنبه ملکیت نه تقیض سوی مذکور تا به ساحتی
(آ) مصر و کونستانتینوپول تحت تأسیس آنایه بیت سرتیوز ابی سیده تسی عثمانی استقرضت کسبه تقیض تخصیص
الجب سوی تسمیه این بیت برای بالغ اولاد حصری و (ب) دولت علیّه امپراطور عثمانی بیخ و جریانه ۱۸۷۸ تاریخ عقد
و ۱۸۷۸ تاریخه امضا اولاد محاسب نام ذیلند فوقاً قریب وظیفه وارد آید امپراطور عثمانی طرفند با عیال سوی
اعظم لاریک کلان طغانه ایچ بیگ شیوز انکیر راست التمه سه بیگ سه یوزیاس بر صورت ملحقه دیگر تقیض ده و سه
سه مدینه تخصیص جور

بدی تحت تأسیس آنایه
برق و اولاد حصریه
رتبه سینه وزارت
المطولی و یاسا حلاله
عمری حار اولاد لوری
کی دوسا لوری قوت
رینه رفصنا ام ریگ

شچی ماده

۱۰۰۰... ۹۰۰ انکیر یاس حق التمه نه مدت طرفه هر گونه ادعا نه فرغ عقد
با عیال قریب وظیفه وارد آید نه بالغ اولاد
بودت انقضاسته دولتیه مذکور ۹۰۰... انکیر راست صورت استقرضت کسبه برائتوف حاصل ایچ جگر در
و اگر بویه برائتوف حاصل اولاد سه یک بی بی انکیر راسته عبارت اولاد بلغ سوی سوتیک نایه حق نظر
کونستانتینوپول تقیض ترتیباً تمه جگر

تسمیه عثمانی استقرضت
اولاد مذکور استقرضت
تجدیدت بدی قابل
انکیر راسته بالغ اولاد
تخاسته بوسی تجدیدت

التجی ماده

انقره حکومت املک فرستده بالاستقاده درین ماده ده تقیض سونیک امر تا به ساحتی تحت ضما و کفالت
الحیه بحویه لاریک کلان ساعده یا پارلمونور طلباً ایچ تعهد ایچ شوشکر که سیکر آنک احوال التجی ماده ده ذکر اولاد
استقرضت جدید تجدیدت لا اقل قیمت اعتباریم ده دود اولاد صبه بر ضایت موقف شاد اولاد اجاره ساعد اولاد به پارلمونور
مقادیر نامی تصدیق متناع ایچ تقیض ده انقره کونستانتینوپول و یا صورت اولاد هیچ رسوالت و یا تعهد ترتیباً تمه جگر

اولاد ده ۹۰۰...

بیجن ماده

استقرضت نام جدید اولاد صبه و تصدیق نام (ک) سیرت مکمل اولاد ده سه مادله ایچ جگر تصدیق انتقال مقصده
شالیا استقرضت نام با امضا وارم مراراً لاجیم تمه جگر استقرضت نام با امضا تاریخ کونسته ۹۰۰
تطای الطولیو
اصفا
(مهر)
اصفا
سالیوری
(مهر)

سبارت بر بلغ القویض
بیت انکیر اسلام عمده
تسمیه عثمانی استقرضت
تظلم اولاد

ایچ اولاد نه یوزده

THE TIMES, FRIDAY, NOVEMBER 6, 1914.

WAR WITH TURKEY.

DECLARATION BY GREAT BRITAIN.

ANNEXATION OF CYPRUS.

A supplement to the *London Gazette* published yesterday morning contains the following:—

NOTICE.

Owing to hostile acts committed by Turkish forces under German officers, a state of war exists between Great Britain and Turkey as from to-day.

Foreign Office, Nov. 5, 1914.

Following this notice is a Proclamation extending to the war with Turkey the Proclamations and Orders in Council now in force relating to the war, other than the Order in Council of August 4, 1914, with reference to the departure from British ports of enemy vessels which, at the outbreak of hostilities, were in such ports or subsequently entered the same.

The *Gazette* also contains an Order in Council, dated November 5, annexing the island of Cyprus.

The Order, after reciting the Convention of June 4, 1878, the Annex thereto, and the Agreement of August 14, 1878, by which the Sultan of Turkey assigned the Island of Cyprus to be occupied and administered by England, and affirming that by reason of the outbreak of hostilities with Turkey the Convention, Annex, and Agreement have become annulled, asserts that it has seemed expedient to annex the island. His Majesty, with the advice of his Privy Council, has therefore ordered:—

From and after the date hereof the said island shall be annexed to and form part of his Majesty's Dominions, and the said island is annexed accordingly.

A short article dealing with Cyprus will be found on the preceding page.

THE LONDON GAZETTE, 6 NOVEMBER, 1914.

PRESENT,

The KING's Most Excellent Majesty in Council.

WHEREAS, by virtue of the Convention of Defensive Alliance between Her Majesty Queen Victoria and His Imperial Majesty the Sultan, signed on June the 4th, 1878, the Annex to the said Convention signed on July the 1st, 1878, and the Agreement signed on behalf of Her Majesty and His Imperial Majesty the Sultan on August the 14th, 1878, His Imperial Majesty the Sultan assigned the Island of Cyprus to be occupied and administered by England upon the terms and conditions specified in the said Convention, Annex, and Agreement.

AND WHEREAS by reason of the outbreak of war between His Majesty and His Imperial Majesty the Sultan the said Convention, Annex, and Agreement have become annulled and are no longer of any force or effect.

AND WHEREAS it has, for the reasons hereinbefore appearing, seemed expedient to His Majesty that the said Island should be annexed to and should form part of His Majesty's Dominions, in order that proper provision may be made for the Government and protection of the said Island.

NOW, THEREFORE, His Majesty is pleased, by and with the advice of His Privy Council, to order, and it is hereby ordered, as follows:—

(1) From and after the date hereof the said Island shall be annexed to and form

part of His Majesty's Dominions, and the said Island is annexed accordingly.

(2) Nothing in this Order shall affect the validity of any Instructions issued by His Majesty under the Royal Sign Manual and Signet to the High Commissioner and Commander-in-Chief of Cyprus, or of any Order in Council affecting Cyprus, or of any Law or Proclamation passed or issued under any such Instructions or Order, or of any act or thing done under any such Instructions, Order, Law or Proclamation, save in so far as any provision of any such Order in Council, Law or Proclamation may be repugnant to the provisions of any Act of Parliament which may, by reason of the annexation hereby declared, become extended to Cyprus, or to any Order or Regulation made under the authority of any such Act or having in Cyprus the force and effect of any such Act.

(3) His Majesty may from time to time revoke, alter, add to or amend this Order.

(4) This Order may be cited as the Cyprus (Annexation) Order in Council, 1914.

And the Right Honourable Lewis Harcourt, one of His Majesty's Principal Secretaries of State, is to give the necessary directions herein accordingly.

Almeric FitzRoy.

Ek 18. Akdeniz Haritası

<http://printable-maps.blogspot.com/2011/11/mediterranean-sea-map.html>, 18.06.2012.

ÖZGEÇMİŞ

1987 yılında KKTC'nin Girne ilçesinin Yukarı Girne bölgesinde doğdu. İlk ve Orta öğrenimini 2004'te Girne'de tamamladıktan sonra Ortadoğu Teknik Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü'nden 2009 yılında mezun oldu. Aynı yıl Sakarya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Anabilim Dalı'nda başladığı yüksek lisans eğitimini 2012'de tamamladı.